

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
Diplomová práce

Jan Dušek

Filologické marginálie v Janově evangeliu Blahoslavových překladů Nového zákona
Philological Marginal Notes in John's Gospel of Blahoslav's Translations of New Testament

Praha 2015

PhDr. Robert Dittmann, Ph.D.

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Robertu Dittmannovi, Ph.D., za podporu, rady, motivaci i čas při konzultacích. Rovněž děkuji své rodině za velkou podporu, motivaci a trpělivost během celého studia.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 22. 7. 2015

Jan Dušek

Abstrakt:

Diplomová práce *Filologické marginálie v Janově evangeliu Blahoslavových překladů Nového zákona* se věnuje charakteristice filologických marginálií v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 a 1568. V práci je nejprve nastíněn život Jana Blahoslava, charakterizován jeho Nový zákon a popsáno dosavadní bádání o jeho překladu Nového zákona. Dále se věnuje tradici biblického komentáře komentáře a marginálních poznámek v evropském a českém kontextu. V praktické části jsou charakterizovány zkoumané filologické marginálie. Je uveden jejich počet v jednotlivých vydáních, počet variant v marginálii a jejich slovnědruhová charakteristika. Práce se také pokouší nalézt možné zdroje pro text v marginálii. Pracuje s českými tisky (*Klaudyánův Nový zákon*, *Lukášův Nový zákon*, *Optátův Nový zákon*, *Melantrichova bible 1556–1557*) a latinskými překlady Erasma a Bezy a jejich anotacemi i *Vulgatou*. Přílohou práce je seznam excerpovaných filologických marginálií nacházejících se v Janově evangeliu v obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona* a jim odpovídajících míst ve zkoumaných biblických překladech.

Klíčová slova:

marginálie, Janovo evangelium, Blahoslavův Nový zákon

Abstract:

The diploma thesis *Philological Marginal Notes in John's Gospel of Blahoslav's Translations of New Testament* deals with the characteristics of the philological marginal notes in John's Gospel of *Blahoslav's New Testament* from the year 1564 and 1568. The life of Jan Blahoslav, the information about *Blahoslav's New Testament* and the history of the research about his translation of New Testament are summarised in the thesis as well as the tradition of Bible commentary and marginal notes in their European and Czech contexts. In the practical part the thesis presents the number of philological marginal notes explored in both editions, the number of variants in marginal notes and their word class distribution. It tries to find possible sources for the text in marginal notes. It uses Czech printed translations of the Bible (*Klaudyán's New Testament*, *Lukáš's New Testament*, *Optát's New Testament*, *Melantrich's Bible* of 1556–1557) and Latin translations by Erasmus and Beza and their annotations and *Vulgate*. As a supplement to the thesis there is also a list of excerpted philological marginal notes from both editions of *Blahoslav's New Testament* and corresponding places in Bible translations examined.

Keywords:

marginal notes, John's Gospel, Blahoslav's New Testament

Téma v jazyce práce: Filologické marginálie v Janově evangeliu Blahoslavových překladů Nového zákona

Téma v anglickém jazyce: Philological Marginal Notes in John's Gospel of Blahoslav's Translations of New Testament

Název v jazyce práce: Filologické marginálie v Janově evangeliu Blahoslavových překladů Nového zákona

Název v anglickém jazyce: Philological Marginal Notes in John's Gospel of Blahoslav's Translations of New Testament

Klíčová slova: marginálie, Janovo evangelium, Blahoslavův Nový zákon

Klíčová slova anglicky: marginal notes, John's Gospel, Blahoslav's New Testament

Cílem práce bude popsat filologické marginálie v Janově evangeliu Blahoslavových překladů Nového zákona z r. 1564 a 1568 a prozkoumat jejich poměr ke čtením hlavních Blahoslavových tištěných předloh českých a latinských (hlavní české tisky a konkrétní vydání humanistických překladů do latiny). Pozornost bude věnována dějinám biblického komentáře (geneze biblických marginálních glos a jejich vývoj v evropské a české tradici) a zejména rozboru všech novozákonních filologických marginálií v Janově evangeliu (vybrané kvantitativní charakteristiky marginálií, slovnědruhovú distribuce, rozmnožení marginálií ve druhém vydání apod.) a jejich afiliaci.

Postup práce:

1. Manuální excerpce filologických marginálií z Nových zákonů v překladu Jana Blahoslava.

2. Afiliace znění s dochovanými hlavními tištěnými překlady českými a latinskými (české biblické tisky /Klaudyán, Lukáš, náměšťský NZ, Melantrichova bible 1556–57/, humanistické latinské překlady Erasmův a Bezův a jejich anotace).

3. Vybrané kvantitativní charakteristiky.

4. Představení výsledků afiliace a výhledů dalšího bádání.

5. Shrnutí výsledků.

6. Příloha se všemi excerpovanými zněními.

Obsah

ÚVOD	9
1. Jan Blahoslav – život	12
2. Blahoslavův překlad Nového zákona	19
3. Bádání o Blahoslavově Novém zákonu	24
4. Biblický komentář	34
4.1. Glossa ordinaria	36
4.2. Biblické slovníky	38
4.3. Erasmus Rotterdamský	40
4.4. Theodor Beza	43
5. Poznámky v Biblích	45
5.1. Marginálie	45
5.2. Poznámky v českých Biblích	48
5.2.1. Poznámky v českých rukopisných Biblích	48
5.2.2. Poznámky v českých tištěných Biblích	51
6. Filologické marginálie v Janově evangeliu	56
6.1. Filologické marginálie v Janově evangeliu – definice	56
6.2. Filologické marginálie v Janově evangeliu – přepis	57
6.3. Filologické marginálie v Janově evangeliu – předmět výzkumu	57
6.3.1. Počet filologických marginálií	59
6.3.2. Počet variant v marginálii	62
6.3.3. Slovní druhy v margináliích	66
6.3.4. Předlohy	68
6.3.4.1. Optátův Nový zákon	70
6.3.4.2. Lukášův Nový zákon	72
6.3.4.3. Melantrichova bible 1556–1557	74
6.3.4.4. Klaudyánův Nový zákon	75
6.3.4.5. Barbiriana	77
6.3.4.6. Bezovy Anotace	79
6.3.4.7. Erasmus	80
6.3.4.8. Erasmovy Anotace	81
6.3.4.9. Vulgata	82

6.3.5. Filologické marginálie a předlohy – shrnutí	83
ZÁVĚR	92
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	95
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	103
PŘÍLOHA: SEZNAM FILOLOGICKÝCH MARGINÁLIÍ	104

ÚVOD

Tato diplomová práce se věnuje *Blahoslavovu Novému zákonu*. Zkoumá jeho obě vydání, jak vydání z roku 1564, tak z roku 1568. Pracuje s Janovým evangeliem, které oproti ostatním třem evangeliím není synoptické a někdy bylo stavěno i do čelní pozice, např. Konstantin začal svůj staroslověnský překlad Prologem Janova evangelia a novozákonní překlad Tomáše Draského v první polovině 19. století začíná Janovým evangeliem.

Práce se věnuje marginálním poznámkám, tedy poznámkám nebo komentářům na okraji stránky, in margine, a to pouze filologickým margináliím. Jejich definici představujeme v oddíle 6.1.

Blahoslavův Nový zákon je důležitým českým biblickým tiskem. Reflektuje dosavadní tradici českého biblického překladu a jeho text se dostává i do *Bible kralické* jako základ jejího posledního dílu. Komentář nacházející se v *Blahoslavově Novém zákoně* je v ní ještě významně rozhojněn, jinak je překlad upraven jen v některých ohledech.¹

Tato práce je také novým dílčím příspěvkem do diskuze o Blahoslavových předlohách při překladu Nového zákona. Byly různé názory na to, zda a do jaké míry používal jednotlivé prameny, který biblický překlad byl pro něho hlavním zdrojem při překladu, zda pracoval přímo s řeckým textem, nebo textem latinským. Na otázky po předloze hlavního textu náš výzkum přímo neodpovídá, protože se zaměřujeme pouze na filologické marginálie, tj. čtení, která se nedostala do hlavního textu. Nicméně i rozbor marginálních čtení může podat cenné svědectví o předlohách, které Blahoslav používal, a zejména o preferencích předloh pro okrajové poznámky (kap. 6.3.4., 6.3.5.).

Při srovnání znění in margine v *Blahoslavově Novém zákoně* pracujeme s českými a latinskými překlady, o nichž se na základě dosavadního bádání domníváme, že s nimi Blahoslav pracoval častěji. Jedná se o české novozákonní překlady *Klaudyánův* a *Lukášův Nový zákon*, *Optátův Nový zákon* a *Melantrichovu bibli* vydanou v letech 1556–1557. Pracujeme také s latinským biblickým překladem Erasmovým a Bezovým a jejich anotacemi a s textem *Vulgaty Clementiny*. Cílem práce je zjistit podíl těchto předloh pro znění ve filologických margináliích v Janově evangeliu.

Kladem práce je, že zkoumá Janovo evangelium v celku a neprovádí sondy na základě

---

¹ Srov. KYAS, Vladimír. *Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavově a v Bibli kralické z r. 1593*. Slovo a slovesnost, 1943, roč. 9, č. 4, s. 193–201.

různých částí Nového zákona nebo marginálie nevybírám.² Tento výzkum má i své limity, které souvisejí se zahrnutými biblickými překlady. Pokud bychom chtěli rozhodnout o Blahoslavově znalosti řeckého jazyka a použití řeckého textu, bylo by třeba prozkoumat i vztah marginálií k novozákonnímu řeckému textu u Erasma a Bezy, a ne pouze k jejich latinskému překladu a *Anotacím*. Víme, že Blahoslav znal i rukopisné Bible a více biblických tisků než jen ty, které byly zahrnuty do našeho výzkumu.³ Pokud bychom chtěli získat celkový pohled na tuto problematiku, bylo by vhodné rozšířit počet porovnávaných biblických rukopisů a tisků. To by ale přesahovalo možnosti této práce.

Práce nejprve seznamuje s životem Jana Blahoslava (viz oddíl 1.), přičemž je kladen důraz na jeho studium, nabytou znalost jazyků, jsou také zmíněna díla, jejichž je autorem.

Dále práce shrnuje dosavadní stav bádání o *Blahoslavově Novém zákoně*, jeho předlohách a margináliích (viz oddíl 3.). Na základě předchozího výzkumu byly zvoleny právě ty biblické překlady, s nimiž jsme pracovali. V práci jsou také charakterizována obě vydání *Blahoslavova Nového zákona*.

Blahoslavův Nový zákon má důležité místo nejen v tradici českého biblického překladu, ale také biblického komentáře. V práci je proto pojednáno o komentování Bible (kap. 4.). Je zmíněn nejrozšířenější středověký komentář *Glossa ordinaria* (kap. 4.1.) i biblické slovníky (kap. 4.2.). Je upozorněno také na Erasmovy (kap. 4.3.) a Bezovy (kap. 4.4.) *Anotace*, které Blahoslav nepochybně používal při svém novozákonním překladu.

Vzhledem k tomu, že Jan Blahoslav má své důležité místo v tradici českého biblického komentáře (kap. 5.), je nastíněna i tradice komentování českého biblického textu, a to jak v rukopisných (kap. 5.2.1.), tak tištěných Biblí (kap. 5.2.2.). Jsou přitom zaznamenány i funkce těchto poznámek, neboť ve vlastním rozboru se snažíme exemplifikovat i funkce Blahoslavových marginálií.

Dále se práce již věnuje filologickým margináliím v Janově evangeliu Blahoslavova překladu (kap. 6.). Celkem bylo zkoumáno 649 marginálií, z toho 388 v Novém zákoně z roku 1568 a 261 ve vydání z roku 1564. V práci je nejprve podrobněji prezentován počet filologických marginálií v jednotlivých vydáních (kap. 6.3.1.) a podáno srovnání počtu filologických marginálií ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568 oproti vydání z roku 1564. Mezi další kvantitativní údaje představené v práci patří počty variant

---

² Srov. SOUČEK, Josef B. *Blahoslavův Nový zákon*. Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 5, s. 107–111.

³ Srov. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 98–136.

nacházejících se v jednotlivých marginálních poznámkách v obou vydáních Nového zákona (kap. 6.3.2.) a slovnědruhovému charakteristice filologických marginálií v obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona* (kap. 6.3.3.).

Po kvantitativním rozboru následuje kvalitativní analýza, která se zaměřuje na možné Blahoslavovy předlohy pro konkrétní marginální čtení (kap. 6.3.4.). Uvádí příklady shod s konkrétními českými a latinskými biblickými tisky. Tyto výsledky jsou také vztaženy k relevantním výsledkům předchozího bádání v pracích J. Konopáska, B. Součka, V. Kyase a J. Justa (kap. 6.3.5.).

Součástí diplomové práce je také příloha, která obsahuje seznam všech excerpovaných filologických marginálií v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 a 1568 a jim odpovídající znění, které se nachází v hlavním textu. Součástí přílohy jsou i znění zmíněných českých a latinských biblických textů z veršů odpovídajících místům ve filologické marginálii. Pokud není čerpáno z kritické edice, jsou biblické tisky transliterovány. Transliterační zásady jsou popsány v kapitole 6.2.

1. Jan Blahoslav – život⁴

Jan Blahoslav se narodil 20. února roku 1523 v Přerově. Pocházel ze zámožnější měšťanské rodiny Blažkových, která vlastnila dům na Horním náměstí. Již rodina, do níž se narodil, se hlásila k jednotě bratrské, a zvláště jeho matka Kateřina vynikala zbožností a byla aktivní v přerovském bratrském sboru. Jan Blahoslav měl sourozence, jedna z jeho sester se jmenovala Zuzana, měl ještě o šest let mladšího bratra jménem Martin Abdon, který se také stal knězem jednoty bratrské.

Své původní příjmení si Jan Blažek později změnil na Blahoslav. Také si říkal Makarios nebo Apteryx, protože jeho matka se za svobodna jmenovala Bezperová.

Blahoslav v Přerově navštěvoval školu, kterou založil Jan Wolf. Již v tomto městě se zřejmě naučil latinsky, ačkoliv to nejspíše nebylo na bratrské škole. V říjnu roku 1540 se rozhodlo, že se Jan Blahoslav stane knězem jednoty bratrské. Začal se na svou kněžskou dráhu připravovat u prostějovského duchovního správce Martina Michalce. Zde vykonával úkoly, které mu byly svěřeny, a seznamoval se hlouběji s teologií jednoty bratrské a jejími vnitřními záležitostmi, též se zde zřejmě seznámil s knihtiskem. Humanistické ani latinské vzdělání zde ale nezískal.

Roku 1543 byl Blahoslav poslán na humanistické lutherské gymnázium do Goldbergu, které vedl Valentin Friendland Trotzendorf. Jeho výuka byla založená na třech zásadách – žák má latinsky, případně i řecky, srozumitelně číst, elegantně psát a jasně se vyjadřovat. Žák neměl být rozptylován potřebami praktického života, ale zároveň měl mít zodpovědnost za určitou část života školní společnosti, což mělo studenty připravit na zastávání odpovědných postů ve světské a církevní oblasti. Výuka zde kladla důraz na jazykové vzdělání, zvláště na gramatiku a rétoriku a klasické jazyky, ale i na základy teologického

---

⁴ Informace v této kapitole byly čerpány z následující literatury: JANÁČEK, Josef. *Jan Blahoslav*. Praha: Svobodné slovo, 1966, s. 7–155. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 27–53. VÁŠA, Pavel. *Jan Blahoslav. Pochodně zažžená*. Praha: Jan Laichter, 1949, s. 7–36. RYŠÁNEK, František. *Životopis Jana Blahoslava*. Listy filologické 1924, roč. 51, č. 4, s. 364–366. CHUDOBA, František. *Jak přibývalo vědomostí o Janu Blahoslavovi od doby obrozenecké*. In NOVOTNÝ, Václav; URBÁNEK, Rudolf (eds.). *Sborník Blahoslavův (1523–1923). K čtyřstému výročí jeho narozenin*. Přerov: Výbor pro postavení pomníku Blahoslavova v Přerově, 1923, s. 1–33. CVRČEK, Josef. *Studenti bratrství v cizině*. Časopis Českého musea 1909, roč. 83, s. 211–215, 401–406. GINDELY, Anton. *Životopis Jana Blahoslava*. Časopis Českého musea 1856, roč. 30, č. 1, s. 20–24, č. 2, s. 3–23. GREGOR, Alois. *Dva příspěvky k životopisu Jana Blahoslava*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity 1958, roč. 7, řada literárněvědná D5, s. 136–139. ŠKARKA, Antonín. *Jan Blahoslav*. Česká literatura 1958, roč. 6, č. 2, 150–176. KOUPIL, Ondřej. *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha: Karolinum, 2007, s. 120–133.

vzdělání vztaženého k praxi, přičemž zde byl užíván Lutherův *Menší katechismus*. Na této škole Blahoslav studoval rok.

Poté co se odtud Jan Blahoslav navrátil, ho starší jednoty bratrské poslali koncem června 1544 na univerzitu do Wittenbergu. Přišel sem v sobotu 21. června 1544. Když zde studoval, bydlel u Kašpara Peucera. Studium na této instituci zahrnovalo humanistické a teologické obory. V době Blahoslavova pobytu bylo studium zaměřeno na latinu, řečtinu a hebrejštinu, přičemž za důležitý jazyk byla považována zvláště řečtina. Během semestru se měl přečíst jeden list sv. Pavla, na tomto textu si měli studenti všimnout sémantiky a syntaxe. Také se četlo jedno řecké historické dílo. Též se na univerzitě učila poetika, četly se např. Terentiovy komedie. Melancton měl v oblibě i další klasické autory Vergilia, Ovidia, Homéra, Hesioda, Pindara a zvláště Terentia. Na fakultě se také cvičily gramatika, rétorika a dialektika. Mistři se studenty nacvičovali katecheze. Artistická fakulta poskytovala i základy teologie. Je možné, že Blahoslav na této škole navštěvoval přednášky s následujícími tématy – Pindar, dialektika, Xenofon, etika, řecká gramatika, Sofokles, Terentius, Melanctonova *Syntaxis*, Ovidiovy *Fasti*, Melanctonova přepracovaná učebnice teologické antropologie *De anima, Physicae quaestiones*. Již při studiích na univerzitě Blahoslava zaujal Filip Melancton, jehož přednášek se nejspíš také účastnil, avšak osobně se tehdy neseznámili. V tomto městě se Blahoslav účastnil i Lutherových kázání. Na artistické fakultě zdejší univerzity pobyl Blahoslav rok a pak se vrátil zpět do Prostějova. Během svých studií nabyl humanistického vzdělání a znalosti jazyků, čehož využil při svém překladu Nového zákona.

V Prostějově pobýval u biskupa jednoty bratrské Martina Michalce až do jeho smrti, do ledna 1547. Po jeho smrti žil u Matouše Strejce. V Prostějově zřejmě také pomáhal s výukou mladších chlapců.

Roku 1547 dokončil svůj první spis *O původu jednoty bratrské a řádu v ní*.

Po 15. červenci 1548, v době obnoveného pronásledování své církve, odešel z Prostějova a začal působit jako pomocník Jana Černého v Mladé Boleslavi, kde bratří žili pod ochranou vrchnosti Arnošta Krajíře z Krajku. V době svého boleslavského pobytu Blahoslav napsal předmluvu k *Aktům jednoty*.

Roku 1549 odešel s Janem Rokytou a zřejmě i s Šimonem Kocourkem na studia do Královce. Odtud byl nucen odejít před epidemií moru k Machu Sionskému, k biskupovi bratrských exilových sborů, do Doubravna.

V říjnu 1549 jednota bratrská rozhodla, že ho pošle studovat do Basileje, kde bydlel

u humanisty Zikmunda z Jelení. Na cestu dostal doporučující listy od Pavla Speráta, u kterého chvíli přebýval na cestě z Královce. Do Basileje přišel nejspíše začátkem prosince téhož roku, spolu s Janem Rokytou. Tito dva měli být spolu se Šimonem Kocourkem imatrikulováni 1. května 1549. Jan Blahoslav zde během svého velmi krátkého studia mohl navštěvovat přednášky profesorů, kteří v té době přednášeli na teologické fakultě, Martina Cellaria, Wolfganga Wissenburga, Oswalda Myconia a Heinricha Pantaleona nebo Sebastiana Münzera, který vykládal hebrejské texty, či Caelia Secunda Curiona, profesora rétoriky. V lednu ale Jan Blahoslav v Basileji onemocněl a po velikonočních svátcích roku 1550 se vrací zpět do Čech.⁵

Jan Blahoslav studoval pouze na artistických fakultách a zřejmě nedosáhl titulu bakalář. Zajímal se o jazykovou problematiku. Během svých studií Blahoslav nabyl velmi dobré znalosti latinského jazyka. Znal učebnici latiny od Filipa Melanchtona, studie Lorenza Vally, Thomase Linacra nebo Conrada von Gesnera. V určité míře uměl i řecky, což připomínají i komentáře vztahující se k řečtině v jeho *Gramatice české*,⁶ měl povědomí též o hebrejštině, její znalost ale měl také zprostředkovanou pomocí biblického komentáře, např. Erasmových *Anotací*.⁷ Můžeme ho hodnotit jako učeného muže.

Z Basileje přichází Jan Blahoslav do rodného Přerova. Zde roku 1550 sepsal spisek *O zraku*. Koncem jara roku 1551 učil krátce na prostějovské škole. V Mostkovicích se seznámil s Benešem Optátem. Od roku 1552 Blahoslav již pobýval trvale v Mladé Boleslavi. Zde byla jeho úkolem pomoc Janu Černému při shromažďování a sepisování informací o historii jednoty bratrské. Vzniklo dílo nazvané *Acta universitatis fratrum, to jest shromáždění pospolné těch věcí, kteréž v jednotě bratrské a nejvíc v království českém puosobeny sou od léta 1547 až do 1549*. Akta jednoty bratrské po roce 1552 už shromažďoval převážně sám, zároveň schraňoval i dokumenty vztahující se k této církvi do roku 1547. Jan Blahoslav také sestavil *Nekrologium*, které obsahovalo informace o úmrtích kněží jednoty bratrské.

Roku 1553 získal Jan Blahoslav na Hromnice funkci jáhna a v červnu druhou neděli

---

⁵ ČERVENKA, Jaromír. *Basilejský humanismus a Jan Blahoslav*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A. Komenského, 1972, s. 58–59.

⁶ Srov. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 73b, 95b, 124a, 135b, 142b, 147b, 157b, 163a, 166a, 170a, ff. 182a–185b, 192b–198b, 200b, 203b, 205b–207a, 208ab, 210a–212a.

⁷ Srov. tamtéž, f. 96b, 151b, 183a, 190b.

po sv. Trojici kněžské svěcení. Zde v Mladé Boleslavi dostal za úkol obranu tamějšího sboru jednoty bratrské, mj. psal dopisy nejvyššímu purkrabímu Volfovi Krajířovi.

V roce 1554 byl přítomen slavnostnímu otevření bratrského sboru v Mladé Boleslavi. Zažil i uzavření sboru, k němuž došlo následujícího roku.

Jednota bratrská vyslala roku 1555 Jana Blahoslava do Vídně, aby zjistil, jaké názory zastává nový český panovník Maxmilián v církevní oblasti. Zde Blahoslav jednal s dvorním kazatelem budoucího českého krále Šebestiánem Pfauserem. Daroval mu bratrskou konfesi a zároveň ho poprosil, aby ji též předal Maxmiliánovi. Blahoslav se vypraví do Vídně v této věci ještě třikrát.

Jan Blahoslav také napsal spis o uzavření mladoboleslavského bratrského sboru nazvaný *Historie hrozného zahřmění Božího, anobř hromobití strašlivého, vykonaného skrze Antikrista léta Páně 1555 v čas postní v Čechách při panství boleslavském*.

Na podzim roku 1555 se rozhodlo o novém vydání a úpravě bratrského kancionálu Jana Roha *Písně chval božských* vydaného roku 1541 u Pavla Severina v Praze. Na jeho revizi spolupracoval i Jan Blahoslav.

Blahoslav byl určen, aby jednal ve Vídni ve prospěch jednoty bratrské, aby do latinského jazyka přeložil suplikaci králi Maxmiliánovi a zároveň napsal latinsky krátkou apologii *Summa libelli cujusdam nuper editi a fratribus qui a nonnullis vel per errorem vel per odium Piccardi seu Valdenses vocantur*, v níž byl vysvětlen základ učení jednoty. Jako předloha mu posloužila kniha *Příčiny, pro něž nemohou bratři k kněžím přistoupiti*. Ve druhé polovině listopadu roku 1555 se tedy Blahoslav vydal podruhé do Vídně, kde se opět setkává s Pfauserem.

Na jaře roku 1556 starší jednoty bratrské rozhodli, aby se Jan Blahoslav vypravil na novou cestu, tentokrát do lutherské části Německa. Mířil do Magdeburgu za Matyášem Flacciem, zvaným Illyricus. Blahoslav se kromě tohoto muže setkává i s Filipem Melanctonem, Peucerem a dalšími důležitými osobami německé reformace. O této své cestě, stejně jako o cestách do Vídně, napsal zprávu. V červnu 1556 se navracel z Magdeburgu přes Řezno do Čech.

Po návratu napsal v Mladé Boleslavi spis o původu jednoty bratrské *Summa quaedam brevissima collecta ex variis scriptis fratrum, qui falso Valdenses vel Piccardi vocantur, de eorum Fratrum origine et actis*.

Starší jednoty se 10. května 1557 na synodu v Přerově shodli na tom, že vyšlou Jana

Blahoslava potřetí do Vídně. Nyní jednal za starší jednoty bratrské a poděkoval Pfauserovi za jeho intervence u Maxmiliána. Přímo od Pfausera se Blahoslav dozvěděl, že pro jeho věc, náboženskou svobodu, Maxmilián nemůže v podstatě nic udělat. Během tohoto třetího pobytu ve Vídni se Jan Blahoslav také potkal s Kašparem z Nydburka, který byl rádcem krále Ferdinanda a jemuž přivezl spisy Viklefa, Husa a Jakoubka ze Stříbra. Díky tomuto daru jednal vůči Blahoslavovi vstřícně a slíbil angažovat se ve věci propuštění biskupa Augusty. Roku 1557 byl Blahoslav opět pověřen staršími z jednoty, aby se vypravil do Vídně za Pfauserem. Zjistil zde, že král Ferdinand trval na rozhodnutí uvěznění Augusty.

Na synodu v Přerově v květnu 1557 se čeští bratři též rozhodli, že je třeba doplnit úzkou radu a že mají být zvoleni noví dva biskupové. 23. srpna byl opět vyhlášen synod v Prostějově, účastnili se ho členové církve žijící v Čechách, na Moravě, v Prusku a v Polsku. Konala se plánovaná volba nových členů úzké rady a dvou nových biskupů. Jedním z nich se stal právě Jan Blahoslav a druhým Jiří Izrael.

V Mladé Boleslavi se v létě roku 1558 shromáždili starší jednoty bratrské, aby určili práci a pravomoci jednotlivých biskupů. Blahoslavovi byla svěřena funkce písaře jednoty. Měl tedy na starost archiv jednoty bratrské, censuru a vedl důležitá jednání.

Dalším Blahoslavovým působištěm se staly Ivančice, kam přesídlil první neděli po sv. Trojici. Ivančičtí novokřtěnci, poté co přesídlil bratrský biskup do tohoto města, požádali o disputaci na téma rozdílů v učení církve bratrské a novokřtěnců. Jan Blahoslav souhlasil, a dokonce pozval i Jana Jeleckého z Fulneka, který ovládal němčinu, aby působil při těchto hovorech jako překladatel.

Jan Blahoslav také vydal příručku věnovanou teorii hudby *Musica*, která vyšla v Olomouci roku 1558. Byla kompilací děl cizích autorů, např. Hermanna Fincka, Mikuláše Listiena nebo Adriena Petita Coclina. Podruhé vyšla roku 1569 v Ivančicích.⁸

V Ivančicích se Blahoslav též věnoval tamější bratrské škole, jejíž existence sahala až do konce 15. století. Výchova na škole byla v bratrském duchu. Tuto školu spojil s bratrským domem, kde se vzdělávali budoucí kněží. Výsledkem toho bylo zdůraznění spojení výuky s běžným životem.

Roku 1558 Jan Blahoslav psal Janu Laskimu odpověď o bratrské konfesi a roku 1560 vyhotovil zápis o jednání českých bratří s Vojtěchem z Pernštejna, který na svém panství chtěl vytvořit reformovanou církev. V Ivančicích též napsal moralizující spisek *Anvolimator*.

---

⁸ JANÁČEK, Josef. *Jan Blahoslav*. Praha: Svobodné slovo, 1966, s. 141.

Koncem roku 1562 se v Ivančicích objevila tiskárna i s literami, která zřejmě patřila Alexandru Oujezdeckému. Jako první tiskař v Ivančicích působil Václav Solín. Měl vytisknout *Ivančický kancionál* podle Blahoslavových korektur, avšak poslední slovo na přijetí korektur měl Solín jako tiskař a korektor. Tento kancionál byl vydán roku 1564.

Jan Blahoslav se také věnoval překladu Bible. Šlo mu o dokonalost překladu a přesnost výrazu. Jeho překlad Nového zákona do češtiny vyšel v Ivančicích poprvé roku 1564 a podruhé o čtyři roky později roku 1568. Blahoslavovu překladu Nového zákona se věnuje kapitola 2.

Poté co byl biskup Augusta propuštěn z vězení, chtěl získat své dřívější vedoucí místo v jednotě bratrské. Zastával protikladné myšlenky než Blahoslav, chtěl návrat k Lukáši Pražskému a usiloval o nezávislost jednoty v učení. Kolem roku 1566 Augusta říkal, že by jednota bratrská měla vycházet pouze z vlastních děl a zachovávat své učení, což bylo namířeno proti vzdělání v této církvi. Na to Blahoslav reagoval spisem *Filipika proti misomusům*.

Jan Blahoslav se stal též autorem *Gramatiky české*, která byla revizí gramatiky Beneše Optáta, Petra Gzela a Václava Philomata. Náměšťskou mluvnici zprvu komentoval (1a–160b), druhá část je rozsáhlejší a obsahuje Přidání ke gramatice (162a–363b). Gramatika Jana Blahoslava měla sloužit kazatelům, ale i překladatelům nebo spisovatelům, obsahuje také sbírku přísloví Matěje Červenky. Hlavním cílem gramatiky bylo ukázat, co je základem dokonalého spisovného jazyka, zejména s ohledem na biblický překlad, a jak dosáhnout jazykové dokonalosti. Odráží se v ní Blahoslavova znalost rukopisných textů i českých tištěných Biblí a bratrské literární tradice. V gramatice lituje zániku starších tvarů, např. imperfekta nebo *býti* ve 3. osobě préterita. Souhlasí s vynecháním tvaru *být*, ale ne ve všech případech, jsou možné výjimky, které podpoří plynulost textu. Co se týče hebraismů v biblických překladech (např. genitivní vazba typu *syn zatracení*), v některých případech jejich užití přijímá. Modernizující tendence Blahoslav považuje spíše za lidové. V gramatice si všímá i moravismů. Pro Blahoslava je zřejmá jazyková variantnost, srovnával dobový úzus s územ autoritativních psaných textů. Blahoslav také často přidává k obecným pravidlům výjimky, odůvodňuje je libozvučností, vžitostí, negativní stylistickou příznačností. Také uvádí, že je vhodné používat synonyma, což vede ke stylistické pestrosti. Na základě jeho gramatiky soudíme, že v margináliích by se mohly vyskytovat doklady humanistické synonymie, lidovějších výrazů, případně doslovných grécismů, které by rušily v textu. Toto

dílo za Blahoslavova života nebylo vydáno.

Jan Blahoslav byl též autorem spisu *Vady kazatelů*, rétorické příručky pro kazatele jednoty bratrské.

Jan Blahoslav v jednotě bratrské podporoval její nezávislost na ostatních nekatolických církvích, které uvažovaly nad myšlenkou české konfese. Zemřel 24. listopadu 1571 v Moravském Krumlově.

Na základě životopisu J. Blahoslava jsme pro naše téma, tj. filologické marginálie Nového zákona, získali zejména informace, jaké měl jazykové předpoklady pro zacházení s prameny – vynikající znalost latiny, která byla osvědčena mj. misemi k císařskému dvoru, a ne zcela jasná znalost řečtiny (kap. 3.). Pro téma této práce jsou důležitá jako východiska informací nejen životopisná data o studiu, nabytém vzdělání a kontaktech, ale i svědectví spisů, zvláště jeho gramatiky,⁹ dosavadní sekundární literatura a bratrská kralická knihovna, která obsahovala knihy, které mohl mít snad už Blahoslav při práci k dispozici (nachází se mezi nimi např. Erasmus, *Optátův Nový zákon*, *Tigurina*, Lutherův německý překlad Bible).¹⁰

V dalších kapitolách proto bude pojednáno o *Blahoslavově Novém zákoně* a jeho možných předlohách (kap. 2) a dosavadním bádání o něm (kap. 3).

---

⁹ Srov. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 63–69. KOUPIL, Ondřej. *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha: Karolinum, 2007, s. 122–133.

¹⁰ BOHATCOVÁ, Mirjam. *Bratrská knihovna kralická*. *Slavia* 1970, roč. 39, č. 4, s. 591–610.

2. Blahoslavův překlad Nového zákona

Tato kapitola se věnuje formálnímu popisu, předlohám *Blahoslavova Nového zákona* a Blahoslavově znalosti rétoriky.

Jan Blahoslav byl obeznámen s dobovými teoriemi překladu a ovládal i antickou teorii literatury. Znal Horatiův spis *De arte poetica* i Ciceronovo dílo a také práci českých překladatelů Viktorina Kornela ze Všehrd nebo Řehoře Hrubého z Jelení. Blahoslav chce překládat podle smyslu nejen jednotlivá slova, ale i stylistické prostředky. Humanistický překlad má mít též vzdělávací funkci, jeho účelem je též upevnit křesťanskou víru, proto je důležité, aby překlad byl srozumitelný, proto se v překladu nacházejí poznámky. Biblické reálie bývají nahrazovány domácími.¹¹

To, jakým způsobem Jan Blahoslav překládá, vychází též ze zásad uvedených v jeho *Gramatice české*. Blahoslav odmítal přizpůsobovat biblický jazyk jazyku obecného lidu, jak se navrhovalo v *Náměšťské mluvnici*, a připouštěl určitou míru archaizace. Stejně tak Blahoslav litoval zániku starých gramatických tvarů, jako bylo imperfektum. Byl toho názoru, že jazyk Bible se má držet určité normy, která byla již dříve ustálena. Co se týká řečnického stylu, drží se stylu vysokého, jak také vyžaduje téma jeho překladu.

Na svém překladu Nového zákona pracoval Blahoslav průběžně, neví se, zda na něm začal pracovat již za svého pobytu v Mladé Boleslavi, nebo až v Ivančicích.¹² Byl vydán v Ivančicích, a to roku 1564 a 1568.¹³

Jak první, tak druhé vydání má více tiskových variant, které se od sebe liší

---

¹¹ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 56–62.

¹² Tamtéž, s. 64, 66, 78.

¹³ Knihopis 17110 a 17112. Vydání z roku 1564 má podle Knihopisu (včetně Dodatků) tyto dochované exempláře: Bratislava, Ev.cirk.K.: V. teol. 49 neúpl., Bratislava, Ev.cirk.K.: V. teol. 165 neúpl. paralel., Brno, MZK: 50.619 neúpl., Brno, St.A.: 15 neúpl., Budapest, Orsz.Széchenyi K.: Ant. 6523, Budapest, Orsz.Széchenyi K.: Ant. 6524, Halle, UB: Waisenhaus 47 I 17 paralel., Olomouc, M.: II 3302, Pardubice, M.: Sa 118 neúpl., Praha, NK: 54 G 724, Praha, NK: 54 G 180 neúpl., silně poškozeno, nepůjčuje se, Praha, NK: 54 K 10.978 neúpl., Praha, KNM: 34 F 27 neúpl., Praha, KNM: 34 F 12 paralel., Praha, KHD: I T 102, Banská Štiavnica, K.ev.lycea: Th. 2/27 neúpl., Turnov, M.: 134 paralel., Wrocław, BU: 4 n B 60 paralel., Budapest, Orsz.Széchenyi K.: Ant. 6524 neplatí, Kralice nad Oslavou, M.: 80 neúpl., Olomouc, VK: 32.653 neúpl., 32691 neúpl., Praha, KNM: 34 F 29, 18 F 19 neúpl., 34 F 28 přív., Praha, Strahov.Kl.: S XXXVII h 14 neúpl. Vydání z roku 1568 má podle Knihopisu (včetně Dodatků) tyto dochované exempláře: Bratislava, Ev.cirk.K.: V. teol. 26 neúpl., Brno, MZK: R. A. I. c. 20 paralel., Brno, St.A.: 144, Kroměříž, Arcibisk.K.: ?, Praha, NK: 54 C 6, Praha, KNM: 34 E 5 neúpl., Praha, Strahov.Kl.: BB V 41 neúpl., Sušice, M.: D 697, Wrocław, BU: 4 Z, Zittau, StadtB: Boh. 19 paralel., Plzeň, SVK : 158.105, Roudnice nad Labem, Lobkov.K. : IV Ac paralel. Informace jsou čerpány z Knihopisu Digital.

v typografii. Obě vydání *Blahoslavova Nového zákona* obsahují typografické prvky, které zlepšují orientaci v textu. Jedná se o různé závorčky a znaménka, která odkazují na konkordance a marginální poznámky. Ty se v prvním vydání z roku 1564 nacházejí všechny, konkordance i jiné poznámky, pouze na vnějším okraji strany. Ve druhém vydání z roku 1568 se odkazy na jiná místa v Bibli nacházejí při vnitřním okraji stránky a samotné marginální poznámky při vnějším okraji. V prvním vydání se na konkordance odkazuje čtyřmi znaky a stejným počtem znaků i na marginální poznámky, ve druhém vydání se na konkordance odkazuje nadále pomocí znaků, avšak na marginální poznámky je odkazováno pomocí malých písmen.¹⁴

První vydání Blahoslavova překladu Nového zákona mělo tři variantní názvy, a to *Nový zákon z jazyku řeckého vnově do češtiny přeložený*, *Nový zákon vnově do češtiny přeložený* a *Nový zákon vnově do češtiny přeložený*.¹⁵ Tento tisk měl nejmenší formát ze všech vydání Nového zákona do té doby (větší 16°). Na rubu titulního listu se v tomto tisku nachází epigram Jiřího Strejce.¹⁶ Kniha je uvedena obsahem *Pořádek knih Zákona nového* stejně jako její druhé vydání a předmluvou *Kněžím a zprávcům lidu Páně, těm kteříž českým jazykem služby boží v lidu jeho konají*, v níž Blahoslav představuje svou překladatelskou metodu založenou na snaze o přesnost překladu.¹⁷ V obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona* jsou jednotlivé kapitoly rozděleny na tematické úseky, které jsou označeny velkými písmeny,¹⁸ které se nacházejí na vnitřních okrajích strany. V závěru prvního vydání nalezneme soupis perikop, errata a další rejstřík s abecedně řazenými teologickými pojmy.¹⁹

Vydání *Blahoslavova Nového zákona* mělo nejspíše úspěch, a proto došlo k jeho druhému vydání již o čtyři roky později. Tento tisk měl dvě tiskové verze (*Nový zákon vnově do češtiny přeložený* a *Nový zákon vnově z jazyku řeckého do češtiny přeložený*). Byl již většího formátu (4°).²⁰ Také jsou v tomto překladu jednotlivé kapitoly uvedeny stručným

---

¹⁴ Srov. např. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 84. DAŇKOVÁ, Mirjam. *Bratrské tisky ivančické a kralické*. Praha: Národní muzeum, 1951, s. 17–20.

¹⁵ DAŇKOVÁ, Mirjam. *Práce hodná knihovníka*. Časopis Národního musea 1947, roč. 116, s. 85–86.

¹⁶ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 84.

¹⁷ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 178. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 84.

¹⁸ Dělení kapitol na verše použil poprvé Robert Estienne (Stephanus) při vydání řeckého textu Nového zákona v roce 1551.

¹⁹ Srov. i JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 85.

²⁰ Fotokopii druhého vydání Blahoslavova Nového zákona vydal Jaroslav Konopásek roku 1931. Srov. KONOPÁSEK, Jaroslav (ed.). *Nový Zákon vnově do češtiny přeložený: secunda editio diligenter recognita anno 1568*. Praha: s. n., 1931. K17112.

shrnutím. Oproti prvnímu vydání obsahoval podstatně větší množství marginálních poznámek.²¹ V těchto poznámkách in margine nalezneme různocnění, které uvádí ekvivalent výrazu ze staršího českého překladu, nebo nové čtení.²²

V předmluvě u obou vydání se Blahoslav přiznává ke svému autorství biblického překladu, u druhého vydání i faksimilovým podpisem.²³ Blahoslavův překlad byl v jednotě bratrské užíván při liturgii. To potvrzuje i tisk z roku 1571 *Evangelia neb Čtení nedělní, kteráž slovou Pašije*, který přejímá text Blahoslavova evangelního překladu. Na zdi bratrského sboru na Karmeli v Mladé Boleslavi se nacházely nápisy ze začátku 80. let 16. století, jejichž předlohou byl právě Blahoslavův překlad Nového zákona. Jeho zrevidovaný překlad se dostal také do šestého dílu *Bible kralické*, který byl vytištěn roku 1593–1594.²⁴ Knihy jsou rozděleny do kapitol, které již však dále nejsou děleny na verše. Jednotlivé perikopy jsou v prvním vydání označeny ručičkou.²⁵

Knihy, z nichž Blahoslav při svém překládání čerpal, získal jak v době svých studií, zvláště když studoval v Basileji, tak na cestách, které vykonal z pověření starších jednoty bratrské do Vídně za Pfauserem nebo do Magdeburgu. Některé knihy obdržel Jan Blahoslav také díky svým kontaktům s evropskými humanistickými učiteli nebo si je mohl půjčit z knihoven moravských šlechticů. Dále mohl nové knihy získat prostřednictvím agentů zastupujících velká evropská nakladatelství nebo mu je mohli dovézt bratrští studenti, kteří byli vysíláni na studia do ciziny.²⁶

Blahoslav při překladu Nového zákona nejspíš neměl k dispozici žádný řecký rukopis.²⁷ Používal mj. Erasmovy *Anotace* a jeho latinský Nový zákon. Na Erasma také přímo odkazuje ve druhém vydání svého Nového zákona u verše Ř 5,12. Používal také Erasmovy *Parafráze*.²⁸

Při překládání Nového zákona užíval jistě řecko-latinského vydání Nového zákona obsahujícího text Theodora Bezy, které vydal Barbirius v letech 1559–1560, tzv. *Barbirianu*.

---

²¹ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 178. ČAPEK, Vladimír. *Historie bible*. Praha: Advent, 1990, s. 79. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 85.

²² Srov. např. KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 182.

²³ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 79.

²⁴ Tamtéž, s. 82–83.

²⁵ Srov. ČAPEK, Vladimír. *Historie bible*. Praha: Kalich, 1952, s. 95.

²⁶ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 100–101.

²⁷ Tamtéž, s. 103.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 107–108.

Pro práci na druhém vydání Nového zákona měl Blahoslav k dispozici i text Theodora Bezy pocházející z roku 1565.²⁹ Podle Konopáska a Kyase se Blahoslav řídil zvláště latinským textem, podle Janáčka textem řeckým.³⁰

Jan Blahoslav také používal *Vulgatu*. Znal i *Bibli curyšskou (Biblia Tigurina)* a byl též dobře obeznámen s Castellionovým latinským překladem Bible, který vyšel roku 1551. Měl při své práci k dispozici i tisk *Biblia Vatabli*.

Blahoslav také navazuje na tradiční český biblický překlad. Byly mu známé různé české rukopisné Bible, na něž bez konkretizace odkazuje ve své gramatice. Je možné, že měl k dispozici *Bibli boskovickou*. Také byly domněnky, že Blahoslav při svém překladu vycházel z *Bible olomoucké* z roku 1417 nebo z *Bible padeřovské*. Na konkrétních čteních to dosud prokázáno nebylo.

Jan Blahoslav znal též české biblické tisky. Je jisté, že byl obeznámen i s prvními dvěma biblickými tisky *Bibli pražskou*³¹ a *Bibli kutnohorskou*.³² Byla mu známá též *Bible benátská* vydaná roku 1506.³³ Jan Blahoslav čerpal také z bratrských novozákonních tisků *Nového zákona Mikuláše Klaudyána* z roku 1518³⁴ a z *Nového zákona Lukáše Pražského* z roku 1525.³⁵ Znal také *Plzeňský Nový zákon*³⁶ z roku 1527.³⁷

Je možné, že Blahoslavovi nebyla neznámá ani *Severýnova bible* vydaná v letech 1529 a 1537, ačkoliv na ni ve své gramatice neodkazuje. Jan Blahoslav poznal také *Optátiv Nový zákon* vydaný roku 1533, který se svým jazykem snaží přiblížit lidovým vrstvám.

Blahoslav vychází z druhého vydání *Melantrichovy bible* 1556/1557. Na toto vydání často odkazuje ve své *Gramatice české*.³⁸ Tato Bible byla spolu s Novým zákonem vydaným Náměšťskými Blahoslavovi hlavní českou předlohou při překládání Nového zákona. To, že Blahoslav vycházel z *Melantrichovy bible*, je zřejmé např. z užívání zájmena *svůj*.³⁹ Při práci

²⁹ Srov. i JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 82.

³⁰ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 178. JANÁČEK, Josef. *Jan Blahoslav*. Praha: Svobodné slovo, 1966, s. 124.

³¹ Srov. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 205b.

³² Srov. tamtéž, f. 176a.

³³ Srov. tamtéž, f. 183b, 184b.

³⁴ Srov. tamtéž, f. 43b, 146a, 176a, 183b, 262b, 269a.

³⁵ Srov. tamtéž, f. 178b, 179b, 279a.

³⁶ Srov. tamtéž, f. 42a, 146a, 176a, 182b, 183b, 262b.

³⁷ Srov. např. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 123–128.

³⁸ Srov. např. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 113a, 146a, 176a.

³⁹ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie

na své gramatice používal také melantrišský Nový zákon z roku 1558, který se nedochoval.⁴⁰

Blahoslav též znal Lutherův německý překlad Bible a pravděpodobně také polskou *Bibli brestskou*.⁴¹

Pokud jde o předlohy, můžeme shrnout, že do té doby jde zdaleka o nejvíce pomůcek používaných při překladu do češtiny, a to jak cizojazyčných, tak domácích, z čehož vyplývají obtíže při určování hlavních předloh. Jak zjistil Kyas, jde o rozsáhlou revizi Melantrichova textu. Do něj vyústil hlavní proud české tradice, snad i proto byl *Blahoslavův Nový zákon* vydán znovu a žil i dále v *Bibli kralické*. Blahoslav jako znalec tradice podržel kontinuitu a dokonale absorboval předchozí českou tradici, ta se odráží – stejně jako jeho rozhled po nových humanistických překladech do latiny a komentářových pomůckách – mj. v marginálních poznámkách, které budeme zkoumat.

V následující kapitole bude představen vývoj bádání o *Blahoslavově Novém zákoně* a poté se podíváme na tradici komentování Bible, do níž Blahoslav svými margináliemi, významně rozmnoženými pro druhé vydání, vstoupil.

---

v Římě, 1997, s. 180.

⁴⁰ Srov. např. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 181b.

⁴¹ Možné Blahoslavovy předlohy shrnuje JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 98–136.

3. Bádání o Blahoslavově Novém zákonu

Než se zaměříme přímo na komentátorskou tradici a marginální poznámky, představíme stručně hlavní výsledky jazykového výzkumu *Blahoslavova Nového zákona*. Jen velmi málo prací zmiňuje přímo marginálie v *Blahoslavově Novém zákoně*, nicméně rozbor jazyka může leccos cenného napovědět například o tom, které výrazy mohl Jan Blahoslav spíše vysouvat in margine apod.

Již od počátku bádání o Novém zákonu vydaném v roce 1564 a podruhé v roce 1568 v ivančické tiskárně „in horto“ nebyly pochyby o autorovi jeho překladu. To, že překlad vytvořil právě Jan Blahoslav, je zřejmé z obou předmluv.⁴²

O jeho autorství ví Andrzej Węgierski – Regenvolscius,⁴³ který roku 1652 píše, že Blahoslav překládal Nový zákon z řečtiny a je též autorem *Gramatiky české*. Obě vydání *Blahoslavova Nového zákona* zaznamenává v soupisu biblických tisků Jacques le Long.⁴⁴

Dále se o Novém zákoně Jana Blahoslava činí zmínky v památkách 18. století.⁴⁵ Jedná se jednak o předmluvy vydání *Bible kralické*, k nimž došlo v exilu, a tisky s nimi spojenými, jednak o seznamy, které byly určeny k poznávání kacířských knih.⁴⁶ Obě vydání jsou zmíněna v předmluvě Nového zákona, který vydal Václav Klejch roku 1720.⁴⁷

---

⁴² JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 3.

⁴³ SYSTEMA | HISTORICO- | CHRONOLOGICVM, | Ecclesiarum Slavonicarum per | PROVINCIAS varias, | Praecipue, | POLONIAE, | BOHEMIAE, | LITVANIAE, | RVSSIAE, | PRVSSIAE, | MORAVIAE, & c. | Distinctarum. | LIBRIS IV. ADORNATUM; | Continens Historiam Ecclesiasticam, a Christo & Apostolo-rum tempore, ad An. Dom. M DC L. | OPERA | ADRIANI REGENVOLSCII E. P. | TRAJECTI ad RHENUM, | Ex Officina Johannis a Waesberge, Bibliopolae. | Anno M. DC. LII. Utrecht (Johann Waesberg) 1652.

⁴⁴ BIBLIOTHECA | SACRA | SEU | SYLLABUS | OMNIUM FERME | SACRAE SCRIPTURAE | EDITIONUM AC VERSIONUM. | PARS ALTERA | (...) | PARISIIS, | Apud ANDRAEAM PRALARD, via(m) Jacobea(m) sub signo Occasionis. | M. DCC. IX. | CUM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO REGIO. BIBLIOTHECA | SACRA | IN BINOS SYLLABOS | DISTINCTA, | (...) TOMUS PRIMUS. | PARISIIS, | Apud F. MONTALANT, Bibliopolam, ad Ripam PP. Augustinianorum, | prope Pontem sancti Michaelis. | M. DCC. XXIII.

⁴⁵ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 3.

⁴⁶ Clavis [maj.] Haeresim claudens et aperiens. Kljč Kacýřské Břudy K rozeznánj otwjragicý | K wykořeněnj zamjtagicý. Aneb Registřjk Něktěrych bludných | pohorssliwých | podezřelých | neb zapowěděných Kněh | s předcházegicými aučinliwými prostředky | s kterými pohorssliwé | a sskodliwé Knjhy wyskaumati | a wykořeniti se mohau. Na swětlo wydaný. S Dowořenjm Duchownj Wrchnosti. Wytisstěny w Hradey Králowe(!) | v Wáclawa Jana Tybély | Léta 1729. K04286.

Index Bohemicorum librorum prohibitorum, et corrigendorum ordine alphabeti digestus, reverendissimi, celsissimi S. R. I. Principis Domini Domini Antonii Petri [Příchovský] Dei Gratia, et Sedis Apostolicae Archiepiscopi Pragensis Jussu collectus, atque editus. [maj.] Vetro-Pragae typis Joannis Caroli Hraba, inclyti Bohemi Regni D. D. statuum typographi. (1770.). K04298.

⁴⁷ Nowý Zákon Pana a Spasytele nasseho Gežsse Krýsta nynj w nowe Léta Páne 1720. wytisstěny Nakl: Wacł: Kleycha. Gest s pilnosti wytisstěn Leta Paně 1720. w Žitawe v Michala Hartmanna. K17121.

Na tuto Klejchovu předmluvu navázal ve své studii Jan Theofil Elsner.⁴⁸ Když popisuje jednotlivá bratrská vydání Bible, upozorňuje také na proměny biblického textu. Činí tak i s některými místy prvního vydání *Blahoslavova Nového zákona*, která vztahuje ke starší české překladatelské biblické tradici (Mt 1,25, 1 K 15, 29, Lk 11, 15). Zároveň upozorňuje na to, že *Blahoslavův Nový zákon* je prvním českým biblickým překladem, který nevychází z *Vulgaty*, ale z původního biblického jazyka.⁴⁹

Další zájem o český biblický překlad přichází v době národního obrození. Karel R. Ungar pořídil soupis českých tisků Bible, přičemž zaznamenal jak první, tak druhé vydání *Blahoslavova Nového zákona*.⁵⁰ Vycházel z informací, které zjistil z předmluv exulantských vydání *Bible kralické* i z Blahoslavovy předmluvy k jeho vlastnímu překladu. Upozorňuje také na některá konkrétní místa v *Blahoslavově Novém zákoně* (1 J 5,7; u Ř 5, 12 si všímá toho, že Blahoslav odkazuje in margine na jednom místě přímo na svou předlohu Erasma – „Erazmus: jelikož všickni zhřešili“; popsání rozdílu mezi slovy *vějička* a *věječka* u verše Mt 3,12).⁵¹

Dějinám českého biblického překladu se věnoval také František Novotný z Luže v *Bibliotece českých biblí etc. od třináctého věku až do léta 1810*, která se zabývá českým překladem Bible. U prvního vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 nepřináší oproti předchozím studiím nové informace, zabývá se více druhým vydáním. Říká, že text odpovídá prvnímu vydání, což přejímá z Ungara. Od něho čerpá i při uvádění ukázek. Autor stručně zasazuje Blahoslavův novozákonní překlad do kontextu českého biblického překladu.⁵²

Hermenegild Jireček (1860)⁵³ vycházel ve své studii z Blahoslavovy *Gramatiky české*, která byla nedávno předtím objevena a vydána Josefem Jirečkem a Ignácem Hradilem roku 1857. Také čerpal z *Acta Unitatis fratrum*. Nejprve se věnuje vzniku a okolnostem

---

⁴⁸ Versuch einer böhmischen Bibel=Geschichte, entworfen von Johann Theophilus Elsner, V. D. M. Senior der B. Br. Unität in Groß=Pohlen und poln. Preussen, königl. Curator der polnischen Stipendiaten, und Pastor der B. Br. Gemeinen zu Berlin. Nebst einem historischen Anhang von verschiedenen absonderlich gedruckten böhmischen Neuen Testamenten. Halle, gedruckt im Wäysenhouse 1765. K17819.

⁴⁹ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 3–5.

⁵⁰ UNGAR, Karel Rafael. *Allgemeine böhmische Bibliothek, gesammelt und herausgegeben von R. K. Ungar, Doktor und ersten k. k. Bibliothekar auf der Prager Universität, ordentlichen Mitglied der böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften*. Praha 1786, s. 104–107, č. 39 a s. 107–112, č. 40.

⁵¹ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 6.

⁵² Tamtéž, s. 7–8.

⁵³ JIREČEK, Hermenegild. *Bibli kralická a překladatelé její*. Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury 1860, roč. 1, č. 1, s. 9–19.

vydání Blahoslavova překladu Nového zákona. Cituje z Blahoslavovy gramatiky autorova slova o potřebě překládání z původního řeckého textu. Poslední díl *Bible kralické* podle něj přejímá Blahoslavův text Nového zákona.⁵⁴

Janu Karafiátovi (1878)⁵⁵ jsou pramenem i další Blahoslavovy spisy včetně *Gramatiky české*. Bylo mu přístupné pouze první vydání *Blahoslavova Nového zákona*. Ve své studii též popisuje změny, jimiž se liší text *Blahoslavova Nového zákona* od *Bible kralické*, a dodává, že autoři *Bible kralické* užívali též jiných řeckých předloh než Blahoslav. Karafiát jako první provedl charakteristiku Blahoslavovy překladatelské metody, vycházel přitom zvláště z Blahoslavovy *Gramatiky české*. Vyzdvihl autorovo nadání pracovat s jazykem, smysl pro krásu a ušlechtilost, které vycházejí z jeho biblického humanismu.⁵⁶

Josef Šmaha (1878)⁵⁷ na základě Blahoslavovy *Gramatiky české* zřejmě jako první vytvořil soupis latinských předloh Jana Blahoslava. Mezi nimi je překlad Erasmův, Castellionův, Bezův, *Vulgata*, *Bible curyšská*. Z českých zdrojů uvádí *Benátskou bibli*, *Kutnohorskou bibli*, *Melantrichovy bible*, *Klaudyánův* a *Lukášův Nový zákon*, také zmiňuje *Plzeňský Nový zákon* z roku 1527, který datuje rokem 1517, a překlad Matoušova evangelia, který pořídil Jan Vartovský z Varty. Uvádí i Lutherův překlad, na nějž podle něj též bral Blahoslav zřetel. Zmiňuje, že marginálie s filologickými a kritickými poznámkami byly rozhojněny ve druhém vydání Nového zákona. Např. in margine odkazuje na Erasma nebo uvádí, že si Blahoslav všímal jemných rozdílů ve významu slov (Mt 3,12: výklad různého významu slov *věječka* a *vějička*). Co se týče charakteristiky textu Blahoslavova překladu Nového zákona, přejímá informace z dřívějších studií.⁵⁸

Václav Flajšhans (1894)⁵⁹ se domníval, že Jan Blahoslav upravil 600 míst ve *Vulgatě* podle Erasmova textu a že se Blahoslav snažil být věrný originálu na úkor plynulosti překladu. Též podle Flajšhanse Blahoslav překládá jedno řecké slovo různými českými ekvivalenty, a to ovlivněn starší českou překladatelskou tradicí. Zmiňuje bohatost

---

⁵⁴ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 9.

⁵⁵ KARAFIÁT, Jan. *Rozbor Kralického Nového zákona co do řeči i překladu: s hystorií našeho biblického textu*. Praha: Jan Karafiát, 1878.

⁵⁶ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 10.

⁵⁷ ŠMAHA, Josef. *Kralická bible, vliv a důležitost její v literatuře české*. Časopis Českého musea 1878, roč. 52, s. 252–266, 361–380, 481–499.

⁵⁸ Tamtéž, s. 253–255.

⁵⁹ FLAJŠHANS, Václav: *Bible a její překlad kralický. K 300leté upomínce jejího dokončení*, Naše doba 1894, roč. 1, č. 5, s. 321–328.

Blahoslavova lexika a jeho snahu o vysoký styl. Flajšhans přitom navazuje na Karafiáta.⁶⁰

Biblickému dílu Jana Blahoslava se jazykozpytně věnoval zvláště Jaroslav Konopásek. Ten roku 1931 vydal fotokopii druhého vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568.⁶¹

Konopásek se nejprve zabýval studiem textu *Bible kralické* a později i samotným textem *Blahoslavova Nového zákona*. Podobně jako Karafiát použil při studiu biblického textu textově-kritickou metodu, zároveň pracoval s původním novozákonním textem. Díky tomu se začal zajímat o vztahy překladů a jejich předloh. Jeho prvním větším dílem jsou *Biblické studie*.⁶² Ve studii *Bible a jazykozpyt*⁶³ autor také uvádí citace z Blahoslavovy *Gramatiky české*, které se týkají jevu, o němž pojednával. Uvádí, že Jan Blahoslav při svém překladu pracoval s jiným vydáním řeckého textu, než kterého bylo užíváno při překládání biblického textu pro *Bibli kralickou*, což dokládá jinými textovými variantami. V článku *K jubileu Kralické Bible*⁶⁴ se autor snaží identifikovat řeckou předlohu. Pomáhá mu v tom dřvořez z prvního vydání *Blahoslavova Nového zákona*, na němž je zobrazen motiv z 1 K 3,6 s textem Ř 11,20. Také zde tvrdí, že Blahoslav neuměl dobře řecky, ale řecky uměl do té míry, že mohl srovnávat názory překladatelů, aby se rozhodl pro nejlepší překlad. Dalším Konopáskovým dílem jsou *Dvě studie o Bibli Kralické*,⁶⁵ kde se zabývá *Blahoslavovým Novým zákonem* a jeho vztahem k tehdejšími předlohám. Jako se zamýšlenými předlohami však pracuje s těmi edicemi řeckého textu, které vycházely v jeho době, téměř nepoužívá Bezův text z roku 1565.⁶⁶ V další části studie se zamýšlí nad vztahem Blahoslavových latinských a řeckých předloh k jeho biblickému překladu. Zároveň tvrdí, že Blahoslav při své práci používal i starší české překlady a latinské překlady, které porovnával. Konopásek ve studii dokládá, že Blahoslav pro svůj novozákonní překlad nepoužíval řecký textus receptus, ale jiné texty. Domníval se, že Blahoslav při překladu používal Erasmův text. Svou biblistickou práci zakončil publikací z roku 1932.⁶⁷ Zde na základě textové kritiky určuje

---

⁶⁰ FLAJŠHANS, Václav: *Bible a její překlad kralický. K 300leté upomínce jejího dokončení*, Naše doba 1894, roč. 1, č. 5, s. 323.

⁶¹ KONOPÁSEK, Jaroslav Jan (ed.). *Nový Zákon vnově do češtiny přeložený: secunda editio diligenter recognita anno 1568*. Praha: s. n., 1931.

⁶² KONOPÁSEK, Jaroslav. *Biblické studie*. Praha: Evangelická jednota Žižkov, 1929.

⁶³ KONOPÁSEK, Jaroslav. *Bible a jazykozpyt*. Praha: Spolek evangelických akademiků Jeronym, 1929.

⁶⁴ KONOPÁSEK, Jaroslav. *K jubileu Kralické Bible*. Český bratr 1929, roč. 6, č. 10, s. 247–251.

⁶⁵ KONOPÁSEK, Jaroslav. *Dvě studie o Bibli Kralické: Karafiátův rozbor kralického Nového zákona v světle textové kritiky*. Sborník filologický 1931, roč. 9, s. 93–133.

⁶⁶ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 15.

⁶⁷ KONOPÁSEK, Jaroslav. *Řeckolatinská předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona*. Praha: s. n., 1932.

předlohu Blahoslavova překladu Nového zákona. Jedná se podle něj o řecko-latinský Nový zákon, jehož vydání se nazývá podle jména nakladatele Mikuláše Barbiria *Barbiriana*. Zjišťuje, že Blahoslav překládá podle latinského textu, nikoli řeckého, ukazuje, že Blahoslav používal latinský text *Barbiriany* a text *Vulgaty*. Nakonec dochází ke kontroverznímu závěru, že Blahoslav nepřekládal přímo z řečtiny. Tyto Konopáskovy závěry nebyly obecně přijaty, brzy byly kritizovány např. Karlem Horálkem.⁶⁸

Jan Jakubec (1929)⁶⁹ tvrdí, že Blahoslav znal překlad Castellionův, Bezův, Erasma Rotterdamského i Lutherův. Vychází ze staršího českého překladu, dokonce znal i některé rukopisné Bible.

Jaroslav Vlček (1931)⁷⁰ píše o Blahoslavovi, že znal všechny „staré i novější biblické překlady české (od starých na pergameně psaných ze stol. XV. až do posledního z r. 1559)“,⁷¹ přičemž odmítá latinismy, grecismy, hebraismy. Pracoval i s Bezovým, Erasmovým a Lutherovým překladem. Podle Vlčka byl Blahoslav znalý řečtiny, šlo mu o přesnost překladu, používal mnoho synonym. Blahoslavův překlad je zároveň výkladem biblického textu – místo abstrakt používá konkrétní, místo příliš krátkých vyjádření obširnější nebo místo řeckých slov používá česká slova.⁷² Ani Jakubec, ani Vlček neuvádí konkrétní příklady.

Dějinnám českého biblického překladu, a to hlavně Bibliím 15.–17. století, se věnoval Ferdinand Hrejsa.⁷³ Hrejsa se popisem věnuje oběma vydáním Nového zákona. Domnívá se, že Blahoslav použil při svém překladu Nového zákona starších českých biblických překladů a přitom přihlížel k řeckému textu Nového zákona i latinským a německým překladům.⁷⁴

Závěry, k nimž došel Konopásek, byly opraveny Horálkem (1943).⁷⁵ Ten tvrdí, že Blahoslav sice vycházel z Bezy, který byl pro něj autoritou v teologických a textových otázkách, ale nezamítal ani *Vulgatu* a měl i předlohu řeckou, kterou Konopásek nepřipouštěl.

Vladimír Kyas (1943)⁷⁶ říká, že hlavními dvěma českými předlohami pro Blahoslava byla *Melantrichova bible* a *Optátův Nový zákon*. Oldřich Králík (1948) vycházel

⁶⁸ HORÁLEK, Karel. *Jak překládal Blahoslav Nový zákon*. Kostnické jiskry 1943, roč. 25, č. 8, s. 2–3.

⁶⁹ JAKUBEC, Jan. *Dějiny literatury české*. Praha: Jan Laichter, 1929, s. 666–700.

⁷⁰ VLČEK, Jaroslav. *Dějiny české literatury*. Praha: L. Mazáč, 1931, s. 360–382.

⁷¹ Tamtéž, s. 369.

⁷² Tamtéž, s. 368–370.

⁷³ HREJSA, Ferdinand. *Česká bible. K 350. výročí Bible Kralické*. Praha: YMCA, 1930.

⁷⁴ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 18.

⁷⁵ HORÁLEK, Karel. *Jak překládal Blahoslav Nový zákon*. Kostnické jiskry 1943, roč. 25, č. 8, s. 2–3.

⁷⁶ KYAS, Vladimír. *Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavově a v Bibli kralické z r. 1593*. Slovo a slovesnost, 1943, roč. 9, č. 4, s. 193–201.

z Konopáskových závěrů.⁷⁷

Kyas (1950)⁷⁸ píše, že podle Blahoslava by měl být biblický jazyk výlučný, a ne lidový, vychází přitom ze staršího českého překladu. Podle Kyase Blahoslav ponechává starší překlady a přidává k nim nové překlady z latiny. Východiskem pro něj byla *Melantrichova bible* 1556/57, jejíž text revidoval. Text je také měněn na základě starších překladů, zvláště *Optátova* a *Lukášova Nového zákona*. Nacházejí se zde i nová Blahoslavova čtení (5 % v Kyasově srovnání). Důležitým znakem jeho překladu je používání přechodníků, a to nejen těch, které byly již v tradičním překladu, ale i nových. Přechodník minulý vytvářel podle řeckého textu *Barbiriany* (např. Lk 4,13; Lk 4,17; Lk 4,20). Do marginálie Blahoslav kladl starší česká znění, nejčastěji z *Optátova* nebo *Lukášova Nového zákona*, nebo nová čtení, která osvětlují text podle poznámek v *Barbirianě*. Do marginálie se dostávají také výrazy lidového jazyka.

Typografickou stránkou bratrských tisků se zabývala Mirjam Bohatcová.⁷⁹ Poznatky o Blahoslavových předlohách dále přebírají syntetické práce, jako např. Čapek,⁸⁰ které k našemu tématu nepřinášejí nic nového.

Vladimír Kyas v roce 1958 v návaznosti na Konopáska píše, že se Blahoslav nejčastěji přidržel *Barbiriany*. Dokládá, že Blahoslav uvědoměle překládal řecké přechodníky aoristu a perfekta stejnou vazbou českou – přechodníkem minulým.⁸¹

Radek Hobza (1963)⁸² uvádí, že existují dva druhy poznámek in margine – uvádějí jiný překlad slova uvedeného v hlavním textu, nebo dávají podnět k výkladu. Jedná se o poznámky vysvětlující reálie (cena peněz v Ježíšově době, míry, čas, vysvětlení náboženských zvyků, vysvětlení slov, která nebyla ve středověku běžně užívaná). Poznámky, které jsou uvedeny *t.*, většinou vyjadřují výklad určitého slova s věroučným pozadím. Hobza se věnuje jinému typu poznámek, než jsou filologické marginálie.

---

⁷⁷ KRÁLÍK, Oldřich. *Humanismus a počátky českého písemnictví*. In GRUND, Antonín; KELLNER, Adolf; KURZ, Josef (eds.). *Pocita Fr. Trávníčkovi a F. Wollmannovi*. Brno: Slovanský seminář Masarykovy univerzity v Brně, 1948, s. 253–275.

⁷⁸ KYAS, Vladimír. *Snaha o zlidovění českého biblického jazyka v 16. století*. Brno, FF MU, 1950, s. 151–161.

⁷⁹ DAŇKOVÁ, Mirjam. *Bratrské tisky ivančické a kralické*. Praha: Národní muzeum, 1951.

⁸⁰ ČAPEK, Vladimír. *Historie Bible*. Praha: Kalich, 1952, s. 95. HRABÁK, Josef. (ed.). *Dějiny české literatury. I. Starší česká literatura*. Praha: ČSAV, 1959, s. 363–379. VARCL, Ladislav et al. *Antika a česká kultura*. Praha: Academia, 1978, s. 250–255.

⁸¹ KYAS, Vladimír. *Přechodník minulý v Blahoslavově Novém zákoně*. In MACHEK, Václav (ed.). *Studie ze slovanské jazykovědy. Sborník k 70. narozeninám akademika Františka Trávníčka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 249–254.

⁸² HOBZA, Radek. *Teologie Blahoslavova Nového zákona*. Český zápas 1963, roč. 46, č. 7, s. 1; č. 8, s. 1, 3.

V roce 1964 (400 let od prvního vydání *Blahoslavova Nového zákona*) vyšlo několik prací věnovaných Blahoslavovu novozákonnímu překladu. Blahoslavovu dílu se věnoval např. Jindřich Mánek.⁸³ Oproti Konopáskovi a jeho *Prolegomenum* tvrdí, že Blahoslav navazuje na domácí českou překladatelskou tradici, kterou zachycuje *Melantrichova bible*, zároveň Blahoslav vychází z Erasmova latinského a řeckého textu, který ovlivnil i Luthera. Na místech, kde se Blahoslavův novozákonní překlad odlišuje od dřívějších překladů, většinou uvádí přesnější versi překladu.⁸⁴

Tento rok o Blahoslavově překladu psal i Josef B. Souček.⁸⁵ Zatím nejpodrobněji se věnuje margináliím. Popisuje dvě funkce marginálií – v marginálii se nachází věcné vysvětlení obsahu nebo jiná možnost znění biblického místa. Často se jedná o jiný český překlad téhož řeckého textu, někdy jde o odchylku v samotném řeckém textu, avšak Blahoslav neupozorňuje na to, o který případ se jedná. Někdy se in margine nachází doslovnější překlad řeckého slova, občas překladatelské poznámky přecházejí do výkladu, někdy Blahoslav uvádí dvě různá pojetí původního textu, mezi nimiž je těžké se jednoznačně rozhodnout, některá aramejská a hebrejská slova Blahoslav překládá do češtiny.

V roce 1964 vyšla i studie Amedea Molnára,⁸⁶ který vycházel zvláště ze Součka a Mánka. Josef Janáček (1966)⁸⁷ přejímá informaci, že Blahoslav používal *Barbirianu*, navíc tvrdí, že překládal zvláště z řečtiny.

Bohuslav Souček (1967)⁸⁸ shledává, že Blahoslavův překlad souvisí se staršími českými rukopisnými a tištěnými překlady, vychází z řeckého textu a také ocenil vliv *Vulgaty*. Všiml si i soudobých překladů do latiny provedených na základě řeckého textu – Erasmova vydání řeckého a latinského textu, který byl předlohou pro Optátův překlad, *Tiguriny*, *Castellia*. Souček prokázal rozhodující vliv řecko-latinského textu *Barbiriany*. Někdy Blahoslav přejímal starší překladové varianty, někdy tvořil nové. Poznámky in margine často přinášejí alternativní překlad, který vychází ze starší české překladatelské tradice (např. *Lukášův Nový zákon* – Zj 6,8, *Severýnova bible* – Zj 5,10, *Melantrichova bible* –

---

⁸³ MÁNEK, Jindřich. *Překlad či revize?* Náboženská revue 1964, roč. 35, č. 1, s. 18–25. Mánek se věnoval Blahoslavovu biblickému překladu i v publikaci MÁNEK, Jindřich. *Bible v českých zemích*. Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1975, s. 31–37.

⁸⁴ Srov. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 21–22.

⁸⁵ SOUČEK, Josef B. *Blahoslavův Nový zákon*. Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 5, s. 107–111.

⁸⁶ MOLNÁR, Amedeo. *K otázce geneze kralického biblického díla*. Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 9, s. 235–237.

⁸⁷ JANÁČEK, Josef. *Jan Blahoslav*. Praha: Svobodné slovo, 1966.

⁸⁸ SOUČEK, Bohuslav. *Česká Apokalypsa v husitství: z dějin textu Zjevení Janova – od Konstantina ke Komenskému*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 164–167.

Zj 18,4, *Optátův Nový zákon* – Zj 1,15; 3,9; 3,17; 5,12; 6,13; 9,14; 21,3) nebo jehož autorem by mohl být Blahoslav (např. Zj 9,11; 9,17).

Alois Gregor (1967)⁸⁹ říká, že Blahoslav znal starší české biblické překlady. S Konopáskem souhlasí v tom, že Jan Blahoslav neznal výborně řečtinu, ale už s ním nesouhlasí v kritice tvrzení Františka Chudoby, že Blahoslav získal v Goldbergu dobré základy ke znalostem latiny.⁹⁰

Vladimír Kyas (1971)⁹¹ uvádí, že Blahoslav měl ke svému překladu Bible již k dispozici předchozí české tištěné i některé rukopisné biblické překlady a mohl se opírat i o vydání a komentáře Nového zákona, které vznikly v jiných evropských zemích. Zmiňuje, že Blahoslav „sám kriticky hodnotil jednotlivá sporná místa a podle toho překládal, někde dával paralelní nebo i odlišný překlad a vysvětlivky na okraj stránky.“⁹² V návaznosti na Konopáska uvádí, že Blahoslav vycházel z *Barbiriany* a Bezova vydání z r. 1565. Opakuje své předchozí závěry: z českých biblických textů Blahoslav vycházel nejvíce z *Melantrichovy bible* vydané roku 1556/57 a z *Optátova Nového zákona*. Dodává, že podle statistiky je od Jana Blahoslava asi 5 % nových překladů v českém překladu, který se ustálil tradicí, oproti Optátovu překladu, z něhož je asi 15 %. Je to dáno Blahoslavovou sčtetlostí v literatuře a jeho láskou ke starému jazyku, jeho překlad je tedy archaizující. V tisku jeho Nového zákona nalezneme často přechodník minulý podle řeckého textu. Kyas dodává, že se Blahoslav pokoušel o libozvučnost.⁹³

Amedeo Molnár (1984) píše, že se Blahoslav opíral o výsledky soudobé evropské biblistiky a dbal na tradici českého biblického překladu. Tvrdí, že latinský Bezův překlad v *Barbirianě* byl pro Blahoslava klíčem k řečtině. Uvádí, že z českých biblických tisků se opíral o *Melantrichovu bibli* a *Optátův Nový zákon*. V této studii autor vychází z Kyase, když

---

⁸⁹ GREGOR, Alois. *Gramatik Jan Blahoslav a bible*. In ŘÍČAN, Rudolf; MOLNÁR, Amedeo; FLEGL, Michal (eds.). *Bratrský sborník. Soubor prací přednesených při symposiu konaném 26. a 27. září 1967 k pětistému výročí ustavení Jednoty bratrské*. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, 1967, s. 106–111.

⁹⁰ CHUDOBA, František. *Jak přibývalo vědomostí o Janu Blahoslavovi od doby obrozenské*. In NOVOTNÝ, Václav; URBÁNEK, Rudolf (eds.). *Sborník Blahoslavův (1523–1923). K čtyřstému výročí jeho narození*. Přerov: Výbor pro postavení pomníku Blahoslavova v Přerově, 1923, s. 9. GREGOR, Alois. *Gramatik Jan Blahoslav a bible*. In ŘÍČAN, Rudolf; MOLNÁR, Amedeo; FLEGL, Michal (eds.). *Bratrský sborník. Soubor prací přednesených při symposiu konaném 26. a 27. září 1967 k pětistému výročí ustavení Jednoty bratrské*. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, 1967, s. 109.

⁹¹ KYAS, Vladimír. *Blahoslavův překlad Nového zákona a jeho význam*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A. Komenského, 1972, s. 141–145.

⁹² Tamtéž, s. 143.

⁹³ Tamtéž, s. 143–144.

uvádí počet nových čtení, která pocházejí od Blahoslava.⁹⁴ O rok později Karel Horálek⁹⁵ píše, že podrobný jazykový rozbor *Blahoslavova Nového zákona* je dosud nesplněným úkolem,⁹⁶ zároveň upozorňuje na starší badatelskou práci.

V roce 1991 vyšlo první kritické vydání *Gramatiky české* Jana Blahoslava, která je důležitým zdrojem také pro informace o jeho názorech na překládání a na jejímž základě je možno zjistit některé biblické tisky, které Blahoslav znal.⁹⁷

Kyas (1997)⁹⁸ souhrnně charakterizuje na základě svých předchozích studií a dizertace *Blahoslavův Nový zákon*. Upozorňuje na Konopáskovo vydání Nového zákona, který podle něj vyřešil Blahoslavovu cizojazyčnou předlohu. Dodává, že jazyk *Blahoslavova Nového zákona* je blízký tradičním českým biblickým překladům a že vycházel hlavně z *Melantrichovy bible* z roku 1556/57. Pokud jde o marginálie, upozorňuje na jejich funkci. Dostávají se do nich výrazy mluveného jazyka, starší česká čtení, zvláště z *Optátova* a *Lukášova Nového zákona*, nebo nová čtení vykládající text na základě Bezových poznámek v *Barbirianě*. Také uvádí kvantitativní srovnání počtu čtení in margine, která jsou nová a která pocházejí ze starších textů (120 čtení in margine, z toho 84 nových a 36 ze starších textů).⁹⁹

Markéta Pytlíková (2002)¹⁰⁰ uvádí, že Blahoslavův překlad přijímá humanistickou překladatelskou metodu, hlásí se „k překladu z nejpůvodnějšího, řeckého, pramene“.¹⁰¹ Připomíná Konopáskovy a Kyasovy závěry, ale nepřidává k nim nic nového.¹⁰²

Otázkou Blahoslavovy předlohy se zabýval též Jan M. Heller (2004).¹⁰³ Srovnával Blahoslavův překlad s textem receptem, *Vulgatou*, *Melantrichovou biblí* z roku 1557, *Optátovým Novým zákonem* a *Českým ekumenickým překladem*. Podle Blahoslava má biblický

---

⁹⁴ MOLNÁR, Amedeo. *Kralická šestidílka v souvislostech českého biblismu*. Z kralické tvrže 1984, roč. 11, s. 38–44.

⁹⁵ HORÁLEK, Karel. *Blahoslavův Nový zákon*. In PORÁK, Jaroslav (ed.). *Práce z dějin slavistiky X*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 101–106.

⁹⁶ Tamtéž, s. 106.

⁹⁷ ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991.

⁹⁸ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 175–182.

⁹⁹ Tamtéž, s. 178–182.

¹⁰⁰ PYTLÍKOVÁ, Markéta. *Odras evropské humanistické biblistiky v novozákonních překladech 16. století v Čechách a ve Slovinsku*. In DOROVSKÝ, Ivan. (ed.). *Studia balcanica boemoslovaca V*. Brno: MU, 2002, s. 176–182.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 177.

¹⁰² Tamtéž, s. 180.

¹⁰³ HELLER, Jan M. *Blahoslavův překlad Nového zákona*. Listy filologické 2004, roč. 127, č. 1–2, s. 66–92.

jazyk zvláštní postavení, při překládání má na zřeteli teologické důvody. V Blahoslavově překladu se nacházejí i syntaktické latinismy, jedná se o pádovou syntax jmen (např. genitiv srovnávací, dativ přivlastňovací) nebo přejímání latinských větných konstrukcí. Dále se u Blahoslava nachází napodobení latinského konjunktivu českým kondicionálem. Heller uvádí, že Blahoslavův překlad obsahuje méně grécismů než latinismů. Podle *Gramatiky české* připomíná, že Blahoslav spatřuje paralelu mezi analytickým futurem v češtině a novozákonní řečtině oproti latině. O řeckém vzoru svědčí podle Hellera, v návaznosti na Kyase, překlad participií přechodníkem.

Jiří Just (2007) ve své dizertační práci shrnul dosavadní bádání o Novém zákonu Jana Blahoslava, zaměřil se na charakteristiku *Blahoslavova Nového zákona* a určil vydání textu řeckého, latinského i ve vernakulárních jazycích, která mohl Jan Blahoslav při své práci použít. Autor rezignuje na filologický rozbor, avšak dosud co nejobširněji shrnuje historicko-kulturní kontext a shromažďuje Blahoslavovy předlohy na základě jeho spisů, zvláště jeho *Gramatiky české*.¹⁰⁴

Přehled bibliografie k bádání uvádí J. Just¹⁰⁵ a R. Dittmann.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 3–26.

¹⁰⁶ DITTMANN, Robert. *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*. Olomouc: Refugium Velehrad–Roma, 2012, s. 58–87.

4. Biblický komentář

V této kapitole bude nejprve obecně charakterizován biblický komentář. Dále bude stručně nastíněna tradice biblického komentáře, a to nejprve evropská, která byla reflektovaná v českém prostoru, a následně i česká. Z evropské tradice bude zmíněna *Glossa ordinaria* (kap. 4.1.), která byla nejdůležitějším středověkým komentářem, a anotace Erasmovy (kap. 4.3.) a Bezovy (kap. 4.4.), s nimiž pracoval Jan Blahoslav při svém překladu. Z české tradice bude upozorněno na biblické slovníčky (kap. 4.2.) a poznámky in margine v rukopisných (kap. 5.2.1.) a tištěných Bibliích (kap. 5.2.2.).

Původní knihy Bible byly napsány a editovány během staletí různými lidmi v různém čase. Židovský kánon biblických knih byl uzavřen na synodě v Jabné koncem 1. století n. l. V důsledku plurality textových tradic nikdy neexistovala jediná Bible.¹⁰⁷

Vztah k překládání Bible byl v křesťanství jiný než v židovství. Podle Nového zákona apoštolové dostávají o letnicích schopnost kázat a hlásat evangelium v různých cizích jazycích. Z toho vyplývá, že evangelium může být ze své podstaty přesně překládáno do jiných jazyků. Toto bylo znakem pro ranou křesťanskou Bibli. Souvisí to s tím, že křesťanství se coby víra otevřelo pro všechny národy, křesťanské náboženství se slučovalo s různou etnickou identitou (s Parthy, Médy, Elamity, obyvateli Mezopotámie, Judska, Kapadocie, Pontu, Frýgie, Pamfýlie) a v tomto kontextu bylo vhodné, aby vznikaly překlady Bible do lokálních jazyků. Kromě toho ale křesťanství mělo také své posvátné jazyky, jimiž byly řečtina, latina a hebrejšťina. Překlady do latiny a řečtiny (do řečtiny v Byzanci a do latiny v západním křesťanstvu) měly lepší pozici a větší autoritu než překlady do vernakulárních jazyků. *Septuaginta* i *Vulgata* kolovaly v různých redakcích, biblický text byl původně nestálý a byl dále porušován opisy. To, že existovala různá variantní čtení, dosvědčují i biblické citáty v dílech církevních otců a v liturgických textech. I ve středověku vznikaly překlady do národních jazyků. Dějiny Bible jsou charakterizovány jejím opisováním, přepracováváním a vykládáním. Zároveň to je ale Písmo sv. a Boží slovo, kniha, která je

---

¹⁰⁷ O Bibli souhrnně pojednává ACROYD, Peter R.; EVANS, Christopher F. (eds.). *The Cambridge History of the Bible*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. LAMPE, Geoffrey (ed.). *The Cambridge History of the Bible*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

posvátná a jejíž text je nedotknutelný.¹⁰⁸ Právě to vedlo k rozmachu komentátorské tradice i u křesťanské Bible.

V biblistice jsou překládání a výklad téměř synonymní pojmy. Stejně je tomu i u staročeského biblického překladu. Překlad biblického textu ho činí přístupným a objasňuje ho lidem v určité společenské, kulturní a politické situaci. Překlad Bible není překladem mezi dvěma jazyky, ale mezi dvěma kulturami.¹⁰⁹

Tradice tvorby glos v textu je velmi úzce spojena s historií samotné Bible – protože porozumění Bibli závisí na jejím výkladu, jsou biblické glosy tak staré jako překládání a vykládání Bible. Stalo se zcela běžné činit příписy in margine a mezi řádkami rukopisných Biblí. Tyto poznámky podobně jako dnešní poznámky pod čarou pomáhají objasnit nejasná či obtížná slova nebo pasáže či úseky nebo rozvádějí šíře, co by v samotném textu působilo jako nadbytečné.¹¹⁰ Kromě marginálních a interlineárních glos se v rukopisech objevovaly i marginální iluminace.¹¹¹

Účelem komentování Bible bylo porozumění, poučení pisatele i čtenáře a větší blízkost a přiblížení se k Bohu. Glosování biblického textu v křesťanské tradici rozvinul sv. Cyril Alexandrijský, alexandrijský patriarcha a učitel církve. Díky němu se tvorba glos z církevních otců k biblickému textu stala právoplatným teologickým nástrojem. Sv. Cyril Alexandrijský klade biblický text a komentář téměř na stejnou úroveň. Časem získávala interpretace biblického textu stále větší váhu v porozumění Písmu, vykladači Bible si však dávali pozor na to, aby samotný text jejich výkladu neupozadil původní biblický text. Z toho důvodu první komentátoři Bible začali psát své biblické komentáře jako poznámky k jednotlivým místům, přičemž se tyto komentáře nacházely in margine nebo v samostatném sloupci vedle textu. Tyto glosy byly většinou psány menším písmem anebo jinou barvou písma než hlavní biblický text. Nikdy tedy nebyl potlačen samotný biblický text, který měl stále největší prostor na straně.¹¹² Pro komentáře biblického textu byla vyhledávána slova církevních otců, kteří sloužili jako *auctoritas*.¹¹³ Mezi 6. a 12. stoletím byla nejčastěji

---

¹⁰⁸ VISI, Tamás. *Introduction*. In DOLEŽALOVÁ, Lucie; VISI, Tamás (eds.). *Retelling the Bible: Literary, Historical, and Social Contexts*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 37–40.

¹⁰⁹ CORBELLINI, Sabrina. *Introduction*. In DOLEŽALOVÁ, Lucie; VISI, Tamás (eds.). *Retelling the Bible: Literary, Historical, and Social Contexts*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 121–124.

¹¹⁰ SALOMON, David A. *An Introduction to the Glossa Ordinaria as Medieval Hypertext*. Cardiff: University of Wales Press, 2012, s. 9–10.

¹¹¹ Tamtéž, s. 10.

¹¹² Tamtéž, s. 14.

¹¹³ Tamtéž, s. 15.

z biblických knih komentována Píseň písní, Žalmy a listy sv. Pavla.¹¹⁴

Pokud někdo ve středověku vlastnil glosovanou Bibli, znamenalo to, že je bohatý a má vyšší postavení. Vlastnit Bibli s glosami bylo známkou hodnoty člověka a prestižní záležitostí.¹¹⁵

Nejrozsáhlejším a nejdůležitějším středověkým komentářem byla *Glossa ordinaria*, která měla dosah i do české tradice glosování Bible, proto ji krátce představíme.

4.1. Glossa ordinaria

Glossa ordinaria je název pro obecně přijatou biblickou glosu, která byla původně marginální a interlineární a obsahuje komentáře vybrané z církevních otců. Bývá také nazývána *Glossa mistra Anselma*. Stala se nejdůležitější pomůckou výkladu Bible ve středověku. Poté co po několik staletí byla opisována v rukopisných Bibliích, byla Bible obsahující tyto glosy poprvé vytištěna v roce 1480/81 a začala kolovat po celé Evropě.¹¹⁶ Důležitost tohoto textu zaznamenal i tridentský koncil, podle něhož byla nutná revize a oprava textu *Glossa ordinaria*, což ale nebylo nikdy uskutečněno.¹¹⁷

Glossa ordinaria je tedy kompendiem církevních komentářů. Počátek tohoto díla se klade do katedrální školy v Laonu, kde jako učitel vynikal mistr Anselm. Vyučoval zde trivium, gramatiku, rétoriku a logiku, i teologii. Koncem 11. století změnil způsob své práce při výuce teologie na stejný, jako se užíval při výuce svobodných umění. Přestal tedy vytvářet komentáře k Písmu sv., které by měly formu krátké biblické citace, která by byla doprovázena komentářem nebo výkladem, a začal učit podle významu glosovaného textu. Začal s glosováním žalmů a listů sv. Pavla, snad vytvořil ještě glosu k Janovu a Lukášovu evangeliu.¹¹⁸ Tento biblický komentář pak dotvářeli i další lidé, kteří byli většinou spojeni s Laonem, např. Anselmův bratr Ralph, Gilbert z Auxerre¹¹⁹ nebo Alberic z Remeše či jiní Anselmovi žáci.¹²⁰

---

¹¹⁴ SALOMON, David A. *An Introduction to the Glossa Ordinaria as Medieval Hypertext*. Cardiff: University of Wales Press, 2012, s. 12.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 13.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 1, 12.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 2.

¹¹⁸ SMITH, Lesley. *The Glossed Bible*. In MARSDEN, Richard; MATTER, E. Ann (eds.). *The New Cambridge History of the Bible. 2. From 600 to 1450*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 364–365.

¹¹⁹ SMITH, Lesley. *The Glossed Bible*. In MARSDEN, Richard; MATTER, E. Ann (eds.). *The New Cambridge History of the Bible. 2. From 600 to 1450*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 366. SMITH,

Glossa ilustruje středověkou koncepci Bible, která byla později chápána jako *bibliotheca* – knihovna spíše než jako jedna samostatná kniha. Jednotlivé části Bible také mají jako součást díla *Glossa* vlastní historii. Bible nazvaná *Glossa* obsahuje celý vulgátní text Bible, který je psán souvisle a jasně. Biblický text je obklopen marginálními a interlineárními glosami, které obsahují velké množství glos nebo komentářů z děl církevních otců a pozdějších badatelů nebo jsou dílem kompilátora.¹²¹

Text *Glossy* nezůstal beze změny, proměňoval se. Původní Anselmova *Glossa ordinaria* začala být nazývána *parva glosatura*. Byla přepracována dvakrát, přičemž její přepracovatelé se zajímali zvláště o Žalmy a Pavlovy listy. Nejprve ji přepracoval Gilbert de la Porrée, jehož přepracování se nazývá *media glosatura*, a později Petr Lombard, jehož revize je označována jako *magna glosatura*.¹²²

Glossa ordinaria byla textem určeným k výuce. Původní jednoduchý formát byl ideální pro učení z výkladu, z mluvené řeči, což byl ve středověku nejtýpickejší způsob výuky. Učitel díky tomuto textu nebyl omezen jen na komentování lemmat, která již byla glosována, ale glosa mohla být snadno odlišena od vlastního biblického textu. *Glossa* sloužila učiteli pro připomenutí citací a výkladů míst u autorit a byla jeho pomůckou při výuce a vlastním výkladu.¹²³ Později, když byl v 60. letech 12. století změněn formát textu *Glossa*, přestala být pomůckou učitele používanou přímo ve třídě. Tento formát, kdy je věnován větší prostor glosám, byl vhodný spíše pro samostatné tiché čtení, pro individuální konzultace s komentářem a případné děláni soukromých výpisků z něho. Při výuce by bylo těžší pamatovat na to, kde se na listu nachází žádané místo a přitom hovořit ke studentům. *Glossa* v tomto provedení mohla sloužit jako příprava učitele pro výklad Starého nebo Nového zákona, neboť to bylo součástí výuky budoucích teologů. *Glossa* se nyní stala více než referenční knihou, totiž výchozím bodem při přípravě.¹²⁴

Ve 2. polovině 12. století se exempláře titulu *Glossa ordinaria* dostávají i do klášterů nebo katedrálních škol, kam je přinášejí vzdělání učitelé. Ve 30. letech 13. století však již

Lesley. *The Glossa Ordinaria. The Making of a Medieval Bible Commentary*. Leiden – Boston: Brill, 2009, s. 32–33.

¹²⁰ SMITH, Lesley. *The Glossa Ordinaria. The Making of a Medieval Bible Commentary*. Leiden – Boston: Brill, 2009, s. 33.

¹²¹ SALOMON, David A. *An Introduction to the Glossa Ordinaria as Medieval Hypertext*. Cardiff: University of Wales Press, 2012, s. 15.

¹²² SMITH, Lesley. *The Glossed Bible*. In MARSDEN, Richard; MATTER, E. Ann (eds.). *The New Cambridge History of the Bible. 2. From 600 to 1450*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 369.

¹²³ Tamtéž, s. 376.

¹²⁴ Tamtéž, s. 376.

Glossa není tolik využitelná ve školní výuce, používají ji jen ti, kteří se chtějí zabývat biblickým textem bez nejnovějších poznatků.

Samotná *Glossa* byla vytištěna jen v roce 1480–1481, v dalších vydáních k ní vždy byly připojeny významné *Postillae* Hugona de Santo Caro nebo Mikuláše z Lyry.¹²⁵

Glossa ordinaria se stala vzorem pro jiné biblické komentáře, které začaly Bibli komentovat stejným způsobem a u nichž bylo rozložení strany stejné. Některé komentáře na ni rozložením strany nenavazovaly a byly na ní nezávislé, ačkoliv z ní též čerpaly, to je například Štěpán Langdon.

Glossa ovlivnila i překladatelské glosy v nejstarší redakci staročeského překladu Bible, vysvětlivky z *Glossy* byly prokazatelně použity při krátkých vysvětlivkách jak apelativ, tak proprií.¹²⁶ Následující kapitola je věnována biblickým slovníkům, které jsou také typem komentáře. Pro Blahoslava byly ale důležitější komentářové texty humanistické, z nichž svým významem vynikají dva: Erasmus a Beza, a proto budou představeny v dalších kapitolách.

4.2. Biblické slovníky¹²⁷

Abychom představili tradici biblického komentáře v relativní úplnosti, je třeba se ještě zmínit o biblických slovnících. Ty mají k českému biblickému překladu na české půdě vztah poněkud jiný než jiné výkladové pomůcky: byly to, podle dosavadních poznatků, biblické překlady, z nichž se excerpovala překladová řešení shromážděná v biblických slovnících, přičemž následné použití biblických slovníků pro nové redakce či úpravy českého biblického textu nebyly dosud bezpečně prokázány.

Když se zvyšuje zájem o český biblický překlad a vznikají další české překlady Bible, vzrůstá potřeba i pomůcek k porozumění textu Bible, který obsahuje nejen běžná slova, ale i slova neznámá nebo málo užívaná, která vyjadřují cizí reálie a často jsou přejímkami z cizích jazyků nebo původních biblických jazyků, tedy řečtiny, hebrejštiny nebo aramejštiny.

---

¹²⁵ SMITH, Lesley. *The Glossed Bible*. In MARS DEN, Richard; MATTER, E. Ann (eds.). *The New Cambridge History of the Bible. 2. From 600 to 1450*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 377.

¹²⁶ Srov. PYTLÍKOVÁ, Markéta. *Soudobé výkladové pomůcky užívané při prvním českém překladu bible a jejich vztah k propriálním vysvětlivkám*. In HALAMA, Ota (ed.). *Amica Sponsa Mater: Bible v čase reformace*. Praha: Kalich, 2014, s. 33–44.

¹²⁷ Tato kapitola je zpracována na základě publikace VOLEKOVÁ, Kateřina. *Česká lexikografie 15. století*. Praha: Academia, 2015.

Mezi tyto pomůcky patří různé komentáře, výklady, ale i biblické slovníky.

Nyní budou stručně představeny některé typy slovníků spjatých s biblickým výkladem.

Slovník *Lucianus* je latinským slovníkem s předmluvou, který je místy opatřen německými glosami. Některé rukopisy jeho autorství připisují bavorskému augustiánu Heinrichovi z Řezna. Nejstarší rukopis je datován do roku 1375. Tento řeholník své dílo určil pro spolubratry, aby jím vysvětlil neznámá a těžká místa v Bibli a jiných náboženských textech. Staročeský překlad Bible a jeho glosy, pokud víme, neovlivnil.

Slovník nazvaný *Mammothrectus*, jehož autorem byl počátkem 14. století italský minorita Giovanni Marchesini z Regia u Modeny, postupně vykládal slova Bible a některých liturgických textů, která byla méně obvyklá. Vycházel přitom z děl *Summa* Guillelma Britona, *Catholicon* Jana Balba z Janova, *Liber derivationum* Hugutia, *Elementarium doctrinae rudimentum* Papia a *Glossa ordinaria*. Ve výkladech informoval o významu a původu slov, gramatickém roce a délce vokálů. Tento slovník byl určen pro žáky a kněze, kteří studovali latinskou Bibli.

Později po vzoru tohoto latinského *Mammothrectu* vznikaly česko-latinské biblické slovníky, které bývají obecně nazývány mamotrekty, a to buď lokální, v nichž byla slova uváděna v pořadí, v jakém se objevovala v Bibli, nebo abecední, v nichž byla slova uspořádána abecedně.

Na přelomu 14. a 15. století byla v českém prostředí neznámá latinská slova slovníku *Mammothrectus* glosována českými překlady. Nejednalo se pouze o biblická slova, ale i o slova jiná, která byla použita ve výkladu.

Později byly na základě lokálních mamotrektů vytvořeny i latinsko-české biblické slovníčky – abecední mamotrekty. Je jich dochováno méně než lokálních mamotrektů a pocházejí z mladší doby, přibližně z poloviny 15. století.

České výrazy v mamotrektech pocházely většinou z českého biblického překladu, konkrétně z druhé redakce staročeské Bible. Později se ve slovnících objevují i nové výrazy, které přinesla třetí redakce staročeské Bible, a někdy i zcela jiné nové překlady nemající přímý vztah ke staročeské biblické tradici.

V českých zemích byl glosován i latinský biblický slovník *Interpretace*, který vykládal obtížná místa evangelií a epištol. U některých heslových slov byly později napsány německé překlady jako glosy. V prostředí českých zemí písaři upravovali latinský výklad

a k německým glosám připojovali české glosy nebo německé glosy nahrazovali českými.

Ve středověku existovaly kromě mamotrektů také specializované biblické slovníčky, které byly zaměřené na specificky vymezenou slovní zásobu, která byla úzce zaměřena. Jedná se např. o slovníčky částí svátečního oděvu (př. sváteční oděv židovských žen v Iz 3,18–24, výraz *philacteria* v Mt 23,5), nečistých zvířat (Lv 11, 5–30, Dt 14,7–18), druhů starozákonních obětí, věštců. Dalšími, které se nevztahují přímo k biblickému textu, ale k jeho výkladu, jsou slovníčky synonym lexému *peccatum*, slovníčky hříchů, andělských chórů nebo mariánských svátků. Předlohou těchto slovníčků mohl být latinský text Bible s českými glosami nebo latinsko-český mamotrekt.

Mezi slovníky můžeme zařadit i český překlad latinského výkladového slovníku *Interpretationes Hebraicorum nominum*, který je abecední a byl vytvořen zřejmě ve Francii koncem 12. století. Jeho autorství je připisováno Štěpánu Langdonovi, který se později stal biskupem v Canterbury. Zdrojem pro tento slovník se stalo Jeronýmovo dílo *Liber interpretationis Hebraicorum nominum*, které však bylo uspořádáno lokálně a vykládalo biblická propria. Langdonovo dílo bylo oproti tomu rozsáhlejší, jeho součástí byla i novozákonní jména a některé výklady byly u něho rozšířeny – u každého jména se uváděly nejméně dva významy, což mělo obsáhnout jeho celý význam. Český překlad Langdonova slovníku byl vytvořen počátkem 15. století.¹²⁸

4.3. Erasmus Rotterdamský¹²⁹

Po pohledu na nejvýznamnější středověký biblický komentář *Glossu* a biblické slovníky se podíváme na komentátorskou tradici, z níž Blahoslav prokazatelně přímo čerpal.

Autorem biblického komentáře byl také Erasmus Rotterdamský (1469–1536). Jeho dílem jsou *Annotationes*. Ty byly určeny jak pro profesionální teology a vědce, tak pro lidi,

---

¹²⁸ Mamotrektům se také věnuje RYBA, Bohumil. *K latinsko-českým mamotrektům*. Listy filologické 1940, roč. 67, č. 1–2, s. 1–68. Stručně shrnuje v monografii o českém biblickém překladu KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 119. Voleková i Kyas odkazují na další literaturu.

¹²⁹ Informace v této kapitole jsou čerpány z této literatury: SMITH, Preserved. *Erasmus. A Study of His Life, Ideals, and Place in History*. New York: Frederick Ungar, 1962, s. 159–188. VAGANAY, Léon. *An Introduction to New Testament Criticism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, s. 130–132. LONG, Lynne. *Translating the Bible. From the 7th to the 17th Century*. Aldershot: Ashgate, 2002, s. 124–128, 141. MCKIM, Donald K. *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1998, s. 184–190.

kteří nebyli vzdělaní v teologii.¹³⁰

Erasmus Rotterdamský se po většinu svého života věnoval textové a literární kritice Bible. Předstoupněm k této činnosti byl zájem o studium starověkých křesťanských textů.

Erasmus si byl vědom toho, že se text *Vulgaty* liší v různých rukopisech a tiscích. Ve své práci navazoval na Lorenza Vallu, jehož komentář k Novému zákonu našel na podzim 1504 v premonstrátském opatství Parc u Lovaně. Ačkoliv Erasmus věděl, že publikování tohoto textu by bylo útokem na *Vulgatu*, vydal ho, přičemž tomuto Vallovu komentáři předeslal svou předmluvu. Zároveň říkal, že je potřeba podrobnější průzkum biblického textu.

Erasmus se pokusil o nový překlad Nového zákona z řečtiny do latiny, tento překlad byl v rukopise hotový v říjnu 1506. 1. března roku 1516 vydal svůj řecký text Nového zákona pod názvem *Novum instrumentum omne, diligenter ab Erasmo Rot. recognitum et emendatum*. Tento tisk byl malého formátu, na listu se nacházely dva sloupce, z nichž jeden obsahoval řecký text a druhý jeho latinský překlad, na konci tisku se nacházely jeho výkladové komentáře. Na začátku knihy byla předmluva dedikovaná papeži Lvu X., *Paraclesis, Apologia a Methodus*, který později rozšířil a stal se samostatným dílem nazvaným *Ratio Verae Theologiae*, jež vyšlo roku 1519.

V reprintovém vydání řeckého Nového zákona, k němuž došlo roku 1518, bylo slovo *instrumentum* nahrazeno slovem *testamentum*. V roce 1519 Erasmus vydal znovu řecký text. Tentokrát vydání kromě řeckého textu obsahovalo i Erasmův novozákonní překlad do latiny z roku 1506 a mnohé filologické poznámky. Třetí edice byla vydána roku 1522. Čtvrtá edice vyšla roku 1527 a pátá byla vydána roku 1535.

Při práci na prvním vydání měl Erasmus Rotterdamský k dispozici deset rukopisů Nového zákona, čtyři z nich objevil v Anglii a pět v Basileji, desátý rukopis mu půjčil Jan Reuchlin. Erasmus se domníval, že tento rukopis mohl pocházet z doby apoštolů a tento kodex byl z těch, které měl k dispozici, nejlepší.

Erasmus provedl kolaci biblických rukopisů na základě filologické kritiky. Díky svým velkým znalostem gramatiky a historie prováděl také domnělou emendaci textu. Erasmus biblický text nejen osvětloval, ale také rekonstruoval.

Jeho textověkritická práce pokračovala i po prvním vydání Nového zákona, v tisku

---

¹³⁰ COOGAN, Robert. *Erasmus, Lee and the Correction of the Vulgate: the Shaking of the Foundations*. Geneve: Droz, 1992, s. 18.

jeho *Anotací* z roku 1519 se nacházelo 400 dalších variant textu. Ty vycházely z latinského rukopisu známého jako *Codex Aureus*, který mu půjčil uherský král Matyáš Korvín, dvou rukopisů z augustiniánského převorství v Corsendonku nedaleko Turnhoutu a dvou řeckých rukopisů, které mu zapůjčil klášter sv. Anežky nedaleko nizozemského Zwolle. Pracoval také s *Komplutenskou polyglotou*.

Podle Erasma jeho poznámky k biblickému textu neměly být chápány jako komentář. Jeho poznámky však byly hojné a různorodé a byly za komentář považovány. Erasmův nový biblický překlad, který též *Vulgatu* opravoval po stylistické stránce, stejně jako jeho anotace pomohly ozřejmit biblický text. Hlavním cílem Erasma byla co nejvěrněji rekonstruovat původní (řecký) text Bible. Při překladu mu šlo o přesný věrný překlad podle řeckého textu, jasnost výrazu a zlepšení latinského stylu, nepokoušel se o doslovný překlad.

Erasmovy *Annotationes* se v dalších vydáních rozšiřovaly, a proto pro ně vznikl samostatný, druhý svazek. Tyto anotace obsahovaly poznámky vztahující se k textové a literární kritice a teologické exegezi (např. překlad řeckého *logos* v J 1,1). V prvním vydání se jeho *Anotace* skládaly z krátkých filologických poznámek, které vysvětlovaly jeho kritiku vulgátního překladu na základě řeckých a latinských rukopisů a jeho znalosti latiny a řečtiny. V pozdějších edicích se rozrostl počet i rozsah poznámek, protože Erasmus v nich odpovídal na kritiku vlastního překladu, ale také uváděl větší množství textověkritických poznámek, které vycházely z jeho studia řeckých i latinských církevních otců a dalších děl. Následující edice také obsahují větší množství literárních a teologických výkladů. Kromě toho se v *Anotacích* občas vyjadřoval k některým tématům, které byly biblickým textem spojeny pouze volně, jako je nemorálnost války, hádání se mnišských řádů mezi sebou, pokrytectví mendikantů, chamtivost biskupů nebo válčení papežů či domýšlivost a spory teologů. Erasmovy *Anotace* byly zřejmě často čteny i samy o sobě.

Řecký text, který se nacházel v edici z roku 1519, se stal základem pro Lutherův německý překlad Nového zákona, který byl vydán roku 1523. Erasmovo vydání Nového zákona ovlivnilo i Williama Tyndala, který byl autorem první edice anglického Nového zákona z roku 1526, a Jacquese Lefevra z Etaples, který provedl francouzský překlad Bible. Erasmův řecký text se stal podkladem pro řecký Nový zákon Roberta Stephana z roku 1550 a edice Nového zákona Theodora Bezy.

Erasmův překlad a jeho *Anotace* měly také své odpůrce. Mezi římskokatolickými teology to byli např. Diego Lopez Zuñiga nebo Edward Lee. Tridentský koncil Erasmův

překlad zavrhl a potvrdil *Vulgatu*.

Erasmův překlad a jeho *Anotace*¹³¹ používal i Jan Blahoslav při překladu Nového zákona (např. Ř 5,12). Vliv Erasmova latinského překladu na filologické marginálie v Blahoslavově překladu Janova evangelia budeme zkoumat v kap. 6.3.4.7, vliv jeho anotací zhodnotíme v kap. 6.3.4.8.

4.4. Theodor Beza¹³²

Za hlavní Blahoslavův cizojazyčný zdroj je většinou jazykozpytců od Konopáskových rozborů považován T. Beza, jeho latinský překlad a *Anotace*.

Theodor Beza (1519–1605) se v roce 1559 stal prvním ředitelem ženevské akademie a tuto pozici zastával do roku 1563. Po Kalvínově smrti pomáhal sjednotit reformní tradici ve Švýcarsku. Také se zajímal o pozici protestantů ve Francii.

Bezův vliv byl největší na poli teologie. Zabýval se zejména interpretací Písma, např. byl autorem komentářů ke knize Job, Kazatel a Píseň písní, listy Římanům a Židům. Jeho hlavním přínosem bylo to, že ustavil řecký text, na jehož základě vznikaly protestantské biblické překlady do vernakulárních jazyků, a vytvořil jeho latinský překlad.

Jeho znalost hebrejštiny nebyla zcela dokonalá, oproti tomu řečtinu ovládal výborně. V roce 1556/1557 Beza vydal anotovaný latinský překlad řeckého Nového zákona. V roce 1559/1560 vyšla *Barbiriana*. V roce 1565 vytvořil edici řeckého textu Nového zákona, jejíž součástí byl i jeho latinský překlad. Na listu byly uvedeny tři sloupce – levý sloupec obsahoval řecký text, prostřední latinský překlad z řečtiny a pravý text *Vulgaty*, nad nimi a pod nimi se nacházel rozsáhlý komentář. Ve svých *Annotationes* uplatnil Erasmovy návrhy ohledně kritického a komparativního přístupu k variantám čtení. Bezovy *Annotationes* přinášely komentáře exegetické a textověkritické.

Ke třetímu vydání Bezova řeckého textu došlo v roce 1582. Obsahovalo i čtení *Codexu Bezae Cantabrigiensis*, který obsahoval znění rukopisů ze 4. a 5. století, jež Beza

---

¹³¹ Srov. např. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 192b, 193b, 195b, 196a, 207b, 208b.

¹³² MCKIM, Donald K. *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1998, s. 153–157. VAGANAY, Léon. *An Introduction to New Testament Criticism*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, s. 133–134. BLUMELL, Lincoln H. *The Text of the New Testament*. In JACKSON, Kent P. *The King James Bible and the Restoration*. Provo, UT: Religious Studies Center, Brigham Young University, 2011, s. 61–74.

objevil roku 1562 v Lyonu, poté co město získali hugenoti. Kromě toho měl Beza k dispozici *Codex Claromontanus*, který obsahoval znění řeckého textu z 6. století s listy sv. Pavla a list Židům a který našel v Clermontu, avšak Beza variantní čtení, které se zde nacházelo, většinou nepoužil a vycházel z textu, který přinášela *Komplutenská polyglota* nebo Stephanus.

Bezova textověkritická práce pomohla vytvořit základ anglické *Ženevské bible* nebo z ní čerpali překladatelé anglické *Authorised Version* z roku 1611. Výsledkem vydání Bezova Nového zákona bylo standardizování a rozšíření řeckého textu nazvaného *textus receptus*, který většina protestantů užívala do 20. století. Bezův překlad a jeho anotace používal při překládání Nového zákona i Jan Blahoslav.¹³³

Ve čtvrté kapitole byl představen kromě biblických slovníčků, které jsou typem biblického komentáře, zvláště nejvýznamnější středověký komentář *Glossa ordinaria*, který měl vliv na nejstarší český biblický překlad, i humanistické překlady a anotace Erasmovy a Bezovy, které při svém novozákonním překladu používal Jan Blahoslav, jak bezpečně prokázalo dosavadní bádání. My se budeme podrobně vlivem Bezova latinského překladu na Blahoslavovy marginálie v Janově evangeliu zabývat v kap. 6.3.4.5 a vlivem jeho anotací v kap. 6.3.4.6.

---

¹³³ Srov. např. KONOPÁSEK, Jaroslav. *Řeckolatinská předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona*. Praha: s. n., 1932. KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 178. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 120. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 144b, 179a, 199a, 207a, 208b.

5. Poznámky v Bibliích

V předchozích kapitolách jsme představili hlavní linii tradice komentářů s dosahem do českých biblických překladů, přičemž omezenou pozornost jsme věnovali i středověkým metatextům a dalším pomůckám (slovníky, *Glossa*), neboť Blahoslav byl zřejmě nejlepším znalcem české překladatelské tradice před Dobrovským a na české rukopisné biblické překlady se několikrát odvolává v gramatice,¹³⁴ věnovali jsme se i dvěma hlavními cizojazyčným zdrojům humanistickým – Erasmovi a Bezovi. Teď stručně představíme, jak byly, mj. za použití výše zmíněných komentářů a dalších pomůcek, glosovány biblické texty. Do této tradice totiž bratří (už Klaudyán a výrazněji Lukáš, nejvýrazněji pak Blahoslav a zejména Kraličtí) vědomě vstoupili a vlastně ji v české humanistické češtině v jistém smyslu završili. My proto budeme sledovat i Blahoslavovo místo v tomto proudu tradice. Nejdříve se podíváme na obecné dějiny marginálií (kap. 5.1.), posléze na českou tradici rukopisnou (kap. 5.2.1.) a tištěnou (kap. 5.2.2.) a pak přejdeme k vlastnímu rozboru (kap. 6.).

5.1. Marginálie¹³⁵

Nejprve se budeme věnovat margináliím obecně, neboť Bible byly součástí knižní produkce a ovlivňovaly se navzájem s dalšími knihami v řešení tisku a při zavádění inovací. Budeme se stručně věnovat rukopisům a poté tiskům.

Slovo *marginálie* vychází z latinského *margo*, které znamená *okraj*. Stará čeština má pro tuto část strany označení *krajnička*.

Ve středověkých rukopisech existovaly dva základní druhy komentářů – komentář, který se nachází na stejné straně jako autorský text, který je komentován, a komentář, který stojí samostatně a je s původním textem spojen pomocí lemmat, tedy skupinou slov z původního textu, která ho uvádějí. Tento druhý komentář mohl být snadno opisován samostatně, tvořil svébytný uzavřený logický celek založený na struktuře komentovaného textu a jeho autorem byl učený člověk, který byl autoritou. Oproti tomu rukopis, který obsahoval komentář na téže straně jako hlavní text, neměl být nejspíš dále opisován, neboť

---

¹³⁴ Srov. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 115b, 181b.

¹³⁵ Informace v této kapitole vycházejí z VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha: Libri, 2006, s. 564–565.

poznámky v něm byly často osobního rázu, podle toho, co zajímalo vlastníka rukopisu.¹³⁶

Ve středověku vznikly i některé formální rozdíly vzhledem k nutnosti výuky latiny. Marginální glosy byly používány zejména pro rozsáhlejší pojednání, která se týkala výkladu abstraktnějších pojmů nebo historických významů. Interlineární glosy obsahovaly spíše gramatické a lexikální komentáře.

Později, když se marginální poznámky rozšiřovaly, v sobě často obsáhly způsob tvorby lemmatických komentářů a začaly být opisovány beze změny.¹³⁷

V tiscích je marginálie komentář, který je většinou vysázen menším písmem a nachází se na vnějších nebo i vnitřních okrajích stran. Tento komentář pomáhal při čtení a myšlenkovém sledování komplikovaného textu, jako byla např. Bible, postila nebo náboženský traktát.

Nejjednodušším typem marginálií jsou ty, které jsou vyjádřeny pouze písmenem nebo číslicí. Těmito znameními byly označeny jednotlivé části delší kapitoly, čímž byla rozdělena na kratší úseky (např. A, B, C nebo 1, 2, 3). Tento aparát mohl být u prvotisků použit v závěrečném tematickém rejstříku místo číslování listů a stran. Označování částí díla čísly in margine použila již dílna Johanna Fusta a Petera Schöffera, když bylo tištěno dílo od sv. Augustina *De arte praedicandi* (v Mohuči před rokem 1466). Nejstarší písmenné marginálie obsahuje tisk díla Aula Gellia *Noctes Atticae*, který společně uskutečnili Sweynheim a Pannartz v Římě roku 1469. Mezi jednodušší typ marginálií můžeme zařadit také číslování řádků. Tato pomůcka byla poprvé použita ve vydání díla *Cornucopiae linguae latinae* od Nicolase Perotta a zavedl ji Aldo Manuzio st. V tomto díle je číslován každý desátý řádek.

Dalším typem marginálií byly poznámky obsahující klíčové slovo z textu. Čtenář se podle toho orientoval v tématu (*Avaritia*, *Constantia*, *Superbia*) nebo v tom, která postava hovoří, jak je zaznamenáno v Therhoernenově tisku Petrarkovy skladby *Bucolicum carmen* vydané v Kolíně nad Rýnem v roce 1473. Jiným typem marginálie byla zkrácená citace biblického místa nebo literárního pramene. Klíčová slova i citace se nacházely většinou na okrajích textu Bible. Poprvé tak učinil u příležitosti jejího latinského vydání kolem roku 1474 basilejský tiskař Bernhard Richer. Tento typ marginálií se objevuje také v mladších

---

¹³⁶ COPELAND, Rita. *Gloss and Commentary*. In HEXTER, Ralph; TOWNSEND, David (eds.). *The Oxford Handbook of Medieval Latin Literature*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 174.

¹³⁷ Tamtéž, s. 174.

tištěných kázáních a moralizujících dílech, která vycházela z exerce starších pramenů a měla rozvinutou argumentaci.

Mezi českými tiskaři, kteří v tiscích použili marginálie jako první, byli Oldřich Velenský z Mnichova a Mikuláš Konáč z Hodiškova. Oldřich Velenský z Mnichova pořídil tisk Erasmova díla *Přeutěšená a mnoho prospěšná knieha ... o rytieři křesťanském*, k jehož vydání došlo v roce 1519 v Bělé pod Bezdězem, a Mikuláš Konáč z Hodiškova vydal Husovo dílo *Dvanáct článkuo víry křesťanské ... výkladové* v Praze roku 1520.

In margine se také mohou nacházet glosy, rozsáhlejší textové vysvětlivky. Glosa vychází z latinského *glossa*. Tyto glosy s hlavním textem spojovala malá odkazovací písmena nebo typografické ozdoby, např. křížky a kolečka. Tento způsob odkazování se používal už ve středověkých rukopisech naukových děl, v tisku byly tímto způsobem tištěny zprvu právníké texty, např. *Constitutiones* od Klementa V. vytištěné u Petera Schöffera roku 1460 v Mohuči. Později se tento typ poznámek hojně používal u biblických tisků, např. v díle *Biblia utriusque Testamenti latina*, které vydal v Paříži v roce 1528 Robert Estienne. V českém prostředí byl tento typ glos uplatněn např. v *Bibli kralické*, kde se tyto glosy nacházely ze tří a výjimečně i ze čtyř stran hlavního biblického textu a obsahovaly ještě další komentáře.

Na marginálie a jejich obsah bývá v tisku nebo rukopise někdy upozorněno. Mohou být uvozeny zkratkou *N. B.*, tedy *nota bene*, nebo grafickou značkou – ukazovací ručičkou.

V zahraničních vědeckých publikacích bývaly rozsáhlejší marginálie zapouštěny do pravé části textu a ve výkrojích zrcadla bývaly oddělovány jednoduchými čarami.

Kromě glos in margine se mohou nacházet glosy i mezi řádky, tedy *inter lineas*. Interlineární glosy nejsou označovány jako marginálie, neboť se nenacházejí in margine. Tištěné meziřádkové glosy byly obvyklé pro právníkou literaturu. Nacházely se ale i v jinak zaměřených dílech, např. v beletristických dílech (např. Quentellův tisk *Aesopus moralisatus* vytištěný v Kolíně nad Rýnem v roce 1489) nebo kazatelských příručkách (např. Husova *Postila ... na evangelia, kteráž se čtou přes celý rok* vydaná roku 1564 zřejmě v Norimberku). Tyto interlineární glosy byly tištěny menším písmem než hlavní text a byly organizovány do samostatných řádků, které se nacházely mezi řádky hlavního textu.

K rozvoji biblických marginálií dochází v 16. století. Je spojen s rozrůžňováním biblického textu a s překlady do vernakulárních jazyků. Na glosy navazují poznámky v biblických tiscích. Jednou z jejich funkcí je podat filologický komentář, který uvádí

synonymum nebo jiný překlad. Někdy se dokonce odkazuje na autoritu, z níž byl převzat text v marginální poznámce. V českých biblických tiscích se tak činí typicky „anonymním“ označením *Jiní*, v latinských humanistických biblích odpovídajícím *Alii*.

5.2. Poznámky v českých Biblích

Blahoslav s Novým zákonem, bohatě komentovaným a s dále rozhojněnými margináliemi ve druhém vydání, vstupuje výrazně do proudu glosovaných či komentovaných českých biblických překladů. Přiblížíme proto stručně kontext poznámek v českých biblických verzích, jak rukopisných (kap. 5.2.1), tak tištěných (5.2.2).

5.2.1. Poznámky v českých rukopisných Biblích

V některých českých biblických rukopisech a tiscích se nacházely marginální a interlineární glosy, které obsahovaly filologické komentáře, i před vydáním *Blahoslavova Nového zákona*.

Nejstarším dokladem českého překladu žaltáře jsou české glosy, které jsou zapsány do tzv. *Glosovaného žaltáře* z doby okolo roku 1300, dalším dokladem českých glos jsou tzv. muzejní zlomky asi z doby let 1310–1320 a brněnské zlomky z let 1320–1340.

Ve 2. polovině 13. století vznikl meziřádkový překlad latinského žaltáře. Dochoval se ale až ve *Wittenberském žaltáři* pocházejícím z poloviny 14. století. Některé glosy ve *Wittenberském žaltáři* uvádějí znění překladu biblického místa, jak je uvedeno v *Leskovecké bibli*.¹³⁸ Korektor *Wittenberského žaltáře* napsal na mnohých místech in margine rukopisu glosy, které byly revizí, která byla provedena v textu v žaltáři *Drážďanské bible*.¹³⁹ Uvádějí tedy novější znění.

Rajhradské glosy obsahují úryvky z překladu Izaiáše. Jedná se o interlineární i marginální české glosy zapsané mezi řádky i na okraji druhého svazku latinské Bible z rajhradského kláštera z roku 1410.¹⁴⁰

Rukopis *Litoměřicko-třeboňské bible*, zapsaný písařem Matějem z Prahy, byl

¹³⁸ KYAS, Vladimír. *První český překlad bible*. Praha: Academia, 1971, s. 33.

¹³⁹ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 32.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 42.

na mnoha místech opraven podle překladu druhé redakce a mnohé archaismy byly nahrazeny novějšími výrazy, výklady, které se nacházely uvnitř textu, byly přeškrtnuty. Někdy byly vymazány i celé řádky a byl na nich napsán nový překlad, a to často i na okraji listu, např. *štěvík, zelina* u Mt 3,4, někdy i na dolním okraji (Mt 3,4; Mt 5,18).¹⁴¹

Olomoucká bible obsahuje revidovaný původní český překlad první redakce. Anonymní opisovač měl k dispozici původní český překlad, do kterého doplňoval některá místa, která byla původně vynechána. Do textu vepisoval glosy, nadepisoval nad některými zastaralými slovy novější slova jako glosy – např. v Iz 58,9 *prospěšno* v Ol, Lit místo *přebytečno* v Drážď. Opisovač také někde zapisoval jiný překlad latinského textu a před nová čtení psal *nebo*. Tento glosovaný text přepsal písař, který upřednostňoval opravený překlad, i když na některých místech nechal i původní překlad – např. v předmluvě ke Genesi *Buoh ... v svéj jestosti neb bytnosti*, v Mk 16,18 *pakli by co smrtedlného pili neb jedovatého*.¹⁴²

V Husově *Nedělní postile* se také nacházejí glosy. Jsou zapsány v rukopise *Postily* z roku 1414 nad odpovídajícím biblickým místem a ve výkladu perikopy jako dubletní návrhy překladu. Např. v Mt 18,32 je nad překladem nacházejícím se v textu *Sluho nepravý* napsána glosa *neb zlý neb zlosynu*, přičemž *zlý* vychází ze starších českých překladů (Drážď, Ol) a *zlosynu* patří k překladu třetí redakce. Další varianty překladu jsou zřejmě dílem samotného Husa, aby byl překlad snáze pochopitelný – např. v Mt 18,25 *přikázal ho – kázal ho ... prodati*, v Mt 18,32 *nepravý i zlý – i zlostný*. Jindy byl Husovi základem text třetí redakce a v glosách se nachází ekvivalentní text druhé redakce českého biblického překladu nebo Husův vlastní překlad.¹⁴³

Česká bible hlaholská také obsahuje poznámky. Stejně jako *Litoměřicko-třeboňskou bibli* i toto dílo upravil korektor. Ten vymazával to, co napsal první písař, a nahrazoval jeho překlad překladem druhé redakce.¹⁴⁴

Klementinský Nový zákon glosovaný, sepsaný roku 1426, obsahuje glosy. Základní text odpovídá druhé redakci. Glosy, které se nacházejí nad tímto textem, obsahují kompilovaný text typu *Nového zákona těšínského*.¹⁴⁵

---

¹⁴¹ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 57–60.

¹⁴² Tamtéž, s. 61.

¹⁴³ Tamtéž, s. 74–76.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 78–79.

¹⁴⁵ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 81. KREISINGEROVÁ, Hana. *Klementinský Nový zákon, památka na pomezí druhé*

Wolfenbüttelská bible také obsahuje různé marginálie. Čtení, které se nachází v margináliích, pochází většinou z první redakce českého biblického překladu. I *Bočkova bible* uvádí v poznámkách na okraji listu místy jiný překlad. Text hlavního textu je mladším stadiem druhé redakce českého biblického překladu, in margine se nacházejí varianty, které se mnohdy shodují s korektorem *Litoměřicko-třeboňské bible*.¹⁴⁶

Překlad druhé redakce a jeho zpracování se zřejmě šířily tak, že se půjčovaly k opisování jednotlivé složky listů, proto se střídaly různé části. Autor třetí redakce českého biblického překladu zřejmě vytvořil pro písaře jednu předlohu, která byla zřejmě svázaná. Na okrajích listů této předlohy byly uvedeny také jiné variantní překlady a překladatelovy komentáře.

Nejstarší rukopisnou bibli této třetí redakce překladu je *Padeřovská bible*. Nacházejí se v ní marginální glosy.¹⁴⁷ Také *Muzejní bible* neznámého původu z roku 1454 obsahuje na okrajích listu poznámky. Marginální poznámky se nacházejí i v *Nymburské bibli*, která je datována roky 1462 a 1463. Poznámky na okrajích listu má i *Kladrubská bible* z roku 1471.¹⁴⁸ Také *Šafhauzská bible* obsahuje poznámky na okrajích listu. Marginální poznámky jsou součástí i *Krumlovské bible* a *Hodějovské bible*.¹⁴⁹

Shrňme: Filologické poznámky se nacházely již v rukopisných Bibliích. Jednalo se o marginální nebo interlineární glosy. V latinských rukopisech se nacházel překlad latinského textu do češtiny (např. *Glosovaný žaltář*, *Rajhradské glosy*). V rukopisech, kde byl hlavní text psán česky, se jako filologická marginálie nacházelo starší čtení nebo čtení nové. Tyto glosy mají typicky funkci udržování dynamické kontinuity tradice mezi staročeskými redakcemi, neuvádějí tedy ve většině případů různocnění latinského biblického textu (i tato funkce je ovšem bezpečně doložena), ale české překlady z různých redakčních zpracování. To je vidět na příkladu Husovy *Postily*, kde jsou v marginálii uvedena čtení vycházející ze druhé, nebo třetí redakce, nebo nové Husovy překlady. Podobně i u Jana Blahoslava můžeme vidět kontinuitu v tradici českého biblického překladu, čerpá snad z rukopisných i a určitě tištěných českých Biblí, také u něho se do filologických marginálií dostávají varianty ze starších

---

biblické redakce. Bohemica Olomucensia 2011, roč. 3, č. 2, s. 14–18.

¹⁴⁶ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 86–87.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 101–102.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 106–107.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 108.

překladů, ale i varianty reflektující soudobé humanistické překlady nebo jeho vlastní překlady.

5.2.2. Poznámky v českých tištěných Bibliích

Glosy, které měly filologický charakter, se nenacházely pouze v českých rukopisných Bibliích, ale i v Bibliích tištěných.

Marginálie přinášející jinou variantu překladu se poprvé nacházejí v bratrských tiscích. V předmluvě k Novému zákonu o nich píše Klaudyán a poprvé se nacházejí v *Lukášově Novém zákonu* z roku 1525.¹⁵⁰ Na tyto variantní překlady se odkazuje křížkem v textu. Ve variantách in margine se často objevuje čtení z *Klaudyánova Nového zákona*, v menší míře znění uvedené v prvním tisku Nového zákona. Filologické marginálie zde podle Kyase plní tyto dvě funkce:

a) synonymní vyjádření, často vyjádřené přejímkou, zvláště z němčiny (např. J 5,47: *literám* – in margine *písmom*; Kol 2,8: *lest* – in margine *faleš*; Sk 19,29: *tržiště* – in margine *plac*) nebo morfologickou variantou (např. J 15,6: *shromáždiť jej* – in margine *jeho*; Žd 8,10: *dada zákony* – *dávaje*);

b) doslovnější znění podle předlohy, např. překlad latinského konjunktivu českým kondicionálem (např. 1K 11,25: *kolikrátkoli píti budete* – in margine *pili byste*). Na některých místech se i v hlavním textu nacházejí vedle sebe dva překlady, z nichž jeden byl zřejmě určen pro umístění na okraji listu.¹⁵¹ S tímto jsme se setkali v mladší verzi první staročeské redakce např. v *Bibli olomoucké*.

Plzeňský Nový zákon z roku 1527, který vydal Jan Pekk, obsahuje méně okrajových poznámek než *Lukášův Nový zákon*. Většinou se jedná o synonymní překlady (např. Mt 7,22: *moci* – in margine *divy*; Mt 8,24: *hnutie* – *bůrka*; Mt 21,33: *pres* – in margine *lis*).¹⁵²

První Severýnova bible z roku 1529 obsahuje častá variantní čtení. Znění in margine je podle Kyase motivováno následujícími důvody:

a) nové poučení překladatele o významu latinského textu (Mt 3,4: *locustae* – *vršky*

¹⁵⁰ DITTMANN, Robert. *K filologickým margináliím v českých biblických tiscích 16. st. (se zaměřením na tzv. Štefanovu postilu)*. Bohemica Olomucensia 2 – Philologica Juvenilia 2010, roč. 2, s. 35. KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha: Vyšehrad, 1997, s. 138.

¹⁵¹ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 138.

¹⁵² Tamtéž, s. 139.

bylin – in margine *kobylky*; Mt 6,26: *volatilia caeli* – *na ptáky povětrné* – in margine *nebeské*);

b) starší překlad je uveden in margine, v hlavním textu je zmírněna drastičnost dřívějšího překladu (Mt 1,23: *in utero* – *v životě* – in margine *v břiše*; Mt 9,20: *sanguinis fluxum patiebatur* – *svů nemoc měla* – in margine *krvotok trpěla*);

c) ve filologické marginálii se nacházejí archaismy, případně se do textu dostává lepší překlad latinského slova (Mt 2,13: *fuge* – *utec* – in margine *ujdi*; Mt 5,15: *sub modio* – *pod nádobou* – in margine *kbelec*; Mk 5,13: *grex praecipitatus est* – *běželo jest stádo* – in margine *klopotalo*);

d) starší domácí slova se dostávají do marginální poznámky, v textu je nahrazují slova cizího cizího původu, zvl. germanismy (např. Mt 11,16: *in foro* – *na ryňku* – in margine *na besedě*; Lk 20,20: *insidiatores* – *špehěře* – in margine *lakače*). V Lukášově Novém zákonu se oproti tomu do marginálie dostávala synonymní slova, která měla i cizí původ.¹⁵³

Ve 30. letech 16. století se do českých biblických tisků dostávají ohlasy humanismu.¹⁵⁴ Optát navazuje na humanistické erasmovství. V jeho Novém zákoně, vydaném roku 1533, se nacházejí nečetné filologické marginálie. V tomto tisku Nového zákona plní trojí funkci:

a) vysvětlení překladu lidovým výrazem (Mt 5,11: *a protivili se nám* – in margine *a sháněli se s vámi*; Mt 9,17: *nádoby staré* – in margine *šlejchy*; Mk 5,38: *velmi plakali a kvílili* – in margine *skuhrali*);

b) výraz in margine zpřesňuje překlad nacházející se v hlavním textu: jednoslovný ekvivalent (J 2,9: *vrchní zpráve svatby* – in margine *družba*), volnější a pro češtinu lepší vyjádření než hrubý arameismus, resp. grécismus a latinismus v textu, tedy volnější překlad (J 3,29: *radostí se raduje* – in margine *srdečně*), nebo naopak překlad doslovnější (J 6,55: *kdo jí mé tělo* – in margine *maso*);

c) krátký výklad (Mt 21,9: *Hosanna* – in margine *ó dej pomoc*).¹⁵⁵

Druhá Severýnova bible z roku 1537 obsahuje také několik marginálních čtení,

¹⁵³ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 141–142.

¹⁵⁴ DITTMANN, Robert. *K filologickým margináliím v českých biblických tiscích 16. st. (se zaměřením na tzv. Štefanovu postilu)*. Bohemica Olomucensia 2 – Philologica Juvenilia 2010, roč. 2, s. 35.

¹⁵⁵ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 149, 159.

nacházejí se pouze v Genesi a jsou dokladem o textověkritické práci, díky ní k nám pronikl biblický humanismus v oblasti Starého zákona.¹⁵⁶ *Norimberská bible* z roku 1540 přináší text *Druhé Severýnovy bible*.¹⁵⁷

Z Biblí z doby po vydání *Blahoslavova Nového zákona* má filologický komentář nacházející se na listu mimo hlavní text *Bible kralická šestidílná* (1579–1594). *Blahoslavův Nový zákon* byl do ní s úpravami přejat jako šestý díl. V této části Bible byly také rozhojněny komentáře nacházející se na okrajích listu. Obecně lze říci, že *Bible kralická* byla komentovaným překladem, a to ve výrazně větší míře než *Blahoslavův Nový zákon*. Na poznámky nacházející se na vnějších okrajích stran nebo pod textem odkazovala typicky písmena abecedy.

Výkladový komentář *Bible kralické* obsahoval zvláště textově kritický aparát. Nacházely se zde překladové varianty, které Kraličtí našli v hebrejských, řeckých, nebo jiných textech (*H., Ř., G.*), ale také česká synonyma nebo výklad některých slov, který byl uvozen *t.* (totiž). Komentář obsahoval i jiné poznámky – exegetické poznámky, poznámky týkající se historie, zeměpisu, biblické archeologie, lékařství, přírodopisu, mytologie, etnologie, filosofie.

Z filologických poznámek ve Starém zákoně je zřejmé, že Kraličtí zohledňovali i hebrejštinu coby původní jazyk Bible (např. Gn 31,20: *Jáko b tajně ušel od Lá baba – in margine upozorněno na hebrejský text, jehož překlad zní ukradl srdce a je zde vyložen jako neotevřel srdce a umyslu svého Labanovi*).

V poznámkách in margine byly Kyasem identifikovány tyto funkce:

- a) synonyma ke slovům v hlavním textu (Gn 3,15: *nepřátelství položím mezi tebou a mezi ženou – in margine vzbudím, způsobím*), např. výrazy z mluveného jazyka, zvláště germanismy, nebo přejímky z jiného jazyka (Ž 109,10: *Budtež běhouni a tuláci synové jeho, žebřete, hledejte chleba. – in margine holdújte, štercújte*), expresivní slova (např. Mt 19,9: *kdožkoli propustil by manželku svou (leč pro smilství) a jinou pojme, cizoloží – in margine kurevství*);
- b) poznámky, které jsou uvozeny *J.*, informují o tom, jaký překlad se nachází v jiných Bibliích (např. u Gn 3,15: *potře tobě hlavu a ty potřeš jemu patu*);

---

¹⁵⁶ DITTMANN, Robert. *K filologickým margináliím v českých biblických tiscích 16. st. (se zaměřením na tzv. Štefanovu postilu)*. Bohemica Olomucensia 2 – Philologica Juvenilia 2010, roč. 2, s. 36.

¹⁵⁷ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 165.

c) výklad slov z hlavního textu (např. Mt 6,24: *nemůžete Bohu sloužiti i mammoně – in margine mammona, slovo syrské, zboží a bohatství, kteréž mnohé lidi jako služebníky a otroky sobě podmaňuje ... a od vůle Boží odvádí*);

d) dvojí možnost výkladu (např. Mt 17,24: *Když přišli do Kafarnaum, přistoupili ku Petrovi ti, kteříž plat vybírali a řekli: Což mistr váš nedává platu? – in margine: kterýž uložili na Židy Římané aneb plat, kterýž sobě osobili do chrámu náležející*);

e) odůvodnění překladu konkrétního slova (např. v Mt 3,4 zdůvodňují překlad latinského *locusta* jako *kobylka* a odkazují na Lv 11,21n).

Při výkladu se v poznámkách také nacházejí řetězce ze synonymních či paralelních výrazů (např. Mt 22,17: *sluší-li daň dáti císaři, čili nic – in margine poplatek, berni, šacuňk, tribut*).¹⁵⁸

Shrňme: Filologické marginálie se v české biblické tradici neobjevily pouze v *Blahoslavově Novém zákoně*, ale byly její součástí již dříve a měly v ní své místo i po jeho vydání. Objevovaly se jak v rukopisných Biblích a biblických tiscích, které vznikly před dvojitým vydáním *Blahoslavova Nového zákona*, tak i ve vydáních Bible, k nimž došlo po *Blahoslavově Novém zákoně*, a to např. v *Bibli kralické*.¹⁵⁹

Biblické tisky navazují na rukopisné Bible v tom, že uvádějí v marginálii starší nebo jiný překlad, oproti rukopisům se v tiscích již nenacházejí razury původního textu. Poznámky, které se nacházely v českých tiscích in margine, měly různé funkce:

a) výklad určitého místa;

b) variantní překlad, který mohl přinášet znění staršího českého překladu Bible nebo překladovou variantu, která vycházela z biblického textu řeckého, hebrejského nebo latinského, nebo jiný překlad, který správněji překládá latinský text Bible;

c) synonymum, které někdy sloužilo k výkladu slova nacházejícího se v hlavním textu;

d) jiný tvar téhož slova, tj. dubleta;

e) slova z jiné vrstvy slovní zásoby (např. germanismus, archaismus, lidový výraz).

V *Blahoslavově Novém zákoně* můžeme čekat tytéž funkce, které se objevily v tištěných biblích. Blahoslav navazuje na tradiční český biblický překlad, vstupuje také do proudu bratrské překladatelské tradice. Také u Blahoslava se do marginálie dostávají

---

¹⁵⁸ KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 186, 188, 194, 201–209.

¹⁵⁹ Bible vydané po *Bibli kralické* do práce nazahrnujeme.

synonyma, lidovější výrazy nebo přejímky z cizích jazyků, nebo může jít o doslovnější znění podle cizojazyčné předlohy (kap. 6.3.5.). Stejně jako v *Bibli kralické* se i u Blahoslava objevuje více variant v marginálii (viz kap. 6.3.2.). Víme, že Blahoslav při překladu vycházel ze starších českých překladů, jejichž znění se dostává i do marginálií, pracoval s rukopisy i tisky (zvl. *Melantrichova bible*, *Optátův Nový zákon*, *Lukášův Nový zákon*, viz kap. 6.3.4.1–6.3.4.3). Znění v marginálii reflektuje také práci textové kritiky Erasma a Bezy, neboť Blahoslav pracoval i s jejich překlady do latiny, anotacemi, stejně jako s řeckým textem Nového zákona (viz kap. 6.3.4.5–6.3.4.8).

V jednoznačnějších závěrech o Blahoslavově místu v české komentátorské tradici s ohledem na filologické marginálie nám brání některé mezery v dosavadním bádání, např. dosah *Glossy ordinaria* do české tradice biblického překladu, nezhodnocené filologické marginálie v českých rukopisných Biblích, chybějící statistika k funkcím filologických marginálií v jednotlivých Biblích, mnohdy nezřetelné hranice mezi významy ekvivalentů, plynoucí mj. z nedokonalého poznání středněčeské slovní zásoby.

6. Filologické marginálie v Janově evangeliu

V této kapitole bude nejprve definováno, co jsou filologické marginálie (kap. 6.1.). Dále bude představen výzkum filologických marginálií v Janově evangeliu *Blahoslavových Nových zákonů* (kap. 6.3.) a uvedeny jeho výsledky, a to nejprve vybrané kvantitativní charakteristiky – počet marginálií v obou vydáních Nového zákona (kap. 6.3.1.), počet variant v marginálii (kap. 6.3.2.) a slovnědruhovú charakteristika marginálií (kap. 6.3.3.) a dále kvalitativní výsledky – shody textu in margine s hlavními sledovanými Blahoslavovými předlohami českými a cizojazyčnými (kap. 6.3.4.).

6.1. Filologické marginálie v Janově evangeliu – definice

Filologické marginálie definujeme jako poznámky in margine, případně v dolní části textu, které přinášejí synonymní čtení v širokém slova smyslu, tzn. i částečnou synonymii, nebo alternativní čtení, které bylo uvedeno na základě textové kritiky, předchozí tradice nebo cizojazyčných předloh, případně doslovnější překlad.¹⁶⁰

Funkce filologických marginálií, jejichž hranice však nemusí být vždy zřetelné, můžeme vymezit takto:

1. textověkritické různočtení;
2. doslovnější překlad;
3. synonymní varianty v širokém slova smyslu.¹⁶¹

Nesledujeme poznámky, které vykládají biblické dobové reálie nebo přidávají teologický či filologický (metajazykový) výklad daného místa. Námi sledované poznámky nejsou nikdy uvozeny pomocí *t. (totiž)*.

---

¹⁶⁰ DITTMANN, Robert. *K filologickým margináliím v českých biblických tiscích 16. st. (se zaměřením na tzv. Štefanovu postilu)*. Bohemica Olomucensia 2 – Philologica Juvenilia 2010, roč. 2, s. 34.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, s. 37.

6.2. Filologické marginálie v Janově evangeliu – přepis

Příklady znění jednotlivých překladů jsou v následujících částech práce uváděny v transliterované podobě podobně jako v Porákově *Humanistické češtině*.¹⁶² Je tak zachována původní grafika tisku, která by při transkripci nebyla zřejmá, proto rozlišujeme psaní dvojího *l* a *b* a zachováváme původní kvantitu samohlásek. Zkratky jsou rozepisovány a u českých biblických tisků jsou rozepsané zkratky značeny pomocí hranatých závorek < > (např. marginálie č. 137 – J 5,44: *Blahoslavův Nový zákon 1564 – p<ři>gjmajce*). V textu práce jsou zachovány grafémy nacházející se ve starém tisku, jako je dlouhé *f* (např. marginálie č. 138 – J 5,47: *pfánjm*), tzv. *b* s bříškem přepisujeme literou *ě* (např. marginálie č. 167 – J 6,63: *Blahoslavův Nový zákon 1568 – obžiwugjcy*) a tvrdé *ł* přepisujeme literou *l* (např. marginálie č. 190 – J 8,4: *Blahoslavův Nový zákon 1564 i 1568 – cyzoložjcy*). Pokud jsou dvě slova v tisku napsána dohromady, je jejich slovní hranice naznačena pomocí znaku *˙* (např. marginálie č. 23 – J 1,30: *Blahoslavův Nový zákon 1564 i 1568 – přede˙mnau byl*).

6.3. Filologické marginálie v Janově evangeliu – předmět výzkumu

Rozhodli jsme se sledovat filologické marginálie v Janově evangeliu, a to proto, že na rozdíl od zbývajících evangelií není synoptické (synoptiky nebylo možné sledovat vzhledem k rozsahu práce) a má z hlediska teologie evangelií zásadní důležitost, a je tedy jako poměrně izolovaný solitér ve struktuře evangelií vhodné k samostatnému výzkumu. Je ostatně výjimečné i z teologického hlediska, i když tento aspekt se ve filologických margináliích odráží jen málo.

Cílem našeho rozboru je představit vybrané kvantitativní charakteristiky sledovaných marginálií a afiliovat variantu nacházející se in margine s jejím možným zdrojem. Nejprve je třeba vymežit, co považujeme za shodu mezi dvěma čteními (předlohou a marginálií *Blahoslavova Nového zákona*).

Centrálním kritériem pro určení shody je shoda lexikálního morfu (kořenný morf, slovotvorné předpony a přípony). Shodu na rovině nižší než syntaktické definujeme

---

¹⁶² PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.

na základě shody ve stejném čísle (např. č. 75 – J 3,35: *Blahoslavův Nový zákon* 1564 i 1568 – *w:ruce*; Melantrich: *w Ruce*; Lukáš: *w ruce*; Klaudyán – *w:rucze*), pádě (např. č. 375 – J 20,23: *Blahoslavův Nový zákon* 1564 i 1568 – *Kterýchž*; Lukáš – *Kterýchž*), osobě (např. č. 102 – J 4,40: *Blahoslavův Nový zákon* 1568 – *pobyl*; Lukáš – *pobyl*) a čase (např. č. 182 – J 7,34: *Blahoslavův Nový zákon* 1564 i 1568 – *gfem*; Erasmus, *Vulgata* – *sum*; Melantrich, Lukáš – *gfem*; Optát, Klaudyán – *fem*). Odhlížíme od kategorie jmenného rodu, neboť slovo v latině a jeho český překlad jej mohou mít různý (např. č. 108: *domus* f., *dům* m.).

Na rovině syntaktické shodu definujeme jako užití ekvivalentní syntaktické vazby, jak v českých tiscích, tak v latinských textech, např. použití latinského ablativu srovnávacího a českého genitivu srovnávacího (např. č. 80 – J 4,12: *Blahoslavův Nový zákon* 1568 – *Otce naffe<h>o Iákoba*; Erasmus – *maior es patre nostro Iacob*; *Vulgata* – *tu maior es patre nostro Iacob*; Beza – *tu maior es patre nostro Iacob*; Lukáš – *ty wětšij fy otce naffe<h>o yákoba*), použití vedlejší věty (např. č. 31 – J 1,38: *Blahoslavův Nový zákon* 1564 i 1568 – *wznej wyložil:li:by*; Erasmus – *dicitur si interpreteris*), použití participia místo vedlejší věty (např. č. 166 – J 6,62: *Blahoslavův Nový zákon* 1568 – *wftupugjcy*; Erasmus, *Vulgata* – *ascendentem*; v textu *Blahoslavova Nového zákona* – *an wftupuge*). Za shodu považujeme také použití analytické konstrukce ve zdroji a v marginálii, nebo vzájemně si odpovídající jednoslovný překlad v obou (např. č. 4 – J 1,8: *Blahoslavův Nový zákon* 1564 i 1568 – *fwědčil*; Erasmus – *testaretur*; Erasmovy anotace – *testaretur*; Beza – *testaretur*; Optát – *fwědčil*). V našem případě jsme se tedy rozhodli pro užší a přesnější vymezení shody. Shoda bývá vymežována i jinak, a to jako shoda lexikální, jak činí např. H. Sobalíková.¹⁶³

Výsledky výzkumu vybraných kvantitativních charakteristik jsou přehledně shrnuty – kvantifikovány tabelární formou s příslušným komentářem.

¹⁶³ Srov. např. KREISINGEROVÁ, Hana. *Tabule Mikuláše z Drážďan a biblický text*. In DUDOVÁ, Katarína (ed.). *Zborník plných príspevkov z XXII. Kolokvia mladých jazykovedcov*. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF v Nitre, 2014, s. 207–216.

6.3.1. Počet filologických marginálií

Ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568 byly oproti prvnímu vydání z roku 1564 marginálie výrazně rozmnoženy. Druhé vydání z roku 1568 obsahuje celkem 388 filologických marginálií, zatímco první vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 jich má 261, což je o 127 méně. Ve druhém vydání dochází v Janově evangeliu ke zvýšení počtu filologických marginálií o 49,7 %. Rozmnožení počtu marginálií (včetně filologických, které zde sledujeme) je největším rozdílem v celku textu mezi prvním a druhým vydáním, jinak jsou změny v textu malé. *Bible kralická* počet marginálií ještě dále výrazně rozmnožila. R. Dittmann uvádí, že se jedná zvláště o nárůst poznámek uvozených *t.* a *Ř.*, celkově počet poznámek v jím zkoumaném úseku třiceti novozákonních kapitol vzrostl z 557 na 1000.¹⁶⁴

Druhé vydání vždy přebírá znění marginálií, které se nachází v prvním vydání, a to až na dva případy, kdy je v obou vydáních odlišné znění uvedené *in margine*. Jedná se o J 14,7 (č. 290), kde je v hlavním textu Janova evangelia uvedeno *nynj* a v marginálii ve vydání z roku 1564 *od nýněgffka* a ve vydání z roku 1568 *od této nýněyffj chwjle*, a o J 19,31 (č. 364), kde se objevuje ve vydání z roku 1564 v hlavním textu *weliký pátek* a *in margine den přip<ra>wowánj*, jejichž umístění v hlavním textu a v marginálii je ve vydání z roku 1568 opačné. V textu budou primárně uváděny příklady z druhého vydání, které až na tyto dvě výjimky v sobě zahrnuje i znění filologických marginálií vydání z roku 1564.

Nejvíce marginálií obsahuje 1. kapitola Janova evangelia, a to 38 ve vydání Nového zákona z roku 1568 a 25 v Novém zákoně z roku 1564, příčinou je zřejmě teologická exponovanost J 1. Nejmenší počet marginálií se nachází ve druhém vydání Nového zákona ve 14. kapitole Janova evangelia, která jich obsahuje osm, zatímco v prvním vydání *Blahoslavova Nového zákona* má nejméně filologických marginálií poslední, 21. kapitola, a to pět.

Do deseti filologických marginálií mají v prvním vydání z roku 1564 následující kapitoly: 21. kapitola obsahuje pět filologických marginálií, kapitoly 14, 17, 18 jich mají šest,

---

¹⁶⁴ DITTMANN, Robert. *K tzv. synonymům v Bibli kralické šestidílné*. In KUBE, Holger; KOSOUBOVÁ, Hana (eds.). *Die tschechische Bibel. Ihre Bedeutung in der Sprach- und Kulturgeschichte. Beiträge zum 7. Bohemicum Dresdense* 25. Oktober 2013. München – Berlin – Leipzig – Washington: Otto Sagner, 2015, s. 58.

kapitoly 9, 10 obsahují sedm filologických marginálií, 11. kapitola jich má osm, kapitoly 13, 15, 20 jich obsahují devět. Ve druhém vydání z roku 1568 mají do deseti filologických marginálií tyto kapitoly Janova evangelia: 14. kapitola osm filologických marginálií, 18. a 21. kapitola devět.

Dvacet a více filologických marginálií mají v prvním vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 následující kapitoly Janova evangelia: 20 filologických marginálií obsahují kapitoly 3 a 4, nejvíce filologických marginálií – 25 se nachází v 1. kapitole Janova evangelia. Ve druhém vydání z roku 1568 nalezneme 20 a více filologických marginálií v následujících kapitolách: 20 filologických marginálií obsahuje 7. kapitola Janova evangelia, 8. kapitola jich má 23, 12. kapitola 24, ve 3. kapitole jich je 25, 30 filologických marginálií se nachází v 5. kapitole, v 6. kapitole jich je 31, ve 4. kapitole 32, nejvíce – 38 filologických marginálií – obsahuje 1. kapitola Janova evangelia.

Nejvíce filologických marginálií se nikoli překvapivě nachází v 1. kapitole Janova evangelia, která obsahuje Prolog, svědectví Jana Křtitele o Kristu a povolání Kristových učedníků. Nejméně jich nalezneme ve 14. kapitole, jejímž tématem je Ježíšův odchod, v 18. kapitole, která zahrnuje zatčení Krista v zahradě, vyslýchání Krista před veleknězem, Petrovo zapření, soud Krista před Pilátem, nebo v závěrečné 21. kapitole, v níž se Ježíš zjevuje učedníkům lovicím ryby v Tiberiadském jezeře a ustanovuje Šimona Petra za pastýře.

K největšímu procentuálnímu nárůstu marginálií ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* oproti vydání z roku 1564 dochází v 10. kapitole (ze sedmi na patnáct), dále v 9. (ze sedmi na třináct), 17. (ze šesti na jedenáct) a 21. kapitole (z pěti na devět), které všechny měly v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 méně než deset filologických marginálií.

Počet marginálií v jednotlivých kapitolách Janova evangelia je přehledně uveden v následující tabulce.

Tabulka 1: Počet filologických marginálií

Blahoslavův Nový zákon		
	rok vydání 1564	rok vydání 1568
	počet filologických marginálií v Janově evangeliu	
Celkem	261	388
Kapitoly Janova evangelia		
J 1	25	38
J 2	12	13
J 3	20	25
J 4	20	32
J 5	17	30
J 6	18	31
J 7	19	20
J 8	15	23
J 9	7	13
J 10	7	15
J 11	8	12
J 12	16	24
J 13	9	12
J 14	6	8
J 15	9	14
J 16	12	17
J 17	6	11
J 18	6	9
J 19	15	19
J 20	9	13
J 21	5	9

6.3.2. Počet variant v marginálii

Většina filologických marginálií v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* má pouze jednu variantu, jen zřídka se vyskytuje víc variant.

Z 261 filologických marginálií v Janově evangeliu v prvním vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 jich 15 obsahuje víc variant čtení než jednu. Ostatní marginálie (celkem 246, tj. 94,3 %) obsahují pouze jednu variantu. Dvě varianty nalezneme ve 14 filologických margináliích (č. 12 – J 1,15; č. 32 – J 1,42; č. 134 – J 5,39; č. 172 – J 7,4; č. 174 – J 7,12; č. 189 – J 7,49; č. 238 – J 10,24; č. 252 – J 11,57; č. 255 – J 12,3; č. 279 – J 13,4; č. 285 – J 13,23; č. 319 – J 16,21; č. 323 – J 16,25; č. 383 – J 21,15) a tři varianty v jedné marginálii (č. 151 – J 6,27).

Z 388 filologických marginálií ve druhém vydání má 348 (tj. 89,7 %) jen jednu variantu a 40 marginálií více než jednu překladovou variantu. Marginálie, které obsahují více variant, přebírají vždy jejich znění z vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 nebo k nim přidávají i další variantu. V Janově evangeliu nalezneme 32 filologických marginálií (tj. 8,2 %) se dvěma variantami, tři varianty se nacházejí v sedmi filologických margináliích (tj. 1,8 %) a čtyři varianty v jedné filologické marginálii. Dvě varianty objevíme v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1568 na následujících místech: č. 12 – J 1,15; č. 13 – J 1,18; č. 32 – J 1,42; č. 51 – J 2,23; č. 92 – J 4,28; č. 105 – J 4,44; č. 113 – J 5,3; č. 114 – J 5,13; č. 119 – J 5,19; č. 135 – J 5,41; č. 172 – J 7,4; č. 174 – J 7,12; č. 189 – J 7,49; č. 194 – J 8,25; č. 195 – J 8,26; č. 209 – J 8,51; č. 223 – J 9,34; č. 224 – J 9,35; č. 229 – J 10,10; č. 252 – J 11,57; č. 255 – J 12,3; č. 271 – J 12,38; č. 279 – J 13,4; č. 284 – J 13,22; č. 285 – J 13,23; č. 320 – J 16,21; č. 323 – J 16,25; č. 327 – J 16,33; č. 328 – J 17,1; č. 332 – J 17,12; č. 334 – J 17,13; č. 383 – J 21,15. Tři varianty se nacházejí v těchto filologických margináliích: č. 132 – J 5,35; č. 147 – J 6,19; č. 151 – J 6,27; č. 208 – J 8,49; č. 238 – J 10,24; č. 319 – J 16,21; č. 376 – J 20,25. Čtyři varianty ve filologické marginálii se nachází v č. 134 – J 5,39.

Vícečetný výskyt dobře ilustruje kritickou Blahoslavovu práci při překladu, ukažme to např. na filologické marginálii č. 134 k J 5,39 *Čtēte/ Rozwažũgte/ wyhledáweyte/ zpytũgte*. Shodu pro variantu nacházející se ve filologické marginálii můžeme nalézt v *Optátově Novém zákoně* (*Wyhledaweyte*), *Vulgatě* (*Scrutamini*), Erasmových *Annotationes* (*legite, putamini, videmini vos*), i v Erasmově (*Scrutamini*) a Bezově (*Scrutamini*) překladě Nového zákona.

Podobně v marginálii č. 132 k J 5,35 *kochati se/ ljboft mjti/ wesfeliti se* se její znění shoduje se zněním ve *Vulgatě* (*exultare*), v Erasmově (*exultare*) a Bezově Novém zákoně (*exultare*) a *Optátově Novém zákoně* (*se wesfeliti*). Text ve filologické marginálii č. 238 k J 10,24 (*fměle/ fwobodně/ fwětle*) vykazuje shodu s Erasmovým překladem (*ingenue*) a jeho *Annotationes* (*libere siue ingenue*) i *Optátovým Novým zákonem* (*fwobodně*). Dalším příkladem je filologická marginálie č. 319 k J 16,21 (*auzkofit/ bolefit/ bjdu*), kde se varianty shodují s Erasmovým (*dolorem*) a Bezovým (*dolorem*) překladem a *Optátovým Novým zákonem* (*bolefit*).

Nejvíce míst s více než jednou variantou ve filologické marginálii v Janově evangeliu má v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 7. kapitola, a to tři místa, ve vydání z roku 1568 má nejvíce míst s více než jednou variantou 5. kapitola Janova evangelia, a to šest. Po čtyřech místech s více než jednou variantou mají v tomto druhém vydání také kapitoly 8 a 16. První, sedmá, třináctá a sedmnáctá kapitola mají tři místa s více než jednou variantou ve filologické marginálii v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1568.

Některé kapitoly Janova evangelia neobsahují žádnou filologickou marginálii s více než jednou variantou. V obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona* jimi jsou kapitoly 3, 14, 15, 18, 19. V prvním vydání z roku 1564 k nim přibývá i kapitola druhá, čtvrtá, osmá, devátá a sedmnáctá.

K největšímu nárůstu počtu filologických marginálií s více než jednou variantou v porovnání mezi vydáním *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 a 1568 došlo v 5. a 8. kapitole Janova evangelia. V obou případech se jednalo o nárůst o čtyři filologické marginálie (v 5. kapitole z jedné na pět a v 8. kapitole z žádné na čtyři).

V následujících tabulkách jsou uvedeny počty variant v marginálii v jednotlivých kapitolách Janova evangelia v obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona*.

Tabulka 2: Počet variant ve filologických margináliích v Novém zákoně z roku 1564

	Rok 1564	Počet variant v marginálii			
	Počet filologických marginálií v Janově evangeliu	1	2	3	4
Celkem	261	246	14	1	0
Kapitoly Janova evangelia					
J 1	25	23	2	0	0
J 2	12	12	0	0	0
J 3	20	20	0	0	0
J 4	20	20	0	0	0
J 5	17	16	1	0	0
J 6	18	17	0	1	0
J 7	19	16	3	0	0
J 8	15	15	0	0	0
J 9	7	7	0	0	0
J 10	7	6	1	0	0
J 11	8	7	1	0	0
J 12	16	15	1	0	0
J 13	9	7	2	0	0
J 14	6	6	0	0	0
J 15	9	9	0	0	0
J 16	12	10	2	0	0
J 17	6	6	0	0	0
J 18	6	6	0	0	0
J 19	15	15	0	0	0
J 20	9	9	0	0	0
J 21	5	4	1	0	0

Tabulka 3: Počet variant ve filologických margináliích v Novém zákoně z roku 1568

	Rok 1568	Počet variant v marginálii			
Kapitoly Janova evangelia	Počet filologických marginálií v Janově evangeliu	1	2	3	4
Celkem	388	348	32	7	1
Kapitoly Janova evangelia					
J 1	38	35	3	0	0
J 2	13	12	1	0	0
J 3	25	25	0	0	0
J 4	32	30	2	0	0
J 5	30	24	4	1	1
J 6	31	29	0	2	0
J 7	20	17	3	0	0
J 8	23	19	3	1	0
J 9	13	11	2	0	0
J 10	15	13	1	1	0
J 11	12	11	1	0	0
J 12	24	22	2	0	0
J 13	12	9	3	0	0
J 14	8	8	0	0	0
J 15	14	14	0	0	0
J 16	17	13	3	1	0
J 17	11	8	3	0	0
J 18	9	9	0	0	0
J 19	19	19	0	0	0
J 20	13	12	0	1	0
J 21	9	8	1	0	0

6.3.3. Slovní druhy v margináliích

Ve filologických margináliích v Janově evangeliu se v obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona* objevuje všech deset slovních druhů. Slovní druhy byly počítány v ekvivalentech čtení (nepočítali jsme tedy slova nacházející se ve výkladu, např. v č. 6 – J 1,10: *bylo t. světlo a nebo šlovo* jsme počítali pouze *bylo* a již ne výklad uvozený *t.*) a slovnědruhovú příslušnost byla určována podle *Příruční mluvnice češtiny*. Proti tomuto přístupu lze namítnout jako výtku ahistoričnost, avšak nás zajímaly slovní druhy z hlediska dnešní češtiny. Největším počtem jsou v obou vydáních zastoupena podstatná jména, zájmena a slovesa, tedy autosémantika, která jsou centrální pro flexivní jazyk. Proto jsme např. v marginálii č. 2 u J 1,4 *on gest původ žiwota* počítali dvě podstatná jména, jedno zájmeno a jedno sloveso nebo v marginálii č. 23 u J 1,30 *přede:mнау byl* jedno zájmeno, jedno sloveso a jednu předložku.

Ve vydání z roku 1564 se ve filologických margináliích v Janově evangeliu nachází nejvíce podstatných jmen (116). Druhým nejčastějším slovním druhem jsou slovesa se 112 výskyty a třetím zájmena s 50 výskyty. Dalšími slovními druhy jsou podle počtu sestupně příslovce (37), předložky (36), přídavná jména (32), spojky (16), částice (12), číslovky (5) a citoslovce (2).

Ve vydání z roku 1568 se ve filologických margináliích v Janově evangeliu objevuje nejvíce sloves – 205 (o 83 % více než ve vydání z roku 1564), druhým nejčetnějším slovním druhem jsou podstatná jména – 177 (o 52,6 % více než ve vydání z roku 1564) a třetím zájmena – 101, jejichž počet se oproti vydání z roku 1564 více než zdvojnásobil (o 102 % více než ve vydání z roku 1564). Následují předložky se 67 výskyty (o 86,1 % více než ve vydání z roku 1564), přídavná jména, kterých je 58 (o 81,3 % více než ve vydání z roku 1564), a příslovce s 50 výskyty (o 35,1 % více než ve vydání z roku 1564). Pořadí dalších slovních druhů podle počtu výskytů je stejné jako ve vydání z roku 1564: spojky – 35 výskytů (o 118,8 % více než ve vydání z roku 1564), částice – 20 výskytů, číslovky – 8 výskytů a citoslovce – 2 výskyty. Největší procentuální nárůst měly spojky a zájmena.

Následuje tabulka, v níž je uveden počet výskytů jednotlivých slovních druhů ve filologických margináliích v Janově evangeliu v obou vydáních *Blahoslavova Nového zákona*.

Tabulka 4: Slovní druhy v margináliích

Slovní druhy ve filologických margináliích v Janově evangelii	Nový zákon z roku 1564	Nový zákon z roku 1568
Podstatná jména	116	177
Přídavná jména	32	58
Zájmena	50	101
Číslovky	5	8
Slovesa	112	205
Příslovce	37	50
Předložky	36	67
Spojky	16	35
Částice	12	20
Citoslovce	2	2

6.3.4. Předlohy

Po představení vybraných kvantitativních charakteristik obou vydání Nového zákona přistoupíme k rozboru kvalitativnímu, tj. afiliaci marginálních znění k možným předlohám (i zde však dojdeme ke kvantitativnímu souhrnu shod). Pro každé znění v marginálii není vždy možné určit jednu konkrétní předlohu, neboť např. české tisky nebo latinské překlady v některých případech mají totéž znění textu (např. č. 38 – J 1,51: *Blahoslavův Nový zákon* má in margine *nad Synem*, shoda s Optátem, Klaudyánem, Bezou, Erasmem a *Vulgatou*). Jsou tedy neostré hranice při posuzování možných předloh.

Představíme nejprve souhrnně výsledky, následně se budeme podrobněji věnovat shodám s jednotlivými sledovanými předlohami. Pro jasnost ještě zdůrazněme, že tam, kde Blahoslavova marginálie měla dva nebo více ekvivalentů k jednomu čtení v textu, afiliujeme každé ze čtení v marginálii. Pokud se čtení v marginálii shoduje s několika možnými předlohami, počítáme ho jako shodu se všemi těmito předlohami, i když Blahoslavovým zdrojem pro marginálii mohl, ale nemusel být pochopitelně jen jeden překlad. Jak bude z následujících výsledků patrné, je možné většinu shod mezi Blahoslavovými margináliemi a sledovanými předlohami redukovat na *Barbirianu* a Erasma, z českých překladů na *Optátův* a *Lukášův Nový zákon*.

Ve filologických margináliích v Janově evangeliu nalezneme při našem vymezení shody nejvíce shod s textem *Barbiriany* (vydání 1564: 130, vydání 1568: 193) a Erasmovým překladem Nového zákona (vydání 1564: 130, vydání 1568: 192). To prokazuje mj. jeho dobrou znalost latiny. Z českých biblických překladů se znění in margine nejčastěji shoduje s *Optátovým Novým zákonem* (vydání 1564: 68, vydání 1568: 89).

Potvrdilo se, že Blahoslav pracoval i s dalšími zkoumanými českými biblickými tisky.¹⁶⁵ Znění ve filologických margináliích vykazuje četné shody též s *Lukášovým Novým zákonem* (vydání 1564: 44, vydání 1568: 70). Znění in margine se shoduje i s textem nacházejícím se v *Melantrichově bibli 1556–1557* (vydání 1564: 36, vydání 1568: 54). Varianty in margine se shodují také se zněním z *Klaudyánova Nového zákona* (vydání 1564: 33, vydání 1568: 52), a to téměř ve stejné míře jako z *Melantrichovy bible*.

---

¹⁶⁵ Srov. KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 178–182.

Ve filologických margináliích se též nachází znění odpovídající textu *Vulgaty*, a to ve 115 filologických margináliích ve vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 a ve 172 filologických margináliích ve vydání z roku 1568. Tato znění se zčásti shodují se starší českou tradicí.

Jan Blahoslav při svém překladu používal také anotace Bezovy i Erasmovy. Text ve filologických margináliích je ovlivněn více Erasmovými anotacemi (vydání 1564: 52, vydání 1568: 62) než Bezovými (vydání 1564: 32, vydání 1568: 38).

Celkem 102 filologických marginálií vydání z roku 1568 (26,3 %) – při použití našich kritérií pro shodné čtení – nevykazovalo shodu se žádným zkoumaným biblickým překladem. Může to být dáno úzkým vymezením shody, shodou s jinými, námi nesledovanými překlady nebo tím, že se jedná o synonymní čtení pocházející od Blahoslava. Některé filologické marginálie se shodují s více zkoumanými překlady. Jiné filologické marginálie vykazují jedinečnou shodu – shodují se právě s jedním zkoumaným překladem, a to nejčastěji s Bezou (Beza – č. 55 – J 3,4; č. 56 – J 3,6; č. 66 – J 3,20; č. 67 – J 3,21; č. 68 – J 3,21; č. 123 – J 5,25; č. 128 – J 5,31; č. 131 – J 5,34; č. 148 – J 6,21; č. 190 – J 8,4; č. 219 – J 9,24; č. 248 – J 11,48; č. 261 – J 12,23; č. 272 – J 12,40; č. 281 – J 13,12; č. 302 – J 15,12; č. 306 – J 15,17; č. 314 – J 16,10; č. 336 – J 17,23; č. 338 – J 17,24; č. 345 – J 18,22; č. 388 – J 21,24; Bezovy *Anotace* – č. 2 – J 1,4; č. 19 – J 1,26; č. 48 – J 2,18; č. 49 – J 2,18; č. 178 – J 7,19; č. 194 – J 8,25; č. 310 – J 15,27; č. 362 – J 19,27; Erasmus – č. 29 – J 1,34; č. 47 – J 2,16; č. 146 – J 6,19; Erasmovy *Anotace* – č. 21 – J 1,28; č. 76 – J 3,36; č. 176 – J 7,13; č. 206 – J 8,46; č. 312 – J 16,2; *Vulgata* – č. 90 – J 4,27; č. 143 – J 6,10; č. 264 – J 12,27; č. 384 – J 21,17; *Optátův Nový zákon* – č. 27 – J 1,33; č. 34 – J 1,46; č. 41 – J 2,6; č. 277 – J 13,1; č. 330 – J 17,6; *Lukášův Nový zákon* – č. 102 – J 4,40; č. 354 – J 19,17; *Klaudyánův Nový zákon* – č. 81 – J 4,12; *Melantrichova bible 1556/57* – č. 23 – J 1,30; č. 291 – J 14,10).

Pro varianty objevující se ve filologické marginálii v *Blahoslavově Novém zákoně* tak nacházíme ve skupině námi sledovaných předloh tři hlavní linie zdrojů. Jedná se jednak o českou vulgátní tradici a *Vulgatu*, jednak Erasmův překlad s anotacemi a *Optátovým Novým zákonem*, jednak o kalvínského Bezu s anotacemi. Vidíme, že Jan Blahoslav pro svůj překlad čerpal podněty z různých církevních tradic, vychází z hlavních proudů křesťanství tehdejší doby – katolickou tradici zastupuje *Vulgata*, kalvínskou tradici Beza, také čerpá z všekřesťanského erasmiánství. Zatímco v hlavním textu Blahoslav zřetelně stavěl

na vulgární tradici v *Melantrichově bibli*, v margináliích měly největší vliv raněnovověké překlady (Erasmův a Bezův, doplněné o jejich anotace).

V následujícím textu budou uvedena místa se shodami ve vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568 se zněními v jednotlivých biblických překladech českých a latinských, a to tímto způsobem: znění předlohy, marg. znění ve filologické marginálii ve vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568. Překlady nejsou uvedeny chronologicky, ale podle četnosti shod, a to nejprve české a poté latinské. Už výše jsme upozornili, že toto druhé vydání v sobě zahrnuje – až na dvě výjimky – všechny filologické marginálie prvního vydání, ty proto v dalším rozboru dále explicitně nezmiňujeme.

6.3.4.1. Optátův Nový zákon

Optátův Nový zákon souvisí s 89 zněními filologických marginálií v Janově evangeliu ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona*. Patří mezi ně tato místa (podrobně uvádíme nejzřetelnější shody, výčet zbylých shod je uveden níže): č. 3 – J 1,5 (*a temnoſti gi nechopily*, marg. *temnoſti*); č. 4 – J 1,8 (*aby ſwědčil o ſwětle*, marg. *ſwědčil*); č. 12 – J 1,15 (*neb prwé nežli yá byl*, marg. *prwé než Iá*); č. 22 – J 1,29 (*kterýž ſnijmá hřijch ſwěta*, marg. *hřjch*); č. 27 – J 1,33 (*Na kohož:by vzřel ducha ſtupugijcýho*, marg. *vzřel:by*); č. 32 – J 1,42 (*kamen*, marg. *Kámen/ ſkála*); č. 33 – J 1,45 (*y dij mu: O němž pſal Mozes*, marg. *O:němž*); č. 34 – J 1,46 (*Od Nazarétu může:liž co dobrého býti*, marg. *může:liž*); č. 35 – J 1,49 (*Rabbi*, marg. *Rabbi*); č. 36 – J 1,51 (*Potom vzřijte nebe otewřené*, marg. *potom*); č. 38 – J 1,51 (*ſtupugijcý nad ſynem člowěka*, marg. *nad Synem*); č. 39 – J 2,1 (*a byla mátie Gézuſowa tu*, marg. *tu*); č. 41 – J 2,6 (*geſſto do gedné každee wcházely dwie neb tři mijry*, marg. *Mjry*); č. 42 – J 2,9 (*wody w wijno obrácenee*, marg. *w wjno obrácené*); č. 43 – J 2,10 (*ſtawij*, marg. *ſtawj*); č. 50 – J 2, 20 (*ſtawen geſt*, marg. *ſtawen*); č. 54 – J 3,3 (*nenarodij:li ſe kdo s hůry*, marg. *s hůry*); č. 63 – J 3,17 (*aby potupil ſwět*, marg. *potupil*); č. 72 – J 3,33 (*te<n> zapečetil*, marg. *zapečetil*); č. 82 – J 4,13 (*žijžniti bude zaſe*, marg. *zaſe*); č. 85 – J 4,20 (*klaněli ſe*, marg. *klaněli*); č. 88 – J 1 4,23 (*kterijž:by*, marg. *kterjž:by*); č. 89 – J 4,24 (*mu ſe klaněgij*, marg. *klaněgi*); č. 92 – J 4,28 (*dčbána*, marg. *dčbánu*); č. 93 – J 4,28 (*odeſſla do mieſta*, marg. *odeſſla*); č. 95 – J 4,32 (*k gedenij*, marg. *k gedenj*); č. 108 – J 4,53 (*Y wvěřil on y dům*, marg. *dům*); č. 109 – J 5,1 (*wſtaupil*, marg. *wſtaupil*); č. 113 – J 5,3 (*vfchlych*, marg. *vfchlych*); č. 116 – J 5,15 (*zwieſtował*, marg. *zwěſtował*); č. 122 – J 5,24 (*w potupenij nepřigde*, marg.

potupenij); č. 132 – J 5,35 (*wy ste chtieli na čas fe weseliti w fwětłe geho*, marg. *weseliti fe*); č. 133 – J 5,38 (*a řeči geho nemáte w jobě zůstáwagijcý*, marg. *w:jobě*); č. 134 – J 5,39 (*Wyhledaweyte*, marg. *wyhledáweyte*); č. 135 – J 5,41 (*Sláwy*, marg. *Sláwy*); č. 138 – J 5,47 (*pfanijm*, marg. *pfánjm*); č. 141 – J 6,5 (*Odkud nakùpijme*, marg. *Odkud*); č. 144 – J 6,12 (*at' nic nezhyne*, marg. *nic nezhyne*); č. 147 – J 6,19 (*chodijcýho na moři*, marg. *chodjcyho*); č. 151 – J 6,27 (*Než ho Bůh otec zapečetil*, marg. *zapečetil*); č. 160 – J 6,43 (*Nerepcete mezy febů – mezy febau*); č. 163 – J 6,53 (*nemáte žiwota w jobě*, marg. *nemáte*); č. 173 – J 7,10 (*ne zgewně/ ale yakožto tayně*, marg. *tagně*); č. 199 – J 8,42 (*giftie bysſte mne milowali*, marg. *giftě*); č. 210 – J 8,53 (*wětſſij nežli otec náš Abraham*, marg. *nežli Otec náš Abraha<m>*); č. 231 – J 10,11 (*Dobrý paſtýř žiwot fwůy dáwá za owce*, marg. *žiwot*); č. 232 – J 10,12 (*widij wlka přicházegijcýho*, marg. *přicházegjcyho*); č. 234 – J 10,15 (*a žiwot fwůy kladu owce*, marg. *žiwot*); č. 252 – J 11,57 (*přikázanij*, marg. *přikázanj*); č. 256 – J 12,5 (*nenij prodána za tři ſta groſſů*, marg. *groſſů*); č. 259 – J 12,13 (*Hosanna*, marg. *Hofanna*); č. 277 – J 13,1 (*Před fwátke<m> pak gitij páně*, marg. *gitj Páně*); č. 294 – J 14,7 (*ale wy ho znáte/ než v wás zůſtáwá*, marg. *zůſtáwá*); č. 304 – J 15,13 (*než kdož žiwot fwůy klade za přátely*, marg. *žiwot*); č. 305 – J 15,16 (*abyſſte ſſli a vžitek p<ři>neſli*, marg. *vžitek*); č. 319 – J 16,21 (*Ziena když rodij boleſt má*, marg. *boleſt*); č. 322 – J 16,25 (*Přigdet' čas*, marg. *čas*); č. 326 – J 16,32 (*Hle naſtáwá čas*, marg. *naſtáwá*); č. 334 – J 17,13 (*aby měli radoſt mů naplněnú w jobě*, marg. *naplněnu*); č. 344 – J 18,18 (*Y ſtáli pacholcy y ſlužebnijcy/ kteříž vhlj nahrabali*, marg. *vhlj nahrabali*); č. 360 – J 19,24 (*rozdělili jobě raucha maa/ a na oděw můy/ metaloſ*, marg. *na:můg*); č. 363 – J 19,30 (*a nakloniw hlawy puſtil ducha*, marg. *ducha*); č. 378 – J 20,27 (*a nechtiety býti newěrný/ ale wěřijcý*, marg. *wěřjcy*); č. 379 – J 20,30 (*kteráž neyfau pſána w knihách tiechto*, marg. *w Knihách těchto*). Mezi zbylé shody patří č. 31, 33, 51, 57, 97, 121, 137, 164, 179, 182, 196, 238, 243, 244, 247, 262, 263, 269, 285, 287, 315, 330, 339, 361, 374, 385. Jejich znění nalezne čtenář v příloze k této práci.

Marginálie shodné se zněním v *Optátově Novém zákoně* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:
  - a) jiný lexikální morf (např. č. 32: *Petr*, marg. *Kámen*);
  - b) jednoslovný – víceslovný výraz (např. č. 4: *fwědectwj wydáwał*, marg. *fwědčil*);
  - c) variantní syntaktické vyjádření (např. č. 210: *Otce naſſeho Abrahama*, marg. *nežli Otec náš Abraha<m>*);

d) jiné číslo v marginálii a v hlavním textu (např. č. 379: *w:knize této*, marg. *w Knihách těchto*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce (k jejich typologii v dosavadním bádání viz kap. 5.2.2.):

a) překlad jména (např. č. 32: *Petr*, marg. *kámen/skála*);

b) tautonyma (např. č. 35: *Miftře*, marg. *Rabbi*);

c) různocnění: znění u Optáta vycházející z Erasmova překladu (např. č. 344: *oheň vdělali*, marg. *vhlj nahrabali*).

6.3.4.2. Lukášův Nový zákon

Znění 70 filologických marginálií v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1568 má souvislost s textem *Lukášova Nového zákona*. Mezi nimi jsou také následující místa: č. 9 – J 1,14 (*sláwu yako gednorozeneeho od otce plneeho milofti a prawdy*, marg. *plného*); č. 18 – J 1,26 (*Iá krztijm v:wodě*, marg. *v:wodě*); č. 39 – J 2,1 (*a bieffe matka gežijffowa tu*, marg. *tu*); č. 43 – J 2,10 (*stawie*; marg. *stawj*); č. 50 – J 2,20 (*stawien chrám tento*, marg. *stawen*); č. 58 – J 3,8 (*duch kde chce dyffe*, marg. *Duch*); č. 71 – J 3,31 (*z země mluwij*, marg. *z:země*); č. 75 – J 3,35 (*wffe dal w ruce ge<h>o*, marg. *w:ruce*); č. 80 – J 4,12 (*zdaliž ty wěťffij fy otce naffe<h>o yákoba*, marg. *Otce naffe<h>o Iákoba*); č. 88 – J 4,23 (*kterijž:by fe klaněli*, marg. *kterjž:by*); č. 89 – J 4,24 (*genž fe klaněgij gemu*, marg. *klaněgj*); č. 91 – J 4,27 (*a neb co mluwijš s:nij*, marg. *co*); č. 93 – J 4,28 (*odeffla do města*, marg. *odeffla*); č. 101 – J 4,38 (*a wy gfte w vfyle gich weffli*, marg. *aufylj*); č. 102 – J 4, 40 (*aby tu pobyl*, marg. *pobyl*); č. 106 – J 4,46 (*kdežto bieffe včynil wodu wijnem*, marg. *wodu wjnem*); č. 108 – J 4,53 (*y vwěřil on y duo<m> geho weffke<re>n*, marg. *dům*); č. 116 – J 5,15 (*zwěštowal*, marg. *zwěštował*); č. 124 – J 5,26 (*tak dal y fynu mieti żywot w sameem sobě*, marg. *žiwot mjti w:fobě*); č. 133 – J 5,38 (*a flowa gehu nemáte w:fobě zuoftawagijcýho*, marg. *w:fobě*); č. 141 – J 6,5 (*Odkud nakaupijme*, marg. *Odkud*); č. 147 – J 6,19 (*vzřiechu gežijffe chodijcyeho*, marg. *chodjcyho*); č. 161 – J 6,45 (*přijgdeť ke:mně*, marg. *přigde*); č. 166 – J 6,62 (*protož vzřijte:li fy na člowěka wftupugijcieho*, marg. *wftupugjcy*); č. 170 – J 7,1 (*neb nechtieffe do yúdstwa choditi*, marg. *choditi*); č. 173 – J 7,10 (*ne zgewně, ale yako tayně*, marg. *tagně*); č. 181 – J 7,32 (*Vflyffiechu záko<n>nijcy zástup hlučijcý o něm ty wěcy*, marg. *hlučjcy*); č. 182 – J 7,34 (*a kde gfem yá. wy nemožte p<ři>giti*, marg. *gfem*); č. 195 –

J 8,26 (*ale kterýž poslal mě p<ra>wý geft, marg. prawý*); č. 199 – J 8,42 (*milowali:byffte giftě mě, marg. giftě*); č. 232 – J 10,12 (*widij wlka přichážegijcieho, marg. přichážegjcyho*); č. 241 – J 11,30 (*kdež potkala se s nim marta, marg. se s:ijm potkala*); č. 245 – J 11,38 (*Protož gežijš opět zařwaw sám w:řobě, marg. zařwaw*); č. 247 – J 11,44 (*a nechte odgijti, marg. odgiti*); č. 265 – J 12,28 (*a opět oflawijm, marg. opět*); č. 267 – J 12,32 (*a já budu:li pozdwižen od země, marg. pozdwižen*); č. 269 – J 12,34 (*a kdo g<ef>t ten fyn člowěka, marg. ten*); č. 271 – J 12,38 (*kdo vwěřil flyffjenij naffemu, marg. flyffjenj*); č. 305 – J 15,16 (*vžitek přinesli, marg. vžitek*); č. 315 – J 16,12 (*Gefftě mnohé wěcy mám wám prawiti, marg. mám*); č. 327 – J 16,33 (*Na:řwětě nátiřk mieti budete, marg. nátiřk*); č. 329 – J 17,2 (*Iakož gfy dal gemu moc wffeliké<h>o těla, marg. tělem*); č. 340 – J 18,8 (*nechtež těchto odgijti, marg. odgiti*); č. 343 – J 18,6 (*protož wygijde wčedlnijk giný, marg. giný*); č. 354 – J 19,17 (*wyffel na:to kteréž flowieffe pop<ra>wiffinee miesto, marg. poprawiffiné*); č. 368 – J 20,4 (*ale ten giný wčedlnik předběh spieffe petra, marg. giný*); č. 369 – J 20,4 (*p<ři>ffel prwnij k:hrobu, marg. prwnj*); č. 375 – J 20,23 (*Kterýchž odpustijte hřijchy, marg. Kterýchž*); č. 379 – J 20,30 (*kterěž negfú přány w:knihách těchto, marg. w Knihách těchto*). Mezi další shody patří č. 1,6, 16, 26, 51, 79, 85, 109, 113, 137, 145, 242, 254, 263, 280, 285, 334, 339, 360, 361, 386.

Marginálie shodné se zněním v *Lukášově Novém zákoně* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:
  - a) jiný lexikální morf (č. 43 – J 2,10: *dáwá, marg. ftawj*);
  - b) jiné číslo v hlavním textu a v marginálii (např. č. 75: *wffECKO dal w ruku, marg. w:řuce*);
  - c) variantní syntaktické vyjádření (např. č. 80: *wěřffj nežli otec náš Iákob, marg. Otce naffe<h>o Iákoba*, č. 247: *nechte at' odegde, marg. odgiti*);
  - d) jiný čas (např. č. 182: *kdež Iá budu, marg. gfem*).
2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:
  - a) emocionální synonyma (např. č. 181: *an o:něm takowé wěcy rozmlauwá, marg. hlučjcy*);
  - b) různocnění: v marginálii se objevuje ekvivalent shodující se se zněním *Vulgaty* (v lexiku např. č. 271: *Pane kdo vwěřil mluwenj naffemu, marg. flyffjenj*, ve slovesném způsobu např. č. 315: *Gefftět' bych_měl mnoho mluwiti wám, marg. mám*).

6.3.4.3. Melantrichova bible 1556–1557

V 54 případech vykazuje text filologických marginálií v Janově evangeliu druhého vydání *Blahoslavova Nového zákona* shody s *Melantrichovou biblí* vydanou roku 1556–1557. Zde jsou uvedeny některé z daných marginálií: č. 1 – J 1,1 (*a Bůh byl to Slowo*, marg. *a Bůh byl to Slovo*); č. 10 – J 1,15 (*Ian fwědectwij wydáwá o něm*, marg. *wydáwá*); č. 23 – J 1,30 (*Že po mně přiffel Muž/ kterýž přede:mnau byl/ nebo prwé nežli yá byl*, marg. *přede:mnou byl*); č. 39 – J 2,1 (*a byla matka Gežijffowa tu*, marg. *tu*); č. 72 – J 3,33 (*Ale kdož:by přiyal geho fwědectwij/ ten zapečetil a toho potwrdil/ že Buoh prawdomluwný g<ef>t*, marg. *zapečetil*); č. 75 – J 3,35 (*a wffecky wěcy dal w Ruce geho*, marg. *w:ruce*); č. 79 – J 4,9 (*Kterak ty gfa židem žádáfs ode:mne piji genž gfem žena Samarytánka*, marg. *pji*); č. 84 – J 4,18 (*To gfy powěděla práwě*, marg. *práwě*); č. 85 – J 4,20 (*Otcowé náfsy na této Hoře klaněli fe*, marg. *klaněli*); č. 87 – J 4,23 (*Ale gdeť hodina a nynijť gest/ kdyžto prawij ctitelé/ klaněti se budau Otcy w duchu a w prawdě*, marg. *ctitelé*); č. 89 – J 4,24 (*Bůh duch gest/ a ti kterijž mu se klaněgj/ w Duchu a w prawdě magij se klaněti*, marg. *klaněgj*); č. 93 – J 4,28 (*a odeffla do Města*, marg. *odeffla*); č. 113 – J 5,3 (*W nichžto leželo množstw weliké nedužiwyých/ slepých/ kulhawých/ vfchlych/ očekawagijce hnutij wody*, marg. *vfchlych*); č. 119 – J 5,19 (*Nemuožet Syn fám od sebe ničehéhož včiniti/ gediné což vzřij an Otec činij*, marg. *což vzřij*); č. 133 – J 5,38 (*Gehož fte wy hlafu nikdy neflyffeli/ ani twári geho widěli/ a flowa geho nemáte w sobě zůftawagijcýho*, marg. *w:řobě*); č. 141 – J 6,5 (*Odkud nakaupijme Chlebuow*, marg. *Odkud*); č. 182 – J 7,34 (*a kdež gfem yá/ wy tam nemůžte přigijti*, marg. *gfem*); č. 210 – J 8,53 (*Zdaliž ty wěťffý gfy nežli Otec náfs Abraham*, marg. *nežli Otec náš Abraha<m>*); č. 217 – J 9,11 (*Y ffel fem/ a vmyl gfem fe/ a widjm*, marg. *widjm*); č. 231 – J 10,11 (*Dobry Pařtýř žiwot fwuog dáwá za Owce fwé*, marg. *žiwot*); č. 234 – J 10,15 (*Iakož mne zná Otec/ y yá znám Otcu/ a Žiwot muog pokládám za Owce*, marg. *žiwot*); č. 235 – J 10,16 (*A bude geden Owčinec (a neb Stádo) a geden Pařtýř*, marg. *gedno řtádo*); č. 243 – J 11,33 (*zafstonal duchem/ a zarmútiw fám sebe/ y řekl*, marg. *fám sebe*); č. 256 – J 12,5 (*Proč tato mařt nenij prodána za tři Sta groffuw/ a nenij dáno chudým*, marg. *groffu*); č. 262 – J 12,25 (*Kdož miluge žiwot fwuog/ ztratijť gey*, marg. *žiwot*); č. 279 – J 13,4 (*A wzaw Rauchu/ přepářal fe*, marg. *rauchu*); č. 280 – J 13,10 (*Y wy čiftij gfe/ ale ne wffyckni*, marg. *čifij*); č. 287 – J 13,37 (*a yá žiwot muog za tebe wydám*, marg. *žiwot*); č. 291 – J 14,10 (*Zdali newěřijfs/ že yá w Otcy gfem /a*

Otec we mně g<ef>t, marg. zdali); č. 304 – J 15,13 (*Wěťffýhoť milowánij nad to žádný nemá/ než aby žiwot fwúg kdo položil za přátely fwé, marg. žiwot*). Mezi další shody patří č. 9,12, 88, 137, 161, 173, 218, 263, 305, 307, 315, 320, 325, 326, 327, 328, 334, 357, 361, 364, 369, 373, 374, 383.

Marginálie shodné se zněním v *Melantrichově bibli 1556–1557* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

a) jiný lexikální morf (např. č. 72: *potwrdilt'*, marg. *zapečetil'*);

b) jiný slovesný čas (např. č. 10: *Ian fwědectwj wydáwał o:něm*, marg. *Wydává*; č. 182: *kdež Já budu*, marg. *gfem*);

c) použití zvratného nebo jiného zájmena (např. č. 133: *řlowa geho nemáte w:řwás zůřtáwagjcýho*, marg. *w:řobě*);

d) variantní syntaktické vyjádření (např. č. 210: *Zdali řy ty wěťřřj Otce naffeho Abrahama*, marg. *neřli Otec náš Abraha<m>*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

a) převedení biblické reálie do domácího kontextu (např. č. 256: *za tři řta peněz*, marg. *grořřü*);

b) přesnější překlad z latiny (např. č. 93 – J 4,28: *řřla*, marg. *odeřřla*).

6.3.4.4. Klaudyánův Nový zákon

Ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568 se v Janově evangeliu jako filologická margiálie nacházejí také znění vykazující shodu s *Klaudyánovým Novým zákonem*. Je jich 52. Zde jsou uvedeny příklady některých takových míst: č. 3 – J 1,5 (*a temnořti řu ho neobřahli*, marg. *temnořti*); č. 9 – J 1,14 (*řlawu iakořžo gednorozeneho od otce plneho milořti a prawdy*, marg. *plného*); č. 11 – J 1,15 (*a geřřto przede:mnu včřiněň geřřt*, marg. *přede:mnanu včřiněň geřřt*); č. 18 – J 1,26 (*Iat krztim v wodě*, marg. *v:wodě*); č. 28 – J 1,33 (*Tent geřřt geřřto krztie w duchu řwatem*, marg. *geřřto*); č. 61 – J 3,13 (*Nebo niřadny geřřt newřřupil na:nebe*, marg. *Nebo*); č. 75 – J 3,35 (*a wřřecky wieceý dal geřřt w:řucze geho*, marg. *w:řuce*); č. 79 – J 4,9 (*řadařřs ode:mne pijti*, marg. *pjti*); č. 81 – J 4,12 (*a řam z:řnie pijgel*, marg. *pjgel*); č. 101 – J 4,38 (*a wy řte w:řřfile gich weřřli*, marg. *aufřřlj*); č. 106 – J 4,46 (*Kdeřžo byl včřinil wodu winem*, marg. *wodu wjnem*); č. 133 – J 5,38 (*a řlowa geho nemate*

w:šobie zuoftawagicieho, marg. w:šobě); č. 145 – J 6,18 (morze dutjm welikeho wichru powstawalo, marg. powstáwało); č. 170 – J 7,1 (neb nechtiel choditi po Iudftwu, marg. choditi); č. 173 – J 7,10 (nezgewně/ ale iako tagně, marg. tagně); č. 180 – J 7,27 (žadny nezwie odkud by byl, marg. nezwj); č. 210 – J 8,53 (zdali ty wietšfi gfy nežli otecz nafs Abraham, marg. nežli Otec náš Abraha<m>); č. 262 – J 12,25 (Kto miluge život fwuog, marg. život); č. 271 – J 12,38 (kto geft vwierzil flyšfeni nassemu, marg. flyšfenj); č. 287 – J 13,37 (ia život fwuog za tie fložim, marg. život); č. 305 – J 15,16 (abyšfte šfli a vžitek przinesli, marg. vžitek); č. 307 – J 15,20 (Neniet služebnik wietšfi nežli pan gehu, marg. nežli Pán gehu); č. 315 – J 16,12 (Gefftie mnohe wiecy mam wam prawiti, marg. mám); č. 325 – J 16,30 (Nyniet šme poznali že wieš wšfeczky wiecy, marg. šme poznali); č. 327 – J 16,30 (Na:šwietie natifk mieti budete, marg. nátifk); č. 357 – J 19,22 (Co sem pšal to sem pšal, marg. to sem pšal); č. 361 – J 19,24 (a rytierzi zagifte to šu vcžinili, marg. to); č. 368 – J 20,4 (a ten giny vcžedlnik przedbiehl špiešfe nežli petr, marg. giny); č. 369 – J 20,4 (a prziffel prwni k hrobu, marg. prwnj); č. 379 – J 20,30 (kterziž negšu pšani w:knihach tiechto, marg. w Knihách těchto); č. 386 – J 21,22 (tak ho chcy nechati dokudž neprzigdu/ czo tobie do:toho, marg. do:toho?). Mezi další shody patří č. 1, 6, 16, 26, 38, 43, 88, 91, 109, 119, 137, 161, 182, 242, 245, 254, 263, 283, 334, 339, 364.

Marginálie shodné se zněním v *Klaudyánově Novém zákoně* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

a) jiný lexikální morf (č. 43: dáwá, marg. šlawj);

b) jiné číslo v hlavním textu a v marginálii (např. č. 75: wšfecko dał w ruku, marg. w:ruce);

c) variantní syntaktické vyjádření (např. č. 210: Zdali fy ty wětšfi Otce nasseho Abrahamama, marg. nežli Otec náš Abraha<m>);

d) použití zvrátneho nebo jiného zájmena (např. č. 133: šłowa gehu nemáe w:wás zůštawagjcyho, marg. w:šobě).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

a) slovo z jiné vrstvy slovní zásoby (např. č. 28: ten' geft kterýž křtj, marg. gešfto);

b) jiný překlad (např. č. 61: A žádný newštaupil w:nebe, marg. Nebo);

c) v marginálii ekvivalent shodující se se zněním *Vulgaty* (v lexiku např. č. 170: *nebo nechtěl býti w Iudftwu*, marg. *choditi*, ve slovesném způsobu např. č. 315: *Gefftět' bych měl mnoho mluwiti wám*, marg. *mám*).

6.3.4.5. Barbiriana

Dále jsou uvedeny příklady míst, kdy text v marginálii v Janově evangeliu ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* vychází z *Barbiriany* a Bezových *Anotací*. Bezovým překladem nazvaným *Barbiriana* bylo inspirováno 193 míst, např. č. 4 – J 1,8 (*Non erat ille Lux illa, sed missus erat ut testaretur de illa Luce*, marg. *fwědčil*); č. 22 – J 1,29 (*Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi*, marg. *hřjch*); č. 32 – J 1,42 (*tu uocaberis cephas, quod declaratur Lapis*, marg. *Kámen/škála*); č. 50 – J 2,20 (*Quadraginta et sex annis aedificatum est templum istud*, marg. *stawen*); č. 51 – J 2,23 (*multi crediderunt in nomen eius, spectantes signa eius quae edebat*, marg. *djwagjce se na zázraky/ znamenj*); č. 66 – J 3,20 (*Omnis enim qui peruersè agit, odit Lucem*, marg. *přewráceně*); č. 68 – J 3,21 (*ut manifesta fiant facta ipsius: quòd secundum Deum fiant facta*, marg. *podlé Boha*); č. 72 – J 3,33 (*qui recipit eius testimonium, is obfignauit quòd Deus uerax fit*, marg. *zapečetil*); č. 80 – J 4,12 (*Num tu maior es patre nostro Iacob*, marg. *Otce naffe<h>o Iákoba*); č. 93 – J 4,28 (*Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit*, marg. *odeffla*); č. 108 – J 4,53 (*et credidit ipse, ac domus eius tota*, marg. *dům*); č. 111 – J 5,2 (*Est autem Ierosolymis ad forum pecuarium, piscina quae nominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens*, marg. *Bethesda*); č. 123 – J 5,25 (*amen amen dico uobis, quòd ueniet tempus*, marg. *čas*); č. 128 – J 5,31 (*Si ego testor de meipso*, marg. *Gefli žet' Iá fwědčjm*); č. 141 – J 6,5 (*Vnde ememus panes*, marg. *Odkud*); č. 147 – J 6,19 (*Quum remigassent ergo quasi stadia uiginti quinque aut triginta, uident Iesum ambulans super mare*, marg. *chodjcyho*); č. 153 – J 6,31 (*Panem coelestem dedit eis ut uescerentur*, marg. *nebeský*); č. 166 – J 6,62 (*Quid igitur si spectaretis Filium hominis ascendentem eò ubi erat prius*, marg. *wstupugjcy*); č. 183 – J 7,35 (*num ad disperfos Graecos iturus est*, marg. *Řekûw*); č. 227 – J 10,6 (*Hanc parabolam dixit eis Iesus*, marg. *podobenstwj*); č. 248 – J 11,48 (*et delebunt tum locum nostrum, tum gentem*, marg. *zahľadj*); č. 261 – J 12,23 (*Venit tempus quo glorificetur Filius hominis*, marg. *čas*); č. 272 – J 12,40 (*callum obduxit cordi eorum, ne uideant oculis*, marg. *mozoly dal na*); č. 322 – J 16,25 (*ueniet tempus quum iam non per prouerbia loquar uobis*, marg. *čas*); č. 339 – J 18,2 (*nouerat autem eum locum*

etiam Iudas qui prodebat eum, marg. *genž ho zrazował*); č. 345 – J 18,22 (*bacillo cecidit Iefum*, marg. *hůlkau*); č. 349 – J 19,3 (*Et bacillis eum caedebant*, marg. *bili geg holemi neb hůlkami*); č. 363 – J 19,30 (*et inclinato capite tradidit spiritum*, marg. *ducha*); č. 374 – J 20,15 (*ſi tu aſportafſti eum, dicito mihi ubi poſueris eum*, marg. *odneſſ:lis*). Mezi další shody patří č. 3, 12, 16, 25, 28, 31, 33, 35, 38, 51, 51, 55, 56, 57, 61, 63, 64, 67, 73, 77, 78, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 97, 100, 101, 103, 105, 107, 109, 113, 114,115, 116, 120, 121, 122, 124, 127, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 142, 144, 145, 148, 151, 160, 162, 163, 165, 170, 172, 173, 174, 175, 177, 179, 180, 181, 189, 190, 195, 196, 197, 200, 202, 204, 211, 212, 216, 218, 219, 220, 221, 232, 233, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 252, 254, 258, 259, 260, 265, 266, 267, 268, 269, 275, 276, 279, 280, 281, 282, 283, 285, 289, 292, 294, 299, 301, 302, 303, 305, 306,308, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 327, 329, 334, 336, 338, 340, 341, 342, 344, 346, 347, 348, 351, 352, 353, 356, 358, 360, 364, 366, 369, 371, 372, 373, 376, 378, 381, 383, 385, 387, 388.

Marginálie shodné se zněním v *Barbirianě* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

a) jiný lexikální morf (např. č. 108: *čeled*, marg. *dům*);

b) v textu je víceslovný tvar a v marginálii jednoslovný výraz podle latinského překladu (např. č. 4: *ſwēdectwj wydáwał*, marg. *ſwędčil*, č. 128: *Wydám:liť Iá ſwēdectwj*, marg. *Gefli žeť Iá ſwędčjm*);

c) různé číslo na základě textové kritiky či výkladu (např. č. 22: *ſnjmá hřjchy ſwěta*, marg. *hřjch*);

d) jiná syntaktická vazba odpovídající latinské (např. č. 80: *zdaľiž ſy ty wětſſj nežli otec náš Iákob*, marg. *Otce naſſe<h>o Iákoba*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

a) překlad jména (např. č. 32: *genž ſe wykłádá Petr*, marg. *Kámen/ ſkála*);

b) doslovnější překlad z latiny (např. č. 93: *ſſla*, marg. *odeſſla*, č. 141: *Kde*, marg. *Odkud*, č. 272: *zatwrdiť frdce gegich*, marg. *mozoły dať na*);

c) textověkritické čtení (např. č. 111: *Betſaida*, marg. *Betheſda*).

6.3.4.6. Bezovy Anotace

Ozřejnění Blahoslavova textu Janova evangelia také pomáhá 38 míst v Bezových Anotacích, např. č. 11 – J 1,15 (*Vulgata: ante me factus est (perobscurè et improprie)*), marg. *přede:mnau včíněn gest*); č. 15 – J 1,23 (*Vulgata et Erasmus: dirigite (declarare quod et planum est et aequabile. viam purgare; Vlpianus: purgare uiam proprie dicitur ad libramentum proprium redigere, sublato eo quod supereft.)*), marg. *frowneyte*); č. 19 – J 1,26 (*palam, inter uos*, marg. *mezy wámi gest*); č. 48 – J 2,18 (*isti signum quaerunt, id est miraculum aliquod, ex quo possit intelligi uirtus ipsius ac autoritas coelestis, quae ius illi tribueret cum ita loquendi, tum ita faciendi*, marg. *zázrak*); č. 58 – J 3,8 (*Apud Hebraeos uerò magis etiam multiplicem habet significationem, apud quos scilicet etiam pro Spiritu illo Dei omnia uiuificante accipitur, ut et apud Graecos ac Latinos theologos, qui ex Hebræorum fontibus hauserunt.*, marg. *Duch*); č. 153 – J 6,31 (*Vulgata et Erasmus: è coelo, quasi nimirum hoc pertineat ad uerbum manna (hebrejsky) – non dicitur datum è coelo, sed uocatur frumentum coelorum seu coeleste; quaeritur an hic panis uerè sit coelestis*, marg. *nebeský*); č. 183 – J 7,35 (*Vulgata et Erasmus, in dispersionem Gentium, seruato Hebraismo, qui frequentissimè occurrit apud Prophetas. Graecorum autem nomine alij ipsas profanas Gentes hinc et inde sparsas uolunt significari: alij Iudaeos per orbem terrarum dispersos.*, marg. *Řekúw*). Mezi další shody patří č. 1, 2, 5, 9, 10, 12, 22, 43, 49, 74, 63, 119, 137, 151, 162, 163, 178, 194, 202, 212, 237, 249, 253, 267, 289, 290, 299, 310, 329, 362, 383.

Marginálie shodné s Bezovými anotacemi tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

- a) jiný lexikální morf (např. č. 183: *pohanúw*, marg. *Řekúw*);
- b) jiný pád (např. č. 5: *přicházegjcyho*; marg. *přicházegjcy*);
- c) jiný slovní druh (např. č. 153: *s:nebe*, marg. *nebeský*);
- d) jiný čas (např. č. 10: *wydáwal*, marg. *wydáwá*);
- e) různé číslo (např. č. 22: *fnjmá hřjchy fwěta*, marg. *hřjch*);

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

- a) vysvětlení, synonymum (např. č. 48: *znamenj*, marg. *zázrak*);
- b) variantní překlad, doslovnější a volnější překlad, na základě řečiny nebo hebrejštiny (např. č. 58: *Wjtr*, marg. *Duch*);

c) varianta nacházející se u Erasma nebo ve *Vulgatě* (např. č. 15: *zprawte, marg. frowneyte*).

6.3.4.7. Erasmus

Jan Blahoslav se inspiroval při překládání Janova evangelia také Erasmovým latinským překladem a jeho *Anotacemi*.

Ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* nacházíme souvislost s Erasmovým překladem do latiny na 192 místech v marginální poznámce, např.: č. 22 – J 1,29 (*Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi, marg. hřjch*); č. 42 – J 2,9 (*Postquam autem gustasset architriclinus aquam in vinum versam, marg. w wjno obrácené*); č. 51 – J 2,23 (*videntes signa eius quae edebat, marg. djwagjce fe na znamenj*); č. 58 – J 3,8 (*Spiritus vbi vult, spirat, marg. Duch*); č. 73 – J 3,33 (*Qui accepit eius testimonium, is obsignavit quod deus verax sit, marg. prawdiwý*); č. 80 – J 4,12 (*Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, marg. Otce naffe<h>o Iákoba*); č. 93 – J 4,28 (*et abiit in ciuitatem, marg. odeffla*); č. 104 – J 4,44 (*Ipsa enim lesus testatus est, marg. ofwědčil to*); č. 108 – J 4,53 (*et credidit ipse, et domus eius tota, marg. dům*); č. 135 – J 5,41 (*Gloriam ab hominibus non accipio, marg. Slávy/osflawovánj před lidmi*); č. 141 – J 6,5 (*Vnde ememus panes, ut edant isti, marg. Odkud*); č. 182 – J 7,34 (*et vbi ego sum, eo vos non potestis venire, marg. gfem*); č. 258 – J 12,11 (*et credebant in Iesum, marg. vwěřovali*); č. 319 – J 16,21 (*Mulier quum parit, dolorem habet, marg. boleřt*); č. 322 – J 16,25 (*Veniet tempus, marg. čas*); č. 329 – J 17,2 (*Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, marg. tělem*); č. 363 – J 19,30 (*et inclinato capite tradidit spiritum, marg. ducha*); č. 374 – J 20,15 (*si tu asportasti eum, dicito mihi vbi posueris eum, marg. odneřlis*); č. 381 – J 21,6 (*Mittite in dexteram nauigii partem rete, marg. Pufřte*). Mezi další shody patří č. 1, 3, 4, 6, 9, 10, 12, 15, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 43, 47, 50, 52, 54, 57, 63, 64, 71, 72, 74, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 91, 92, 95, 97, 100, 101, 105, 109, 111, 113, 114, 115, 116, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 127, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 142, 144, 145, 146, 147, 151, 160, 163, 164, 165, 166, 170, 174, 175, 179, 181, 189, 191, 195, 196, 197, 200, 204, 208, 211, 216, 218, 220, 221, 229, 232, 233, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 252, 253, 254, 255, 259, 260, 263, 265, 266, 268, 269, 271, 275, 276, 279, 280, 282, 285, 290, 293, 294, 297, 301, 303, 305, 308, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 324, 326, 327,

328, 334, 337, 339, 340, 341, 342, 344, 346, 347, 348, 351, 352, 353, 356, 358, 360, 361, 364, 366, 368, 369, 371, 372, 373, 375, 376, 378, 383, 385, 387.

Marginálie shodné se zněním v *Erasmově překladu* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

- a) jiný lexikální morf (např. č. 322: *hodina*, marg. *čas*);
- b) různé číslo na základě textové kritiky či výkladu (např. č. 22: *snjmá hřjchy fwěta*, marg. *hřjch*);
- c) ekvivalentní syntaktická vazba (např. č. 80: *zdaliž fy ty wětšfj nežli otec náš Iákob*, marg. *Otce naffe<h>o Iákoba*);
- d) jiný čas (např. č. 182: *kdež Iá budu*, marg. *gfem*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

- a) přesnější nebo variantní překlad z řečtiny nebo latiny vzhledem k lexiku a formě (např. č. 42: *wody wjnem včíněné*, marg. *w wjno obrácené*, č. 374: *wzał:lis*, marg. *odnešl:lis*; č. 22: *hřjchy*, marg. *hřjch*; č. 272: *zatwrđil*, marg. *mozoly dal na*);
- b) tautonyma (např. č. 35: *Miftře*, marg. *Rabbi*).
- c) synonyma z jiné vrstvy slovní zásoby – např. přejatá slova (např. č. 356: *nápis*, marg. *titul*);
- d) textověkritické čtení (např. č. 111: *Betšaida*, marg. *Bethesda*).

6.3.4.8. Erasmovy Anotace

Z Erasmových *Anotací* Blahoslav také čerpal pro znění nacházející se v marginálii, např: č. 22 – J 1,29 (*Peccata mundi*. řeckému textu odpovídá *peccatum mundi, numero singulari; ac plus quiddam expressit quam si dixisset peccata*, marg. *hřjch*); č. 58 – J 3,8 (*Atque hic spiritum accipere uidetur pro flatu huius aeris, vt intelligas similitudinem duci ab hoc spiritu, re, cum non videatur efficacissima, ad impetum illius diuini spiritus.*, marg. *Duch*); č. 76 – J 3,36 (*Qui non credit; Cyprianus reddidit qui dicto non est audiens. Graecis diuersae voces sunt – inobedientem*, marg. *nepowolný Synu*); č. 183 – J 7,35 (*id est Graecorum, quod tamen aliquoties pro quibusuis gentibus usurpat*, marg. *Řekiw*); č. 206 – J 8,46 (*arguit – positum pro possit me arguere*, marg. *může mne obwinniti*); č. 227 – J 10,6 (*Prouerbium parabolae loco uidetur vsurpasse, quod pleraque prouerbia metaphoram*

habeant admixtam, marg. *podobienstwj*); č. 299 – J 15,6 (Řec. překlad *colligunt eos*, *vt subaudias palmites*, marg. *ty ratolesti*); č. 385 – J 21,20 (Překlad z řeč.: *qui tradit*, marg. *zrazuge*). Mezi další shody patří č. 4, 10, 11, 12, 15, 21, 63, 71, 72, 74, 91, 107, 111, 114, 134, 135, 144, 151, 160, 163, 170, 172, 174, 176, 179, 184, 199, 206, 208, 217, 221, 235, 237, 238, 255, 260, 271, 276, 290, 292, 294, 297, 312, 317, 326, 327, 329, 340, 344, 349, 356, 371, 376, 378, 383.

Marginálie shodné se zněním v Erasmových *Anotacích* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

a) jiný lexikální morf (např. č. 58: *Wjtr*, marg. *Duch*; č. 76: *newěřjcy*, marg. *nepowolný*);

b) různé číslo na základě textové kritiky či výkladu (např. č. 22: *snjmá hřjchy fwěta*, marg. *hřjch*);

c) jiný čas (např. č. 163: *nebudete mjeti*, marg. *nemáte*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

a) přesnější překlad řeckého slova (např. č. 22: *snjmá hřjchy fwěta*, marg. *hřjch*); jiný možný překlad řeckého slova (např. č. 58: *Wjtr*, marg. *Duch*);

b) variantní překlad (např. č. 183: *w:rozptylenj pohanŭw pŭgde*, marg. *Řekŭw*, č. 299: *zberauf geg*, marg. *ty ratolesti*);

c) textověkritické čtení (např. č. 111: *Betfaida*, marg. *Bethesda*).

6.3.4.9. Vulgata

Znění, které se dostalo do filologické marginálie, souvisí i s textem *Vulgaty*, a to ve druhém vydání Nového zákona z roku 1568 ve 172 případech, např.: č. 5 – J 1,9 (*Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem, veniens in mundum*, marg. *přicházegjcy*); č. 22 – J 1,29 (*Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*, marg. *hřjch*); č. 58 – J 3,8 (*Spiritus, ubi vult, spirat*, marg. *Duch*); č. 80 – J 4,12 (*Numquid tu maior es patre nostro Iacob*, marg. *Otce naffe<h>o Iákoba*); č. 93 – J 4,28 (*et abiit in civitatem*, marg. *odeffla*); č. 108 – J 4,53 (*et credidit ipse et domus eius tota*, marg. *dŭm*); č. 135 – J 5,41 (*Gloriam ab hominibus non accipio*, marg. *Slávy/ osflawowanj před lidmi*); č. 141 – J 6,5 (*Unde ememus panes, ut manducent hi*, marg. *Odkud*); č. 182 – J 7,34 (*ubi sum ego, vos non potestis venire*, marg.

gfem); č. 183 – J 7,35 (*Numquid in dispersionem Graecorum iturus est et docturus Graecos*, marg. *Řekůw*); č. 258 – J 12,11 (*et credebant in Iesum*, marg. *vwěřovali*); č. 329 – J 17,2 (*sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*, marg. *tělem*); č. 363 – J 19,30 (*Et inclinato capite tradidit spiritum*, marg. *ducha*); č. 381 – J 21,6 (*Mittite in dexteram navigii rete*, marg. *Puřte*); č. 385 – J 21,20 (*quis est qui tradit te*, marg. *zrazuge*). Mezi další shody patří č. 1, 3, 6, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 24, 26, 28, 35, 38, 43, 50, 51, 52, 54, 57, 58, 71, 72, 73, 74, 77, 79, 82, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 97, 101, 103, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 115, 116, 119, 121, 124, 125, 132, 133, 134, 136, 137, 142, 143, 144, 145, 147, 151, 163, 166, 170, 174, 175, 177, 181, 183, 184, 189, 191, 195, 196, 197, 200, 204, 211, 216, 217, 218, 220, 229, 232, 235, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 252, 253, 254, 255, 259, 263, 264, 265, 266, 268, 269, 271, 275, 279, 280, 282, 285, 290, 293, 294, 297, 301, 303, 305, 308, 315, 316, 317, 318, 320, 321, 324, 327, 328, 334, 337, 339, 340, 341, 342, 343, 346, 347, 348, 351, 352, 353, 356, 358, 360, 361, 364, 366, 368, 369, 371, 372, 373, 375, 376, 383, 384, 387.

Marginálie shodné se zněním ve *Vulgatě* tvoří typy:

1. Z hlediska formálního nacházíme v marginálii oproti hlavnímu textu Blahoslavova překladu Janova evangelia typy:

- a) jiný lexikální morf (např. č. 108: *čeled'*, marg. *dům*);
- b) syntaktická vazba odpovídající latinské (*zdaliž fy ty wětřfj nežli otec náš Iákob*, marg. *Otce naffe<h>o Iákoba*);
- c) jiný čas (např. č. 10: *fwědectwj wydáwal*, marg. *wydává*).

2. Z hlediska funkčního plní marginálie k výrazu v hlavním textu funkce:

- a) tautonyma (např. č. 35: *Miřře*, marg. *Rabbi*);
- b) variantní překlad (např. č. 183: *w:rozptýlenj pohanůw půgde*, marg. *Řekůw*);
- c) jiný možný překlad řeckého slova (např. č. 58: *Wjtr*, marg. *Duch*).

6.3.5. Filologické marginálie a předlohy – shrnutí

Jan Blahoslav se shoduje s *Lukášovým Novým zákonem* ve 44 filologických margináliích (16,9 %) v Janově evangeliu ve vydání z roku 1564. Ve vydání Nového zákona z roku 1568 nacházíme variant vykazujících shodu s *Lukášovým Novým zákonem* v Janově evangeliu o 26 více (tj. o 59,1 %), tedy 70. Jedná se o 18 % filologických marginálií druhého vydání.

Klaudyánův Nový zákon souvisí s 33 filologickými margináliemi v Janově evangeliu *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564, což je 12,6 %. Ve druhém vydání Nového zákona je počet těchto filologických marginálií zvětšen o 19 (tj. o 57,6 %) na 52, což je 13,4 % všech filologických marginálií zkoumaných ve druhém vydání.

Optátův Nový zákon má souvislost s 68 filologickými margináliemi (26,1 %) v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákonu* z roku 1564. Ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* je počet takových filologických marginálií v Janově evangeliu o 21 větší (tj. o 30,9 %), je roven 89, což je 22,9 % všech filologických marginálií v Janově evangeliu v tomto druhém vydání.

Filologické marginálie v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 souvisí s *Melantrichovou biblí* v 36 případech (13,8 %). Počet je ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* zvětšen o 18 (tj. 50 %) na 54 filologických marginálií, což je 13,9 % všech zkoumaných marginálií druhého vydání.

Znění ve filologických margináliích v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 se opírá v Janově evangeliu o *Barbirianu* ve 130 případech (49,8 %), tento počet se ve druhém vydání zvýšil o 63 výskytů (tj. o 48,5 %) na 193 filologické marginálie (49,7 %). Bezovy *Annotationes* vysvětlují 32 filologických marginálií (12,3 %) v Janově evangeliu *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564, ve vydání z roku 1568 se jejich počet zvýšil o 6 (tj. o 18,8 %) na 38 (9,8 %).

Filologické marginálie v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* z roku 1564 souvisí také ve 130 případech (49,8 %) s Erasmovým překladem do latiny, počet takových filologických marginálií je ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* o 62 větší (tj. o 47,7 %), je tedy 192 (49,5 %). Erasmovy *Annotationes* ozřejmují 52 filologických marginálií (19,9 %) v Janově evangeliu *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564. Ve vydání z roku 1568 je takových marginálií o 10 víc (tj. o 19,2 %), tedy 62 (16 %).

Ve znění nacházejícím se ve *Vulgatě* nachází oporu 115 filologických marginálií (44,1 %) v prvním vydání *Blahoslavova Nového zákona*, ve druhém vydání je jejich počet o 57 (tj. o 49,6 %) větší, tedy 172 (44,3 %).

To, že filologické marginálie vykazují v takové míře shody s latinskými překlady Bible, svědčí o Blahoslavově dobré znalosti latiny.

Náš výzkum došel k témuž závěru jako Kyas,¹⁶⁶ který tvrdil, že ze starších českých čtení se in margine nacházejí ve vydání z roku 1568 nejčastěji čtení související s *Optátovým a Lukášovým Novým zákonem*. Bylo objeveno 68 shod s *Optátovým Novým zákonem* ve filologických margináliích v Janově evangeliu ve vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 (26,1 % všech filologických marginálií) a 89 shod s vydáním z roku 1568 (22,9 % všech filologických marginálií). *Blahoslavův Nový zákon* z roku 1564 má v Janově evangeliu 43 filologických marginálií s textem *Lukášova Nového zákona* (16,5 % všech filologických marginálií), ve vydání z roku 1568 je takových filologických marginálií 69 (17,8 % všech filologických marginálií).

Konopásek¹⁶⁷ uvádí, že Jan Blahoslav při překladu Nového zákona užíval latinský text *Barbiriany*, jehož použití kombinoval s *Vulgatou*. Potvrdilo se, že se Blahoslav při své překladatelské práci inspiroval jak Bezovým překladem do latiny, tak jeho *Anotacemi* a používal i *Vulgatu*.

Just¹⁶⁸ vypočítával možné prameny Jana Blahoslava pro jeho práci na překladu Nového zákona. Naše srovnání znění v *Blahoslavově Novém zákoně* s českými biblickými tisky a hlavními latinskými překlady doložilo, že znění v margináliích vykazují shody se všemi zkoumanými biblickými překlady i anotacemi Erasma a Bezy, jehož anotace v sobě někdy zahrnují či komentují znění nacházející se u Erasma nebo ve *Vulgatě*.

J. B. Souček¹⁶⁹ psal, že se do marginálie dostával jiný český překlad řeckého textu nebo variantní překlad řeckého slova, což se i v našem materiálu potvrdilo.

B. Souček¹⁷⁰ uváděl, že Blahoslavův překlad Nového zákona měl souvislost se staršími českými rukopisnými a tištěnými překlady. V práci jsme zkoumali shody znění v marginálii s vybranými českými biblickými tisky, tato souvislost s tisky byla potvrzena. Podle Součka Blahoslav nejen přejímal starší varianty překladu, ale také vytvářel nové. To by mohla mj. naznačovat skutečnost, že u některých marginálií nebyla nalezena shoda se zkoumanými biblickými překlady. Blahoslavův překlad podle Součka ovlivnila *Barbiriana*, což náš výzkum potvrdil.

---

¹⁶⁶ Srov. KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997, s. 182.

¹⁶⁷ Srov. KONOPÁSEK, Jaroslav. *Řeckolatinská předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona*. Praha: s. n., 1932, s. 100.

¹⁶⁸ Srov. JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 98–136.

¹⁶⁹ Srov. SOUČEK, Josef B. *Blahoslavův Nový zákon*. Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 5, s. 107–111.

¹⁷⁰ Srov. SOUČEK, Bohuslav. *Česká Apokalypsa v husitství: z dějin textu Zjevení Janova – od Konstantina ke Komenskému*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967, s. 164–167.

V práci byly již dříve zmíněny funkce, které měly marginálie v českých biblických tiscích. Příklady těchto funkcí filologických marginálií nalezneme i v *Blahoslavově Novém zákoně*. Identifikovali jsme následující funkce filologických marginálií:

- a) textověkritické různočtení: např. č. 111 – J 5,2 (*Betfaida*, marg. *Bethesda*), č. 272 – J 12,40 (*zatwrđil frdce gegich*, marg. *mozoły dal na*);
- b) výraz z jiné vrstvy slovní zásoby – expresivní výrazy, např. č. 189 – J 7,49 (*zástup*, marg. *chafa/ zběř*), které nevykazuje shodu se žádným ze zkoumaných českých překladů, č. 242 – J 11,33 (*Zařtonař duchem*, marg. *zařwal w: Duchu*); germanismy, např. č. 245 – J 11,38 (*řfatem*, marg. *řfacaljtem*), č. 346 – J 18,28 (*do radného domu*, marg. *rathauzu*);
- c) variantní překlad z řečtiny, např. č. 58 – J 3,8 (*Wjtr*, marg. *Duch*), č. 231 – J 10,11 (*duřři*, marg. *řiwot*);
- d) tautonyma, např. č. 35 – J 1,49 (*Miřře*, marg. *Rabbi*);
- e) překlad (výklad) vlastního jména, např. č. 32 – J 1,42 (*genř je wykłádá Petr*, marg. *Kámen/ řkála*);
- f) transplantace reálií do domácího kontextu, např. č. 256 – J 12,5 (*za řři řta peněž*, marg. *grořřü*).

Již dříve se v biblické tradici podobně jako u Blahoslava in margine nacházely poznámky, které uváděly starší překlad, synonymum, které bylo přejímkou z němčiny nebo patřilo do jiné vrstvy slovní zásoby, nebo doslovnější překlad podle předlohy (srov. kap. 5.2.2.).

V rámci českého kontextu rozvíjí Blahoslav významně tradici českého biblického komentáře. Pokračuje v bratrské tradici filologických marginálií, která začala v *Lukášově Novém zákoně* a vyvrcholila v *Bibli kralické*, která dále rozhojnila Blahoslavův filologický komentář.

U Blahoslava je výrazný vliv reformační i obecně raněnovověké humanistické tradice odklánějící se od *Vulgaty* (Beza, Erasmus), což se projevuje množstvím marginálií prezentujících textověkritická různočtení. Jako znalec tradice absorbuje i starší české překlady, ale citlivě – neuvádí hrubé Optátovy latinismy nebo Lukášovy rušivé archaismy, ale

pečlivě vybírá lexikum z různých vrstev slovní zásoby (germanismy, expresiva, doslovné překlady).¹⁷¹

Počty shod čtení v jednotlivých filologických margináliích obou vydání *Blahoslavova Nového zákona* se zkoumanými českými a latinskými překlady jsou uvedeny v následující tabulce a grafu. Je zde představen jak počet shod v jednotlivých kapitolách Janova evangelia obou vydání *Blahoslavova Nového zákona*, tak počet shod filologických marginálií v celém Janově evangeliu v obou vydáních Nového zákona.

---

¹⁷¹ V gramatice Blahoslav píše, že se synonyma mají užívat, aby se řeči lépe porozumělo, aby posluchači o řeči déle uvažovali, nebo aby synonymum řeč ozdobilo. Srov. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 343a–343b. Blahoslav dokonce ve své gramatice schvaluje některé hebraismy. Srov. ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991, f. 69b, 234a.

Tabulka 5: Shody znění ve filologické marginálii s konkrétními biblickými překlady

	J 1		J 2		J 3		J 4		J 5	
Blahoslavův Nový zákon – rok vydání	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568
	Počet marginálií									
Celkem	25	38	12	13	20	25	20	32	17	30
Zdroj	Počet shod									
Lukáš	2	6	3	4	3	3	7	11	2	6
Klaudyán	4	10	1	1	2	2	4	6	2	4
Optát	11	12	5	6	4	4	7	9	5	11
Melantrich	4	5	1	1	2	2	6	7	2	4
Barbiriana text	9	12	1	2	10	12	15	21	10	20
Barbiriana anotace	7	10	3	3	3	3	0	0	1	2
Erasmus text	16	19	4	5	10	11	13	20	10	20
Erasmus anotace	7	7	0	0	6	6	1	2	2	4
Vulgata	11	16	2	3	8	9	14	20	6	15

	J 6		J 7		J 8		J 9		J 10	
Blahoslavův Nový zákon – rok vydání	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568
	Počet marginálií									
Celkem	18	31	19	20	15	23	7	13	7	15
Zdroj	Počet shod									
Lukáš	3	5	4	4	2	2	0	0	0	1
Klaudyán	2	2	4	4	0	1	0	0	0	0
Optát	5	7	3	3	2	3	0	0	2	4
Melantrich	2	2	2	2	0	1	1	2	1	3
Barbiriana text	9	13	11	11	7	9	3	5	1	4
Barbiriana anotace	4	4	1	2	3	3	0	0	1	1
Erasmus text	8	12	7	7	5	8	2	4	2	5
Erasmus anotace	3	4	7	7	2	3	2	2	3	4
Vulgata	7	9	9	9	5	7	2	4	1	4

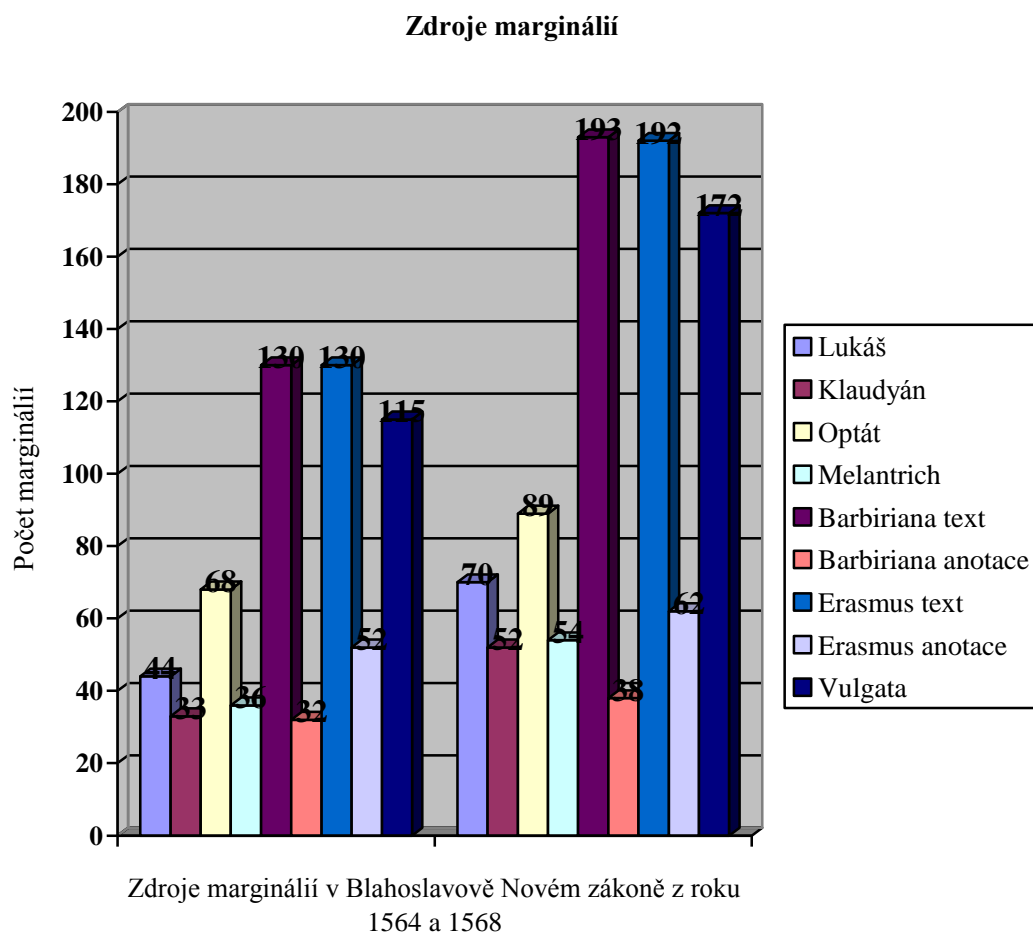

	J 11		J 12		J 13		J 14		J 15	
Blahoslavův Nový zákon – rok vydání	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568
	Počet marginálií									
Celkem	8	12	16	24	9	12	6	8	9	14
Zdroj	Počet shod									
Lukáš	1	4	5	6	1	2	0	0	1	1
Klaudyán	1	2	3	4	2	2	0	0	1	2
Optát	2	4	4	5	3	3	1	1	2	2
Melantrich	1	1	2	3	2	3	0	1	2	3
Barbiriana text	6	10	8	13	4	6	2	3	5	7
Barbiriana anotace	1	1	2	2	0	0	1	2	2	2
Erasmus text	5	9	9	14	2	4	3	3	3	5
Erasmus anotace	0	0	3	4	0	0	3	3	2	2
Vulgata	5	9	9	13	2	4	3	3	3	5

	J 16		J 17		J 18		J 19		J 20	
Blahoslavův Nový zákon – rok vydání	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568	1564	1568
	Počet marginálií									
Celkem	12	17	6	11	6	9	15	19	9	13
Zdroj	Počet shod									
Lukáš	1	2	1	2	1	3	3	3	3	4
Klaudyán	2	3	0	1	0	1	2	3	2	3
Optát	3	4	1	2	1	2	4	3	2	3
Melantrich	3	5	0	2	0	0	2	3	2	3
Barbiriana text	6	10	3	4	5	8	9	11	5	7
Barbiriana anotace	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0
Erasmus text	8	11	2	4	4	7	9	11	7	9
Erasmus anotace	4	4	1	1	1	2	2	2	2	3
Vulgata	6	8	2	4	4	7	9	11	5	7

	J 21		Celkem	
Blahoslavův Nový zákon – rok vydání	1564	1568	1564	1568
	Počet marginálií			
Celkem	5	9	261	388
Zdroj	Počet shod			
Lukáš	1	1	44	70
Klaudyán	1	1	33	52
Optát	1	1	68	89
Melantrich	1	1	36	54
Barbiriana text	1	5	130	193
Barbiriana anotace	1	1	32	38
Erasmus text	1	4	130	192
Erasmus anotace	1	2	52	62
Vulgata	2	5	115	172

Graf 1: Shody znění ve filologické marginálii s konkrétními biblickými překlady

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala čteními, která jsou uvedena in margine v Janově evangeliu ve vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1564 i 1568.

Filologické marginálie se staly jedním z typických znaků pro českou bratrskou tradici. Klaudyán v předmluvě k Novému zákonu vyzdvihl důležitost marginálií, filologické marginálie byly v bratrské tradici zavedeny v *Lukášově Novém zákoně*. Jan Blahoslav tuto tradici biblického komentáře významně rozvinul a byla v humanistické češtině završena v *Bibli kralické šestidílné*. Naproti tomu se po roce 1620 metajazykový komentář stává typickým znakem pro katolickou Bibli a exulantské biblické tisky již poznámky neobsahují.

Výzkum potvrdil, že poznámkový aparát obsahující filologické marginálie je ve druhém vydání *Blahoslavova Nového zákona* výrazně rozsáhlejší než v prvním vydání. V Janově evangeliu došlo k rozmnožení filologických marginálií z 261 ve vydání z roku 1564 na 388 ve vydání z roku 1568, tj. nárůst o 49,7 %.

Vydání *Blahoslavova Nového zákona* z roku 1568 obsahuje ve filologické marginálii v Janově evangeliu vždy totéž znění, které uvádí již vydání z roku 1564, výjimkou jsou dva případy – J 14,7 (č. 290) a J 19,31 (č. 364).

Filologické marginálie v Janově evangeliu *Blahoslavova Nového zákona* nejčastěji obsahují jednu variantu (u 246 marginálií, tj. v 94,3 % případů). Někdy v nich ale nalezneme více variant, a to dvě, tři, nebo výjimečně i čtyři. Ve vydání z roku 1564 obsahuje více než jednu variantu 15 z 261 filologických marginálií. Ve druhém vydání z roku 1568, v němž byly rozhojněny filologické marginálie, vzrostl také počet marginálií, v nichž se nacházelo více překladových variant než jedna, a to na čtyřicet. Filologických marginálií, které obsahovaly pouze jednu variantu, obsahovalo druhé vydání 348, tedy 89,7 % všech filologických marginálií v Janově evangeliu.

Ve filologických margináliích byla ze slovních druhů v Janově evangeliu v *Blahoslavově Novém zákoně* nejčastěji zastoupena podstatná jména, slovesa (jako centrální skupina autosémantik) a zájmena, a to v jeho obou vydáních. Ve vydání z roku 1564 se nacházelo 116 podstatných jmen, 112 sloves a 50 zájmen, zatímco ve druhém vydání se počet sloves zvýšil o 83 % na 205, podstatných jmen bylo 177, tedy o 52,6 % více než ve vydání z roku 1564, a zájmen, jejichž počet se téměř zdvojnásobil, bylo 101.

Tato práce rozbohem marginálních znění potvrdila, že Jan Blahoslav při svém překladu používal jak starší české biblické překlady, tak humanistické překlady Bible do latiny Erasma a Bezy a jejich anotace i *Vulgatu*, což dokládá jeho dobrou znalost latiny. Ze zkoumaných českých pramenů vykazuje shody se zněním in margine nejčastěji *Optátův Nový zákon* (vydání 1564: 68 filologických marginálií, vydání 1568: 89 filologických marginálií). *Lukášův Nový zákon* byl druhým s největším počtem shod se zněním ve filologické marginálii v Janově evangeliu *Blahoslavova Nového zákona* (vydání 1564: 44 filologických marginálií, vydání 1568: 70 filologických marginálií). Shody se zněním in margine vykazuje i *Melantrichova bible 1556–1557*, jež sloužila jako půdorys Blahoslavovy revize v hlavním textu (vydání 1564: 36 filologických marginálií, vydání 1568: 54 filologických marginálií) a *Klaudyánův Nový zákon* (vydání 1564: 33 filologických marginálií, vydání 1568: 52 filologických marginálií).

Z cizojazyčných předloh vykazovalo znění ve filologické marginálii v Janově evangeliu shodu s latinským biblickým překladem Bezy (vydání 1564: 130 filologických marginálií, vydání 1568: 193 filologických marginálií) i Erasma (vydání 1564: 130 filologických marginálií, vydání 1568: 192 filologických marginálií), a to téměř stejnou měrou. Blahoslav používal také jejich anotace, text in margine se opírá častěji o anotace Erasmovy (vydání 1564: 52 filologických marginálií, vydání 1568: 62 filologických marginálií) než Bezovy (vydání 1564: 32 filologických marginálií, vydání 1568: 38 filologických marginálií). Filologické marginálie vykazují shodu i se zněním *Vulgaty* (vydání 1564: 115 filologických marginálií, vydání 1568: 172 filologických marginálií).

Bezovy *Anotace* v některých případech uvádějí Erasmův překlad a znění *Vulgaty*. V některých případech se kryje Erasmův překlad a *Optátův Nový zákon*. Většinu shod mezi Blahoslavovými margináliemi a sledovanými předlohami by bylo možno redukovat na *Barbirianu* a Erasma, z českých překladů na *Optátův* a *Lukášův Nový zákon*. Některé filologické marginálie vykazují jedinečnou shodu, a to nejčastěji s *Barbirianou*. To spolu s počtem shod v marginálii vypovídá o důležitosti *Barbiriany* pro Blahoslavův překlad Nového zákona.

V *Blahoslavově Novém zákoně* jsme identifikovali následující funkce filologických marginálií: textověkritické různočtení, výraz z jiné vrstvy slovní zásoby (expresivní výrazy, germanismy), jiný možný výklad překladu z řečtiny, výklad (překlad) vlastního jména nebo transplantace reálií do domácího kontextu.

Limitem našich výsledků je, že pracujeme jen s vybranými překlady do latiny a češtiny (zvolenými na základě předchozího bádání), a ne do řečtiny. V dalších výzkumech věnujících se margináliím v *Blahoslavově Novém zákoně* by bylo vhodné zkoumat i jiné biblické texty, zvláště řecký text v *Barbirianě* nebo ve vydání Erasmova překladu a další české tisky a rukopisy.¹⁷² Budoucí výzkum by se mohl také rozšířit na jiné novozákonní knihy, jak na synoptická evangelia, tak na epištoly nebo Apokalypsu. Další výzkum tohoto tématu by byl potřebný, protože tematika marginálií *Blahoslavova Nového zákona* a jeho předloh není dosud v celistvosti zpracována a jedinečným a specifickým způsobem ukazuje na předlohy Blahoslavova překladu pro biblický metatext.

---

¹⁷² Okruh možných Blahoslavových předloh vypočítává JUST, Jíří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007, s. 98–136.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

STARÉ TISKY SEŘAZENÉ CHRONOLOGICKY

[1518] *Klaudyániiv Nový zákon*. [Zakon Nowy. Nayposleze pomnohych gnych wytisstieny Kdez czos gest w gnych poopusstieno Jako Co[n] cordancie przedmluwy a gine wiecy To wtomto dosti zprawene naydess Cum gratia et priuilegio Reuerendissimi Generalis in ordine. Zkoumaný exemplář: Strahovský klášter, sign. DR IV 19. Knihopis Digital K17096.]

[1525] *Lukášův Nový zákon*. [Nowý Zákon. [Na pp5b:] Skonani Zakona noweeho. Podlé pořádku čtvera rozdělení totiž čtení čtyř Evangelist Epistol Kanonyk a Zgewenij. Kterýž wytisstěn g [=gest] s Mnohú pcý [=pracý]. we Cztw??tek pd [=před] křižowú Nedělij Skrze mne Giříjka Sstysu w Mlad [m] Boleslawi nad Gizerau na Hoře Karmeli: Léta. M. CCCCXXV. Zkoumaný exemplář: Strahovský klášter, sign. DR IV 17. Knihopis Digital K17097.]

[1533] *Optátův Nový zákon*. [NOWY TESTAMENT WSSECEK GIZ NEYPOSLEZE A PILNIE OD ERAZMA ROTERODámského přehlédnutý: Netoliko yakž Ržecká p[ra] wda w sobie má: ale také yakž obogijho yazyku mnozý stařij | a zprawenij erempláři magij: neyposléze yakž neypřigatieyssij doktoři dowodij | napravugij a wykładagij. Protož kdožkoli miluješ prawú Teologij: čti: rozeznáwey: a potom sud'. Aníž y hned se horš | nalezliby co proměněného: ale toho sobie považ | gestli w lepssij proměněno. Neb neduh g[es]t | ne saud | tupiti | do čehož by prwé nenahlédl. Zkoumaný exemplář: Vědecká knihovna v Olomouci, sign. 32197. Knihopis Digital K17099.]

[1556/1557] *Melantrichova bible*. [Biblij Česká. Cum Gratia et Priuilegio, Serenissimi Romanorum, Hu[n]gariae, Bohemiae etc., Regis. ANNO MDLVI. Zkoumaný exemplář: Vědecká knihovna v Olomouci, sign. III 32296. Knihopis Digital K01102.]

[1559] *Barbiriana*. [NOVVM. D. N. IESV Chriři Testamentum. A Theodoro Beza verfum, ad veritatem Graeci fermonis è regione appofiti/ cum eiufdem annotationibus, in quibus ratio interpretationis redditur. BASILEAE MDLIX. Zkoumaný exemplář: Vědecká knihovna v Olomouci, sign. II 260]

[1564] *Blahoslavův Nový zákon*. [Nowy Zákon | wnowě do Česstiny přeložený. Léta Páně 1564. Zkoumaný exemplář: Vědecká knihovna v Olomouci, sign. 32653. Knihopis

EDICE

BROWN, Andrew J. *Opera omnia Desiderii Erasmi Roterodami. Recognita et adnotatione critica instrvcta notisqve illvstrata. Ordinis sexti tomvs secundus*. Amsterdam, London, New York, Oxford, Paris, Shannon, Tokyo: Elsevier, 2001.

ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991. Edice revidována roku 2015. [online 15. 2. 2015]. Dostupné z <<https://mirekcejkaa.wordpress.com/>>.

HOVINGH, Pieter F. (ed.). *Opera omnia Desiderii Erasmi Roterodami. Recognita et adnotatione critica instrvcta notisqve illvstrata. Ordinis sexti tomvs sextvs*. Amsterdam, Boston, London, New York, Oxford, Paris, San Diego, San Francisco, Singapore, Sydney, Tokyo: Elsevier, 2003.

KONOPÁSEK, Jaroslav (ed.). *Nový Zákon vnově do češtiny přeložený: secunda editio diligenter recognita anno 1568*. Praha: s. n., 1931. K17112.

NESTLE, Eberhard; NESTLE, Erwin; ALAND, Kurt; ALAND, Barbara (eds.) *Novum Testamentum Graece et Latine*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1984.

LITERATURA

ACROYD, Peter R.; EVANS, Christopher F. (eds.). *The Cambridge History of the Bible*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

BLUMELL, Lincoln H. *The Text of the New Testament*. In JACKSON, Kent P. *The King James Bible and the Restoration*. Provo, UT: Religious Studies Center, Brigham Young University, 2011, s. 61–74. [online 6. 3. 2015] Dostupné z <<http://rsc.byu.edu/archived/king-james-bible-and-restoration/5-text-new-testament>>.

BOČKOVÁ, Hana. *Bible kralická a česká literatura*. In MITÁČEK, Jiří (ed.). *Za Kralickou do Kralic aneb 400. výročí Bible kralické*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 127–134.

BOHATCOVÁ, Mirjam. *Blahoslavovy edice kancionálů a Nového zákona ve světle domácí vydavatelské tradice*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A.

- Komenského, 1972, s. 146–153.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Bratrská knihovna kralická*. *Slavia* 1970, roč. 39, č. 4, s. 591–610.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Soupis prací Jana Blahoslava*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A. Komenského, 1972, s. 188–204.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Šestidílná Kralická bible jako projekt komentovaného překladu*. *Časopis Českého musea* 1998, roč. 167, č. 3-4, s. 1–12.
- BROŽ, Luděk. *K závislosti Kralických na starších verzích české bible*. *Theologia evangelica*, 1949, roč. 2, č. 3, s. 162–164.
- COMBS, William W. *Erasmus and the Textus Receptus*. *Detroit Baptist Seminary Journal* 1996, roč. 1, č. 1 s. 35–53. [online 6. 3. 2015] Dostupné z <https://www.dbts.edu/journals/1996_1/ERASMUS.PDF>.
- COOGAN, Robert. *Erasmus, Lee and the Correction of the Vulgate: the Shaking of the Foundations*. Geneve: Droz, 1992.
- COPELAND, Rita. *Gloss and Commentary*. In HEXTER, Ralph; TOWNSEND, David (eds.). *The Oxford Handbook of Medieval Latin Literature*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 171–191.
- CORBELLINI, Sabrina. *Introduction*. In DOLEŽALOVÁ, Lucie; VISI, Tamás (eds.). *Retelling the Bible: Literary, Historical, and Social Contexts*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 121–125.
- CVRČEK, Josef. *Studenti bratrství v cizině*. *Časopis Českého musea* 1909, roč. 83, s. 211–215, 401–406.
- ČAPEK, Vladimír. *Historie Bible*. Praha: Kalich, 1952.
- ČEJKA, Mirek; ŠLOSAR, Dušan; NECHUTOVÁ, Jana (eds.). *Gramatika česká Jana Blahoslava*. Brno: MU, 1991.
- ČERVENKA, Jaromír. *Basilejský humanismus a Jan Blahoslav*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A. Komenského, 1972, s. 50–63.
- DAŇKOVÁ, Mirjam. *Bratrské tisky ivančické a kralické*. Praha: Národní muzeum, 1951.
- DAŇKOVÁ, Mirjam. *Práce hodná knihovníka*. *Časopis Národního musea* 1947, roč. 116, s. 82–89.
- DITTMANN, Robert. *Dynamika textu Kralické bible v české překladatelské tradici*.

Olomouc: Refugium Velehrad–Roma, 2012.

- DITTMANN, Robert. *Jazyková stránka Bible kralické*. In MITÁČEK, Jiří (ed.). *Za Kralickou do Kralic aneb 400. výročí Bible kralické*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 71–78.
- DITTMANN, Robert. *K filologickým margináliím v českých biblických tiscích 16. st. (se zaměřením na tzv. Štefanovu postilu)*. *Bohemica Olomucensia 2 – Philologica Juvenilia* 2010, roč. 2, s. 34–39.
- DITTMANN, Robert. *K jazyku Bible kralické. Moravismy a zásady Jana Blahoslava*. In HALAMA, Ota (ed.). *Amica Sponsa Mater: Bible v čase reformace*. Praha: Kalich, 2014, s. 273–281.
- DITTMANN, Robert. *K tzv. synonymům v Bibli kralické šestidílné*. In KUŽE, Holger; KOSOUBOVÁ, Hana (eds.). *Die tschechische Bibel. Ihre Bedeutung in der Sprach- und Kulturgeschichte. Beiträge zum 7. Bohemicum Dresdense 25. Oktober 2013*. München – Berlin – Leipzig – Washington: Otto Sagner, 2015, s. 57–66.
- FLAJŠHANS, Václav. *Bible a její překlad kralický. K 300leté upomínce jejího dokončení*. *Naše doba* 1894, roč. 1, č. 5, s. 321–328.
- FLAJŠHANS, Václav. *Písemnictví české slovem i obrazem od nejdávnějších dob až po naše časy*. Praha: Grosman a Svoboda, 1901.
- FŮROVÁ, Miroslava. *Výtvarná stránka ivančických a kralických biblických edic*. In MITÁČEK, Jiří (ed.). *Za Kralickou do Kralic aneb 400. výročí Bible kralické*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 53–69.
- GINDELY, Anton. *Životopis Jana Blahoslava*. *Časopis Českého musea* 1856, roč. 30, č. 1, s. 20–24, č. 2, s. 3–23.
- GREGOR, Alois. *Dva příspěvky k životopisu Jana Blahoslava*. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* 1958, roč. 7, řada literárněvědná D5, s. 136–139.
- GREGOR, Alois. *Gramatik Jan Blahoslav a bible*. In ŘÍČAN, Rudolf; MOLNÁR, Amedeo; FLEGL, Michal (eds.). *Bratrský sborník. Soubor prací přednesených při symposiu konaném 26. a 27. září 1967 k pětistému výročí ustavení Jednoty bratrské*. Praha: Komenského evangelická fakulta bohoslovecká v Praze, 1967, s. 106–111.
- HAVLÍK, Jiří M. *Polemika v komentářích aneb Kdo měl číst Bibli svatováclavskou*. *Historie – Otázky – Problémy* 2013, roč. 5, č. 2, s. 83–93.
- HELLER, Jan M. *Blahoslavův překlad Nového zákona*. *Listy filologické* 2004, roč. 127, č. 1–

2, s. 66–92.

HOBZA, Radek. *Teologie Blahoslavova Nového zákona*. Český zápas 1963, roč. 46, č. 7, s. 1; č. 8, s. 1, 3.

HORÁLEK, Karel. *Blahoslavův Nový zákon*. In PORÁK, Jaroslav (ed.). *Práce z dějin slavistiky X*. Praha: Univerzita Karlova, 1985, s. 101–106.

HORÁLEK, Karel. *Jak překládal Blahoslav Nový zákon*. Kostnické jiskry 1943, roč. 25, č. 8, s. 2–3.

HRABÁK, Josef. (ed.). *Dějiny české literatury. I. Starší česká literatura*. Praha: ČSAV, 1959.

HREJSA, Ferdinand. *Česká bible. K 350. výročí Bible Kralické*. Praha: YMCA, 1930.

HROZNÝ, Jindřich. *Bible Kralická: k třistaleté památce*. Praha: J. Otto, 1913.

CHUDOBA, František. *Jak přibývalo vědomostí o Janu Blahoslavovi od doby obrozenské*. In NOVOTNÝ, Václav; URBÁNEK, Rudolf (eds.). *Sborník Blahoslavův (1523–1923). K čtyřstému výročí jeho narozenin*. Přerov: Výbor pro postavení pomníku Blahoslavova v Přerově, 1923, s. 1–33.

JAKUBEC, Jan. *Dějiny literatury české*. Praha: Jan Laichter, 1929.

JANÁČEK, Josef. *Jan Blahoslav*. Praha: Svobodné slovo, 1966.

JEDLIČKA, Benjamin (ed.). *Spisy a projevy Josefa Dobrovského. Sv. VII. Dějiny české řeči a literatury*. Praha: Královská česká společnost nauk, Komise pro vydávání spisů Josefa Dobrovského, 1936.

JIREČEK, Hermenegild. *Bibli kralická a překladatelé její*. Rozpravy z oboru historie, filologie a literatury 1860, roč. 1, č. 1, s. 9–19.

JIREČEK, Josef. *Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*. Praha: Bedřich Tempský, 1875.

JUST, Jiří. *Biblický humanismus Jana Blahoslava*. Praha: ETF UK, 2007. Nepublikovaná dizertační práce.

KARAFIÁT, Jan. *Rozbor Kralického Nového zákona co do řeči i překladu: s hystorií našeho biblického textu*. Praha: Jan Karafiát, 1878.

KONOPÁSEK, Jaroslav. *Bible a jazykozpyt*. Praha: Spolek evangelických akademiků Jeronym, 1929.

KONOPÁSEK, Jaroslav. *Biblické studie*. Praha: Evangelická jednota Žižkov, 1929.

KONOPÁSEK, Jaroslav. *Dvě studie o Bibli Kralické: Karafiátův rozbor kralického Nového zákona v světle textové kritiky*. Sborník filologický 1931, roč. 9, s. 93–133.

- KONOPÁSEK, Jaroslav. *K jubileu Kralické Bible*. Český bratr 1929, roč. 6, č. 10, s. 247–251.
- KONOPÁSEK, Jaroslav. *Řeckolatinská předloha Blahoslavova Nového zákona. Prolegomena textové kritiky kralického textu Nového zákona*. Praha: s. n., 1932.
- KOUPIL, Ondřej. *Grammatykáři. Gramatografická a kulturní reflexe češtiny 1533–1672*. Praha: Karolinum, 2007.
- KRÁLÍK, Oldřich. *Humanismus a počátky českého písemnictví*. In GRUND, Antonín; KELLNER, Adolf; KURZ, Josef (eds.). *Pocta Fr. Trávníčkovi a F. Wollmannovi*. Brno: Slovanský seminář Masarykovy univerzity v Brně, 1948, s. 253–275.
- KREISINGEROVÁ, Hana. *Klementinský Nový zákon, památka na pomezí druhé biblické redakce*. Bohemica Olomucensia 2011, roč. 3, č. 2, s. 14–18.
- KREISINGEROVÁ, Hana. *Tabule Mikuláše z Drážďan a biblický text*. In DUDOVÁ, Katarína (ed.). *Zborník plných príspevkov z XXII. Kolokvia mladých jazykovedcov*. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF v Nitre, 2014, s. 207–216.
- KYAS, Vladimír. *Blahoslavův překlad Nového zákona a jeho význam*. In BIMKA, Svatopluk; FLOSS, Pavel (eds.). *Jan Blahoslav – předchůdce J. A. Komenského 1571–1971*. Uherský Brod: Muzeum J. A. Komenského, 1972, s. 141–145.
- KYAS, Vladimír. *Česká bible v dějinách národního písemnictví*. Praha, Řím: Vyšehrad, Křesťanská akademie v Římě, 1997.
- KYAS, Vladimír. *Jazykové rozdíly Nového zákona v překladě Blahoslavově a v Bibli kralické z r. 1593*. Slovo a slovesnost, 1943, roč. 9, č. 4, s. 193–201.
- KYAS, Vladimír. *První český překlad bible*. Praha: Academia, 1971.
- KYAS, Vladimír. *Přechodník minulý v Blahoslavově Novém zákoně*. In MACHEK, Václav (ed.). *Studie ze slovanské jazykovědy. Sborník k 70. narozeninám akademika Františka Trávníčka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, s. 249–254.
- KYAS, Vladimír. *Snaha o zlidovění českého biblického jazyka v 16. století*. Brno, FF MU, 1950. Nepsaná dizertační práce.
- LAMPE, Geoffrey (ed.). *The Cambridge History of the Bible*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- LONG, Lynne. *Translating the Bible. From the 7th to the 17th Century*. Aldershot: Ashgate, 2002.

- MÁNEK, Jindřich. *Bible v českých zemích*. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1975.
- MÁNEK, Jindřich. *Překlad či revize?* Náboženská revue 1964, roč. 35, č. 1, s. 18–25.
- MCKIM, Donald K. *Historical Handbook of Major Biblical Interpreters*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1998.
- MOLNÁR, Amedeo. *K otázce geneze kralického biblického díla*. Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 9, s. 235–237.
- MOLNÁR, Amedeo. *Kralická šestidílka v souvislostech českého biblismu*. Z kralické tvrže 1984, roč. 11, s. 38–44.
- PORÁK, Jaroslav. *Humanistická čeština*. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
- PYTLÍKOVÁ, Markéta. *Odras evropské humanistické biblistiky v novozákonních překladech 16. století v Čechách a ve Slovinsku*. In DOROVSKÝ, Ivan. (ed.). *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca V*. Brno: MU, 2002, s. 176–182.
- PYTLÍKOVÁ, Markéta. *Soudobé výkladové pomůcky užívané při prvním českém překladu bible a jejich vztah k propriálnímu vysvětlivkám*. In HALAMA, Ota (ed.). *Amica Sponsa Mater: Bible v čase reformace*. Praha: Kalich, 2014, s. 33–44.
- ROSKOVEC, Jan. *Jak Kraličtí vykládají Nový zákon*. In MITÁČEK, Jiří (ed.). *Za Kralickou do Kralic aneb 400. výročí Bible kralické*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013, s. 101–119.
- RYBA, Bohumil. *K latinsko-českým mamotrektům*. Listy filologické 1940, roč. 67, č. 1–2, s. 1–68.
- RYŠÁNEK, František. *Životopis Jana Blahoslava*. Listy filologické 1924, roč. 51, č. 4, s. 364–366.
- ŘÍČAN, Rudolf. *Antonín Škarka: Jan Blahoslav*. Theologická příloha Křesťanské revue 1958, roč. 25, č. 5, s. 148–149.
- ŘÍČAN, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratrské*. Praha: Kalich, 1957.
- SALOMON, David A. *An Introduction to the Glossa Ordinaria as Medieval Hypertext*. Cardiff: University of Wales Press, 2012.
- SLAMĚNÍK, František. *Staré tisky českých biblí: stručný popis i dějiny drahých těchto památek*. Přerov: Tiskařská a vydavatelská společnost v Přerově, 1919.
- SMITH, Lesley. *The Glossa Ordinaria. The Making of a Medieval Bible Commentary*. Leiden – Boston: Brill, 2009.
- SMITH, Lesley. *The Glossed Bible*. In MARSDEN, Richard; MATTER, E. Ann (eds.). *The*

- New Cambridge History of the Bible. 2. From 600 to 1450.* Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 363–379.
- SMITH, Preserved. *Erasmus. A Study of His Life, Ideals, and Place in History.* New York: Frederick Ungar, 1962.
- SOUČEK, Bohuslav. *Česká Apokalypsa v husitství: z dějin textu Zjevení Janova - od Konstantina ke Komenskému.* Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1967.
- SOUČEK, Josef B. *Blahoslavův Nový zákon.* Křesťanská revue 1964, roč. 31, č. 5, s. 107–111.
- ŠKARKA, Antonín. *Jan Blahoslav.* Česká literatura 1958, roč. 6, č. 2, 150–176.
- ŠMAHA, Josef. *Kralická bible, vliv a důležitost její v literatuře české.* Časopis Českého musea 1878, roč. 52, s. 252–266, 361–380, 481–499.
- TRÁVNÍČEK, František. *Poznámky o Blahoslavově Grammatice.* In NOVOTNÝ, Václav; URBÁNEK, Rudolf (eds.). *Sborník Blahoslavův (1523–1923). K čtyřstému výročí jeho narozenin.* Přerov: Výbor pro postavení pomníku Blahoslavova v Přerově, 1923, s. 202–216.
- VAGANAY, Léon. *An Introduction to New Testament Criticism.* Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- VARCL, Ladislav et al. *Antika a česká kultura.* Praha: Academia, 1978.
- VÁŠA, Pavel (ed.). *Jan Blahoslav. Pochodně zažžená.* Praha: Jan Laichter, 1949.
- VAŠICA, Josef. *Bible v české kulturní tradici.* In VAŠICA, Josef. *Eseje a studie ze starší české literatury.* Opava – Šenov u Ostravy: Verbum – Tilia, 2001, s. 125–147.
- VISI, Tamás. *Introduction.* In DOLEŽALOVÁ, Lucie; VISI, Tamás (eds.). *Retelling the Bible: Literary, Historical, and Social Contexts.* Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011, s. 13–43.
- VLČEK, Jaroslav. *Dějiny české literatury.* Praha: L. Mazáč, 1931.
- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století.* Praha: Libri, 2006.
- VOLEKOVÁ, Kateřina. *Česká lexikografie 15. století.* Praha: Academia, 2015.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Knihopis Digital Database. [online 6. 3. 2015] Dostupné z <<http://db.knihopis.org/>>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Počet filologických marginálií	61
Tabulka 2: Počet variant ve filologických margináliích v Novém zákoně z roku 1564	64
Tabulka 3: Počet variant ve filologických margináliích v Novém zákoně z roku 1568	65
Tabulka 4: Slovní druhy v margináliích	67
Tabulka 5: Shody znění ve filologické marginálii s konkrétními biblickými překlady	88
Graf 1: Shody znění ve filologické marginálii s konkrétními biblickými překlady	91

PŘÍLOHA: SEZNAM FILOLOGICKÝCH MARGINÁLIÍ

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
1	J 1,1	NA počátku bylo Slovo a Slovo bylo v Boha/ a to Slovo bylo Bůh.	x	a Bůh byl to Slovo.	a buoh bieffe flowo	a buoh bieffe flowo	a Bůh byl ta řeč
2	J 1,4	W:něm žiwot byl a žiwot byl fwětlo lidj	x	on gefť půwod žiwota.	w:niem žiwot bieffe	w:něm žiwotem bieffe	W nij žiwot byl
3	J 1,5	a to fwětlo w:temnoftch fwjtj a tmy ho neobfáhly	x	temnofti.	a temnofti fu ho neobfahli	a tmy gehu neobfáhly gfů	a temnofti gi nechopily
4	J 1,8	1564: Nebyl on to Swětlo/ ale [pořlán byl], aby fwědectwj wydával o fwětle. 1568: Nebyl on to Swětlo/ ale [pořlán byl], aby fwědectwj wydával o Swětle.	fwědčil	fwědčil.	ale aby fwiedecztwi wydal o fwietlu	aby fwědectwie wydal o:fwětle	aby fwědčil o fwětle
5	J 1,9	1564: Bylo to prawé fwětlo genž ofwęcuge každého člověka přicházegjýho na:fwět. 1568: Bylo to prawé Swětlo genž ofwęcuge každého člověka přicházegjýho na:fwět.	přicházegjý	přicházegjý.	kterež ofwieczuge každého czlowieka/ przichazegicieho na:tento fwiet	ktereež ofwęcuge wfłelikeeho člověka přicházegjýho na tento fwět	kterežto ofwęcuge každého člověka přicházegjýho na fwět
6	J 1,10	1564: Na:fwětě byl/ a fwět řkrze:něho wčiněn gefť 1568: Na:fwětě byl/ a fwět řkrze něho wčiněn gefť/	bylo t. fwětlo a nebo flowo.	bylo t. fwětlo a nebo flowo.	Na fwietie bieffe	Na:fwětě bieffe.	W fwětie byla
7	J 1,12	dal gim moc fyny Božjmi býti	x	práwo k:tomu mjmo wfłecky giné/ t. k:takowému dũftogenftwj/ aby fłauli y byli Synowé Božj	dal gefť gim mocz aby fyny božjmi byli	dal gim mocz fyny božjimi býti	dala gim aby mohli fyny Božjimi býti
8	J 1,12	dal gim moc fyny Božjmi býti: tēm, kterjž wěřj we:gměno gehu:	wěřjým	wěřjým.	tiem kterziž wierzi we:gměno gehu	tēm kterjž kterjž wěřie we:gměnu gehu	totižto tie<m> kterjž by wěřili w gměno gegij
9	J 1,14	1564: A flowo to tělo wčiněno gefť a přebýwało mezy námi (a widěli sme fłáwu gehu/ fłáwu gakožto gednorozeného od:otce) plné milofti a prawdy: 1568: A flowo to Tělo wčiněno gefť, a přebýwało mezy námi (a widěli sme fłáwu gehu/ fłáwu gakožto gednorozeného od otce) plné milofti a prawdy:	plného	plného.	Slawu iakožto gednorozeneho od otce plneho milofti a prawdy	fłáwu yako gednorozeneeho od otce plneeho milofti a prawdy	plná milofti y p<ra>wdy
10	J 1,15	Ian fwědectwj wydával o:něm/ a wołał řka	wydává	wydává.	Ian fwiedectwie gefť wydawal o:niem	Ian fwědectwie wydawáfłe:o:něm	fwiedčij o něm

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
11	J 1,15	1564: Tentot' geft o:němž sem prawil/ genž po:mně gda předšlel mne: nebo prwněglj mne byl. 1568:Tentot' geft o:němž sem prawil/ genž po:mně gda předšlel mne: nebo prwněglj mne byl.	p<ře>de:mnau včinen geft	přede:mnau včinen geft.	a gefto przede:mnu včinen geft	kterýž po:mně má přigijti před mě včinen geft	předšlel mne
12	J 1,15	1564: Tentot' geft o:němž sem prawil/ genž po:mně gda předšlel mne: nebo prwněglj mne byl. 1568:Tentot' geft o:němž sem prawil/ genž po:mně gda předšlel mne: nebo prwněglj mne byl.	p<ře>dněglj / prwé než lá	předněglj / prwé než lá.	Nebo bielše prwni nežli ia	neb prwnij mne bielše	neb prwé nežli já byl
13	J 1,18	Boha žádný nikdy newiděl [ale] gednorozený Syn kterýž geft w lúnu Otce/ ont' geft [nám] wyprawil.	x	gfaucý/ bydljcy.	gedine gednorozeny Syn/ genž geft w:lúoně otcowie	gednorozený fyn kterýž geft w luonu otce	kterýž geft w lúnu otce
14	J 1,18	1564: Boha žádný nikdy newiděl [ale] gednorozený fyn kterýž geft w:lúnu otce/ ont' geft [nám] wyprawil. 1568: Boha žádný nikdy newiděl [ale] gednorozený Syn kterýž geft w lúnu Otce/ ont' geft [nám] wyprawil.	wyfwětlił	wyfwětlił.	a ont geft nam oznamil	on wy<pr>awil	on wyprawil
15	J 1,23	1564: Já [gfem] hlas wołagjcyho na:paušti zprawte cestu Páně 1568: Já [gfem] hlas wołagjcyho na:paušti/ zprawte cestu Páně	frowneyte	frowneyte.	Zprawte cestu paně	zprawte cestu páně	zprawte cestu páně
16	J 1,25	Pročež tedy křtjš poněwadž ty negfy Kryftus/ ani Eliáš/ ani Prorok?	x	Cžož.	což pak krztjfs	Což tehdy krztjš	Pročež tedy křtjš
17	J 1,25	Pročež tedy křtjš poněwadž ty negfy Kryftus/ ani Eliáš/ ani Prorok?	x	když.	poněwadž ty negfy Kriřtus	poněwadž ty negfy kryřtus	poniewádz
18	J 1,26	Já křtjm wodau/ ale vprořřed wás řtogi gehož wy neznáte	x	v:wodě.	lat krztim v wodě	Já krztijm v:wodě	wodau
19	J 1,26	Já křtjm wodau/ ale vprořřed wás řtogi gehož wy neznáte	x	mezy wámi geft.	ale vprořřed was řtaal geft	v p<ro>řřed wás řtál	v p<ro>řřed wás řtogij
20	J 1,26	Já křtjm wodau/ ale vprořřed wás řtogi gehož wy neznáte	x	o:němž wy newjte.	gehož wy neznate	kteréhož wy neznáte	gehož wy neznáte

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
21	J 1,28	1564: Toto w Betabaře ťtało se za Iordánem/ kdežto Ian křtil: 1568: Toto w Betabaře ťtało se za Iordánem/ kdežto Ian křtil:	brodě	w Brodě.	w Betany	w:betaný	w Betabaře
22	J 1,29	1564: Ay beránek Božj kterýž ťnjmá hřjchy ťwěta. 1568: Ay Beránek Božj kterýž ťnjmá hřjchy ťwěta.	hřjch	hřjch.	ay genž ťnima hrziechy ťwieta	ay genž ťnijmá hřiechy ťwěta	kterýž ťnijmá hřjch ťwěta
23	J 1,30	1564: Tentot' geft o kterémž ťem lÁ prawil že za:mnau gde muž kterýž mne předťlel/ nebo prwněgťlj mne byl/ 1568: Tentot' geft o:kterémž ťem lÁ prawil, že za:mnau gde muž kterýž mne předťlel/ nebo prwněgťlj mne byl/	p<ře>de:mnau byl.	předē:mnau byl.	kterýž przede:mnu včzinien geft	ge<n>ž před:mě včninēn geft	kterýž mne předēlel
24	J 1,30	1564: Tentot' geft o kterémž ťem lÁ prawil že za:mnau gde muž kterýž mne předťlel/ nebo prwněgťlj mne byl/ 1568: Tentot' geft o:kterémž ťem lÁ prawil, že za:mnau gde muž kterýž mne předťlel/ nebo prwněgťlj mne byl/	prwotněgťlj	prwotněgťlj	Nebo prwniegťli geft nežli ia	nebo prwnie mne bielē	neb prwē nežli yá byl
25	J 1,32	A ťwēdectwj wydal Ian řka/	x	wyťwēdčil.	A Ian wydal geft ťwiedecztwie a rzka	A ťwēdectwie wydal Ian řka	Y ťwēdčil Ian/ řka
26	J 1,33	ale kterýž mne poťlal křtiti wodau/ ten mi řekl	x	křtiti.	ale kterýž mne poťlal krztit v wodě	ale kterýž mě poťlal křtit v:wodě	ale kterýž mne poťlal abyh křtil wodau
27	J 1,33	Nad:kýmž vzřjš Ducha ťťupugjčýho a zůťtáwagjčýho na:nēm/ tent' geft kterýž křtj Duchem ťwatým.	vzřel:by	vzřel:by.	Nad kymž vzrziēť ducha ťťupugicieho	Nad:kýmž vzřjš ducha ťťupugijčýho	Na kohož:by vzřel ducha ťťupugijčýho
28	J 1,33	Nadkýmž vzřjš Ducha ťťupugjčýho a zůťtáwagjčýho na:nēm/ tent' geft kterýž křtj Duchem ťwatým.	geťťo	geťťo.	Tent geft geťťo krztie w duchu ťwatem	tent geft genž křtij w:duchu ťwatém	tent' geft kterýž křtij
29	J 1,34	1564: A lÁ ťem widěl/ a ťwēdectwj ťem wydal že on geft ťyn Božj. 1568: A lÁ ťem widěl/ a ťwēdectwj ťem wydal že on geft Syn Božj.	wyťwēdčil	wyťwēdčil.	a ťwiedecztwie ťem wydal	a ťwēdectwie wydal ťem	a ťwēdčil

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
30	J 1,35	1564: Druhého pak dne opět stál Ian a z:včedlnjků gehu dwa: Druhého pak dne opět stál Ian, a z Včedlnjků gehu dwa:	Nazeytřj	Nazeytřj.	Gine<h>o pak dne/ opiet	Giné<h>o opět dne	Druhého dne opět
31	J 1,38	1564: Rabbi (genž se vykládá mířře) kde bydljš? 1568: Rabbi (genž se vykládá Mířře) kde bydljš?	wznj wyožili:by	wznj wyožili:by.	Rabi/ geřto se wyklada mířrze	Rábij ge<n>ž slowe wyožené. mířře	Rab6/ genž slowe (wyožili:by) Mířře
32	J 1,42	1564: ty řlauti budeř Cěffas/ genž se vykládá Petr. 1568: ty řlauti budeř Cěffas/ genž se vykládá Petr.	kámen/ řkála	Kámen/ řkála.	Petr	petr	kamen
33	J 1,45	1564: y dj gemu O kterémž přal Mogžjš w:zakoně a prorocy/ nalezli fme Gežjšfe 1568: y dj gemu O kterémž přal Mogžjš w:zakoně a Prorocy/ nalezli fme Gežjšfe	O:němž	O:němž.	y wece gemu. O němžto přal Moziřs w:zakoně	Kteréhož přal Moyzieř w:zakoně	y dij mu: O němž přal Mozes
34	J 1,46	1564: [a] muž z Nazaréta co dobrého býti? 1568: [A] může z Nazaréta co dobrého býti?	Může:liž	může:liž.	od nazareta/ muož nětco dobreho byti	Od:nazaréta muožt nětco dobrého býti	Od Nazarétu může:liž co dobrého býti?
35	J 1,49	1564: Mířře, ty gfy řyn Božj: ty gfy ten král Izrahelřký. 1568: Mířře, ty gfy řyn Božj: ty gfy ten Král Izrahelřký.	Rabbi.	Rabbi.	Mířřze ty řy řyn boži	Mířře ty gfy řyn božij	Rabbi
36	J 1,51	1564: Amen amen prawjm wám od:tohoto čafu vřjte nebe otewřené/ a anděly Božj wřtupugjcy a řřtupugjcy na Syna:čłowěka. 1568: Amen amen prawjm wám/ od:tohoto čafu vřjte nebe otewřené/ a Anděly Božj wřtupugjcy a řřtupugjcy na Syna:čłowěka.	potom	potom.	–	–	Potom vřijte nebe otewřené
37	J 1,51	Amen amen, prawjm wám/ odtohoto čafu vřjte nebe otewřené/ a Anděly Božj wřtupugjcy a řřtupugjcy na Syna:čłowěka.	x	widěti bude	Vřřziete nebe otewřene	vřijte nebeřa otewřená	Potom vřijte nebe otewřené
38	J 1,51	1564: Amen amen prawjm wám od:tohoto čafu vřjte nebe otewřené/ a anděly Božj wřtupugjcy a řřtupugjcy na Syna:čłowěka. 1568: Amen amen, prawjm wám/ odtohoto čafu vřjte nebe otewřené/ a Anděly Božj wřtupugjcy a řřtupugjcy na Syna:čłowěka.	nad Syne<m>	nad Synem.	a angely boži/ ani wřtupugi na huoru a řřtupugi doluow nad řynem čłowieka	angely božie ... řřtupugjcy na řyna čłowěka	řřtupugjcy nad řynem čłowěka

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
39	J 2,1	1564: Třetjho pak dne štała fe swadba w Káni Galilegké/ a byla matka Gežiflowa tam. 1568: Třetjho pak dne štała fe swadba w Káni Galilegké/ a byla Matka Gežiflowa tam.	tu	tu.	A byla tam matka Gežiflowa	a bielle matka gežiflowa tu	a byla mátie Gézufowa tu
40	J 2,4	1564: Co mně a tobě ženo? 1568: Co mně a tobě ženo?	Co ge tobě y mně do:toho	Co ge tobě y mně do:toho	Co mně a tobie gefť ženo	Co mně a tobě gefť ženo,	co já mám fitebau činiti ženo?
41	J 2,6	1564: A bylo tu kamenných staudwj šest postaweno podlé [obyčege] očišřowánj Židowského beroucy w:šebe gedna:každá dvě nebo tři měřice. 1568:A bylo tu kamenných Staudwj šest postaweno podlé [obyčege] očišřowánj Židowského/ beroucy w:šebe gedna:každá dvě nebo tři Měřice.	mjry: a každá měla w:šobě około 45. pinet p<ra>žlkých.	Mjry: a každá měla w šobě około 45. pinet Pražlkých.	šerucy gedna každá w:še mierzicy dwie nebo trzi	berúce gedna:každá měřice dvě nebo tři	gefťto do gedné každee wcházely dwie neb tři mijry
42	J 2,9	1564: A gakž okufyl wrchnj zprávce swadby wody wjnem včiněné a newěděł odkud:by bylo/ 1568: A gakž okufyl wrchnj zprávce swadby wody wjnem včiněné, a newěděł odkud:by bylo/	w wjno obrácené	w wjno obrácené.	wody winem včiněné	okufyl ... wody wjnem včiněné	wody w wjno obrácené
43	J 2,10	1564: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť: 1568: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť:	řtawj	řtawj.	řtawi	řtawie	stawij
44	J 2,10	1564: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť: 1568: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť:	hogně napili	hogně napili.	a když by fe podnapilil	když:by fe zpili	a když:by fe zpili
45	J 2,10	1564: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť: 1568: Každý člověk neyprwé dobré wjno dáwá/ a kdyby fe podnapili/ tehdy to kteréž horlĵ gefť:	lehčegllĵ	lehčegllĵ.	tehdy to kterež gefť horllie	tehdy to genž horlie gefť	tehdy to kteréž horllĵ gefť
46	J 2,16	1564: Odneřtež tyto wěcy ofřud/ a nečiňte domu otce mého domem kupeckým. 1568: Odneřtež tyto wěcy ofřud/ a nečiňte domu Otce mého domem kupeckým.	to	to.	Odneřte tyto wiecey ofřud	Odneřte tyto wěcy ofřud	Odneřte toto ofřud
47	J 2,16	1564: Odneřtež tyto wěcy ofřud/ a nečiňte domu otce mého domem kupeckým. 1568: Odneřtež tyto wěcy ofřud/ a nečiňte domu Otce mého domem kupeckým.	tržiřřřřem	tržiřřřřem.	a nechťiege dielati z:řdomu otce meho domu kupeczkeho	a nerodřte činiti domu otce meeho domu kupecřského	domem kupeckým

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
48	J 2,18	1564: Gaké znamenj [toho] nám vkažeš/ že tyto wěcy činjš? 1568: Gaké znamenj [toho] nám vkažeš/ že tyto wěcy činjš?	zázrak	zázrak.	který diw okazugeš nam	Které znamenie vkažeš nám	Kteree znamenij
49	J 2,18	1564: Gaké znamenj [toho] nám vkažeš/ že tyto wěcy činjš? 1568: Gaké znamenj [toho] nám vkažeš/ že tyto wěcy činjš?	činiti tobě řlullj	činiti tobě řlullj.	že tyto wiecey cziniš	že tyto wěcy činiš	že:by tyto wěcy činil
50	J 2,20	1564: Čtyřidceti a řleřt let dělán geřt chrám tento/ a ty we:řrech dnech wzdeláš geg? 1568: Čtyřidceti a řleřt let dělán geřt Chrám tento/ a ty we:řrech dnech wzdeláš geg?	řtawen	řtawen.	dielan geřt chram tento	řtawien chrám tento	řtawen geřt
51	J 2,23	mnozy wvěřili we:gméno geho/ widauce diwy geho kterěz činil.	x	djwagjce ře na zázraky/ znamenj.	widucze diwy geho	widúce znamenie geho	widauce znamenij
52	J 3,1	1564: BYł pak čłowěk z Faryzeů Nykodém gménem knjže Židowlké 1568: BYł pak čłowěk z Faryzeů Nykodém gménem Knjže Židowlké	přednj mezy židy	Přednj mezy židy.	knieže židowlké	knieže židowlkee	Był pak čłowěk z Faryzeů
53	J 3,2	Ten přišel k Gežřlowi w:nocy	nočně	nočně.	w:nocy	w:nocy	w:nocy
54	J 3,3	1564: nenarodj:li ře kdo znouu/ nemůž widěti králowřtwj Božjho. 1568: Nenarodj:li ře kdo znouu/ nemůž widěti králowřtwj Božj<h>o.	řhůry	s hůry.	podruhe	podruhé	nenarodj:li ře kdo s hůry
55	J 3,4	Zdali může opět w:řiwot matky řwé wgiti a naroditi ře?	zploze<n> býti	zplózen býti.	a podruhe ře naroditi	podruhé naroditi ře	a naroditi ře
56	J 3,6	1564: Což ře narodilo z:těla/ tělo geřt/ a co ře narodilo z:řuch/ řuch geřt. 1568: Což ře narodilo z:těla, tělo geřt/ a což ře narodilo z:řucha, řuch geřt.	zplodilo	zplodilo	Co ře geřt narodilo z:řtiela	Což ře narodilo	Což ře narodilo
57	J 3,7	Muřyte ře znouu zroditi	wy ře	wy ře.	muřyte ře podruhe zroditi	muřyte ře podruhé zroditi	muřyte ře wy naroditi s hůry
58	J 3,8	Wjřtr kde chce wěge	Duch	Duch.	wieřtr kde chce wiege	řuch kde chce dyřle	Wjřtr kde chce wěge
59	J 3,9	Kterak mohau tyto wěcy býti?	x	Gak to může byti?	kterak mohu tyto wiecey yti	Kterak mohau tyto wěcy býti	Kterak ře může to djiiti?

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
60	J 3,11	Amen amen prawjm tobě/ Ze což wjme młuwjme/ a což fme widěli fwědějme/ a fwēdectwj naffeho nepřigimate.	x	na:čež fme hleděli.	a czo fme widieli	a což gfme widěli	a což fme widěli
61	J 3,13	1564: A žádný newřtaupil w:nebe/ než ten genž sřtaupil s:nebe 1568: A žádný newřtaupil w:nebe/ než ten genž sřtaupil s:nebe	Nebo	Nebo.	Nebo niřadny geřt newřtupil na:nebe	Niřadný	A žádný
62	J 3,15	1564: aby každý kdož wěřj w:něho nezahynuł/ ale měl žiwot wěčný: 1568: aby každý kdož wěřj w:něho nezahynuł, ale měl žiwot wěčný:	wěřjcy	wěřjcy.	aby každý ktož wierzi w:nieho	aby každý kdož wěřij w:něho	aby každý kdož wěřij w něho
63	J 3,17	1564: Neboť geřt nepořtał Bůh řyna řwého na:řwět/ aby řaudił řwět/ ale aby řpařen byl řwět řkrze:něho. 1568: Neboť geřt nepořtał Bůh řyna řwého na:řwět/ aby řaudił řwět/ ale aby řpařen byl řwět řkrze něho.	potupil	potupil.	aby řudil řwriet	aby řaudił řwět	aby potupil řwět
64	J 3,18	1564: Kdož wěřj w:něg, nebude řauzen: 1568: Kdož wěřj w:něg, nebude řauzen:	nenj w:řpotupenj	nenj w řpotupenj	neřudet řuzen	neřýwá řauzen	neřotupuge ře
65	J 3,19	1564: a miřowali lidé wjce řtmu nežli řwětlo 1568: a miřowali lidé wjce řtmu nežli řSwětlo	řlé wěcy	řlé wěcy.	a miřowali řu řidee wiece řtemnořti	a miřowali řau řidee wiece řtemnořti	řidé wjce miřowali řtemnořti
66	J 3,20	1564: Každý zagifě kdož řle řčinj/ nenáwidj řwětřa 1568: Každý zagifě kdož řle řčinj nenáwidj řwětřa	řřewřáceně	řřewřáceně.	kdořt řlee řčinie	genž řle řčinij	kdož řlé wěcy řčinij
67	J 3,21	1564: ale kdož řčinj řprawdu/ gde k:řwětřu/ aby řzeweni řbyli řřkutkowé řgeh/ ře w:Bohu řčiněni řau: 1568: ale kdož řčinj řprawdu, gde k:řwětřu/ aby řzeweni řbyli řřkutkowé řgeh/ ře w Bohu řčiněni řau:	ře řpřjmě má	ře řpřjmě má.	ale kdor řčini řprawdu	kdož řčinij p<ra>wdu	řčinij p<ra>wdu
68	J 3,21	ale kdož řčinj řprawdu, gde k:řwětřu/ aby řzeweni řbyli řřkutkowé řgeh/ ře w Bohu řčiněni řau:	x	řodřé řBoha	Nebo w řbohu řřu řwřinieny	ře w:řbohu řřali řřu ře	ře řkrze řBoha řau řčiněni
69	J 3,26	ay on řřřj: a wřřickni řgdu k:němu.	řle řiř	řle řiř.	ay řřřřit	ay řent' řřřij	řle on řřřij
70	J 3,31	Kdož geřt řřřř řřřřřř/ nade:wřřřřřř' geřt.	x	Ten genž.	ktořt geřt řřřřřř	kterýř ře řřřřřř p<ři>řřřř	Kdo řřřř řřřřřř
71	J 3,31	Kdořř' geřt z řemě řemřkýř' geřt, a řemřké wěcy młuwj:	ř:řemě	ř:řemě	o:řemit młuwř	z řemě młuwij	a o řemřkých wěcech młuwij

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Kladyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
72	J 3,33	1564: Kdož [pak] přigjmá fwědectwj geho potwrdiłť geft že Bůh prawdomłuwny geft. 1568: Kdož [pak] přigjmá fwědectwj geho/ potwrdiłť geft že Bůh prawdomłuwny geft.	zapečetilť	zapečetił.	Wyznamenalt geft	znamenal	te<n> zapečetil
73	J 3,33	Kdož [pak] přigjmá fwědectwj geho/ potwrdiłť geft že Bůh prawdomłuwny geft.	x	prawdiwý.	že buoh prawdomłuwny geft	že buoh prawdomłuwny geft	že Bůh prawdomłuwny geft
74	J 3,34	1564: Nebo [gemu] ne w:mjru dáwa Bůh Ducha. 1568: Nebo [gemu] ne w:mjru dáwa Bůh Ducha.	na:mjru	na:mjru.	Ne:w:mierut zagifte dawa buoh ducha	neb ne:w:mieru buoh dáwa ducha	Neš tomu Bůh nedáwa w mijru ducha.
75	J 3,35	1564: Otec miługe syna a wšfecko dal w ruku geho. 1568: Otec miługe Syna, a wšfecko dal w ruku geho.	w:ruce	w:ruce.	a wšfcky wiecey dal geft w:ruce geho	wšfe dal w ruce ge<h>o	wšfcky wěcy dal mu w ruku
76	J 3,36	1564: ale kdožť geft newěřjcy fyynu/ nevzřjtť žiwota 1568: ale kdožť g<eł>t newěřjcy Synu/ nevzřjtť žiwota	nepowolný	nepowolný Synu.	ale ktot g<eł>t newierzicy fyynu	ale kdož newěřijcy g<eł>t fyynu	kdož pak newieřij fyynu
77	J 4,1	1564: A Gakž poznal pán že šau šlyšeli Faryzeowé že:by Gežjš wjce včedlnjkůw činił a křtił nežli Ian 1568: A Gakž poznal Pán že šau šlyšeli Faryzeowé že:by Gežjš wjce Včedlnjků činił a křtił nežli Ian	zwěděł	zwěděł.	poznal	poznal	poznal
78	J 4,7	[Y] přišłta žena z Samařj wážiti wody	Samarytánka	Samarytánka.	Y przigide žena z Samarzi	Přigijde pak žena z:šamařie wažit wody	Přigde žena Samarytaanšká
79	J 4,9	1564: Kterak ty gla Žid/ žádáš ode:mne nápoqe/ od:ženy Samarytánky? 1568: Kterak ty gla Žid/ žádáš ode:mne nápoqe od ženy Samarytánky?	pjti	pjti.	žadaš ode:mne pijti	žadáš pijti ode:mne	nápoqe ode:mne žádáš
80	J 4,12	zdaliž fy ty wětlj nežli otec náš Iákoš	x	Otce nafše<h>o Iákoba	Zdaliž ty wietczi gfy nežli otecz nafs Iakoš	zdaliž ty wětlj fy otce nafše<h>o yákoba	než otec náš Iákoš
81	J 4,12	1564: zdaliž fy ty wětlj nežli otec náš Iákoš/ kterýž nám dal tuto študnicy/ a šam z:inj pił y synowé geho { y dobytek geho? zdaliž fy ty wětlj nežli otec náš Iákoš/ kterýž nám dal tuto študnicy/ a šam z:inj pił, y synowé geho, y dobytek geho?	pjgeł	pjgeł.	a šam z:inie pijgel	a on z:inie pil	z nij pil
82	J 4,13	Každý kdož pige wodu tuto/ žizniti bude opět:	zasše	zasše.	žizniti bude opiet	žiezněti bude opět	žizniti bude zaše

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
83	J 4,14	1564: ale woda kterauž lá dām gemu bude w:něm řtudnicý wody preyřřřjcy ře k:řiwotu wěčnĕmu. 1568: ale woda kterauž lá dām gemu bude w:něm řtudnicý wody preyřřřjcy ře k řiwotu wěčnĕmu.	řtane ře	řtane ře.	bude w:nĕm řtudnicze wody řiwe	bude w:nĕm řtudnice wody	bude w nĕm řtudnice wody
84	J 4,18	to řy prawdu powĕděřa	právĕ	právĕ.	Dobřzes rzekřa	Dobře řy powĕděřa	Dobřes powĕděřa
85	J 4,20	Otcowĕ nářřř na:tĕto hoře modřĕwali ře	klanĕři	křanĕři.	modřewali ře	klanĕři řř ře	klanĕři ře
86	J 4,21	1564: řeno wĕř mi řet' gde hodina/ kdyřto ani na:tĕto hoře/ ani w:Geruzalĕmĕ budete ře modřiti otcy. 1568: řeno wĕř mi řet' gde hodina/ kdyřto ani na:tĕto hoře/ ani w Geruzalĕmĕ budete ře modřiti Otcy.	p<ři>cházý řas	přicházý řas	przigde hodina	přijgde hodina	přicházý hodina
87	J 4,23	1564: Ale gdeř hodina/ a nynjř geřř/ kdyřto prawj modřitebnjcy modřiti ře budau otcy w:řuchu a w:řawdĕ. 1568: Ale gdeř hodina/ a nynjř geřř/ kdyřto prawj modřitebnjcy modřiti ře budau Otcy w:řuchu a w:řawdĕ.	ctitelĕ	ctitelĕ.	modřitebnicy	klanitelĕ (in margine Ginde ctitelee)	klanitebnjcy
88	J 4,23	1564: Neboř takowých otec hledá aby ře modřili gemu. 1568: Neboř takowých Otec hledá aby ře modřili gemu.	kterjř:by	kterjř:by.	kterzi řy ře gemu tak modřili	kterijř:by ře klanĕři	kterijř:by
89	J 4,24	Břh duch [geřř] a ti kterjř ře modřř/ w:řuchu a w:řawdĕ muřegj ře modřiti.	křanĕřj	křanĕřj.	a ti kterzi ře modře gemu	genř ře klanĕřj gemu	mu ře klanĕřj
90	J 4,27	A wtom přřřřřřř Vĕĕdlnjcy geho/ y diwili ře ře by s:řenau mřuwil:	x	geřř.	ře:by s řenu mřuwil	ře:by s řenau mřuwil	ře s řenau mřuwil
91	J 4,27	a wřřak řadný [gemu] neřekř/ naĕ ře [gř] ptáš/ a neb proč mřuwjř s nj?	x	co.	neř czo mřuwieř řni	a neb co mřuwjř s:rij	neb proč mřuwjř s nj
92	J 4,28	1564: Y neĕařa tu řena wĕdra řwĕho/ a řřa do:mĕřta/ 1568: Y neĕařa tu řena wĕdra řwĕho/ a řřa do mĕřta/	nádořy	nádořy/ dĕřbánu	neĕawřřř tu wĕdra řweho	neĕařa wĕderce řwĕho	dĕřbána
93	J 4,28	Y neĕařa tu řena wĕdra řwĕho/ a řřa do mĕřta/	x	odeřřa.	řřa do mĕřta	odeřřa do mĕřta	odeřřa do mĕřta
94	J 4,29	nenjři on ale Kryřřus?	x	ařpoň ten.	zdali on geřř Kryřřus	zdali on geřř kryřřus	zdali on geřř te<n> Kryřřus
95	J 4,32	láš mám pokrm gřřř kterĕhoř wy newjře.	k:ředenj	k ředenj.	řa ma<m> pokrm gřřř	řa pokrm mám gřřřř	k ředenj

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
96	J 4,32	lát' mám pokrm gfti kteréhož wy newjte.	x	o němž.	gehož wy newiete	gehož wy neznáte	gehož wy newijte
97	J 4,35	1564: Wflak wy prawjte že gestě čtyřj měřycowé gfaú/ a žeň přigde. 1568: Wflak wy prawjte že gestě čtyřj měřycowé gfaú, a žeň přigde.	Zdaliž wy neprawjte	Zdaliž wy neprawjte.	Wflak wy prawite/ že gestie	wflak wy p<ra>wijte že gestě	Zdaliž wy neprawijte
98	J 4,36	aby y ten kdož rozlývá społu se radował, y kdo žne.	x	rozlývagjcy.	aby y ktož rozliewa	aby y kteýž rozleywá	aby y kdož rozlývá
99	J 4,36	aby y ten kdož rozlývá społu se radował, y kdo žne.	x	žnaučy.	y ktož žne	y kdož žne	y kdož žne
100	J 4,37	Nebo [y] w:tom prawé g<e>ft flowo/ žeť giný gest genž rozlývá/ a giný kterýž žne.	x	powěděni.	flowo prawe	flowo	řeč
101	J 4,38	Ginjť lau pracowali/ a wy fte w:gegich práce wefli.	aufylj	aufylj.	a wy fte w:vfle gich wefli	a wy gfte w vfyle gich wefli	a wy fte w práce gegich wefli
102	J 4,40	1564: profyli ho aby s:nimi zůstał. 1568: profyli ho aby s:nimi zůstał.	pobyl	pobyl.	aby tu pozuoštał	aby tu pobyl	aby v nich zůstał
103	J 4,42	1564: Že giž ne pro twé wyprawowanj wěřjme nebo fami fme flýfeli 1568: Že giž ne:pro twé wyprawowanj wěřjme/ nebo fami fme flýfeli/	młuwenj	młuwenj.	že giž ne:pro:twu rzecz wierzime	giž ne pro:twau řeč wěřjme	giž ne pro twů řeč wěřjme
104	J 4,44	Nebo sám Gežjš fwēdectwj wydał Že Prorok w wlafti fwé w:poctiwofiti nenj.	x	ofwēdčil to.	Neš sám gežiš fwiedecztwie gest wydał	nebo on gežijš fwēdectwie wydał	Neš on Gézus fwēdčil
105	J 4,44	Nebo sám Gežjš fwēdectwj wydał Že Prorok w wlafti fwé w:poctiwofiti nenj.	x	w wážnofiti/ we cti.	Zie prorok w:fwe wlafti cti nema	že prorok w:fwe wlafti cti nemá	že p<ro>rok w fwee wlafti cti nemá
106	J 4,46	Tedy opět přilšel Gežjš do Káně Galilegké kdežto včinił byl z:wody wjno.	x	wodu wjnem.	Kdežto byl včinił wodu winem	kdežto biešle včynil wodu wjnem	kdež byl včinił z wody wjno
107	J 4,46	1564: Y byl geden králjk gehožto fyn nemocen byl w:Kaffarnaum 1568: Y byl geden Králjk gehožto Syn nemocen byl w Kaffarnaum	dwořenjn	Dwořenin.	Kralik	králjk	králjk
108	J 4,53	1564: Y wvěřil on y čeled geho wšlecka. 1568: Y wvěřil on y čeled' geho wšlecka.	dům	dům	Y wwierzil gest on y czeled geho wšlecka.	y wvěřil on y duo<m> geho weške<re>n	Y wvěřil on y dům
109	J 5,1	POtom byl Swátek Židowlký: y šel Gežjš do Geruzaléma	x	wštaupil.	y wštupil gest Gežiš	y wštaupil g<e>t	wštaupil

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
110	J 5,2	1564: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný 1568: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný	Kdež napágeli/ brodili a vmýwali dobytky k obětem.	Kdež napágeli/ brodili a vmywali dobytky k obětem.	rybnik brawnny	rybnik brawný	Geft pak w Gerozolijmie v mlachaty rybnijk
111	J 5,2	1564: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný/ kterýž fłowé Židowfky Betfajda patero přijřřellj mage: 1568: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný/ kterýž fłowe Židowfky Bethel'da/ patero přijřřellj mage:	Betel'da	Bethel'da.	Betfayda	betfayda	betfeda
112	J 5,2	1564: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný/ kterýž fłowé Židowfky Betfajda patero přijřřellj mage: 1568: A byl w:Geruzalémě rybnjk brawný/ kterýž fłowe Židowfky Bethel'da/ patero přijřřellj mage:	pět stáji	pět stáj.	patero przifřřellie mage	patero p<ri>jřřellie mage	patero přijřřellj mage
113	J 5,3	1564: kdežto ležeło množřřwj veliké neduřřiwých/ flepých/ kulhawých fuchých/ očekáwagjých hnutj wody. 1568: kdežto ležeło množřřwj veliké neduřřiwých, flepých, kulhawých, fuchých, očekáwagjých hnutj wody.	fchnaucých	fchnaucých / vřřchých.	vřřlych	vřřchých	vřřchých
114	J 5,13	Nebo Geřřjř byl a po odřřel od zářřupu řřhromážděného na:tom mjřřř.	x	nepatřřně vřřel/ a gako wymkl řř.	A geřřjř byl řř vchylil od:zářřupu pořřaweného na miřřřie	nebo geřřjř vchylil řř od zářřupu pořřaweného na:miřřř	Neb Géřřus byl vřřaupil/ proto že zářřup byl na to<m> mjřřř.
115	J 5,14	Ay zdráw řř vřřiněn nikoli wjc nehřřeř, ařř:by řř něřřco horřřlřho nepřihodilo.	x	neřřřřlo.	at řř tobie něřřco horřřlřho nepřihodi	aby něřřco horřřlieho řř tobě nepřihodilo	ařř:by řř něřřco horřřlřho tobě nep<řř>hodilo.
116	J 5,15	Odřřel ten řřłowěk a powěděł Židům že:by Geřřjř był ten kterýž ho zdrawého vřřinil.	x	zwřřřřřřř.	powieděl g<el>t	zwřřřřřřř	zwiřřřřřřř
117	J 5,15	Odřřel ten řřłowěk a powěděł Židům že:by Geřřjř był ten kterýž ho zdrawého vřřinil.	x	vzdrawił.	že:by geřřjř byl/ genž g<el>t geg zdrawa vřřinil.	geřřjř bieřřř kterýž gey vřřinil zdráwa	geřřus byl/ od něhož był vzdraven
118	J 5,16	1564: A protož protiřřili řř Židé Geřřjřřřřřř a hledali ho zabití/ že ge to vřřinil w:řřobotu. A protož protiřřili řř Židé Geřřjřřřřřř a hledali ho zabití/ že ge to vřřinil w Sobotu.	w:nenáwřřřřřřř wzali	w:nenáwřřřřřřř wzali.	protož protiřřili řř řř řřide Geřřjřřřřřř	Protož p<ro>tiřřili řř řř řřide geřřjřřřřřř	A pro to p<ro>tiřřili řř

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
119	J 5,19	nemůžet' Syn ľam od:febe nic činiti gediné což widj an Otec činj.	x	což vzřij/ co by ľpatřil že.	gedine lecž czo vzrzie/an otecz cžinie	gedinee což widij otce činijcý<h>o	než což:by widěl an otec činij
120	J 5,19	Nebo cožkoli on činj, toť y Syn též podobně činj.	x	rovně též.	to y ľyn teež cžinie	y ľyn též činij	to též y ľyn činij
121	J 5,20	1564: a wětľj nadto vkáže gemu ľkutky [tak] abyľte wy ľe diwili. 1568: a wětľj nadto vkáže gemu ľkutky [tak] abyľte wy ľe diwili.	že ľe podiwjte	že ľe podiwjte.	abyľte ľe wy diwili	abyľte wy ľe diwili	že ľe wy podiwjte
122	J 5,24	a na ľaud nepřigde/ ale přeľeľť geľt z:ľmrti do:žiwota.	potupenj	potupenj.	a nepuogdet na:ľaud	a na:ľaud nep<ř>icházý	w potupenj nepřigde
123	J 5,25	Amen amen prawjm wám/ Že přigde hodina a nynjť geľt	čas	čas.	žet przigde hodina	že přycházý hodina	že přigde hodina
124	J 5,26	Nebo gakož Otec má žiwot ľam w:ľobě/ tak geľt daľ y Synu aby měľ žiwot w:ľamém ľobě:	x	žiwot mji w:ľobě.	tak geľt daľ y ľynu/ aby měľ žiwot w ľamem ľobie	tak daľ y ľynu mieti žywot w ľameem ľobě	aby miel žiwot ľa<m> w ľobě
125	J 5,27	1564: a daľ gemu moc y ľaud činiti nebo Syn:čľowěka geľt. 1568: a daľ gemu moc y ľaud činiti, nebo Syn:čľowěka geľt.	proto že	proto že.	neľ ľyn čľowieka geľt	neľ ľyn čľowěka geľt	že ľyn čľowieka geľt
126	J 5,28	1564: neboť přigde hodina w:kteraužto wľickni kteřjž w:hrobjch gľau vľľyľľ hľas geho 1568: neboť přigde hodina w:kteraužto wľickni kteřjž w:hrobjch gľau, vľľyľľ hľas geho	ďližj ľe	ďližj ľe	przigde hodina	přicházý hodina	přicházý hodina
127	J 5,29	ale ti kteřjž zľé wěcy činili na:wzkřjľľenj ľaudu	potupenj	potupenj.	ale kterzi ľu zľe wiecy cžinili/ na:wzkřzieľľeni ľaudu	kteřjž pak zľé wěci činili ľu. na wzkřieľľenie ľaudu	ale kteřjž zľee wěcy činili
128	J 5,31	Wydám:ľiť Iá ľwědectwj ľam o:ľobě/ ľwědectwj mé nenj prawé	x	Geľti žet' Iá ľwěďjm.	Geľti žet ia ľam o ľobe ľwiedecztwie wydawam	Geľtiže yá ľwědectwie wydávám ľam o ľobě	Bychť yá ľwiedectwj wydával ľam o ľobě
129	J 5,32	ginýť geľt kteřjž ľwědectwj wydává o:mně	x	ľwěďjcy.	giny geľt geľľto ľwiedecztwie wydawa o:mně	ginýť geľt kteřjž ľwědectwie wydává o mně	kteřjž ľwědectwj wydává o mně

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
130	J 5,34	Ale Iát' nepřijímám svědectví od člověka: než totoť pravím abyšfte wy špašeni byli.	x	neftogim o.	ale iat neprzigimam fwiedecztwie od:czlowieka	ale yá ne od:člowěka fwēdectwie přigimám	Yá pak nepřijímám fwēdectwíj
131	J 5,34	Ale Iát' nepřijímám svědectví od člověka: než totoť pravím abyšfte wy špašeni byli.	x	zachowáni.	abyšfte wy špašeni byli	abyšfte špašeni byli	abyšfte wy špašenij byli
132	J 5,35	1564: Ont' geft byl šwjce hořjý a šwjťjý: wy pak chtěli šte načas poradowati še w:šwětle gehu. 1568: Ont' geft byl šwjce hořjý a šwjťjý: wy pak chtěli:šte načas poradowati še w:šwětle gehu.	kochati	kochati še/ ljbošt mjtí/ wesfeliti še.	ale wy gfte nechtieli še na čas poradowati/ w:šwíetle gehu	wy chtěli gfte še na:hodinu poradowati w:šwětle gehu	wy šte chtieli na čas še wefeliti w šwětle gehu
133	J 5,38	1564: gehož:šte wy hšafu nikdý nešlyšfeli ani twári gehu widěli/ a šlowa gehu nemáte w:wás zúštwagjýho. 1568: gehož:šte wy hšafu nikdý nešlyšfeli ani twári gehu widěli/ a šlowa gehu nemáte w wás zúštwagjýho.	w:šobě	w:šobě.	a šlowa gehu nemate w:šobie zuoštwagicieho	a šlowa gehu nemáte w:šobě zuoštwagijýho	a řeči gehu nemáte w šobě zúštwagijý
134	J 5,39	Pteyte še na:pišma/ gešfto wy domnjwáte še w:nich wěcný žiwot mjtí:	Čtēte/ Rozwažūgte/	Čtēte/ Rozwažūgte/ wyhledāweyte/ zpytūgte.	Ptagte še	Ptaye:še na:pišma	Wyhledāweyte
135	J 5,41	Chwály od lidj [Iát'] nepřijímám/ ale poznal šem wás že mišlowánj Božjho nemáte w:šobě.	x	Sšáwy/ oššlawowánj před lidmi.	zwešebeni	ošlawenie od lidij nepřijímám	Sšáwy
136	J 5,42	1564: Chwály od:lidj [Iát'] nepřijímám/ ale poznal šem wás že mišlowánj Božjho nemáte w:šobě. Chwály od lidj [Iát'] nepřijímám/ ale poznal šem wás že mišlowánj Božjho nemáte w:šobě.	šálky	šálky.	mišlowanie	mišlowánij	mišlowánij
137	J 5,44	1564: Kterak wy můžete wěřiti/ chwály gedni od:druhých hledagjce: a chwály kteráž geft od:šamého Boha/ nehledáte? 1568: Kterak wy můžete wěřiti/ chwály gedni od druhých hledagjce: a chwály kteráž geft od:šamého Boha/ nehledáte?	p<ři>gšmagjce	přigšmagjce.	gešfto chwalu geden od druhého przigimate	geňž chwálu wešpolec přigimáte	kterijž chwálu od šebe wešpolec přigimáte

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
138	J 5,47	1564: Ale poněwádž geho pjmům newěřjte/ y kterak l'owům mým vwěřjte. 1568: Ale poněwadž geho pjmům newěřjte/ y kterak l'owům mým vwěřjte.	pľanjm	pľanjm.	poniewadż:geho pľmũ newierzite	pakli geho literám newěřjte	pľanjm
139	J 6,2	1564: a l'lo za:njm množstwj weliké: nebo widěli diwy gehu kteréž činił nad nemocnými. 1568: a l'lo za:njm množstwj weliké: nebo widěli diwy gehu kteréž činił nad nemocnými.	nedužiwými	nedužiwými.	diwy kterež geft cžinił nad tiemi/ genž gfu nemocni byli	znamenie kteréž činielłe nad těmi genž nemáháchu	geho znamenij/ kteréž činił nad tiemi genž nemocni byli
140	J 6,5	Tedy pozdwił očj Gežjš/ a widěw že množstwj weliké gde k:němu/ dj k Filipowi/	x	pozdwiłna.	A když g<ef>t pozdwił gežjfs očjž	Protož když pozdwił biełłe gežjš očjž	Když pak byl pozdwił očjž Gézus
141	J 6,5	1564: Kde nakaupjme chlebů/ aby pagedli tito? 1568: Kde nakaupjme chlebů/ aby pagedli tito?	Odkud	Odkud.	y kde nakupime	Odkud nakaupjme	Odkud nakúpjme
142	J 6,6	1564: Ale to řekł pokaułłege ho: nebo on [l'ám] wěděł co:by měl včiniti. 1568: Ale to řekł pokaułłege ho: nebo on [l'ám] wěděł co:by měl včiniti.	co bude	co bude.	neř geft lam wiediel czo by miel vcziniti	neb on wědiełłe co:by měl činiti	neř on wěděł co:by činiti měl
143	J 6,10	Rozkažtež lidu ať fe vřadj.	řednauti	řednauti.	Kažte lidem řiefti	Kažte lidu řyefiti	Rozkažte ať fe lidé pořadij
144	J 6,12	1564: Zbeřte ty drobtj kteréž žůřtali ať nezhyne. 1568: Zbeřte ty drobtj kteréž žůřtali ať nezhyne.	nic nezhyne	nic nezhyne.	Zberztež drobtj/ kterzižt gfu zuořtali/ ať nezhyne	Zbeřte kteréž žuořtali řů drobtowe aby nezahynuli	ať nic nezhyne
145	J 6,18	Moře pak dutjm welikého wětru zdwjłalo fe.	powřtawalo	powřtawalo	morze dutjm welikeho wichru powřtawalo	moře pak dutjm welikého wětru powřtawallē	nadýmalo fe
146	J 6,19	1564: A odpławiłłe fe honůw gako pětmečytma/ nebo třidceti vřřeli Gežjłłe an chodj poř:moři a přibřižuge fe k:lodj/ y bali fe. 1568: A odpławiłłe fe honůw gako pětmečytma nebo třidceti/ vřřeli Gežjłłe an chodj poř:moři, a přibřižuge fe k:lodj/ y bali fe.	afy	afy.	iako	yako	yakožto
147	J 6,19	A odpławiłłe fe honůw gako pětmečytma nebo třidceti/ vřřeli Gežjłłe, an chodj poř:moři, a přibřižuge fe k:lodj/ y bali fe.	x	chodjcyho/ an fe bēře/ procházý.	vřřiechu gfu gežjłłe/ an chodij poř morzi	vřřiechu gežjłłe chodijcyeho	chodijcyho na moři

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
148	J 6,21	1564: Y chtěli ho wzyti na:łodj/ a hned łodj přibehła k zemi/ k:kerěz se pławili. 1568: Y chtěli ho wzyti na łodj/ a hned łodj přibehła k zemi/ k kerěz se pławili.	kragině	kragině.	y hned łodie przibiehła k zemi	yhned łodie vtekła kizemi	łodij přibiehła k zemi
149	J 6,24	Tedy Zástup když vzřel že Gežjše tu nenj/ ani Včedlnjků geho/ wtaupili y oni na:łodj, a přigeli do Kaffarnaum hledajce Gežjše.	x	připławili.	przigeli	přimli ů	p<ri>mi
150	J 6,25	Miftře kdy fy fem přifšel?	x	kdes se zde wzal?	Miftrze kdy fy fem przifšel	Miftře kdy fy fem přifšel	Miftře kdys fem přifšel?
151	J 6,27	1564: Nebo tohot' geft wyznaменаł Bůh otec. 1568: Nebo tohot' geft wyznaменаł Bůh Otec.	zapečetił/ vtwrdił/ a nato geg połłał	zapečetił/ vtwrdił/ a nato geg połłał	nebo ten geft buoh otec wýznaменаł	nebo ten otec z znamenał buoh	Než ho Bůh otec zapečetił
152	J 6,30	1564: co děláš? 1568: Co děláš?	co půłobjš tak znamenitého	co půłobjš tak znamenitého.	czo delaš	co děláš	Co děláš?
153	J 6,31	1564: Otcowé náłli gedli mannu na:paułłti/ gakož pľáno geft/ Chléb s:nebe dał gim giłti. 1568: Otcowé náłli gedli Mannu na paułłti/ gakož pľáno geft/ Chléb s:nebe dał gim giłti.	nebelký	nebelký.	Chleb s:nebe dał fy gim giełti	Chleeb s nebe	Chléb s nebe dał gim k gedeni j
154	J 6,33	Nebo chléb Božj geft kterýž sftupuge s:nebe/ a dáwa život fwětu.	x	sftupugjcy.	Než chleb božie prawy geft/ genž geft s:nebe sftupil	neb chléb p<r>awý geft genž geft s:nebe sftupil	chléb Božij g<eł>t kterýž s nebe sftupil
155	J 6,33	Nebo chléb Božj geft kterýž sftupuge s:nebe/ a dáwa život fwětu.	x	dawagjcy.	a dawa život fwietu	a dáwa život fwětu	a dáwa život fwětu
156	J 6,35	Kdož přichází ke:mně nebude lačněti:	x	nikoli nezlačnj.	nebude lačnieti	nebude lačněti	nebude lačněti
157	J 6,37	a toho kdož ke:mně přigde newywrhu wen.	x	ke:mně přicházegjcyh.	A toho czož przigde ke:mně	a toho kdo ke:mně přijgde	a toho genž:by přifšel ke mně
158	J 6,40	1564: A tatoť geft wile toho kterýž mne połłał/ aby každý kdož widj fy na a wěj w:něho měl život wěčný: 1564: A tatoť geft wile toho kterýž mne połłał/ aby každý kdož widj Syna a wěj w:něho, měl život wěčný:	patřjcy na	patřjcy na.	Aby každý ktož widi fy na	aby každý kdož widij fy na	aby každý kdož widij fy na
159	J 6,41	Iá gľem chléb kterýž fem s:nebe sftaupił/	x	s nebe přifłý.	Iat fem chleb/ genž fem s:nebe sftupil	yát fem chlė ge<n>ž fem s:nebe sftupil	yá fem chléb ten/ kterýž fem s nebe sftupil
160	J 6,43	Nerepcete wełpolek:	x	mezý sebau.	Nerepczetež wełpolek	Nechtėgte reptati wełpolek	Nerepcete mezý sebu

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
161	J 6,45	1564: Protož každý kdož řlyšlel od:otce a naučil fe gde ke:mně 1568: Protož každý kdož řlyšlel od Otce a naučil fe gde ke:mně	přigde	přigde.	przigdet ke:mně	přijgdet' ke:mně	přicházyt' ke mně
162	J 6,51	1564: Já fem chléb žiwý ge<n>ž fem s:nebe sftaupil: Já fem chléb žiwý ge<n>ž fem s:nebe sftaupil:	žiwotný	žiwotný.	Iat fem chleř žiwy	já gfem chléb žiwý	chléb žiwý
163	J 6,53	1564: nebudete:li gřti těla Syna:čłowěka a pjti krwe geho, nebudete mji žiwota w:řobě. 1568: nebudete:li gřti Těla Syna:čłowěka, a pjti Krwe ge<h>o, nebudete mji žiwota w:řobě.	nemáte	nemáte.	nebudete mieti žiwota w:řobie	nebudete mieti žiwota w:řobě	nemáte žiwota w řobě
164	J 6,57	1564: a kdož gj mne y on žiw řude pro:mne. 1568: a kdož gj mne y on žiw bude pro mne.	tak	tak.	A ktož gie mě	a kdož gie mě	tak y kdož by gedl mne
165	J 6,61	Toto wás pohorřuge?	x	vřážj?	to:li was pohorřuge	To wás pohorřuge	To:li wás horřlij?
166	J 6,62	Co pak když:byřte vzřeli Syna:čłowěka an wřtupuge kdež prwé byl/	x	wřtupugjćy/	když pak vzřiete vyna cřłowieka/ an wřtupuge	protož vzřijte:li řyna čłowěka wřtupugijcieho	an wřtupuge
167	J 6,63	Duch geřt geň obřiwuge/ těloť nic neprořpjwá.	x	obřiwugjćy.	Duch geřt geň obřiwuge	duch g<ef>t ge<n>ž obřiwuge	kterýž obřiwuge
168	J 6,66	1564: A z:toho mnozý z:řvedlnjků geho odeřli zpět a nechodili s:řnjm wjce. 1568: A z:toho mnozý z:řvedlnjků geho odeřli zpět, a nechodili s:řnjm wjce.	z:řtěch p<řj>čin.	z:řtěch přjčin.	a ztoho pak mnozy z:řvednkuow geho	Z:řtoho mnozý z:řvedlnjkuow geho	Od toho čařu
169	J 6,68	1564: Pane k:řkomu pũgdeme? 1568: Pane k komu pũgdeme?	kamž:řbycho<m> řli	kamž:řbychom řli.	K:řkomut řbychom řli	k:řkomu puogdeme	k komuž pũydeme
170	J 7,1	1564: POtom pak chodil Geřžř po Galilei/ nebo nechtěl býti w řudřtwu/ proto že ho hledali Židé zabití. 1568: POtom pak chodil Geřžř po Galilei/ nebo nechtěl býti w řudřtwu/ proto že ho hledali Židé zabití.	choditi	choditi.	neř nechtiel choditi po řudřtwu	neř nechtieřle do řudřstwa choditi	ořřwati
171	J 7,1	1564: POtom pak chodil Geřžř po Galilei/ nebo nechtěl býti w řudřtwu/ proto že ho hledali Židé zabití. 1568: POtom pak chodil Geřžř po Galilei/ nebo nechtěl býti w řudřtwu/ proto že ho hledali Židé zabití.	řid řudřký	řid řudřký.	proto že řu řide hledali zabití geg	neř hledáču ge<h>o zabití	řidé

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
172	J 7,4	1564: Nižádný zagiftě wlkrytě nic nedělá kdož chce widjn býti. 1568: Nižádný zagiftě wlkrytě nic nedělá kdož chce widjn býti.	řlowautným / znamenjtým.	řlowautným / znamenitým.	ale hledi on aby nagewo wyřlo	a hledij on aby zgewen byl	Giftě žádný kdož chce zgewen býti
173	J 7,10	1564: A když odeřli bratřj geho/ tedy y on řleř k:řwátku ne:zgewně ale gako vkrytě. 1568: A když odeřli Bratřj geho/ tedy y on řleř k:řwátku, ne:zgewně, ale gako vkrytě.	tagně	tagně.	nezgewně/ ale iako tagně	ne zgewně, ale jako tyně	ne zgewně/ ale jakořto tyně
174	J 7,12	1564: A mnoho řečj bylo o:něm w:řářtupu 1568: A mnoho řečj bylo o:něm w:řářtupu.	řřuku / rozpřawky	řřuku / rozpřawky.	A weliky rozřbrog řieřře o niem w:řářtupu	a huhlanie mnohé řieřře w:řářtupu o:něm	A bylo reptánij mnohé w řářtupu o niem.
175	J 7,12	1564: Neni/ ale řwodj řářtup. 1568: Nenj/ ale řwodj řářtup.	Nikoli	Nikoli.	nicz/ ale řwodit řářtupy	nicz. ale řwodij řářtupy	ne/ ale řwodij řářtup
176	J 7,13	1564: Řádný wřřak o:něm nemřuwil zgewně pro bážeň řidůw. 1568: Řádný wřřak o:něm nemřuwil zgewně pro bážeň řidů.	řwobodně	řwobodně.	Ale wřřak řadny nemřuwil o:nem/ zgewně	a wřřak nižádný zgewně nemřuwiřře o:něm	Wřřak řádný zgewně o něm nemřuwil/ pro řtrach řidowřky
177	J 7,14	1564: Když pak giř polowicy řwátku ře wykonařo/ wřřaupil řeřřš do:řřrámu a vřil. 1568: Když pak giř polowicy řwátku ře wykonařo/ wřřaupil řeřřš do řřrámu, a vřil.	dnůw řwářečnjch.	dnůw řwářečnjch.	A když ře giř den řwatečjni na:řpoly diřil	Kdyř pak den řwatečnj na:řpoly de<n> dělil ře	řolowicy řwátku
178	J 7,19	Wřřak Mořřš řal wá<m> řákon/ a řádný z:řwás neřlnj řákona.	x	neřinj toho což welj řákon.	Wřřak geř Mořřš řal wám řákon/ a řadny z wás neřlnie řákona	Wřřak mořřieř řal wám řákon. a nižádný z wás neřynij řákona	Zdaliř wá<m> Mozes newyřal řákona/ a wřřak řádný z wás řkutký nedokazuje řákona?
179	J 7,24	Neřřřte podře twárhořti/ ale řřpřawdiwý řařd řřřte.	z:řřaměho řohleděnj	z řřaměho řohleděnj.	Neřřřteřř po řwřřcku	neřřřteřř řřřřiti podře twáři	Neřřřte podře řohleděnj

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
180	J 7,27	1564: Kryřtus pak když přigde/ žádný nebude wěděti odkud:by byl. 1568: Kryřtus pak když přigde/ žádný nebude wěděti odkud:by byl.	nezwj	nezwj.	žadny nezwie odkud by byl	nižadný newie odkud:by byl	žadný newij odkud:by byl
181	J 7,32	1564: Sřlyřřeli pak Faryzeowé zástup/ an o:něm takowé wěcy rozmlauwá: 1568: Sřlyřřeli pak Faryzeowé Zástup/ an o:něm takowé wěcy rozmlauwá:	hřlučjcy	hřlučjcy.	a řlyřřali řu zakonnicy zařtup an mluwi tyato wiecey o:něm	Vřlyřřiechu zako<n>nijcy zástup hřlučjcy o něm ty wěcy	Sřlyřřeli Faryzeowé že zástup repce o něm toto
182	J 7,34	1564: Hledati mne budete a nenaleznete: a kdež Iá budu/ wy [tam] nemůžte přigiti. Hledati mne budete a nenaleznete: a kdež Iá budu/ wy [tam] nemůžte přigiti.	gřem	gřem.	a kdež řem ia/ wy nemuožte przigiti	a kde gřem yá. wy nemožte p<ři>giti	a kdež yá řem/ tam wy nemůžte přigiti
183	J 7,35	1564: Zdali w:rozptýlenj pohanůw půgde/ a bude wčiti pohany? 1568: Zdali w:rozptýlenj Pohanůw půgde/ a bude wčiti pohany?	Řekůw	Řekůw.	Zdali wrozptýlenie pohanuow	zdali w rozptýlenie pohanuo puogde	Zdali w rozptýlenij pohanůw půyde
184	J 7,35	1564: Zdali w:rozptýlenj pohanůw půgde/ a bude wčiti pohany? 1568: Zdali w:rozptýlenj Pohanůw půgde/ a bude wčiti pohany?	Řeky	Řeky.	a bude wčiti pohany	a bude wčiti pohany	a wčiti bude pohany
185	J 7,40	1564: Tedy mnozý z:zástupu wřlyřřewřře tu řeč/ prawili Tentof geřt wprawdě prorok. 1568: Tedy mnozý z Zástupu wřlyřřewřře tu řeč, prawili/ Tentof geřt prawě Prorok.	řřowo	Sřowo.	Tehdy z:toho zařtupu/ když wřlyřřeli tyto rzeczi geho	Z:toho pak zástupu když wřlyřřiechu ty řečy geho	když wřlyřřeli tu řeč
186	J 7,41	Ginj prawili/ Tentof geřt Kryřtus.	Mefyáš	Mefyáš.	toto geřt kriřtus	Tento geřt kryřtus	Tento geřt Kryřtus
187	J 7,42	1564: zdaž nedj pjřmo/ že z:řemene Dawidowa/ a z Betléma měřřečka kdež geřt byl Dawid/ přigiti má Kryřtus? 1568: zdaž nedj pjřmo/ že z:řemene Dawidowa/ a z Betléma měřřečka kdež geřt byl Dawid, přigiti má Kryřtus?	byřliř	byřliř.	kdež geřt byl	kdež bieřře	kdež byl
188	J 7,48	1564: zdaliž kdo z:knjžat wvěřřil w:něho/ a nebo z:Faryzeůw? 1568: Zdaliž kdo z Knjžat wvěřřil w:něho/ a nebo z Faryzeůw?	z:řpowýřřených	z:řpowýřřených.	Zdaliž geřt kdo z kniežat wwierzil w:nieho	zdaliž z kniežat kdo wvěřřyl w:něho	kdo z wrchnijch

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
189	J 7,49	1564: Než záftup ten kterýž nezná zákona/ zlořečeniť glau. 1568: Než záftup ten kterýž nezná zákona/ zlořečeniť glau.	chafa/ zběř	chafa/ zběř.	ale zaftup ten	ale záftup tento	Ale záftup tento
190	J 8,4	1564: Miftře tato žena nynj geft poftižena w:cyzoložftwu. 1568: Miftře tato žena nynj geft poftižena w:cyzoložftwu.	cyzoložjcy	cyzoložjcy.	Tato žena nynie geft polapena w:cizolozftwu	tato žena nynie g<el>t w:cyzolozftwij popadená	poftižena geft w cyzoložftwu
191	J 8,8	A Gežjš lkloniw fe doľu, prftem pfaľ na:zemi.	x	fehnuw fe.	A opiet fchyliw fe pfaľ na zemi.	Gežjš pak fchyliw fe doluow	A opět fe lkloniw
192	J 8,9	Y zůftal tu Gežjš ľam a žena vproftřed stogecy.	x	kteráž byla vproftřed poftawena.	a žena vproftřed ťogecy	a žena vproftřed ťogecy	a žena v p<ro>ftřed ťogecy
193	J 8,21	kam ľa gdu/ wy nemůžete pŕigjiti.	giti	giti.	przigiti	pŕigjiti	p<ŕi>gijiti
194	J 8,25	To což [hned] spočátku prawjm wám.	wám giž dáwno prawjm	wám giž dáwno prawjm. Giž fem wám dáwno powěděľ kdo fem.	początek ge<n>ż y mluwim wa<m>	Počátek ge<n>ż y mluwim wám	Prwotně
195	J 8,26	Mnohoť mám o wás mľuwiti a fauditi: ale ten kterýž mne poľtaľ prawdomľuwný geft:	prawý	prawý/ prawdiwý.	prawdomľuwny	ale kterýž poľtaľ mě p<ra>wý geft	prawdomľuwný
196	J 8,28	1564: ale gakž mne naučil otec můg takt' mľuwjm. 1568: ale gakž mne naučil Otec můg takt' mľuwjm.	toľ	toľ.	tyt mluwim	tyt mluwim	to mluwim
197	J 8,29	A ten kterýž mne poľtaľ fe:mnaut' geft a ne opuľtiľ mne ľamého Otec:	x	nechaľ.	y neopuľtiľ mne ľameho	a nezuoľtawilt mne ľamého	Neopuľtiľ mne ľamého otec
198	J 8,39	1564: Kdybyľte ľynowé Abrahamowi byli/ ľnad:byľte činili ľkutky Abrahamowy: 1568: Kdybyľte ľynowé Abrahamowi byli/ ľnad:byľte činili ľkutky Abrahamowy:	giťe	giťe.	Gvte:li ľynowe Abrahamowi/ ľkutky Abrahamowy čzinte	Gľte:li ľynowé abrahamowi ľkutky abrahamowy činte	Byľte ľynowé Abrahamowi byli/ ľkutky Abrahamowy byľte činili.
199	J 8,42	1564: Byť Bůh otec wáš byl' miľowali:byľte mne. 1568: Byť Bůh Otec wáš byl' miľowali byľte mne.	giťe byľte	giťe byľte.	miľowali:byľte mne zagifte	miľowali:byľte giťe mě	giťie byľte mne miľowali
200	J 8,42	1564: Nebo ľa fem z:Boha poľfel/ a pŕiľfel fem 1568: Nebo ľa fem z Boha poľfel/ a:pŕiľfel fem	wyľfel	wyľfel.	Neboť fem ia poľfel z:boha	neb yá z:boha poľfel fe<m> a pŕiľfel	Neb fem yá z Boha poľfel y pŕiľfel
201	J 8,42	1564: Nebo ľa fem z:Boha poľfel/ a pŕiľfel fem 1568: Nebo ľa fem z Boha poľfel/ a:pŕiľfel fem	pŕicházým	pŕicházým.	a pŕiľfel fem	neb yá z:boha poľfel fe<m> a pŕiľfel	Neb fem yá z Boha poľfel y pŕiľfel

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Kladyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
202	J 8,43	1564: Proč mluwenj mého nechápáte? 1568: Proč mluwenj mého nechápáte?	nep<ři>gimate	nepřigimate.	Procz rzeczi mee nepoznawate	proč mluwienie mé<h>o nepoznawáte	Proč řeči mé neznáte?
203	J 8,43	Proto že [hned] flyšleti nemůžete řeči mé.	řlowa	řlowa.	že nemuožete flyšleti řecci mee	neb nemuožte flyšleti řeči mé	že nemůžte flyšleti řeči mé
204	J 8,44	1564: On byl wraždlnjk od:počátku a w:prawdě neštál: nebo prawdy w:něm nenj. 1568: On byl wraždlnjk od:počátku a w:prawdě neštál: nebo prawdy w:něm nenj.	lidobitec	lidobitec.	Ont geft byl wraždlnnikem	on wraždlnijk bieffe	wraždlnijke<m> byl
205	J 8,44	1564: On byl wraždlnjk od:počátku a w:prawdě neštál: nebo prawdy w:něm nenj. 1568: On byl wraždlnjk od:počátku a w:prawdě neštál: nebo prawdy w:něm nenj.	neyprw	neyprw.	od:počatku	od počátku	od počátku
206	J 8,46	1564: Kdo z:wás bude mne treštati z:hřjchu? 1568: Kdo z:wás bude mne treštati z:hřjchu?	může mne obwinniti	může mne obwinniti.	Kdo z:wás treštati mne bude z:hřziechu	Kdo z:wás treštati mne bude z:hřiechu	Kdo z waas trefce mne z hřijchu?
207	J 8,48	Wřlak my dobře prawjme že gfy ty Samarytán/ a d'ábelřtwj máš	x	Zdaliž my zle.	Wřlak mý dořrze prawime	Wřlak dobře prawime my	Zdaliž my dořře neprawijme
208	J 8,49	Iáť d'ábelřtwj nemám/ ale ctjm Otce mého [než] wy řte mne nevtili:	x	mařili/ zhaněli/ potupili.	ale wy gfte mě nevtili	ale wy nevtili:řte mě	a wy řte vhanili mne
209	J 8,51	Bude:li kdo zachowáwati řlowo mé/ řmrti nevrj na:wěky.	x	zachowal:li:řby kdo kdyby kdo zachowáwal.	Geřli že kdo rzecž mu zachowawati bude	a kdo řeč mu zachowawati bude	bude:li kdo řeč mů zachowáwati
210	J 8,53	Zdali řy ty wěřřij Otce nareho Abrahama kterýž vmřel y Prorocy zemřeli řau:	x	neřli Otec náš Abřaha<m>	zdali ty wietřři gfy neřli otec nareř Abraham	zdali ty wěřřij řy otce nareho abrahama	wěřřij neřli otec náš Abraham
211	J 8,55	Ale známř geg/ a řeč geho zachowáwám.	x	řeči geho ořřijhám.	a rzeč geho zachowawam	a řeč geho zachowáwám	a řeč geho zachowáwám
212	J 8,56	1564: Abraham otec wáš wesřeli ře/ aby widěl den můg: 1568: Abraham Otec wáš wesřeli ře/ aby widěl den můg:	pléřal chtiwořtj	pléřal chtiwořtj.	wefeli ře geř	wefeli ře geř	wefeli ře

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
213	J 9,1	1564: A Pomjigege [Gežjš] vzřel čłowěka ślepého od:narozenj 1568: A Pomjigege [Gežjš] vzřel čłowěka ślepého od narozenj	gda odtud	gda odtud.	A Bera fe	A Pomigege gežjš	A Pomijgege Gézus
214	J 9,2	Milřře kdo geřt zhřřelřřil/ tento:li čili rodičowé geho/ že ře řlepý narodilřř?	x	že geřt toho zařřřauřřeno aby on ře.	aby ře řlepy narodil	aby řlepý ře narodil	že ře řlepý narodil
215	J 9,4	Přřgdet noc kdyřřto řřádný nebude mocy děřřati:	x	Blřřřj ře.	prřřgdet nocz	přřřcházřřet nocz	Přřřcházřřřť noc
216	J 9,7	A on řřel, a vmyřř ře/ a přřřřel wida.	x	hledě.	wida	wida	wida
217	J 9,11	Y odřřed a vmyřř ře prořřledřř řem.	widřřm	widřřm.	widim	widim	A kdyřř řem řřel a vmyřř ře/ zrak řem přřřřal
218	J 9,16	Ten čłowěk nenj z Boha/ nebo ne ofřřřřhá Soboty.	x	řřřetřřj.	Neniet cřřłowiek tento od:řřoha/ neřřřt Soboty nezachowawa	Nenie tento čłowěk od boha/ řře řoboty neofřřřřehá	Naniřřřť ten čłowěk od Boha/ řře řoboty neofřřřřřřhá.
219	J 9,24	1564: Y zawořřřali opěřřt znou čłowěka [toho] kteryřř byl řlepý 1568: Y zawořřřali opěřřt znou čłowěka [toho] kteryřř byl řlepý	podruhé	podruhé.	Tehdy zawořřřali řřu opiet cřřłowieka	Powořřřali řřu opěřřt čłowěka	Tedy powořřřali opěřřt čłowěka
220	J 9,27	Giřř řem wám powěđedřřř a ne řřlyřřřeli:řřře:	pořřřřouchali řře	pořřřřouchali řře.	Powiediel řem wa<m> giřřř/ a řřlyřřřřali řře	Rzekl gřřem wám giřřř a řřlyřřřřřře	neřřlyřřřřřře řře
221	J 9,28	Y zřřořřečřřřili gemu a řřekli/	nařřřřali mu	nařřřřali mu.	Y zlorzeczřřřřili gemu	Protořř zřřořřečřřiechu gemu	Tedy haněřřři ho
222	J 9,30	Totřř geřřřt giřřřře diwná wěc že wy newřřřte odkud geřřř/ a otewřřřel oči mé.	mohřřř otewřřřřiti	mohřřř otewřřřřiti.	a otewřřřřel geřřř oči me	a otewřřřřel oči mee	awřřřřřřřak otewřřřřel oči mé
223	J 9,34	Y wyřřřnali geg wen.	x	wyobcowali/ vyřřřřaučřřřili.	y wyřřřnali gřřu geg wen	y wyřřřřřřřli gřřřu geho wen	Y wyřřřřřřřli ho wen.
224	J 9,35	a kdyřř geg nalezřřř/ řřekl gemu	x	nalezřřřna geg/ naleđřřř.	a kdyřř nalezřřř geg	A kdyřř nalezřřř geho	a kdyřř ho nalezřřř
225	J 9,37	1564: Y widěřř řy ho a kteryřř mřřřuwj řřřtebau ontřř geřřř. 1568: Y widěřř řy ho, a kteryřř mřřřuwj řřřtebau ontřř geřřř.	tentřř	tentřř.	ont geřřř	ont geřřř	ontřř g<el>t

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
226	J 10,5	1564: Ale cyzýho nikoli nenáľledugj/ ale vtjkagjt' od:něho nebo neznagj hľafů cyzých. 1568: Ale cyzýho nikoli nenáľledugj/ ale vtjkagjt' od:něho/ nebo neznagj hľafů cyzých.	giných paťtýřů	giných paťtýřů.	neľ neznagie hľafuo ciziech	neb gů neznali hľafuow cyzých	neb neznagij hľafu cyzých
227	J 10,6	To přjľlowj powěděľ gim Gežjš:	podobenstwj	podobenstwj.	to przjľlowie	To přjľlowie	To p<řj>ľlowij
228	J 10,8	wľyckni kolikož gich koli přede:mnu přjľľo/ zľoděgi gľau a ľotři:	nebywľe od Boha poľľáni	nebywľe od Boha poľľáni.	Wľyckni kolikož koli przjľľo gich	wľyckni koliko koli přjľľo gich	Wľyckni kolik gich koli přede:<m>nau přjľľo
229	J 10,10	Zľoděg nepřicházý gedině aby kradľ, a mordowaľ, a zahubiľ.	x	zahľadiľ/ k zahynutj přjwedľ.	aby kradľ/ a mordowaľ a huľil	aby kradľ a mordowaľ a zatratil	než aby kradľ/ a mordowaľ/ a huľil
230	J 10,10	1564: Iá ľem přjľľeľ aby žiwot měli/ a hogněgi [aby] měli. 1568: Iá ľem přjľľeľ aby žiwot měli/ a hogněgi [aby] měli.	hognofť	hognofť.	at aby ... a hogněgi měli	aby ... hoyněgi měli	a hoyněgij aby měli
231	J 10,11	1564: Dobrý paťtýř duľľi ľwau pokľadá za:owce. 1568: Dobrý Paťtýř duľľi ľwau pokľadá za Owce.	żiwot	żiwot.	dobry paťtýrz duľľi ľwu poklada/ za owcze	dobry paťtýrz dáwa duľľi ľwú za owce ľwee	Dobry paťtýř žiwot ľwúy dáwa za owce
232	J 10,12	kterýž nenj Paťtýř/ gehož negľau Owce wľaľtnj/ wida Wľka an gde y opaullj Owce	x	přicházegjěho.	Widi wľka an gde	widij wľka přicházegjiciego	widij wľka přicházegjěho
233	J 10,13	Nágemnj pak vtjká nebo nágemnj gęľt, a nemá péče o Owce.	x	nenj mu.	nicz gemu nenie do owecz	a nepřjľľuľľie k:němu o owcech	nená péče o owce
234	J 10,15	Gakož mne zná Otec/ tak y Iá znám Otcę/ a duľľi ľwau pokľadá<m> za:Owce.	x	żiwot.	a duľľi ľwu pokladam za owcze ľwe	duľľi ľwú pokľádám za owce mee	a žiwot ľwúy kľadu owce
235	J 10,16	a budeľ geden Owćinec [a] geden Paťtýř:	x	gedno ľľado.	a budeť geden owczinecz a geden paťtýrz	geden owćinec	a bude geden owćinec/ geden paťtýř
236	J 10,19	Tedy ľtaľa ľe opęť různice mezy Židy pro tyto řeči	x	rozdwojenj.	Y ľtaľo ľe gęľt opiet rozďielenie mezy židy	Rozďelenie opęť ľtaľo ľe	Protož ľtaľa ľe opiet různice mezy židy

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
237	J 10,22	1564: Y bylo poswjcenj w:Geruzalémě a zyma byla: 1568: Y bylo poswjcenj w:Geruzalémě a zyma byla:	Památka obnowenj chrámu za čafu Machabeůw po fmrty Antyocha.	Památka obnowenj chrámu za čafu Machabeůw po fmrty Antyocha.	pořwiecenie w Geruzalemě	pořwiecenie w geruzalémě	pořwěcenij w Gerozolijmě
238	J 10,24	1564: geftli že gfy ty Kryftus powěz nám zgewně: 1568: geftli že fy ty Kryftus powěz ná<m> zgewně:	fmele / fwoobodně	fmele / fwoobodně / fwětle.	Sy:li ty kryftus powiez na<m> zgewně	gfy:li ty kryftus powěz nám zgewně	Sy:li ty Kryftus powěz nám fwoobodně.
239	J 10,34	Wřlak pľáno geft w:zákoně walfem	x	Y zdaliž nenj pľáno.	Wřlak pľáno geft w:zákoně walfem	Wřlak pľáno geft w:zákoně walfem	Nenij:liž pľáno w zákonie walfem?
240	J 10,35	Poněwadž ty nazwał Bohy k:nimžto řeč Božj řtala fe	x	kterýmž.	k nimžto	k:nimž	k nimžto
241	J 11,30	Geřtě pak byl Gežjš nepřifšlel do:měřtečka/ ale byl na:tom mjřtě kdež wyřřla byla proti němu Marta.	x	fe ř:njm potkala.	kdežto wybřehla marta proti niemu	kdež potkala fe s nim marta	kdežto byla Marta proti němu wybřehla
242	J 11,33	Zařřonal duchem, a zkormautil fe a řekl/	x	zařřwal w:Duchu	Zařřwal geft duchem	zařřwal duchem	zařřonal duchem
243	J 11,33	1564: zařřonal duchem a zkormautil fe a řekl/ 1568: Zařřonal duchem, a zkormautil fe a řekl/	fām febe	fām febe.	a zarmutil fām fe	zarmútiw fām fe	a fām febe zarmautil
244	J 11,35	Y zaplakal Gežjš.	x	řlzył.	y zaplakal geft gežjš	y zaplakal geft gežjš	Y řlzel Gézus
245	J 11,38	1564: Gežjš pak opět zařřonaw fām w:řobě/ přifšlel k:hrobu. 1568: Gežjš pak opět zařřonaw fām w:řobě/ přifšlel k:hrobu.	zařřaw	zařřaw.	Tehdy opiet Gežjš zarřwal fām w:řobie	Protož gežjš opět zařřaw fām w:řobě	Gézus tedy opět zařřonaw fām w řobě
246	J 11,44	1564: Y wyřřel kterýž byl vmřel/ mage řwázané ruce y nohy rauchami/ a twář gehu řřatem byla obwinuta. 1568: Y wyřřel kterýž byl vmřel/ mage řwázané ruce y nohy rauchami/ a twář gehu řřatem byla obwinuta.	řřacalřtem	řřacalřtem.	a twarz gehu ruchu byla zawazana	a twář gehu rúčú bieřře obwázaná	ruce y nohy mage obwázané řřátky hrobovnými a twář gehu plėnau byla obwinuta
247	J 11,44	Rozwěžtež geg, a nechte at' odegde.	x	odgřti.	nechtež at odegde	a nechte odgřti	a nechte odgřti
248	J 11,48	1564: y přřgdau Řřmané a odegmau mjřřto nářře y lid. 1568: y přřgdau Řřmané a odegmau mjřřto nářře, y lid.	zahřladj	zahřladj.	a odegmut měřřto nářře y lid	y wezmau nářře mjřřto y lid	a odeymau y mjřřto nářře y lid

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
249	J 11,51	1564: ale Biskupem byw léta toho prorokował že geft měl Gežjš vmřiti za lid: 1568: ale Biskupem byw léta toho, prorokował že geft měl Gežjš vmřiti za lid:	ten národ	ten Národ.	že gežiš miel vmrziti za lid	že:by měl gežijš vmřiti za lid	že Gézus vmřijti měl za lid
250	J 11,54	Gežjš pak giž nechodil zgewně mezy Židy:	fwoobodně	fwoobodně.	gežiš pak nechodil giž zgewně v:židuow	giž nezegwně chodielle v:žyduow	zgewně
251	J 11,55	1564: y mli mnozý do:Geruzaléma z:kraginy té před welikonocy aby fe očířtili. 1568: Y mli mnozý do Geruzaléma z:kraginy té před Welikonocý aby fe očířtili.	hody	Hody.	przed welikonocy	před zabitijm beránka	před flawnořtij gitij páně
252	J 11,57	1564: Wydali pak byli Biskupowé a Faryzeowé mandát/ geřtli že:by kdo zwěděł kde:by byl aby powěděł/ aby geg gali. 1568: Wydali pak byli Biskupowé a Faryzeowé mandát/ geřtli že:by kdo zwěděł kde:by byl, aby powěděł/ aby geg gali.	přikázanj/ rozkaz	přikázanj/ rozkaz.	býli gfu dali rozkazanie	rozkázanie	přikázanj
253	J 12,1	1564: TEdy Gežjš řleřtý den před welikonocý přilřel do Betaný 1568: TEdy Gežjš řleřtý den před Welikonocý přilřel do Betaný	řleřt dnů	řleřt dnů.	PRed řleřti pak dny welikonocžnimi	Gežijš pak před řleřti dny zabitie beránka	TEdy před řleřti dny flawnořti gitij pánie
254	J 12,2	Y připrawili gemu tu wečeři/ a Marta pořluhowała:	přilř uho<wała>	přilř uhowała.	Marta przilř uhowala	Marta přilř uhowáľle	Marta pořluhowala
255	J 12,3	1564: Marya pak wzawřli libru mařti drahé z nardowého kořene/ pomazała noh Gežjšľowých/ Marya pak wzawřli libru mařti drahé z:nardowého kořene/ pomazała noh Gežjšľowých/	nesřfaľřľowané/ z:prawého nardu	nesřfaľřľowané/ z:prawého nardu.	Maria wzala geřt libru mařti drahe/ z Nardoweho korzenie	maria wzala libru mařti drahé z nardowého kořene	Marya tedy wzala libru drahé zkuffené nardowé mařti
256	J 12,5	1564: Proč tato mařt nenj prodána za tři řta peněz/ a nenj dáno chudým? 1568: Proč tato mařt nenj prodána za tři řta peněz/ a nenj dáno chudým?	grořľů	grořľů.	nenie prodana za trzi řta peniez	nenie p<r>odána za tři řta peněz	nenij prodána za tři řta grořľů

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
257	J 12,11	nebo mnozý z Židů odcházeli pro:něho/ a vvěřili w:Gežjffe.	x	odstupowałi od Biskupů.	neb mnozy zżiduow odchazeli pro:něho/	nebo mnozý pro:něho odcházyechu z żyduow	že mnozý z židů pro něho odcházeli
258	J 12,11	nebo mnozý z Židů odcházeli pro:něho/ a vvěřili w:Gežjffe.	x	vwěřovali.	a wierzili w geżjffe	a wěřili w geżjffe	a wěřili w Gézufa
259	J 12,13	1564: nabrali ratolestj palmowých a wyfli proti:němu a wołali, Spas nás: 1568: nabrali ratolestj Palmowých/ a wyfli proti němu, a wołali, Spas nás:	Hofanna	Hofanna	Spas nas	Spas nás	Hosanna
260	J 12,14	1564: Y nalez Gežjš oflátko/ wfedł na:ně: 1568: Y nalez Gežjš Oflátko wfedł na:ně:	doftaw	doftaw.	y nalezł geżjś oflatko	Y nalezł geżjś olijka	dofedł Gėzus oflátka
261	J 12,23	1564: Přifltať geft hodina aby oflawen byl Syn:čłowėka 1568: Přifltať geft hodina aby oflawen byl Syn:čłowėka	čas	čas.	Przychaziet hodina	Přicházýt' hodina	Přifltať hodina
262	J 12,25	Kdož miługe dułli fwau/ ztratjt' gi:	żiwot	żiwot	Kto miługe żiwot fwuog	Kdo miługe dułli fwú	Kdoż miługe żiwot fwúy
263	J 12,27	Nynj dułfe má zkormaucena geft.	x	zarmaucená.	Nynie dułfe ma zarmuczena geft	Nynie dułfe má zarmúcena g<el>t	Nynij dułfe má zarmaucena geft.
264	J 12,27	1564: Otče wyfwobod' mne z:tėto hodiny. 1568: Otče wyfwobod' mne z:tėto hodiny.	řpas	řpas.	wyfwobod' mne z:tėto hodiny	wyfwobod' mě	pomoz mi z tėto hodiny
265	J 12,28	Y oflawil' sem/ y gełłie oflawjm.	opět	opět.	a gełłie oflawim	a opět oflawijm	y gełłie oflawijm
266	J 12,29	Zahřmėło.	hrom vdeřil	Hrom vdeřil.	Zie by ve hromobiti řtalo	že:by ře hřijmanie řtalo	že:by ře hřijmáníj řtalo
267	J 12,32	1564: A lã budu:liť powýřfen od:země/ wfłecky potãhnu k:řobě. 1568: A lã budu:liť powýřfen od země/ wfłecky potãhnu k:řobě.	pozdwiżen	pozdwiżen.	A ia kdyż powýřfen budu od země	a yã budu:li pozdwiżen od země	A yã kdyż powýřfe<n> budu
268	J 12,33	To geft pak powėděl znamenage kterau:by řmrtj měl vmřiti.	x	gakau.	znamenage kteru by řmrti miel vmrziti	znamenage kterú:by řmrtij měl vmřieti	znamenage kterau řmrtij měl vmřiti
269	J 12,34	kdo geft to Syn:čłowėka?	ten	ten.	ktery geft to řyn cřłowieka	a kdo g<el>t ten řyn cřłowėka	Kdo geft ten řyn cřłowėka?
270	J 12,37	1564: A:ãkoli tak mnohá znamenj činił před:nimi [wřłak] řau nevwěřili w:něho: 1568: A ãkoli tak mnohá znamenj činił před:nimi [wřłak] řau nevwěřili w:něho:	zãzraky	zãzraky.	acžkoli tak mnoho diwuow cřinil przed:nimi	Kdyż pak tak mnoho znamenij činiełfe před:nimi	A kdyż tak mnohá znamenij včinił před nimi

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
271	J 12,38	Pane kdo vvěřil mluwenj naffemu?	flyffenj	flyffenj/ kázanj.	kto geft wvierzil flyffeni naffemu	kdo vvěřil flyffenij naffemu	kdo vvěřil řeči naffij
272	J 12,40	Oflepił oči gegich/ a zatwrdił frdce gegich/ aby očima newiděli, a frdcem nerozuměli/ a neobrátili fe, abych gich nevzdrowił.	x	mozoły dał na.	oflepil oczi gich –	a zatwrdil frdce gich	zatwrdil frdce gegich
273	J 12,40	Oflepił oči gegich/ a zatwrdił frdce gegich/ aby očima newiděli, a frdcem nerozuměli/ a neobrátili fe, abych gich nevzdrowił.	x	Aby nepřiflo k tomu že:by očima widěli/ a Srdcem rozuměli/ a obrátili by fe/ a vzdrowił bych ge.	aby newideli oczima/ a nerozumieli frdcem/ a neobratili fe	aby newiděli očima a nerozuměli frdcem a obrátili:by fe. a vzdrowil:bych ge	aby newiděli očima/ a nerozuměli frdcem/ a aby fe neobrátili/ a abych gich neuzdrawil
274	J 12,42	1564: Ale wšlak mnozý y z:knjžat vvěřili w:něho/ ale pro Faryzee newyznáwali ho aby ze:flkoly nebyli wyobcowáni. 1568: A ačkoli mnozý z Knjžat vvěřili w:něho/ wšlak pro Faryzege newyznáwali ho aby ze:flkoly nebyli wyobcowáni.	wykleti	wykleti.	aby t zboru nebyli wyhnani	aby ze:flkoly nebyli wywrzeni	aby z flkoly nebyli wywrzeni
275	J 12,45	a kdož widj mne, widj toho kterýž mne pořlal:	x	patřj.	a ktož widis mě	a kdož widij mě	A kdož mne widij
276	J 12,48	Kdož mnau pohrdá a nepřigjmá řlow mých/ máť kdo:by geg faudił:	x	mne zamjtá.	Ktož mnu pohrda	Kdož zhrdá mnú	Kdož mne opomijtaa
277	J 13,1	1564: Před řwátkem pak welikonočnjm/ wěda Gežjš že přifřla hodina geho aby řleł z:tohoto řwěta k:otcy: 1568: Před řwátkem pak welikonočnjm wěda Gežjš že přifřla hodina geho aby řleł z:tohoto řwěta k:otcy:	gitj Páně	gitj Páně.	PRzede:dnem pak řlawnym Welikonocžnim	PRzede:dnem řwátečnijm zabitie beránka	PŘed řwátke<m> pak gitij páně

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
278	J 13,4	1564: wřtał od wečeře a řložil raucho řwé/ a wzaw profřeradlo přepářal ře. 1568: wřtał od:wečeře, a řložil raucho řwé/ a wzaw profřeradlo přepářal ře.	řukni	řukni.	a řložil rucho řwe	a řložil řúcha řwá	wřtane od wečeře/ a řložij raucha
279	J 13,4	1564: wřtał od wečeře a řložil raucho řwé/ a wzaw profřeradlo přepářal ře. 1568: wřtał od:wečeře, a řložil raucho řwé/ a wzaw profřeradlo přepářal ře.	rauchu/ řřat	rauchu/ řřat.	A kdyř wzal profřeradlo	A kdyř wzal profřeradlo	a kdyř wzal wřrufec
280	J 13,10	Y wy řřiti gřte ale ne:wřřickni.	x	řřitj.	y wy řřiti gřte	y wy řřitij gřte	Y wy řřiti řte
281	J 13,12	Wjřte:řiř co řem vřinił wám?	Rozumjřte:řiř	Rozumjřte:řiř.	Wjřte:řiczo řem wam vřinił.	Wjřte:ři co řem wám vřinił.	Wjřte:řiř co řem vřinił wám?
282	J 13,14	Poneřwadř tedy řá vmyř řem nohy wářře Pán a Miřřtr/ y wy máte gedem druhému nohy vmřwati.	x	powinni řte.	y wy mate gedem druhemu vmywati nohy	y wy máte gedem druheemu nohy mřti	také wy máte weřpolek gedni druhých mřti nohy
283	J 13,17	1564: Znáte:ři tyto wěcy řřlahořlawenj gřte řudete:ři ge řřiniti. 1568: Znáte:ři tyto wěcy/ řřlahořlawenj gřte řudete:ři ge řřiniti.	řudete	řudete.	Vmřte:ři tyto wěcy/ řřlahořlaweni řudete/ gřřti ře ge řudete řřiniti	Vmřte:ři tyto wěcy. řřlahořlaweni řudete:ři řřiniti ge	řřlahořlawenj řte/ řudete:ři to řřiniti
284	J 13,22	1564: Tedy vřednjcy wzřřládali na:řebe weřpolek pochyřugjce o:řkom:řy to prawil. 1568: Tedy Vřednjcy wzřřládali na:řebe weřpolek pochyřugjce o:řkom:řy to prawil.	přemřřlegjce	přemřřlegjce/ nemohauce rozuměti	pochyřugjce o:řkom:řy to rzekl	pochyřugjce o:řkom:řy prawil	pochyřugjce o ko<m> by p<ra>wil
285	J 13,23	1564: Był pak gedem z:wřednjků Geřřřřlowých kterýř zpoleřł na přřech geho gehoř miřował Geřřřř: 1568: Był pak gedem z:wřednjků Geřřřřlowých kterýř zpoleřł na přřech geho gehoř miřował Geřřřř:	řřnu/ řřině	řřnu / řřlně.	odpocřiwage na:přřech geřřřřlowých	Protoř bieřře odpocřiwage gedem z wřednjkuow geho na řřonu geřřřřlowu	odpocřiwage w řřnu geho
286	J 13,26	A omočiw řřlěb podał Giđářřowi [řřnu] řřřimona řřřkaryotřkého.	x	zmáčew.	A kdyř omočil řřlěb	A kdyř omočil řřlěb	A kdyř omočil řřlěb

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
287	J 13,37	[a lá] dulli fwau za:tebe položjm.	żiwot	żiwot.	ia żiwot fswuog za tie flożim	dullí fwú za:tě položi	Żiwot fwúy za tebe wydá<m>.
288	J 13,38	1564: Amen amen prawjm tobě/ Nezazpjwát' kohaut až mne třikrát zapřjš. 1568: Amen amen prawjm tobě/ Nezazpjwát' kohaut až mne třikrát zapřjš.	že	że.	aż trzikrat mne zaprzieś	doniż třikrát mne nezapřjš	aż mne třikrát zapřjš
289	J 14,3	A odegdu:liť a připrawjm wám mjsto/ zasfeť přigdu a poberu wás k:lobě lamému	x	když odegdu	a odegduliť a prziprawim wam mieřto	a odegdu:li a připrawim wám mieřto	A odehydu:liť k připrawenij wá<m> mijřta
290	J 14,7	1564: a giž nynj geg znáte a widěli:fte ho. 1568: a giž nynj geg znáte, a widěli:fte ho.	od:nýněgflka	od této nyněyllj chwjle.	a potom geg poznate/ y widieli fte geg	a potom gey poznáte y widěli:fte gey	A nynij znáte ho/ a widěli fte ho.
291	J 14,10	[a což] newěřjš že lá w:Otcy, a Otec we:mně gefť?	x	zdali.	newierziś że ia w:otcy/ a otec w:mně gefť	newěřijř:liž že já w:otcy	Což newěřijř že já w otcy řem
292	J 14,11	1564: Wěřte mi že lá w:otcy a Otec we:mně/ a nebo alpoň pro:řamy řkutky wěřte mi. 1568: Wěřte mi že [řem] lá w:Otcy, a Otec we:mně/ a nebo alpoň pro:řamy řkutky wěřte mi.	pakli nic	pakli nic.	Newierziř:liž že ia w otcy řem a otec w:mně gefť/ alpoň pro:řkutky wierzte	alpoň pro řamy řkutky wěřte	Wieřtež mi/ že já w otcy řem/ a otec we mně. Alpoň pro řamé řkutky mi wěřte-
293	J 14,12	1564: Kdož wěřj we:mne/ řkutky kteréž lá činjm y on činiti bude/ a wěřlř nad:ty činiti bude nebo lá gdu k:otcy mému. 1568: Kdož wěřj we:mne/ řkutky kteréž lá činjm y on činiti bude/ a wěřlř nad:ty činiti bude nebo lá gdu k Otcy mému.	poněwadž	poněwadž.	Neř ia gdu k:otcy	neb já k:otcy gdu	a wěřlř nad ty činiti bude/ neb já k otcy gdu.
294	J 14,17	1564: Ale wy znáte geg, nebt' v:wás přebýwa/ a w:wás bude. 1568: Ale wy znáte geg, nebt' v:wás přebýwá, a w wás bude.	żuřtawá	żuřtawá.	Ale wy geg poznate/ nebot bude ř:wami przebywati a w was bude	ale wy poznáte geho. neb v wás zuořtane. a w wás bude	ale wy ho znáte/ neř v wás żuřtawá
295	J 14,21	1564: Kdož:by meř prikázanj má a ořřjhař gich/ ont' gefť ten kterýž mne miřuge: 1568: Kdož:by meř prikázanj má, a ořřjhař gich/ ont' gefť ten kterýž mne miřuge:	miřugjcy	miřugjcy.	tent gefť genž mie miřuge	ten gefť genž mne miřuge	ten' gefť ge<n>ž mne miřuge

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
296	J 14,31	1564: Wřtaňte pod'me odtud. 1568: Wřtaňte, pod'me odtud.	pryč	pryč.	Wřtaňte pod'mež odtudto.	Wřtaňte pod'me odfud	Wřtaňte/ pod'me odfud.
297	J 15,2	1564: Každau ratoleřt kteráž we:mně neneře owoce/ odřezuge: 1568: Každau ratoleřt kteráž we:mně neneře owoce, odřezuge:	rěw	rěw.	Každau ratoleřt	wřřelikú ratoleřt	Každú ratoleřt kteráž neneře we mně owoce
298	J 15,5	kdo zúřtáwá we:mně a Iá w:něm/ ten neře owoce mnohé.	x	hogné.	tent neře owotce mnohe	tent neře wřitek mnohý	ten' neře owoce mnohé
299	J 15,6	1564: Nezúřtařli:by kdo we:mně wywržen bude wen gako ratoleřt/ a wřchnet'/ a zberaut' geg a na oheň wvrhau/ a řhořjt'. 1568: Nezúřtařli:by kdo we:mně wywržen bude wen gako ratoleřt, a wřchnet'/ a zberaut' geg, a na oheň wvrhau, a řhořjt'.	ty ratoleřti	ty ratoleřti.	a zberut geg	a řhromáždiet geg	a zbįjragij ge
300	J 15,8	1564: W tomt' geřt ofřawen otec můg/ abyřřte owoce mnohé nelli/ a budete mogli wřednljcy. 1568: W:tomt' geřt ofřawen Otec můg/ abyřřte owoce mnohé nelli/ a budete mogli Wřednljcy.	mi za:wřednljky	mi za:Wřednljky	a wřčiněni byli mogli wřednljcy	a byli wřčiněni mogli wřednljcy	abyřřte wřitek hoyný p<ři>nářřeli/ a wřčiněni byli mogli wřednljcy
301	J 15,11	1564: Toto řřuwil řem wám/ aby radořř má zúřtařa w:wás/ a radořř wářře [aby] býřa plná. 1568: Toto řřuwil řem wám/ aby radořř má zúřtařa w wás/ a radořř wářře [aby] býřa plna.	ře dopniřa	ře dopniřa.	a radořř wářře aby ře napniřa	a radořř wářře napniřna býřa	a radořř wářře aby býřa napniřna
302	J 15,12	1564: Totot' geřř přikázanj mé abyřřte ře miřowali weřpolek/ gako [y Iá] miřowal řem wás. 1568: Totot' geřř přikázanj mé abyřřte ře miřowali weřpolek/ gako [y Iá] miřowal řem wás.	gedni druhé	gedni druhé.	abyřřte ře miřowali weřpolek	abyřřte ře miřowali weřpolek	abyřřte ře miřowali weřpolek
303	J 15,13	Wěřřliřho miřowánj nadto řřadný nemá, neřž aby duřři řřwau pořřořřil za:přáteřř řřwé.	x	Lářřky.	Wietřřihot miřowanie nad toto řřadný nema	wěřřřiehot nad:to miřowánie řřadný nemá	Wěřřřiřho miřowánij

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
304	J 15,13	1564: Wětřlǰho miłowánj nadto žádny nemá než aby duřli řwau položil za:práteřy řwé. 1568: Wětřlǰho miłowánj nadto žádny nemá, než aby duřli řwau položil za:práteřy řwé.	żiwot	żiwot.	než aby niekto duřli řwu položil za przateřy řwe	než aby duřly řwau položyl kdo za:práteřy řwee	než kdož żiwot řwůy klade za práteřy
305	J 15,16	1564: ale Iá řem wás wywolił a pořtawił abyřte řli a owoce přineřli 1568: ale Iá řem wás wywolił/ a pořtawił abyřte řli a owoce přineřli	vžitek	vžitek.	abyřte řli a vžitek przineřli	vžitek přineřli	abyřte řli a vžitek p<ři>neřli
306	J 15,17	To přikazugi wám abyřte ře miłowali weřpolek.	x	gedni druhé.	abyřte ře miłowali weřpolek	abyřte ře weřpolek miłowali	abyřte ře miłowali weřpolek
307	J 15,20	nenjř řlužebnjk wětřřj Pána řwého.	x	neřli Pán geho.	Neniet řlužebnik wietřli neřli pan geho	nenie řlauha wětřřj pána řwého	Nenijř řlužebnjk wětřřj pána řwého
308	J 15,20	1564: Poněwadž řau řečj mých řřetřili/ y wailj řřetřiti buďau. 1568: Poněwadž řau řeči mé řřetřili: y wailj řřetřiti buďau	řřáhli	řřáhli.	a poněwadž řgu rzeczi me řřetřili	poněwadž řgau řeči mee řřetřili	Geřli řeč mů zachowáwali/ y wailřř zachowáwati buďau
309	J 15,24	ale nynj řau y widěli, y nenáwiděli, y mne, y Otce mého.	x	než giž	ale nynie řu y widieli/ a nenawidieli mne	ale nynie y widěli y nenáwiděli	Nynij pak y widěli y nenáwiděli/ netoliko mne/ ale také otce mého
310	J 15,27	1564: ano y wy řwěďectwj wydáwati buďete nebo od:počátku ře:mnau gře. 1568: ano y wy řwěďectwj wydáwati buďete/ nebo od:počátku ře:mnau gře.	řwěďęte	řwěďęte.	y wy řwiedecztwie wydawati buďete/ nebo od:początku ře:mnu gře.	y wy řwěďectwie wydáwati buďete o mně	Anořř y wy řwěďkowé ře/ neř od počátku ře:mnau ře.
311	J 16,2	Wypowęďjř wás ze:řkol:	z:řhromážďęnj řwých wyłauęj	z:řhromážďęnj řwých wyłauęj	Wen z:řbocy honiti buďu wás	ze zboruow wćiniet wás	Z řkol wás wypowęďj

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
312	J 16,2	1564: ano přigdet' čas že wšeliký kdož wás mordowati bude/ domnjwati fe bude že tim Bohu flaužj. 1568: ano přigdet' čas, že wšeliký kdož wás mordowati bude/ domnjwati fe bude že tjm Bohu flaužj.	naftáwá	naftáwá	a przigde hodina	ale p<ri>cházýt hodina	Ale přigdet' čas
313	J 16,5	a žádný z:wás neptá fe mne kam gdeš.	x	kam chceš odgiti.	a žádný z was netieže fe mne kam gdeš	a nižádný z wás neptá fe mne. kam gdeš	a žádný z wás netáže fe mne/ kde bych šel
314	J 16,10	1564: Z:řhřjchu zagifté/ že newěřj we:mne: a z:řprawedlnosti/ že gdu k:otcy/ a giž wjce nevwřjzte mne. 1568: Z:řhřjchu zagifté/ že newěřj we:mne: a z:řprawedlnosti/ že gdu k Otcy/ a giž wjce nevwřjzte mne.	odcházým	odcházým.	ale z řprawedlnosti/ neř gdu k otcy	z:řprawedlnosti pak neb gdu k otcy	Z řprawedlnosti pak/ že k otcy gdu
315	J 16,12	1564: Geřtět' bych měl mnoho mluwiti wám/ ale nemůžete řnéřti nynj: 1568: Geřtět' bych měl mnoho mluwiti wám/ ale nemůžete řnéřti nynj:	mám	mám.	Geřtie mnohe wiece mam wam prawiti	Geřtie mnohé wěcy mám wám prawiti	k tomuto mnoho má<m> což:řbych měl powěřditi
316	J 16,17	1564: Co geřt to že prawj nám/ Maličko a nevwřjzte mne/ a opět maličko a vwřjzte mne? 1568: Co geřt to že prawj nám/ Maličko, a nevwřjzte mne/ a opět maličko, a vwřjzte mne?	což	což.	co geřt to že die nam	Co geřt to že die nám	Co geřt to/ že p<ra>wj nám
317	J 16,20	1564: Amen amen prawjm wám že plakati a kwjliti budete wy/ ale řwět fe bude radowati: Amen amen prawjm wám/ že plakati a kwjliti budete wy/ ale řwět fe bude radowati:	nařjkati	nařjkati.	Zie plakati a kwieliti budete wy	že plakati a kwěliti budete	Plakati a kwijliti budete
318	J 16,20	wy pak fe budete rmautiti/ ale zármutek wáš obrátjř fe w:radořt.	x	řmutek.	zámutek	zámutek	zámutek
319	J 16,21	řena kdyř rodj zámutek má/ nebo přišla hodina gegj:	auzkořt/ boleřt	auzkořt/ boleřt/ řjdu.	zámutek	zámutek	řiena kdyř rodij boleřt má
320	J 16,21	ale kdyř porodj řjtě/ giž nepamatuge na řlauženj pro radořt/ že fe narodiř řłowěk na:řwět.	x	boleřt/ auzkořti.	giž nepamatuge na:řboleřt	giž nepamatuge na daw	giž nepo<m>nij na řlauženj

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
321	J 16,23	1564: A w:iten den nebudete fe mne tázati o:ničemž: 1568: A w:iten den nebudete fe mne tázati o:ničemž:	na:nic	na:nic.	A:w:iten den nebudete mne profiti/ za:niczehož	A w:ite<n>:den mne ptáti nebudete fe ničehéhož	A w ten de<n> nic fe mne tázati nebudete.
322	J 16,25	přigdet' hodina/ když giž ne:w:přjllowjch budu mluwiti wám/ ale zgewně o Otcy mém zwěštowati budu wám.	x	čas.	Przigde hodina	přijgde hodina	Přigdet' čas
323	J 16,25	1564: přigdet' hodina/ když giž ne w přjllowjch budu mluwiti wám/ ale zgewně o otcy mém zwěštowati budu wám. 1568: přigdet' hodina/ když giž ne:w:přjllowjch budu mluwiti wám/ ale zgewně o Otcy mém zwěštowati budu wám.	fwětle/ fwobodně	fwětle/ fwobodně.	ale zgewně o otcy fwem zwieštugi wam	ale zgewně o otcy mém zwěštowati budu wám	ale zgewně o otcy fwém zwěštugi
324	J 16,28	1564: Wyfleł' fem od otce/ a přisseł fem na:fwět/ a opět opaułtjm fwět a gdu k otcy. 1568: Wyfleł' fem od Otce, a přisseł fem na:fwět/ a opět opaułtjm Swět, a gdu k Otcy.	zasfe	zasfe.	Opiet opułtjim fwiet	opět opaułtciem fwět	opět opaułtjim fwět
325	J 16,30	1564: nynj wjme že wjš wflecko/ a nepotřebugeš aby fe kdo tebe tázal. 1568: nynj wjme že wjš wflecko/ a nepotřebugeš aby fe kdo tebe tázal.	fme poznali	fme poznali.	Nyniet fme poznali že wiefš wfluczky wiecey	nynie wieme že znaš wfle	Nynij wijme/ že wijš wflecko
326	J 16,32	1564: ay přigdet' hodina a giž přill'a že fe rozprchnete geden:každý k:fwému a mne lamého necháte: 1568: Ay přigdet' hodina a giž přill'a, že fe rozprchnete geden:každý k fwému/ a mne lamého necháte:	nałtáwá	nałtáwá.	Ay przigdet hodina	ay přigde hodina	Hle nałtáwá čas
327	J 16,33	Na:fwětě sfauženj mji budete: ale dauffeytež, íat' fem přemohl Swět.	x	auzkof/ nátiłk.	Na:fwietie natilk mieti budete	Na:fwětě nátiłk mieti budete	W fwětie trápenij máte
328	J 17,1	TO powěděw Gežjś/ y pozdwił oěj fwých k:nebi	x	młuwiw / odmłuwiw.	Tyto wiecey mluwil geft Gežjś	Tyto wěcy mluwil geft gežijś	TO mluwil Gézus
329	J 17,2	1564: Gakož fy dal gemu moc nad:každým	tělem	tělem.	Iakož gfy dal gemu	Iakož gfy dal gemu	Yakožs mu dal moc

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
		čłowěkem/ aby tēm wflechnēm kteréž fy dał gemu on žiwot wěčný dał. 1568: Gakož fy dał gemu moc nad každým čłowěkem/ aby tēm wflechnēm kteréž fy dał gemu, on žiwot wěčný dał.			mocz nad:každym cźlowiekem	moc wfleliké<h>o tēla	nad každým čłowěkem
330	J 17,6	1564: Twogit' ſau byli a mně fy ge dał/ a řeč twau zachowali. 1568: Twogit' ſau byli, a mně fy ge dał/ a řeč twau zachowali.	zachowáwali	zachowáwali.	a rzecż twu gfu zachowali	twogi:biechu a mně fy ge dał. a řeč mú zachowali fů	řeč twů zachowáwali
331	J 17,11	Otče ſwatý ofřjheyž gich we:gmenú twém, kteréž fy mi dał/ at':by byli gedno gako y my.	x	gako Gmenú twému pofwěcené.	zachowagż ge we:gmenu twem/ ktere gfy mi dał	zachoway gich we:gmenú twém kteréžs mi dał	zachoweyž ge fkrze gmenó ſwé/ kteréžs mi dał
332	J 17,12	Dokudž ſem s:nimi byl na:ſwětě/ lá ſem gich ofřjhal we:gmenú twém:	x	z rozkazu a poručenj twého/ mjfto tebe.	iat ſem ge zachowal we:gmenu twem/ ktere fy mi dał	yá zachowáwal ſem ge we:gmeenu twém	yát' ſem ge zachowáwal gmenem twým
333	J 17,12	1564: Které fy mi dał zachowal ſem a žádný z:nich nezahynuł než ſyn zatracenj 1568: kteréž fy mi dał zachowal ſem, a žádný z:nich nezahynuł než ſyn zatracenj/	bděl ſem nad:nimi	bděl ſem nad nimi.	ofřziehal ſem gich	yá ofřiehal ſem	yát' ſem ofřijhal
334	J 17,13	Ale nynj k tobě gdu/ a toto m'uwjm na:ſwětě/ aby měli radoſt mau plnau w:lobě.	x	naplněna/ doplněna.	at by mieli radoſt mu naplnienu mezy ſebu	aby měli radoſt mú naplněnú w ſobě ſamých	aby měli radoſt mú naplněnú w ſobě
335	J 17,22	A lá ſláwu kterauž fy mi dał/ dał ſem gim/ aby byli gedno, gakož y my gedno gfme.	x	moc k činěnj diwů.	a ia oflawu kteru fy ty dał mi/ dał ſem gim	A yá oflawu kteréž fy mi dał	a yá ſláwu kteréžs mi dał/ dał ſem gim
336	J 17,23	1564: Iá w:nich a:ty we:mně aby dokonáni byli w:gedno: 1568: Iá w:nich, a ty we:mně, aby dokonáni byli w:gedno:	dokonalj	dokonalj.	ia w:nich/ a ty we:mně/ aby dokonani byli w:gednotu	yá w nich a ty we:mně. aby byli dokonáni w gedno	Yá w nich a ty we mně/ aby byli dokonáni w gedno
337	J 17,24	1564: aby hleděli na ſláwu mau kteraužs mi dał/ neſ fy mne miłował před:wſtanowenj m ſwěta. 1568: aby hleděli na ſláwu mau kteraužs mi dał/ nebo fy mne miłował před wſtanowenj m ſwěta.	ſpatřowali	ſpatřowali.	aby widěli ſlawu mu kteru fy mi dał	aby widěli oflawu mú	aby widěli ſláwu mú
338	J 17,24	1564: aby hleděli na ſláwu mau kteraužs mi dał/ neſ fy mne miłował před:wſtanowenj m ſwěta. 1568: aby hleděli na ſláwu mau kteraužs mi dał/ nebo fy mne miłował před wſtanowenj m ſwěta.	prwé nežli ſau základowé ſwěta:położeni	Prwé nežli ſau základowé ſwěta položeni.	neſ fy miłował mie/ pred wſtanowenim ſwieta	neb gfy mě miłował před wſtanowenij m ſwěta	neſs mne miłował před wſtanowenij m ſwěta

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
339	J 18,2	Wěděł pak y Gidaš zradce to mjšto	x	genž ho zrazował.	A wiediel geft y gidafs to miefto/ kteryž ho zrazował	Wědiełfe pak y yudaš genž zrazowałfe gey miefto	Wieděl pak y Iúdas/ kteryž ho zrazował/ mjjšto
340	J 18,8	Poněwadž tedy mne hledáte, nechtež těchto at' odegdau.	x	odgiti.	nechtež tiechto at odegdu	nechtež těchto odgiti	nechte tiechto at' odeydau
341	J 18,13	1564: nebo byl teft Kayffállů/ kteryž byl Bilkupem toho léta. 1568: nebo byl Teft Kayffállů/ kteryž byl Bilkupem toho léta.	tchán	Tchan.	kteryž byl teft Kayffalluwow	bielle pak teft Kayffalluwow	neš byl teft Kayfallů
342	J 18,15	1564: A ten věedlnjk znám byl Bilkupowi/ y wšel s:Gežjlfem do:řyně Bilkupowy. 1568: A ten Včedlnjk znám byl Bilkupowi/ y wšel s Gežjlfem do řyně Bilkupowy.	na:dwúr	na:dwúr.	Y wšel geft s:Gežjlfem do řyni Bilkupowy	a wšel g<ef>t s:gežjlfem do řyeneš biskupowy	a wšel do řyni wrchnijho kněze
343	J 18,16	1564: Y wyšel ten druhý věedlnjk kteryž byl znám Bilkupowi/ a promluwił s:wratnau 1568: Y wyšel ten druhý Včedlnjk kteryž byl znám Bilkupowi/ a promluwił s:wratnau	giný	giný.	Tehdy ten věedlnjk/ kteryž byl zna<m> Bilkupowi/ Wygide a promluwi s wratnau	protož wygijde věedlnjk giný	Wyšel tedy ten druhý věedlnjk
344	J 18,18	1564: Stáli pak [tu] řlužebnjcy a pacholcy kteřjž oheň věčłali nebo zyma bylo/ 1568: Stáli pak [tu] řlužebnjcy a pacholcy kteřjž oheň věčłali, nebo zyma bylo/	ohlj nahrabali	vhlj nahrabali.	Yřtali řu řlužebnjcy a panofe v:wohně. nebo bielle řtudenno	řtáchu pak řlauhy a pacholcy v vhleee neb řtudenno bielle	Y řtáli pacholcy y řlužebnjcy/ kteřjž vhlj nahrabali
345	J 18,22	1564: A když on to powěděł/ geden z:řlužebnjků řtoge tu dał poliček Gežjřłowi řka/ 1568: A když on to powěděł/ geden z řlužebnjků řtoge tu/ dał poliček Gežjřłowi řka/	hůlkau	hůlkau.	to když wece řtoge tu geden z:řlužebnjkuow/ Dal geft poliček Gežjřłowi	Toto pak když powěděł Geden přitogijcy z řluh dal pohlawek gežjřłowi (margo: polijček)	To pak když powěděł geden z řlužebnjků přitoge dal polijček Gézuřłowi
346	J 18,28	1564: Y wedli Gežjřfe od Kayffállfe do radného domu: a bylo ráno. 1568: Y wedli Gežjřfe od Kayffállfe do radného domu: a bylo ráno.	rathauzu	Rathauzu.	Tehdy přiřwedli řu gežjřfe od Kayffállfe do radnieho domu	Tehdy přiřwedecehu gežjřfe od kayffállfe do řadného domu	Tedy wedau Gézuřfa od Kayffalle do wládařowa domu.
347	J 18,31	Námř neřřluffj zabití řždného:	x	nenáležj.	Nam neřřluffj zabití niřždneho	Nám neřřluffie zabití niřždného.	Nám neřřluffij řždného zabití.
348	J 19,1	1564: TEdy wzal Pilát Gežjřfe a zbičował geg: 1568: TEdy wzal Pilát Gežjřfe, a zbičował geg:	Takž tedy	Takž tedy.	Tehdy wzal pilat Gežjřfe	TEhdy pak dořáh pilát gežjřfe.	PRotož tehdy wzal Pilát Gézuřfa

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
349	J 19,3	1564: a dávali gemu poličky. 1568: a dawali gemu poličky.	bili geg holemi neš:hůlkami	bili geg holemi neb hůlkami.	dawali gemu policzky	a dáváchu gemu polijčky	Y dávali mu polijčky.
350	J 19,5	1564: Tedy wyšlel Gežjš wen neša trnowau korunu a pčálfš šarlatowý. 1568: Tedy wyšlel Gežjš wen, neša trnowau korunu, a pčálfš šarlatowý.	mage na:hławě	mage na:hławě.	neša trnowu korunu	neša trnowau korunu	neša trnowů korunu
351	J 19,10	Tedy řekl gemu Pilát/ Nemluwjš fe:mnu?	x	ke:mně.	Nemluwifs fe:mnu	Se mnau nemluwjš	Což fe:<m>nau nemluwjš?
352	J 19,12	1564: Od:té chwjle hledal Pilát propuštiti ho. 1568: Od té chwjle hledal Pilát propuštiti ho.	wfyłował	wfyłował.	A od:té chwiele hledal gešt pilat propuštiti geho	a od:té chwjle hledal pilát propuštiti geho	A od toho čašu hledal Pilát propuštiti ho.
353	J 19,14	A bylo w:Pátek před:Welikonocý około šesté hodiny	x	w den připrawowanj fe k welikonocy.	A bylo w:patek przed welikonocy w:hodinu iako šestu	Bieššě pak den připrawowanie hodu beránka hodinu jako šestau	Byl pak den připrawowanij k šwátku gitij paaně w hodinu jakožto šestů
354	J 19,17	a [on] neša křjž šwůg, šlel [až] na:mjšto kteréž šlowe poprawně/ a Židowšky Golgota: kdežto vkřižowali ho/	x	poprawištne.	wyšlel gešt na miesto/ gešto šlulo poprawně	wyšlel na:to kteréž šlowieššě pop<ra>wištnee miesto	wyšlel na to mijšto/ kteréž šlowe poprawištne
355	J 19,18	s:njm giná dwa s:obau štran, a w:prošředku Gežjššě.	x	po:štranách.	a šnim gina dwa s:obu štranu	a s nim giná dwa s obau štranau	s nim giná dwa s obau štran
356	J 19,19	Napšal pak y nápis Pilát a wšlawil na:křjž:	tytul	tytul.	a napval gešt pilat y napis	Napšal pak y nápis pilát	Napšal pak y nápis Pilát
357	J 19,22	1564: Odpowěděl Pilát/ Co fem paš paš fem. 1568: Odpowěděl Pilát/ Co fem paš/ paš fem.	to fe<m> paš	to fem paš.	Co fem paš to fem paš	Co gfem paš. paš gfem	Co fe<m> paš/ paš fe<m>.
358	J 19,23	1564: Žołdněři pak když Gežjššě vkřižowali wzali raucha gehu (a wčinili čtyři dšly každému rytjři dšl) a šukni. 1568: Žołdněři pak když Gežjššě vkřižowali/ wzali raucha gehu (a wčinili čtyři dšly každému rytjři dšl) a šukni.	šaty	šaty.	wzali šu rucho geho	wzali gšů rúcha gehu	wzali raucha ge<h>o

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Kladyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
359	J 19,23	1564: A była fukně neslŕjwaná [ale] od wrchu wŕŕecka naŕkrze ŕetkaná. 1568: A była fukně neslŕjwaná/ [ale] odwrchu wŕŕecka naŕkrze ŕetkaná.	až doŕů	až doŕů.	A fukně byla neslŕiwana/ ale od wrchu wŕŕecka naŕkrze ŕetkana	bieŕŕe pak fukně neslŕjwaná od wrchu ŕwěžená wŕŕechna (margo: naŕkrze)	Byla pak fukně nezŕlŕjwaná/ od wrchu ŕetkaná na ŕkrz.
360	J 19,24	1564: Rozdělili ŕobě raucho mé/ a o můg oděw metali ŕos: 1568: Rozdělili ŕobě raucho mé/ a o můg oděw metali ŕos:	na:můg	na:můg.	rozdělili ŕu ŕobie rucho mee/ a o:muog oděw metali gŕu loŕy	Rozdělili gŕů ŕobě raucho mee a na:muog oděw metali gŕů los.	rozdělili ŕobě raucha maa/ a na oděw můy/ metali los.
361	J 19,24	1564: a ŕoŕdněři zagiltě tak wčiniŕi 1568: a ŕoŕdněři zagiltě tak wčiniŕi.	to	to.	a rytierzi zagilte to ŕu wčiniŕi	a rytieŕy zagiltě to wčiniŕi	a ŕoŕdněři zagiltě to wčiniŕi.
362	J 19,27	1564: A od:té hodiny přigal gi wčedlnik ten k:ŕobě. 1568: A od té hodiny přigal gi Včedlnjk ten k:ŕobě.	w:ŕwau péči	w:ŕwau péči.	A zte hodiny wzal gi wčedlnik za:ŕwu	a zté hodiny přiyal gi wčedlnijk w ŕwau (margo: na ŕwú)	A od te hodiny přigal gi wčedlnijk k ŕobě.
363	J 19,30	1564: a nakloniw hlawy puŕtil duŕŕi. 1568: A nakloniw hlawy puŕtil duŕŕi.	ducha	ducha.	a nakloniw hlawy puŕtil g<eŕ>t duŕŕi	a nakloniw hlawy, puŕtil duŕŕi	a nakloniw hlawy puŕtil ducha
364	J 19,31	1564: ŕidě pak že byl weliký pátek/ aby nezůŕtaŕa těŕa na:ŕŕjži w:ŕobotu (neb byl weliký ten den ŕobotnj) proŕyli Piláta aby zŕámáni byli hnátowé gegich 1568: ŕidě pak aby nezůŕtaŕa na:ŕŕjži těŕa w:ŕobotu/ poněwadž byl den připrawowánj/ (byl zagiltě weliký ten de<n> ŕobotnj) proŕyli Piláta aby zŕámáni byli hnátowé gegich	den přip<ra>wowánj	weliký Pátek.	Tehdy ŕide že byl patek	Tehdy ŕidě že:bieŕŕe den připrawowánie	Tedy ŕidě že den připrawowánj byl
365	J 19,34	1564: ale geden z:ŕoŕdněŕů bok geho kopjm otewŕel/ a hned wyŕŕa krew a woda. 1568: ale geden z:ŕoŕdněŕů bok geho kopjm otewŕel/ a hned wyŕŕa krew a woda.	ŕe wyŕŕa	ŕe wyŕŕa.	a yhned geŕt wyŕŕa krew a woda	a yhned wyŕŕa krew a woda	a yhned wyŕŕa krew a woda

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
366	J 19,38	1564: Potom pak prošyl Piláta Iózeff z Arymatye (kterýž byl včedlnjk Gežjflů ale tagný pro strach Židowlký)/ aby šnal tělo Gežjflowo: 1568: Potom pak prošyl Piláta Iózeff z Arymatye/ (kterýž byl včedlnjk Gežjflů, ale tagný pro strach Židowlký)/ aby šnal tělo Gežjflowo:	pro bázeň Židůw.	pro bázeň Židů.	ale tainy/ pro strach židowlky	ale tainý pro strach židowlký	ale tainý p<ro> strach židowlký
367	J 20,1	1564: PRwnj pak den po:řobotě Marya Magdaléna přířla ráno k:hrobu/ když geřtě tma bylo: 1568: PRwnj pak den po:Sobotě/ Marya Magdaléna přířla ráno k:hrobu/ když geřtě tma bylo:	téhodne:toho	téhodne toho.	PRwnieho pak dne po Sobotie	PRwni pak den řoboty	PRwnij pak den po řobotie
368	J 20,4	1564: Y běželi oba řpolu/ ale ten druhý včedlnjk předběhl Petra a přířel prwé k:hrobu: 1568: Y běželi oba řpolu/ ale ten druhý včedlnjk předběhl Petra, a přířel prwé k:hrobu:	giný	giný.	a ten giny včedlnik przedbiehl řpieře nežli petr	ale ten giný včedlnik předběh řpieře petra	a ten druhý včedlnik předběhl
369	J 20,4	1564: Y běželi oba řpolu/ ale ten druhý včedlnjk předběhl Petra a přířel prwé k:hrobu: 1568: Y běželi oba řpolu/ ale ten druhý včedlnjk předběhl Petra, a přířel prwé k:hrobu:	prwnj	prwnj.	a przięel prwni k hrobu	p<ři>řel prwnij k:hrobu	přiřel prwé k hrobu
370	J 20,6	Tedy přířel řřimon Petr za:njm gda/ a wřel do hrobu/ y vzřel prořteradla položena/ a rauchu kteráž byla na:hlawě geho ne s:prořteradly položena/	x	řkladená.	vzřel prořteradla položena	widěl prořteradla položena	vzřij prořteradla položena
371	J 20,7	1564: Tedy přířel řřimon Petr za:njm gda/ a wřel do:hrobu/ y vzřel prořteradla položena/ a rauchu kteráž byla na:hlawě geho ne s:prořteradly položena/ 1568: Tedy přířel řřimon Petr za:njm gda/ a wřel do hrobu/ y vzřel prořteradla položena/ a rauchu kteráž byla na:hlawě geho ne s:prořteradly položena/	řacalét	řřacalét.	a ruchu kteráž byla na hlawie geho	y ruchu kteráž byla na hlawě ge<h>o	a plénu kteráž byla na hlawě geho
372	J 20,11	Ale Marya řtála v:hrobu wně plačicy.	plače	plače.	Ale maria řtála v:hrobu wně placzicy	Ale maryá řtáře v hrobu wně plačicy	Ale Marya řtála v hrobu wně plačicy
373	J 20,13	Ženo co plačeř?	x	proč.	Zieno cžeho placzřř	Ženo co plačeř	Zieno co plačeř?

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
374	J 20,15	1564: Pane wzal:lis ty geg powěz mi kdes ho položil ať Iá geg wezmu. 1568: Pane wzal:lis:ty geg powěz mi kdes ho položil, ať Iá geg wezmu.	odneř:lis	odneř:lis.	pane wzal:li gfy ty geg powiez:imi	Pane wzal:li fy ty gey. powěz mi	Pane/ ty:lis ho odneř/ powěz mi
375	J 20,23	1564: Přigměte Ducha swatého Kterýmžkoli odpuřtili:byřte hřjchy/ odpauřtějť se gim: 1568: Přigměte Ducha Swatého Kterýmžkoli odpuřtili:byřte hřjchy/ odpauřtějť se gim:	Kterýchž	Kterýchž.	komuž odpuřtite hrziechy/ odpuřtienit budu	Kterýchž odpuřtite hřjchy. odpuřtějť se gim	Kterýchž:byřte:koli odpuřtili hřjchy/ odpauřtiegjť se gim
376	J 20,25	Leč vzřjm w:rukau gehu bodeni hřebůw/ a wpuřtjm přřt fwůg w:mjřto hřebůw/	x	řlepěge/ djry znamenj.	gedine leč vzřzim w:řuku gehu bodenie hrzeřikuow	Gediné leč vzřjm w rukau gehu bodenie hřebuow	Neuzřjm:li w ruků ge<h>o znameni hřebůw
377	J 20,26	1564: Přřřel Gežřs a dwěře byřly zawřjny/ y řřál vprořřed a řekl 1568: Přřřel Gežřs a dwěře byřly zawřjny/ y řřál vprořřed a řekl	neotwřrage dweřj	neotwřrage dweřj.	y přřigide gežřřs ano dwerze zawřřieny	y přřigide gežřřř zawřřenýma dweřřoma	Přřřel Gézus zawřřenými dweřřmi
378	J 20,27	1564: Włožřř přřřt fwůg řem a wiz ruce mé/ a wzřáhni řuku řwau a wpuřř w:řok můg/ a nebudřř newěřřjcy ale wěrný. 1568: Włožřř přřřt fwůg řem/ a wiz ruce mé/ a wzřáhni řuku řwau, a wpuřř w:řok můg/ a nebudřř newěřřjcy, ale wěrný.	wěřřjcy	wěřřjcy.	nechřřieg byřti newierzicy ale wierny	a nechřřěg býřti newěřřjcy ale wěrný	a nechřřiey býřti newěrný/ ale wěřřjcy
379	J 20,30	Mnohé zagřřřte y giné diwy řiniř Gežřřř přřed:obljčegem Včednjků řwých kterěř negřřau pľány w:knize řeto:	x	w Knihách řěchto.	diwy ... kterřřž negřřu pľani w:knihach řiechto	kterěř negřřu pľány w:knihách řěchto	kterřř neyřřau pľana w knihách řiechto
380	J 21,3	1564: Půgdu ryb łowiti. 1568: půgdu ryb łowiti.	Gdu na:ryby	Gdu na:ryby.	puogdu ryb lowit	Gdu ryb lowit	gdu ryb lowit
381	J 21,6	Zawřřteř řyt na:řrawau řtranu řodj/ a naleřřnete.	x	Puřřřte.	Vwřřřteř na:řrawicy přřřiwoza řřet	Zawřřřteř na:řrawů řtranu pľawenie řřet	Zawřřřteř na:řrawů řtranu řodj řyt

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Text Blahoslavova překladu NZ	Marginálie – 1564	Marginálie – 1568	Klaudyánův Nový zákon 1518	Lukášův Nový zákon 1525	Optátův Nový zákon 1533
382	J 21,8	1564: Ginj také včedlnjcy připławili se (nebo nedaleko byli od:břehu aly około dwau fet loket) tahnauce fýt s:rybami. 1568: Ginj také Včedlnjcy připławili se (nebo nedaleko byli od:břehu, aly około dwau fet loket) tahnauce fýt s:rybami.	gen	gen.	neř nedaleko byli od zemie/ ale iako dwie ftie loket	neb nedaleko biechu od země. ale yako loktuow dvě ftě	neř ne daleko byli od země/ ale yako około dwů fet loktů
383	J 21,15	1564: Sřimone [řynu] Ionářľů, mi řugeřľ:li mne wjce nežli tito? 1568: Sřimone [řynu] Ionářľů, mi řugeřľ:li mne wjce nežli tito?	Ióánnu/ Ionů	Ioannů/ Ionů	Sřimone Ianuow	Sřimone Ianuow	Sřimone yanů
384	J 21,17	1564: Pane ty znáš wřecko/ ty wjř že tě mi řugi. 1568: Pane, ty znáš wřecko/ ty wjř že tě mi řugi.	wřecko wjř	wřecko wjř.	Pane ty znař wřeczky wiecy	Pane ty wře znař	Pane/ ty znař wřecko
385	J 21,20	Pane kdo geř ten kterýž tě zradj:	x	zrazuge.	pane kdo geř ten kterýž tie zradi	pane kdo geř genž zradij tě	Pane/ kdo geř ten kterýž zrazuge?
386	J 21,22	1564: Chcy:li ho nechati dokudž nepřigdu/ co tobě po:tom? 1568: Chcy:li ho nechati dokudž nepřigdu/ co tobě po:tom?	do:toho	do:toho?	tak ho chcy nechati dokudž nepřizigdu/ czo tobie do:toho	Tak ho chcy nechati doniž nepřijgdu. co tobě do:toho	Chtiel:li:řych ho nechati dokudž nepřigdu/ co tobě do toho?
387	J 21,23	Chcy:li ho nechati dokudž nepřigdu, co tobě po:tom?	x	až přigdu	ale tak ho chcy nechati/ dokudž nepřizigdu/ czo tobie do toho	ale tak ho chcy nechati doniž nepřijgdu. co tobě do:toho	chtiel:li:řych ho nechati dokudž nepřigdu/ co tobě do toho?
388	J 21,24	Tot' geř včedlnjk ten/ kterýž řwědectwj wydává o těchto wěcech/ a napřal toto/	x	řwěděj.	ktery řwiedectwie wydawa otiechto wieczech	kterýž řwědectwie wydává o:těch wěcech	kterýž řwědectwij wydává o to<m>

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
1	J 1,1	a Bůh byl to Slovo.	In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum.	In principio erat sermo, et sermo erat apud deum, et deus erat ille sermo. (1,1 <i>prius sermo B-E: verbum A I alt. sermo B-E: verbum A I ille B-E: om. A I tert. sermo B-E: verbum A</i>)	– (logos – verbum, oratio, sermo, ratio, modus, supputatio, liber)	IN principio erat Sermo ille, et Sermo ille erat apud Deum, eratque ille Sermo Deus.	na první místo zařazen subjekt, na druhé predikát, aby se vyhnul dvojznačnosti, která v řeckém jazyce není – Deum esse sermonem je nesprávné
2	J 1,4	W něm život byl/ a život byl světlo Lidí	in ipso vita erat, et vita erat lux hominum	in ipso vita erat, et vita erat lux hominum	–	In ipso uita erat, et uita erat Lux illa hominum.	causam uita effectricem ac conferuaticem declarat (ex idiotifmo Hebraeorum)
3	J 1,5	a Světlo w temnotech fwijtj/ a tmy ho neobfáhly	et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt	et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non apprehenderunt (apprehenderunt B-E: comprehenderunt A)	–	Et Lux ifta in tenebris lucet, fed tenebrę eam non comprehenderunt.	–
4	J 1,8	Ne byl on to Světlo/ ale aby fwědectwij wydal o Swětlu.	non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de luce.	Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. (illa B-E: om. A I missus erat B-E (ital): om. A I testaretur B-E: testimonium perhiberet A I luce B-E: lumine A)	In emendationes Augustini exemplaribus legitur non erat ille lumen, sed ut testimonium perhiberet de lumine. – magis placuit periphrasis Ut testaretur de lumine.	Non erat ille Lux illa, fed missus erat ut testaretur de illa Luce.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
5	J 1,9	Bylo to Swětlo prawé/ kterěz ofwęcuge každého Człowěka/ přicházegjého na tento Swět.	Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem, veniens in mundum. (venientem)	Erat lux illa, lux vera: quae illuminat omnem hominem venientem in mundum. (lux illa <i>B-E: om. A I in B-E: in huncA</i>)	Venientem in hunc mundum.	Hic erat Lux illa uera quae illuminat omnem hominem uenientem in mundum.	uenientem = nascentem; Někteří ale vztahují participium k lux, potom: Lux illa uera quę ueniens in mundum illuminat omnem hominem (id inquam nimis est uiolentum, et tractationem huius argumenti, id est manifestationis Christi, confundit. Signifiatur ergo, nullum hominem nasci huius Lucis expertem.
6	J 1,10	Na Swětě byl/ a Swět fkrze něho učiněn gest	in mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognouit.	In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognouit.	–	In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non agnouit.	– (u Blah in margine vztaženo opět k lux, ale v Barbirianě nekomentováno)
7	J 1,12	dal jim moc aby Syny Božijmi byli/ těm kteřjž věřij we Gméno geho	dedit eis potestatem filios Dei fieri	Quotquot autem receperunt eum, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his qui credidissent in nomen ipsius: (ut liceret <i>B-E:</i> potestatem <i>A I uidelicet B-E (ita!): am. A I</i> credidissent <i>B-E:</i> credunt <i>A I nomen ipsius B-E: nomine eius A)</i>	–	Quotquot autem eum acceperunt, dedit eis hanc dignitatem ut filij dei fierent, nempe ijs qui credunt in nomen eius	hanc dignitatem: id est, hoc iure et hac dignitate eos dignatus est, ut eos pro filijs adoptaret; význam – eligendi potestas; Vulg. potestatem filios dei fieri; auctoritatem

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
8	J 1,12	těm kterjž wěřij we Gméno geho	his, qui credunt in nomine eius.	Quotquot autem receperunt eum, dedit eid vt liceret filios dei fieri, uidelicet his qui credidissent in nomen ipsius: (vt liceret <i>B-E</i> : potestatem <i>A I</i> uidelicet <i>B-E (ita!)</i> : <i>am. A I</i> credidissent <i>B-E</i> : credunt <i>A I</i> nomen ipsius <i>B-E</i> : nomine eius <i>A</i>)	– (in nomine eius, in nomen – promiscue vtuntur euangelistae)	nempe ijs qui credunt in nomen eius	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
9	J 1,14	A Slowo tělem včíněno geřt/ a přebýwalo mezy námi/ a widěli gřme fláwu geho/ fláwu yakožto gednorozeného od Otce/ plného milořti a prawdy	et verbum caro factum est et habitavit in nobis, et vidimus gloriam eius, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiae et veritatis.	Et sermo ille caro factus est, et habitavit in nobis: et conspeximus gloriam eius, gloriam velut vnigeniti a patre: plenus gratia et veritate. (sermo ille <i>B-E</i> : verbum <i>A I</i> factus <i>B-E</i> : factum <i>A I</i> conspeximus <i>B-E</i> : vidimus <i>A I</i> plenus gratia et veritate <i>B-E</i> : plenum gratiae et veritatis <i>A</i>)	Plenum gratiae et veritatis. Plenum – nom., et refertur ad (vztahuje se k) <i>logos</i> , quod et ipsum Graecis est generis masculini, vt sit sensus: verbum illud caro factum est, plenum gratiae et veritatis (alioqui verba haec magis videbantur cohaerere cum Ioanne qui sequitur; vt legamus: plenus gratia et veritate Ioannes testificatur de illo, vt accipiamus Ioannem hac praefatiuncula commendatum, quo plus ponderis habeat illius testimonium. Etiamsi non sum nescius interpretes omnes hoc ad Christum referre, non ad Ioannem.)	Et fermo ille Caro factus est, et commoratus est inter nos, (et uidimus gloriam eius, gloriam inquam ut unigeniti egreßi à Patre) plenus gratiae ac ueritatis.	podle Erasma je možné, že se tato slovo spojují s dařim verřem, s Janem

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
10	J 1,15	Ian fwědectwíj wydáwá o něm	Ioannes testimonium perhibet de ipso et clamat dicens	Ioannes testificatur de ipso, et clamat dicens: Hic erat de quo dicebam, qui quum me sequeretur, antecessit me, quia prior me erat. (Ioannes <i>A B E</i> : Iohannes <i>CD I</i> testificatur <i>C-E</i> : testimonium perhibet <i>A</i> , testatur <i>B I</i> clamat <i>B-E</i> : clamauit <i>A I</i> quum ... antecessit me <i>B-E (a:c. cum pro quum B-D)</i> : post me venturus est, prior me coepit esse <i>A</i>)	id est <i>testificatur</i> et <i>clamauit</i> ; nisi forte praeteritum vsurpatum est vice praesentis; interpres Cyrilli: testificatur et clamat; Chrysostomus: testimonium perhibet et clamabat	Ioannes testatus est de eo, et clamauit, dicens	Vulgata a Erasmus: testatur
11	J 1,15	Tento byl o němž gfem prawil/ Kterýž po mně gda/ předfšel mne/ nebo prwé nežli já byl.	Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.	Ioannes testificatur de ipso, et clamat dicens: Hic erat de quo dicebam, qui quum me sequeretur, antecessit me, quia prior me erat.	qui post me venturus est, ante me factus est; qui cum post me venerit, ante me factus est. (factus est pro futurus est)	Iste est de quo dicebam, Is qui post me uenit, praelatus est mihi, quia praestantior me est.	Vulgata: ante me factus est (perobscure et improprie)
12	J 1,15	Tento byl o němž gfem prawil/ Kterýž po mně gda/ předfšel mne/ nebo prwé nežli já byl.	Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat.	Ioannes testificatur de ipso, et clamat dicens: Hic erat de quo dicebam, qui quum me sequeretur, antecessit me, quia prior me erat.	Quia prior me erat: <i>Prior positum est pro potior ac potentior siue celebrior</i> . Graece est <i>primus</i> , superlatiuum vice positui. (augustinus: Prior me erat, quia in principio erat verbum.)	Iste est de quo dicebam, Is qui post me uenit, praelatus est mihi, quia praestantior me est.	Vulgata et Erasmus: quia prior me erat

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
13	J 1,18	Boha žádný nikdý newiděl. Gednorozený Syn který geft w luonu Otce/ ont' geft wyprawil.	Deum nemo uidit unquam; unigenitus Deus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.	Deum nemo uidit unquam. Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.	–	Deum nemo uidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille nobis enarravit.	–
14	J 1,18	Boha žádný nikdý newiděl. Gednorozený Syn který geft w luonu Otce/ ont' geft wyprawil.	Deum nemo uidit unquam; unigenitus Deus, qui est in sinu Patris, ipse enarravit.	Deum nemo uidit unquam. Unigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enarravit.	Annotauit Chrysostomus, Verba graeca dicuntur commentarii quibus explicatius explanatiusque edisseruntur obscurius dicta. Quod enim tectius dixerat Pater prophetarum oraculis, id Filius explicuit; atque id quoque ad plenitudinem, cuius modo meminit, pertinet. Ne <i>ipse</i> , ale <i>ille</i> .	Deum nemo uidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille nobis enarravit.	quod de eo dicitur qui res alioqui latentes et ob Deum nemo uidit unquam: unigenitus ille Filius qui est in sinu Patris, ille nobis enarravit. curas planè ac dilucidè declarat
15	J 1,23	Ržekl/ Já hlas wologijcýho na paufti/ zprawte cestu Páně	Ego vox clamantis in deserto: Dirigite uiam Domini.	Ait: Ego vox clamantis in deserto, dirigite uiam domini: sicut dixit Hesaias propheta. (Hesaias <i>E</i> : Esaias <i>A-D</i>)	id alias reditum est <i>rectas facite</i> , quod alli euangelistae dixerunt <i>parate</i> .	Ait, Ego sum uox clamantis in deserto. Purgate uiam Domini, sicut dixit Elaias Propheta.	Vulgata et Erasimus: dirigite (declarare quod et planum est et aequabile. uiam purgare; Vlpianus: purgare uiam propriè dicitur ad libramentum proprium redigere, fublato eo quod supereft.)
16	J 1,25	Pročež tehdy křtíjš/ poněwádž ty negly Kryftus/ ani Eliáš/ ani prorok.	Quid ergo baptizas, si tu non es Christus neque Elias neque propheta?	Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta ille? (Cur <i>B-E</i> : Quid <i>A I</i> ergo <i>A-D</i> : ego <i>E I</i> ille <i>D E</i> : <i>om. A-C</i>)	–	Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta ille?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
17	J 1,25	Pročež tehdy křtíjš/ poněwádž ty negfý Kryftus/ ani Eliášs/ ani prorok.	Quid ergo baptizas, si tu non es Christus neque Elias neque propheta?	Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helias, neque propheta ille? (Cur <i>B-E</i> : Quid <i>A I</i> ergo <i>A-D</i> : ego <i>E I</i> ille <i>D</i> <i>E: om. A-C</i>)	–	Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Quid ergo baptizas, fi tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta ille?	–
18	J 1,26	Iá křtíjm wás w wodě/ ale vproftřed wás ftogij/ kteréhož wy neznáte.	Ego baptizo in aqua; medius uestrum stat, quem uos non scitis	Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat quem uos nescitis. (Ioannes <i>ABE</i> : Iohannes <i>CD I</i> aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A I</i> sed in medio <i>C-E</i> : medius autem <i>A</i> , sed medius <i>B I</i> stat <i>B-E</i> : stetit <i>A</i>)	–	Respondit ei Ioanes, dicens: Ego baptizo aqua: fed in medio uestrum stat, quem uos nescitis:	–
19	J 1,26	Iá křtíjm wás w wodě/ ale vproftřed wás ftogij/ kteréhož wy neznáte.	Ego baptizo in aqua; medius uestrum stat, quem uos non scitis	Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat quem uos nescitis. (Ioannes <i>ABE</i> : Iohannes <i>CD I</i> aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A I</i> sed in medio <i>C-E</i> : medius autem <i>A</i> , sed medius <i>B I</i> stat <i>B-E</i> : stetit <i>A</i>)	Medium autem uestrum stetit (<i>A</i>). Hieronymus: medius autem uestrum stat (lepší, significat actionem manentem; praeteritum tempus pro praesenti vsurpetur)	Respondit ei Ioanes, dicens: Ego baptizo aqua: fed in medio uestrum stat, quem uos nescitis:	palam, inter uos (Vulgata: stetit)

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
20	J 1,26	Iá křtíjm wás w wodě/ ale vproftřed wás ftogij/ kteréhož wy neznáte.	Ego baptizo in aqua; medius uestrum stat, quem uos non scitis (nescitis)	Respondit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, sed in medio uestrum stat quem uos nescitis. (Ioannes <i>ABE</i> : Iohannes <i>CD</i> I aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A</i> I sed in medio <i>C-E</i> : medius autem <i>A</i> , sed medius <i>B</i> I stat <i>B-E</i> : stetit <i>A</i>)	–	Respondit ei Ioanes, dicens: Ego baptizo aqua: fed in medio uestrum ftat, quem uos nefcitis:	–
21	J 1,28	Tyto wěcy w Bethabaře ftaly fe za Iordánem/ kdež Ian křtil.	Haec in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.	Haec in Bethabara facta sunt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. (Ioannes baptizabat <i>B</i> <i>E</i> : erat Ioannes baptizans <i>A</i> , Iohannes baptizabat <i>CD</i>)	Haec in Bethania facta sunt (<i>A</i>); in uetustioribus et emendatioribus exemplaribus <i>Bethabaran</i> , quod Bethania non sit trans Iordanem nec in deserto, sed citra Iordanem. Thabara. Hieronymi quoque tempore durabat consuetudo, ut qui cuperent in Christo renasci, eo in loco uitali gurgite abluerentur. Neque dubium esse puto, quin hic sit locus quem designat Ioannes, ut cunq; uariatum est loci uocabulum.	Hęc in Bethabara facta funt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizabat.	– (Vulgata: Bethania, Iofephus: Betanaea, ...)

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
22	J 1,29	Ay toť Beránek Božij kterýž řnijmá řrijchy Světa.	Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.	Postero die videt Ioannes Iesum venientem ad se, et ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatum mundi. (Ioannes <i>ABE</i> : Iohannes <i>CD</i> ; ille <i>B-B</i> : <i>om. A</i>)	Peccata mundi. řeckému textu odpovídá peccatum mundi, numero singulari; ac plus quiddam expressit quam si dixisset <i>peccata</i> .	Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccatum mundi.	(Jan Zlatoústý četl peccata, podle Bezy se má číst sg.)
23	J 1,30	Tentoť geft o kterémž gřem powěděł/ Že po mně přifšel Muž/ kterýž přede:mnau byl/ nebo prvé nežli yá byl.	Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.	Hic est de quodicebam: Post me venit vir, qui me antecessit: quia prior me erat, (me antecessit <i>B-B</i> : ante me factus est <i>A</i>)	–	Poft mě uenit, qui praelatus est mihi: quia praefantior me est.	–
24	J 1,30	Tentoť geft o kterémž gřem powěděł/ Že po mně přifšel Muž/ kterýž přede:mnau byl/ nebo prvé nežli yá byl.	Hic est, de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat.	Hic est de quodicebam: Post me venit vir, qui me antecessit: quia prior me erat, (me antecessit <i>B-B</i> : ante me factus est <i>A</i>)	–	Poft mě uenit, qui praelatus est mihi: quia praefantior me est.	–
25	J 1,32	A řwědectwij wydal řan řka	Et testimonium perhibuit ioannes dicens	Et testificatus est ioannes, dicens: Vidi spiritum descendentem specie columbae de coelo, et mansit super eum: (testificatus est <i>C-E</i> : testimonium perhibuit <i>A</i> , testatus est <i>B I</i> Ioannes <i>A B E</i> : Iohannes <i>CD I</i> specie columbae <i>B-e</i> : quasi columbam <i>A</i>)	–	Tum inquam testatus est Ioannes, dicens:	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
26	J 1,33	Ale který mne poslal křtíjti w wodě/ ten mi řekl	sed, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit	et ego non noueram eum, sed qui misit me vt baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. (non noueram <i>B-B</i> : nesciebam <i>A I</i> aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A I</i> is <i>B-E</i> : ille <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A</i>)	–	fed qui misit me ut baptizarem	–
27	J 1,33	Nad kýmž vžijš Ducha sftupugijcýho a zuoftawagijcýho na něm/ tenť g<el>t kterýž křtíj Duchem Swatým.	Super quem uideris spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu Sancto.	et ego non noueram eum, sed qui misit me vt baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. (non noueram <i>B-B</i> : nesciebam <i>A I</i> aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A I</i> is <i>B-E</i> : ille <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A</i>)	–	Super quem uideris Spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
28	J 1,33	Nad kýmž vzfijš Ducha sftupugijcýho a zuoftawagijcýho na něm/ tent' g<ef>t kterýž křtíj Duchem Swatým.	Super quem uideris spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu Sancto.	et ego non noueram eum, sed qui misit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. (non noueram <i>B-B</i> : nesciebam <i>A I</i> aqua <i>B-E</i> : in aqua <i>A I</i> is <i>B-E</i> : ille <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A</i>)	–	Super quem uideris Spiritum descendentem ac manentem super eum, hic est qui baptizat Spiritu sancto.	–
29	J 1,34	A yá gfem widěl/ a Swēdectwij gfem wydal/ že tento gefť Syn Božij.	Et ego uidi et testimonium perhibui quia hic est Filius Dei.	Et ego uidi et testificatus sum, hunc esse filium dei. (testificatus sum <i>C-E</i> : testimonium perhibuit <i>A*</i> , testimonium perhibui <i>A^c</i> , testatus sum <i>B I</i> hunc esse filium <i>B-E</i> : quod hic est filius <i>A</i>)	–	Ego igitur uidi et testor	Hic rufus, quia de re presentí loquitur Ioannes, preteritum per tempus presentis putauí exprimendum referri.)
30	J 1,35	Druhého pak dne opět ftál Ian/ a z Včedlnijkuow geho dwa.	Altera die iterum stabat ioannes et ex discipulis eius duo	Postero die iterum stabat Ioannes, et ex discipulis eius duo, (Ioannes <i>A B E</i> : Iohannes <i>CD</i>)	Altera die (<i>A</i>). Postero die (odpovídá řec. textu).	Postero die iterum stabat Ioannes, et ex discipulis eius duo.	–
31	J 1,38	Raabi (genž se wykládá Mifře) kde bydlijš?	rabbi – quod dicitur interpretatum Magister	Rabbi (quod dicitur si interpreteris, magister), ubi habitas? si interpreteris <i>B-E</i> : interpretatum <i>A</i>	–	Rabbi (quod dicitur, si interpreteris, Magister) ubi moraris?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
32	J 1,42	ty flauti budes Céfas/ genž ve vykládá Petr.	quod intepretatur Petrus	Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit: Tu es Simon, filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod sonat, si interpreteris, lapis. (Iona <i>B-E</i> : Ioanna <i>A I</i> sonat, si interpreteris, lapis <i>B-E</i> : interpretatur Petrus <i>A</i>)	(v řečtině: etymologias, petran)	tu uocaberis cephas, quod declaratur Lapis	Vulgata: Petrus, quę interpretatio propterea non conuenit, quia Petrus Latinis nomen est proprium duntaxat, Graecis uerò appellatum est
33	J 1,45	O kterémž pŕal Moyžijs w Zákoně /a Prorocy: nalezli gŕme Gežijfŕe Syna Iozeffowa/ z Nazarétha	Quem scripsit Moyses in Lege et Prophetæ, inuenimus, Iesum filium Ioseph a Nazareth.	Reperit Philippus Nathanael, et dicit ei: De quo scripsit Moses in lege et prophetæ, inuenimus, Iesum filium Ioseph Nazarenum. (Nathanael <i>B-E</i> : Nathanahel <i>A</i>)	–	Inuenimus illum de quo scripsit Mofes in Lege, et Prophetę, nempe Iesum filium Ioseph illum Nazerenum	–
34	J 1,46	z Nazarétha muoř nětco dobrého býti?	A Nazareth potest aliquid boni esse?	Et dixit ei Nathanael: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni et vide. (Nathanael <i>B-E</i> : Nathanahel <i>A</i>)	- (In nonnullis Gaecis scriptum erat pronunciatue, cum per interrogationem quoque possit accipi; quemadmodum anotauit et diuus Augustinus...)	A Nazareth potest aliquid boni esse?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
35	J 1,49	Miftře ty gfy fyn Božij	Rabbi, tu es Filius Dei, tu rex es Izrael!	Respondit Nathanael, et ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israel. (Nathanael <i>B-E</i> : Nathanahel <i>A I</i> ei <i>B-E</i> : om. <i>A I prius</i> ille <i>B-E</i> : om. <i>A I alt.</i> ille <i>B-E</i> : om. <i>A</i>)	–	Rabbi, tu es ille Filius Dei	–
36	J 1,51	Zagifté zagifté prawijm wám/ Vzfijte Nebe otewřené/ a angely Božj wftupugijcý a sftupugijcý na Syna člověka.	Amen, amen dico vobis: videbitis caelum apertum et angelos Deiascendentes et descendentes supra Filium hominis.	Et dicit ei: Amen amen dico vobis, posthac videbitis coelum apertum, et angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. (ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	–	Ab hoc tempore uidebitis coelum apertum, et Angelos Dei ascendentis ac descendentes super Filium hominis.	–
37	J 1,51	Zagifté zagifté prawijm wám/ Vzfijte Nebe otewřené/ a angely Božj wftupugijcý a sftupugijcý na Syna člověka.	Amen, amen dico vobis: videbitis caelum apertum et angelos Deiascendentes et descendentes supra Filium hominis.	Et dicit ei: Amen amen dico vobis, posthac videbitis coelum apertum, et angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. (ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	–	Ab hoc tempore uidebitis coelum apertum, et Angelos Dei ascendentis ac descendentes super Filium hominis.	–
38	J 1,51	Zagifté zagifté prawijm wám/ Vzfijte Nebe otewřené/ a angely Božj wftupugijcý a sftupugijcý na Syna člověka.	Amen, amen dico vobis: videbitis caelum apertum et angelos Deiascendentes et descendentes supra Filium hominis.	Et dicit ei: Amen amen dico vobis, posthac videbitis coelum apertum, et angelos dei ascendentes ac descendentes super filium hominis. (ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	–	Ab hoc tempore uidebitis coelum apertum, et Angelos Dei ascendentis ac descendentes super Filium hominis.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
39	J 2,1	a byla matka Gezijšlowa tu	et erat mater Iesu ibi.	Et die tertia nuptiae fiebant in Cana Galilaeae, et erat mater Iesu ibi. (fiebant <i>B-E</i> : factae sunt <i>A I</i> Cana <i>B-E</i> : Chana <i>A</i>)	–	eratque mater Iesu ibi	–
40	J 2,4	Co mně a tobě ženo?	Quid mihi et tibi, mulier?	Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est, mulier? Nondum venit hora mea. (Dicit <i>B-E</i> : Et dicit <i>A</i>)	<i>Quid mihi et tibi</i> . Graece reddidit. Nam Latine dicendum erat: <i>Quid mihi tecum?</i>	Quid mihi tecum mulier?	id est, quid mihi negotij tecum est. Vulgata: quid mihi et tibi (význam: quid hoc ad nos pertinet quòd uinum non habeant?)
41	J 2,6	A bylo tu kamenných Sftaudwij šfest postaweno/ wedlé očíštiwánj židowlkého/ berúcy w febe gedna každá měřice dvě nebo tři	Erant autem ibi lapideae hydrae sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas vel ternas.	Erant autem ibi lapideae hydrae sex, positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae metretas binas aut ternas. (aut <i>B-E</i> : vel <i>A</i>)	Metretas binas. Id est <i>cados</i> .	Erant autem ibi lapideae hydrae sex positae secundum purificationem Iudaeorum, capientes singulae amphoras binas aut ternas	feu metretas, veu cados
42	J 2,9	A když okufyl wrchnij Zprávce wody Wijnem včíněné	Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam et non sciebat unde esset	Postquam autem gustasset architriclinus aquam in vinum versam, neque sciret unde esset, sed ministri sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum, (Postquam <i>B-E</i> : <i>Vt A I</i> gustasset <i>B-E</i> : gustavit <i>A I</i> in vinum versam <i>B-E</i> : vinum factum <i>A I</i> neque sciret <i>B-E</i> : et non sciebat <i>A I</i> sed ministri <i>B-E</i> : ministri autem <i>A I</i> sponsum <i>B-E</i> : sponsum architriclinus <i>A</i>)	–	Vt autem gustavit architriclinus aquam illam quae facta fuerat uinum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
43	J 2,10	Každý člověk/ nayprvé dobré wijno dáwá: a když:by se podnapili/ tehdy to které horlíy geft.	Omnis homo primum bonum vinum ponit	et dicit ei: Omnis homo primo loco bonum vinum ponit, et quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum vinum vsque ad hoc tempus. (primo loco <i>B-E: primum A</i> I ad hoc tempus <i>B-E: huc A</i>)	–	Omnes primo loco bonum uinum apponunt, et quum conuiuiae fitim expleuerint, tunc id quod deterius est: tu seruasti bonum uinum usque adhuc.	Vulgata et Erasmus: ponit (Beza: apponunt, ut minus inculta esset oratio)
44	J 2,10	Každý člověk/ nayprvé dobré wijno dáwá: a když:by se podnapili/ tehdy to které horlíy geft.	cum inebriati fuerint, id quod deterius est	et dicit ei: Omnis homo primo loco bonum vinum ponit, et quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum vinum vsque ad hoc tempus. (primo loco <i>B-E: primum A</i> I ad hoc tempus <i>B-E: huc A</i>)	–	Omnes primo loco bonum uinum apponunt, et quum conuiuiae fitim expleuerint, tunc id quod deterius est: tu seruasti bonum uinum usque adhuc.	Vulgata et Erasmus: quum inebriati fuerint (Beza: mollis uerbum quaeui)
45	J 2,10	Každý člověk/ nayprvé dobré wijno dáwá: a když:by se podnapili/ tehdy to které horlíy geft.	cum inebriati fuerint, id quod deterius est	et dicit ei: Omnis homo primo loco bonum vinum ponit, et quum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum vinum vsque ad hoc tempus. (primo loco <i>B-E: primum A</i> I ad hoc tempus <i>B-E: huc A</i>)	–	Omnes primo loco bonum uinum apponunt, et quum conuiuiae fitim expleuerint, tunc id quod deterius est: tu seruasti bonum uinum usque adhuc.	–
46	J 2,16	Odneštež tyto věcy odšud/ a nečiňte Domu Otce Domem kupeckým.	Auferte ista hinc!	Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. (nec facite <i>B-E: et nolite facere A</i>)	–	Tollite ista hinc: ne facite domum Patris mei, domum negotiationis.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
47	J 2,16	Odnestež tyto věcy odľud/ a nečĩňte Domu Otce Domem kupeckým.	Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.	Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc: nec facite domum patris mei, domum mercatus. (nec facite <i>B-E</i> : et nolite facere <i>A</i>)	–	Tollite ista hinc: ne facite domum Patris mei, domum negotiationis.	–
48	J 2,18	Které znamenj vkazugeľs nám/ že tyto věcy činijľs?	Quod signum ostendis nobis, quia haec facis?	Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? (quod ista facias <i>B-E</i> : quia haec facis <i>A</i>)	–	Quod signum ostendis nobis, qui ista facias?	isti signum quaerunt, id est miraculum aliquod, ex quo possit intelligi uirtus ipsius ac autoritas coelestis, quae ius illi tribueret cum ita loquendi, tum ita faciendi
49	J 2,18	Které znamenj vkazugeľs nám/ že tyto věcy činijľs?	Quod signum ostendis nobis, quia haec facis?	Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quod ista facias? (quod ista facias <i>B-E</i> : quia haec facis <i>A</i>)	–	Quod signum ostendis nobis, qui ista facias?	Quod nam nobis argumentum affers quo comprobēs tibi ista licere?
50	J 2,20	Čtyřĩdceťĩ a ľľeľt Leth děľan geľt Chrám tento	Quadraginta et sex annis aedificatum est templum hoc	Dixerunt ergo Iudaei: Quadraginta et sex annis extractum est templum hoc, et tu in tribus diebus eriges illud? (extractum <i>B-E</i> : aedificatum <i>A</i> I eriges <i>B-E</i> : excitabis <i>A</i>)	–	Quadraginta et sex annis aedificatum est templum istud	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
51	J 2,23	mnozy vwěfili we Gméno geho/ widauce diwy geho kteréž činil.	multi crediderunt in noine eius, videntes signa eius, quae faciebat	Quum autem esset Hierosolymis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomen eius, videntes signa eius quae edebat. (pascha <i>B-E</i> : pasca <i>A I</i> nomen <i>B-E</i> : nomine <i>A I</i> edebat <i>E</i> : faciebat <i>A</i> , aedebat <i>BCD</i>)	–	multi crediderunt in nomen eius, spectantes signa eius quae edebat	–
52	J 3,1	Byl pak člwoěk z Zákonijkuow Nykodém gménem Knijže židowlké.	Erat autem homo ex pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Iudaeorum	Erat autem homo ex Pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Iudaeorum.	–	ERat autem quidam ex Pharisaeis, cui nomen erat Nicodemo, princeps Iudaeorum:	–
53	J 3,2	Ten přifěl k Gežijšfowi w:inocy	hic venit ad Iesum nocte	Hic venit ad Iesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quod a deo veneris magister. Nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit deus cum eo.	–	Hic uenit ad Iesum nocte	–
54	J 3,3	Nenarodij:li se kdo znowu/ nemuožet' widěti Králowftwij Božijho.	nisi quis natus fuerit desuper, non potest videre regnum Dei	Respondit Iesus, et dixit ei: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit e supernis, non potest videre regnum dei. (natus <i>B-E</i> : renatus <i>A I</i> e supernis <i>B-E</i> : denuo <i>A</i>)	–	nifi quis fuerit genitus denuò, non potest uidere regnum Dei.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
55	J 3,4	zdali může opět w žiwot matky fwé wgiyti a naroditi fe?	Numquid potest in ventrem matris suae iterato introire et nasci?	Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, quum sit senex? Num potest in ventrem matris suae iterum introire ac nasci? (<i>alt. potest B-E: potest homo A I iterum B-E: iterato A I ac nasci B-E: et renasci A</i>)	Nasci denuo (o adv. denuo).	num poteft in uentrem matris suae fecundò introire, ac gigni?	(u v. 3: Vulgata et Erasmus natus fuerit. Ego uerò in tota hac hiftoria malui uti Gignendi quàm Nafcendi uerbo, quia de noua quodammodo hominis creatione hic agitur.)
56	J 3,6	Což narozeno g<ef>t z těla/ tělo gef	Quod natum est ex carne, caro est	Quod natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est.	–	Quod genitum est ex carne, caro est:	–
57	J 3,7	Mufyte fe znouu zroditi.	Oportet vos nasci denuo.	Ne mireris quod dixi tibi, oportet vos nasci e supernis. (<i>Ne B-E: Non A I e supernis B-E: denuo A</i>)	–	Oportet uos gigni denuò.	–
58	J 3,8	Wijtr kde chce wěge	Spiritus, ubi uult, spirat	Spiritus vbi uult, spirat, et uocem eius audis, sed nescis unde ueniat et quo uadat. Sic est omnis qui natus est e spiritu. (<i>e B-E: ex A</i>)	Atque hic <i>spiritum</i> accipere uidetur pro flatu huius aeris, ut intelligas similitudinem duci ab hoc spiritu, re, cum non uideatur efficacissima, ad impetum illius diuini spiritus.	Ventus quò uult spirat	Apud Hebraeos uerò magis etiam multiplicem habet significationem, apud quos scilicet etiam pro Spiritu illo Dei omnia uiuificante accipitur, ut et apud Graecos ac Latinos theologos, qui ex Hebraeorum fontibus hauserunt. Quia igitur Spiritus ... rarò etiam à Latinis pro uento accipitur, uentum malui interpretari quam Spiritum.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
59	J 3,9	Kterak mohau tyto wěcy býti?	Quomodo possunt haec fieri?	Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri?	–	Quomodo possunt haec fieri?	–
60	J 3,11	že to což wijme mluwijme/ a což gřme widěli fwědějme	Quod scimus, loquimur et, quod vidimus, testamur	Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur: et quod vidimus, testamur: et testimonium nostrum non accipitis.	–	quod scimus loquimur, et quod uidimus testamur	–
61	J 3,13	A nižádný newřtaupil na Nebe/ gedině ten kterýž sřtaupil s Nebe.	Et nemo ascendit in caelum	Et nemo ascendit in coelum, nisi qui descendit e coelo, filius hominis, qui est in coelo. (e <i>B-E: de A</i>)	–	Nam nullus ascendit in coelum, nisi qui descendit e coelo	–
62	J 3,15	aby každý kdož wěrij w něho nezahynul	ut omnis, qui credit, in ipso habeat vitam aeternam	ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. (eum <i>B-E: ipsoA</i>)	–	Vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam aeternam.	–
63	J 3,17	Než geřt nepošlal Buoh Syna fwěho na Swět/ aby řaudil Swět/ ale aby řpařen byl řwět řkrze něho.	Non enim misit Deus Filium in mundum, ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum.	Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. (condemnet <i>B-E: iudicetA</i> I seruetur <i>B-E: salueturA</i> I eum <i>B-E: ipsum A</i>)	(B) Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum. <i>Iudicet</i> positum est pro condemnet, quomodo subinde reperitur apud Paulum ac caeteros, ut opponatur illi quod sequitur <i>ut seruetur mundus per eum</i> .	Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum: sed ut seruetur mundus per eum	Vulgata: ut iudicet: quae interpretatio planè est repudianda propter amphiboliam. Scimus enim. Dominum iudicaturum uiuos et mortuos. Hoc igitur Erasmus rectè emendauit. ... Condemnandi uerbum non significare ipsam actionem, sed quali ipsius condemnationis materiam ac causam.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
64	J 3,18	Kdo věřij w něho/ nebudeť lauzen.	Qui credit in eum, non iudicatur	Qui credit in eum, non condemnatur. Qui vero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen vnigeniti filii dei. (condemnatur <i>B-E</i> : iudicatur <i>A I</i> vero <i>B-E</i> : autem <i>A I</i> condemnatus <i>B-E</i> : iudicatus <i>A I</i> nomen <i>B-E</i> : nomine <i>A</i>)	Qui credit in eum, non iudicatur, et iam iudicatus est.	Qui credit in eum, non condemnatur.	–
65	J 3,19	a milowali Lidé wijce temnoſti nežli Swětlo	et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem	Haec est autem condemnatio, quod lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim eorum mala opera. (Haec est autem condemnatio <i>B-E</i> : Hoc est autem iudicium <i>A</i>)	–	fed dilexerunt homines potius tenebras quam Lucem	–
66	J 3,20	Každý zagifté kdož zle činij/ nenáwidij Swětla	omnis enim, qui mala agit, odit lucem	Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipsius. (nec <i>B-E</i> : et non <i>A I</i> ipsius <i>B-E</i> : eius <i>A</i>)	Omnis enim qui male agit. řec. překlad <i>qui mala agit</i> , tametsi sensus idem est, nisi quod male agere dicitur et qui male ac malis affligitur.	Omnis enim qui peruersè agit, odit Lucem	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
67	J 3,21	Ale kdož činij prawdu/ wychází na Swětlo	qui autem facit veritatem, venit ad lucem	Qui autem operatur veritatem, venit ad lucem: vt conspicua fiant facta ipsius, quod per deum sint facta. (operatur <i>B-E</i> : facit <i>A I</i> conspicua fiant facta ipsius <i>B-E</i> : manifestentur opera eius <i>A I</i> per deum <i>B-E</i> : in deo <i>A</i>)	–	Qui autem sincerè agit, uenit ad Lucem	Id est (ut ad uerbum conuertit Vetus interpres et Erasmus) qui facit ueritatem.
68	J 3,21	aby zgeweni byli fuktkowé geho/ nebo w Bohu wčiniění gfau.	ut manifestentur eius opera, quia in Deo sunt facta	Qui autem operatur veritatem, venit ad lucem: vt conspicua fiant facta ipsius, quod per deum sint facta. (operatur <i>B-E</i> : facit <i>A I</i> conspicua fiant facta ipsius <i>B-E</i> : manifestentur opera eius <i>A I</i> per deum <i>B-E</i> : in deo <i>A</i>)	–	ut manifesta fiant facta ipsius: quòd secundum Deum sint facta	id est cum Deo
69	J 3,26	hle on křtíj/ a wšlyckni gdau k němu	ecce hic baptizat et omnes ueniunt ad eum!	Et uenerunt ad Ioannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce is baptizat, et omnes ueniunt ad eum. (Ioannem <i>A-C</i> <i>E</i> : <i>I</i> Ioannem <i>D I</i> is <i>B-</i> <i>E</i> : hic <i>A</i>)	–	ecce, is baptizat, et omnes ueniunt ad eum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
70	J 3,31	Kdož geft s huory přiflél/ nade:wfllecky geft.	Qui de sursum venit, supra omnes est	Qui e supernis venit, supra omnes est. Qui e terra profectus est, terrenus est, et e terra loquitur. Qui e coelo venit, supra omnes est, (e supernis <i>B-E</i> : desursum <i>A I alt.</i> e <i>B-E</i> : de <i>A I</i> profectus <i>B-E</i> : <i>om.</i> <i>A I</i> terrenus <i>B-B</i> : de terra <i>A I tert.</i> e <i>B-B</i> : de <i>A I quart.</i> e <i>B-E</i> : de <i>A</i>)	–	qui supernè uenit, supra omnes est: qui è terra est, terrenus est, et terrena loquitur: qui è coelo uenit, supra omnes est:	–
71	J 3,31	Kdožt' g<el>t z země/ zeměť geft/ a o zemiť mluwij	qui est de terra, de terra est et de terra loquitur	Qui e supernis venit, supra omnes est. Qui e terra profectus est, terrenus est, et e terra loquitur. Qui e coelo venit, supra omnes est, (e supernis <i>B-E</i> : desursum <i>A I alt.</i> e <i>B-E</i> : de <i>A I</i> profectus <i>B-E</i> : <i>om.</i> <i>A I</i> terrenus <i>B-E</i> : de terra <i>A I tert.</i> e <i>B-E</i> : de <i>A I quart.</i> e <i>B-E</i> : de <i>A</i>)	Qui de terra est, de terra loquitur. Překlad z řečtiny – <i>Qui est de terra, de terra est et de terra loquitur.</i> Perinde quasi dicas <i>Qui e terra profectus est, is terrenus est et terrena loquitur.</i> Augustinus: <i>qui de terra est, terra est, et de terra loquitur.</i> Qui e terra erat, terrenus erat, at qui de coelo profectus erat, is supra omnes est.	qui supernè uenit, supra omnes est: qui è terra est, terrenus est, et terrena loquitur: qui è coelo uenit, supra omnes est:	–
72	J 3,33	Ale kdož:by přiyal geho fwědectwuj/ ten zapečetil a toho potwrdil/ že Buoh prawdomluwný g<el>t.	Qui accipit eius testimonium, signavit quia Deus verax est.	Qui accepit eius testimonium, is obsignauit quod deus verax sit. (eius testimonium, is <i>B-B</i> : is eius testimonium <i>A</i>)	Signauit. Řec. slovo – id est <i>obsignauit, signo confirmauit.</i> Nam sigillum additum rem certam efficit.	qui recipit eius testimonium, is obsignauit quòd Deus uerax sit.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
73	J 3,33	Ale kdož:by přiyal geho fwědectwij/ ten zapečetil/ a toho potwrdil/ že Buoh prawdomluwný g<e>t.	Qui accipit eius testimonium, signavit quia Deus verax est.	Qui accepit eius testimonium, is obsignavit quod deus verax sit. (eius testimonium, is <i>B-B</i> : is eius testimonium <i>A</i>)	–	qui recipit eius testimonium, is obfignavit quòd Deus uerax fit.	–
74	J 3,34	Ne w mijru zagifté dáwá Buoh gemu Ducha.	non enim ad mensuram dat Spiritum (add. Deus)	Nam is quem misit deus, verba dei loquitur: non enim <i>huic</i> ad mensuram dat deus spiritum. (Nam is quem <i>B-E</i> : Quem enim <i>A I</i> huic <i>B-E</i> (<i>itaL</i>): <i>am. A</i>)	Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. Dictum esta utem figura prouerbiali <i>dat ad mensuram</i> pro eo quod est <i>dat parce</i> aut <i>mediocriter</i> .	non enim huic admetitur Deus spiritum.	Vulgata et Erasmus: dat ad mensuram (Erasmus: quasi dicatur Deus non dare ex mensura, id est non depromere quasi ex uase sua dona, quum fit ueluti fons inexhaustus.)
75	J 3,35	Otec miluge Syna/ a wflecky wěcy dal w Ruce geho.	Pater diligit Filium et omnia dedit in manu eius.	Pater diligit filium, et omnia dedit illi in manum. (illi in manum <i>B-E</i> : in manu eius <i>A</i>)	Et omnia dedit in manu eius. (Incertum est an abusus praepositione senserit omnia Filio tradita in manum an omnia nobis dari per manum illius, quod iuxta Hebraici sermonis <i>in</i> praepositio significatonem habeat instrumenti; sed priorem sensum Graeci sequuntur interpretes, et mihi magis aridet.)	Pater diligit Filium, et omnia dedit in manum eius.	(arbitrio ac potestati eius permittit; omnia dare Pater per manum Filij)
76	J 3,36	ale kdožt' gest newěřijcý Synu/ nevzřijť žiwota	qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam	Qui credit filio, habet vitam aeternam: qui vero non credit filio, non videbit vitam, sed ira dei manet super eum. (<i>prius</i> filio <i>C-E</i> : in filium <i>A B</i>)	Qui non credit; Cyprianus reddidit qui dicto non est audiens. Graecis diuersae voces sunt - <i>inobedientem</i>	qui uerò non paret Filio, non uidebit uitam	qui non est dicto Filij audiens

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
77	J 4,1	Tehdy jakž poznal Gežijfs že gfau llyflleli Zákonijcy že:by Gežijfs wijce Včedlnijkuow činil	Ut ergo cognovit Iesus quia audierunt pharisaei quia Iesus plures discipulos facit et baptizat quam Ioannes	Vt ergo cognouit dominus, audisse Pharisaeos, quod Iesus plures discipulos faceret et baptizaret quam Ioannes	–	VT ergo cognouit Dominus audisse Pharisaeos quòd ipse plures discipulos faceret	–
78	J 4,7	Y přiflla žena z Samařij wážit wody.	Venit mulier de Samaria haurire aquam	venit mulier Samaritana, vt hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. (Samaritana <i>B-E</i> : Samaria <i>A</i> ; quod bibam <i>B-E</i> : bibere <i>A</i>)	–	Venit mulier Samaritana ut hauriret aquam.	–
79	J 4,9	Kterak ty gfa židem žádáfs odemne pijti genž gfem žena Samarytánka?	Quomodo tu Iudaeus cum sis, bibere a me poscis	Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudaeus quum sis, potum a me poscis quae sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudaei cum Samaritanis. (potum <i>B-E</i> : bibere <i>A I</i> commercium habent <i>B-E</i> : commertium <i>A</i>)	–	Quomodo tu Iudaeus quum sis, potum à me poscis	–
80	J 4,12	zdali gfy ty wětlj nežli Otec náfs Iákob	Numquid tu maior es patre nostro Iacob	Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius et pecora eius?	–	Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum	–
81	J 4,12	kterýž nám dal tuto Studnicy/ a ľám z nij pil/ y fýnowé gehu/ y dobytek gehu?	qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit et filii eius et pecora eius	Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius et pecora eius?	–	ex quo ipse bibit, et filii eius, ac pecora eius	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
82	J 4,13	Každý kdož bude pít Wodu tuto/ žijzniti bude opět	Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.	Respondit Iesus, et dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.	–	Omnis qui bibit ex aqua hac, fitiet rurfus	–
83	J 4,14	ale voda kterůž yý dám gemu/ bude w něm Studnice vody wlkakugijcý do žiwota věčného.	sed aqua, quam dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam	Quisquis autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitierit in aeternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquae salientis in vitam aeternam. (sitierit <i>B-E</i> : sitiet <i>A</i>)	–	fed aqua illa quam ego dabo ei, fiet in ei fons aquae salientis in uitam aeternam.	–
84	J 4,18	To gfy powěděla práwě.	hoc vere dixisti.	Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir. Hoc vere dixisti.	–	hoc uerè dixisti	–
85	J 4,20	Otcowé nálfy na této Hoře klaněli fe	Patres nostri in monte hoc adorauerunt	Patres nostri in monte hoc adorauerunt: et vos dicitis, quod Hierosolymis est locus, vbi oporteat adorare. (oporteat adorare <i>B-E</i> : adorare oportet <i>A</i>)	–	Patres nostri in monte hoc adorauerunt	–
86	J 4,21	Ženo/ wěř:mi že gde hodina/ kdyžto ani na této Hoře/ ani w Geruzalémě budete fe klaněti Otcy.	Crede mihi, mulier, quia venit hora	Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, venit hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis patrem. (Hierosolymis <i>B-E</i> : in Hierosolymis <i>A</i>)	–	Mulier, crede mihi, uenit hora quando neque in monte hoc, neque Ierofolymis adorabitis Patrem.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
87	J 4,23	Ale gdeť hodina a nynijť geť/ kdyžto prawij ctitelé/ klaněti fe budau Otcy w duchu a w prawdě.	quando veri adoratores adorabunt Patrem et Spiritum	Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem spiritu ac veritate. Nam et pater tales quaerit qui adorent ipsum. (spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> ipsum <i>B-E</i> : se <i>A</i>)		Sed uenit hora, et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem spiritu ac ueritate	–
88	J 4,23	Nebo y Otec takowých hledá/ kteřížby fe klaněli gemu	nam et Paer tales quaerit, qui adorent	Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem spiritu ac veritate. Nam et pater tales quaerit qui adorent ipsum. (spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> ipsum <i>B-E</i> : se <i>A</i>)	(Qui adorent eum. Rec. text - id est <i>adorantes se</i> siue <i>qui adorent se</i> . Apparet interpretem fugisse amphiboliam pronominis reciproci, quod accipi poterat illos adorare seipsos. Ea vitari poterat, si dixisset <i>qui adorent ipsum</i> .)	nam et Pater tales quaerit qui adorent ipsum.	–
89	J 4,24	Bůh duch geť/ a ti kteříž mu fe klaněgj/ w Duchu a w prawdě magij fe klaněti.	et eos, qui adorant eum, in Spiritu et veritate oportet adorare	Spiritus est deus, et eos qui adorant eum, spiritu ac veritate oportet adorare. (spiritu <i>B-E</i> : in spiritu <i>A</i> ; ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	–	Deus est Spiritus: itaque qui adorant eum, oportet ut Spiritu ac ueritate eum adorent.	–
90	J 4,27	A w tom přiřlli Vědnijcy geho/ y diwili fe že:by s Ženau mluwil.	mirabantur quia cum muliere loquebatur	Et continuo uenerunt discipuli eius, et mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Qu. id quaeris, aut cur loqueris cum ea? (quod <i>B-E</i> : quid <i>A</i> ; cur <i>B-E</i> : quid <i>A</i>)	Quid cum muliere loqueretur. Ekvivalent řec. textu - <i>quod cum muliere loqueretur</i> siue <i>loquutus esset</i> .	Interea autem uenerunt discipuli eius, et mirati sunt quod cum muliere loqueretur	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
91	J 4,27	Co fe gj ptáfs? aneb proč mluvíš s ní?	Quid quaeris aut quid loqueris cum ea?	Et continuo venerunt discipuli eius, et mirabantur quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit, Quid quaeris, aut cur loqueris cum ea? (quod <i>B-E</i> : quid <i>A</i> ; cur <i>B-E</i> : quid <i>A</i>)	<i>quid loqueris cum illa, magis vertentem erat cur loqueris cum illa.</i>	nemo tamen dixit: Quid quaeris? aut, quid loqueris cum ea?	–
92	J 4,28	Tehdy nechala tu Žena vědra svého	Reliquit ergo hydriam suam mulier	Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus:	–	Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit	–
93	J 4,28	a odesla do Města	et abiit in civitatem	Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus:	–	Reliquit ergo hydriam suam mulier, et abiit	–
94	J 4,29	Zdali on geft Kryftus?	numquid ipse est Christus?	Venite, videte hominem, qui dixit mihi omnia quaecunque feci: num hic est ille Christus? (num <i>B-E</i> : Nunquid <i>A</i>)	–	nunquid iste est Christus ille?	–
95	J 4,32	Iát' mám pokrm gijfti kteréhož vy newijte.	Et cibum habeo manducare, quem vos nescitis.	Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. (comedendum <i>B-E</i> : manducare <i>A</i>)	–	Ego cibum habeo quo vescar, quem vos nescitis.	–
96	J 4,32	Iát' mám pokrm gijfti kteréhož vy newijte.	Et cibum habeo manducare, quem vos nescitis.	Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. (comedendum <i>B-E</i> : manducare <i>A</i>)	–	Ego cibum habeo quo vescar, quem vos nescitis.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
97	J 4,35	Wflak wy prawijte/ že gefttē gvau čtyři Měfýce/ a žeň přigde?	Nonne vos dicitis: „Adhuc quattuor menses sunt, et messis venit?“	Nonne vos dicitis: Adhuc quatuor menses sunt, et messis veniet? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, et videte egiones, quoniam albae sunt iam ad messem. (dicitis <i>B-E</i> : dicitis quod <i>A I</i> veniet <i>B-E</i> : venit <i>A I</i> attollite <i>B-E</i> : leuate <i>A I</i> quoniam <i>B-E</i> : quod <i>A I</i> sunt <i>B-E</i> : sint <i>A</i>)	–	Nōnne uos dicitis: adhuc quadrimestre spacium supereft, et mefsis aderit?	–
98	J 4,36	aby y ten kdož rozfýwá fpolu fe radowal y kdo žne	ut et qui seminat, simul gaudeat et qui metit.	Et qui metit, mercedem accipit: et congregat fructum in vitam aeternam: vt et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.	–	ut et qui seminat, fimul gaudeat, et qui metit	–
99	J 4,36	aby y ten kdož rozfýwá fpolu fe radowal y kdo žne	ut et qui seminat, simul gaudeat et qui metit.	Et qui metit, mercedem accipit: et congregat fructum in vitam aeternam: vt et qui seminat, simul gaudeat, et qui metit.	–	ut et qui seminat, fimul gaudeat, et qui metit	–
100	J 4,37	W tom zagiftē flowo prawē geft/ žet' giný geft kterýž rozfýwá/ a giný kterýž žne.	In hoc enim est verbum verum	In hoc enim est sermo verus, quod alius est qui seminat, et alius est qui metit. (sermo verus <i>B-E</i> : verbum verum <i>A</i>)	In hoc enim est verbum verum (sermo verus <i>A-D</i>)	Nam in hoc dictum illud uerum est: alius est qui veminat, et alius est qui metit.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
101	J 4,38	Ginij gľau pracowali/ a wy gľte w gegich pracy weľli.	alii laboraverunt, et vos in laborem eorum introistis (in labores)	Ego misi vos ad metendum, quod vos non laborastis. Alii laborauerunt, et vos in labores eorum introistis. (ad metendum <i>B-E</i> : metere <i>A</i>)	–	alij laborauerunt, et uos in labores eorum introiftis	–
102	J 4,40	profyli ho aby tu pozuoľtal	rogaverunt eum, ut apud ipsos maneret	Quum venissent ergo ad ilium Samaritani, rogauerunt eum vt apud se maneret. Et mansit ibi duos dies. (apud se <i>B-E</i> : ibi <i>A</i>)	–	rogauerunt eum ut apud fe maneret	–
103	J 4,42	Že giž ne pro twau řeč wěřijme/ neľ gľme vami ľlyľfeli	Iam non propter tuam loquelam credimus; ipsi enim audivimus et scimus quia hic est verer Salvator mundi!	Et mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus: ipsi enim audiuimus et scimus quod hic est vere seruator mundi, Christus. (Iam <i>B-E</i> : om. <i>A</i> I orationem <i>B-E</i> : loquelam <i>A</i> I seruator <i>B-E</i> :saluator <i>A</i>)	–	Non amplius propter tuos fermones credimus: ipfi enim audiuimus	Erafmus: orationem (ut ambiguum hoc loco repudiaui)
104	J 4,44	Sám zagitě Gežijľs ľwědectwij wydal/ že Prorok w ľwě wľafti w poctiwolfi nenij.	ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet	Ipsa enim Iesus testatus est, quod propheta in sua patria honorem non haberet. (testatus est <i>B-E</i> : testimonium perhibuit <i>A</i>)	–	Ipfe enim Iefus teľtatus fuerat quòd Propheta in fua patria honorem non haberet.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
105	J 4,44	Sám zagifté Gežijš fwēdectwij wydal/ že Prorok w fwé wlafti w poctiwołti nenij.	ipse enim Iesus testimonium perhibuit quia propheta in sua patria honorem non habet	Ipse enim Iesus testatus est, quod propheta in sua patria honorem non haberet. (testatus est <i>B-E</i> : testimonium perhibuit <i>A</i>)	–	Ipse enim Iesus testatus fuerat quod Propheta in sua patria honorem non haberet.	–
106	J 4,46	Tehdy opět přifšel do Káně Galilejské/ kdežto učinil byl z vody wijno.	Venit ergo iterum in Cana Galilaeae, ubi fecit aquam vinum.	Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilaeae, ubi fecerat ex aqua vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. (fecerat <i>B-E</i> : fecit <i>A</i>)	–	Venit porro Iesus rurfum Cana oppidum Galilaeae ubi fecerat ex aqua uinum.	–
107	J 4,46	Y byl geden Králijk/ gehož Syn nemocen byl w Kafarnaum.	Et erat quidam regius, cuius filius infirmabatur Capharnaum (regulus)	Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilaeae, ubi fecerat ex aqua vinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. (fecerat <i>B-E</i> : fecit <i>A</i>)	Quidam regulus. Rec. slovo – id est <i>quidam regalis</i> ; regius, palatinus.	Erat autem in Capernaum regius quidam, cuius filius aegrotabat.	ex Herodis aulicis, et eorum numero qui plurimum apud eum poterant (Vulgata: Regulum)
108	J 4,53	Y vwěřil on y čeled geho wfšeka.	et credidit ipse et domus eius tota	Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus, Filius tuus uiuit: et credidit ipse, et domus eius tota. (dixisset sibi <i>B-E</i> : dixit ei <i>A</i>)	–	et credidit ipse, ac domus eius tota	–
109	J 5,1	Y šel Gežijš do Geruzaléma.	Post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Hierosolymam	Post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Hierosolymam.	–	Post haec erat dies festus Iudaeorum, et ascendit Iesus Ierosolymam.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
110	J 5,2	A byl w Geruzalémě rybnijk 6rawný/ kterýž flowe židowlký Bethfeda/ patero přijltřellý mage.	Est autem Hierosolymis, super Probatica, piscina, quae cognominatur Hebraice Bethsatha, quinque porticus habens.	Est autem Hierosolymis ad Probaticam, piscina, quae nominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens: (Hebraice <i>B-E</i> : haebraicae A I Bethesda <i>C-E</i> : bethsesda A, bethseda B)	Et <i>piscina</i> hoc loco significat non viuarium piscium, sed in aqua natatur, vel Graeca voce id attestante. <i>Bethsaida piscinam</i> , quae fuerit Hierosolymis cognomento <i>Probatica</i> , quam nos, inquit <i>pecualem</i> possumus interpretari.	Eft autem Ierofolymis ad forum pecuarium, piscina quae nominatur Hebraicè Bethfeda, quinque porticus habens.	–
111	J 5,2	A byl w Geruzalémě rybnijk 6rawný/ kterýž flowe židowlký Bethfeda/ patero přijltřellý mage.	Est autem Hierosolymis, super Probatica, piscina, quae cognominatur Hebraice Bethsatha, quinque porticus habens.	Est autem Hierosolymis ad Probaticam, piscina, quae nominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens: (Hebraice <i>B-E</i> : haebraicae A I Bethesda <i>C-E</i> : bethsesda A, bethseda B)	Hebraice Bethsaida, Graece Bethesda.	Eft autem Ierofolymis ad forum pecuarium, piscina quae nominatur Hebraicè Bethfeda, quinque porticus habens.	Vulgata: Bethfaida (corrupte)
112	J 5,2	A byl w Geruzalémě rybnijk 6rawný/ kterýž flowe židowlký Bethfeda/ patero přijltřellý mage.	Est autem Hierosolymis, super Probatica, piscina, quae cognominatur Hebraice Bethsatha, quinque porticus habens.	Est autem Hierosolymis ad Probaticam, piscina, quae nominatur Hebraice Bethesda, quinque porticus habens: (Hebraice <i>B-E</i> : haebraicae A I Bethesda <i>C-E</i> : bethsesda A, bethseda B)	–	Eft autem Ierofolymis ad forum pecuarium, piscina quae nominatur Hebraicè Bethfeda, quinque porticus habens.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
113	J 5,3	W nichžto leželo množstw weliké nedůziwých/ flepých/ kulhawých/ wchlých/ očekáwagijce hnutij wody.	In his iacebat multitudo languentium, caecorum, claudorum, aridorum.	in his iacebat multitudo magna languentium, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum.	–	In his iacebat multitudo magna inualidorum, caecorum, claudorum, aridorum, expectantium aquae motum.	–
114	J 5,13	A Gežijš byl odffel od zástupu fhromážděného na:tom mijšťě.	Iesus enim declinavit a turba constituta in loco.	Is autem qui sanatus fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus enim subduxit se quod turba esset eo in loco. (sanatus <i>E</i> : sanus <i>A-D I</i> subduxit ... eo <i>B-E</i> : declinavit a turba constituta <i>A</i>)	Iesus enim declinavit a turba. Sed Iesus subduxit sese, cum turba esset in loco.	Iesus enim euaferrat è turba quae erat in illo loco.	–
115	J 5,14	Hle zdráv wčiněn gfy/ giž nehřěš/ ať:by fe tobě nětco horflýho nepřihodilo.	Iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.	Postea reperit eum Iesus in templo, et dixit illi: Ecce sanus factus es, ne posthac pecces, ne quid deterius tibi contingat. (reperit <i>B-E</i> : inuenit <i>A I</i> quid deterius tibi <i>B-E</i> : deterius tibi aliquid <i>A</i>)	–	Ecce, sanus factus es: ne amplius pecces, ut ne quid deterius tibi contingat.	–
116	J 5,15	Odffel ten člověk/ a powěděl Židuom/ že:by Gežijš byl kterýž ho zdrawého wčinil.	Abiit ille homo et nuntiavit Iudaeis quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.	Abiit ille homo, et nuntiavit Iudaeis quod Iesus esset a quo sanatus fuisset. (quod <i>B-E</i> : quia <i>A I</i> a quo sanatus fuisset <i>B-E</i> : qui fecit eum sanum <i>A</i>)	–	Abiit ille, et nuntiavit Iudaeis quod Iesus is esset qui sanum eum reddiderat.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
117	J 5,15	Odšel ten člověk/ a powěděl Židuom/ že:by Gežijfs byl kterýž ho zdrawého včinił.	Abiit ile homo etnuntiavit Iudaeis quia Iesus esset, qui fecit eum sanum.	Abiit ille homo, et nuntiauit Iudaeis quod Iesus esset a quo sanatus fuisset. (quod <i>B-E</i> : quia <i>A</i> I a quo sanatus fuisset <i>B-E</i> : qui fecit eum sanum <i>A</i>)	–	Abijt ille, et nunciauit Iudaeis quòd Iesus is effet qui fanum eum reddiderat.	–
118	J 5,16	Protož protiwiłi fe Židé Gežijšlowi/ že to včinił w den Swátečnij.	Et propterea persequebantur Iudaei Iesum, quia haec faciebat in sabbato.	Ac propterea persequebantur Iudaei Iesum, et quaerebant illum occidere, quod ista fecisset in sabbato. (Ac <i>B-E</i> : om. <i>A</i> I et ... fecisset <i>B-E</i> : quia haec faciebat <i>A</i>)	Propterea persequebantur Iudaei Iesum	Ac propterea persequebantur Iudaei Iesum, et quaerebant eum trucidare.	–
119	J 5,19	Nemožet' Syn ľám od febe ničehéhož včiniti/ gediné což vzřij an Otec činij.	Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod uiderit Patrem facientem	Respondit itaque Iesus, et dixit eis: Amen amen dico uobis, non potest filius a se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quaecunque enim ille fecerit, haec itidem et filius facit. (quid <i>B-E</i> : quod <i>A</i> ; itidem et filius <i>B-E</i> : et filius similiter <i>A</i>)	Nisi quod uiderit Patrem.	non potest Filius à femetipfo operari, id est nisi uiderit Patrem operantem	Vulgata: nisi quod uiderit

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
120	J 5,19	Než cožkoli on činij/ toť y Syn též činj.	quaecumque enim ille faciat, haec et Filius similiter facit	Respondit itaque Iesus, et dixit eis: Amen amen dico vobis, non potest filius a se facere quicquam, nisi quid viderit patrem facientem. Quaecun- que enim ille fecerit, haec itidem et filius facit. (quid <i>B-E</i> : quod <i>A</i> ; itidem et filius <i>B-E</i> : et filius similiter <i>A</i>)	–	quaecumque enim ille facit, haec etiam Filius pariter facit	fimili ratione
121	J 5,20	a wětšly nad to vkáže gemu skutky/ abyšfte wy fe diwili.	et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini	Pater enim diligit filium, et haec omnia demonstrat ei quae ipse facit: et maiora his demonstrabit ei opera, vt vos miremini. (haec <i>D E</i> : om. <i>A-C</i>)	–	maiora his demonstrabit opera, ut uos miremini.	–
122	J 5,24	a na Saud nepřigde/ ale půgde z šmrty do žiwota.	et in iudicium non venit, sed transiit a morte in vitam	Amen amen dico vobis, qui sermonem meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam aeternam, et in condemnationem non veniet, sed transiuit a morte in vitam. (sermonem <i>B-E</i> : verbum <i>A</i> I condemnationem <i>B-E</i> : iudicium <i>A</i>)	In supplicium.	in condemnationem non veniet: sed tranfuit à morte in uitam	–
123	J 5,25	Givtě giftě prawjm wám/ že přigde hodina a mynijť geť	Venit hora, et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei	Amen amen dico vobis, quod veniet hora, et nunc est, quando mortui audient vocem filii dei: et qui audierint, viuent.	–	amen amen dico uobis, quòd ueniet tempus, et nunc eť	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
124	J 5,26	Než jakož Otec má žiwot sám w lobě/ tak geft dal y Synu aby měl žiwot w samém lobě.	sic dedit et Filio vitam habere in semetipso	Sicut enim pater habet vitam in semet ipso, sic dedit et filio habere vitam in semet ipso,	–	sic dedit et Filio habere uitam in seipfo	–
125	J 5,27	a moc dal gemu y Saud činiti/ Než Syn člověka geft.	et potestatem deidit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.	et potestatem dedit ei iudicandi quoque, quia filius hominis est. (iudicandi quoque <i>B-E</i> : iudicium faciendi <i>A</i>)	–	Et auctoritatem dedit ei etiam iudicium faciendi, quatenus Filius hominis est.	–
126	J 5,28	neboť přigde hodina/ w kteraužto wflyckni kteříj w Hrobjch gláu/ vflylý hlas Syna Božijho	nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem eius	Nolite mirari hoc, quia ueniet hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius,	–	nam ueniet hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius.	–
127	J 5,29	ale ti kteříjž zlé wěcy činili/ na Wzkříšfenij faudu.	qui uero mala egerunt, in resurrectionem iudicii.	et prodibunt qui bona fecerunt, in resurrectionem uitae: qui uero mala egerunt, in resurrectionem condemnationis. (prodibunt <i>B-E</i> : procedent <i>A I</i> condemnationis <i>B-E</i> : iudicii <i>A</i>)	–	qui uerò mala egerunt, in resurrectionem condemnationis	–
128	J 5,31	Wydáwám:li já fwědectwíj sám ofobě/ fwědectwíj mé nenj prawé.	Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est uerum.	Si ego testimonium perhiberem de me ipso, testimonium meum non esset uerum. (perhiberem <i>B-E</i> : perhibeo <i>A I</i> esset <i>B-E</i> : est <i>A</i>)	–	Si ego testor de meipfo, testimonium meum non est idoneum.	Erasmus: si testimonium perhiberem

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
129	J 5,32	Ginýt' g<el>t kterýž fwědectwij wydává o mně	alius est, qui testimonium perhibet de me	Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio verum esse testimonium, quod testificatur de me. (verum esse <i>B-E</i> : quod verum est <i>A I</i> testificatur <i>C-E</i> : perhibet <i>A</i> , testatur <i>B</i>)	–	Alius est qui testatur de me	–
130	J 5,34	Ale yáť nepřigijmám fwědectwij od člověka	ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico, ut vos salvi sitis	Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico ut vos salvi sitis.	–	Ego autem ab homine testimonium non capto: sed haec dico ut uos feruimini.	–
131	J 5,34	ale totoť prawijm/ abyľte wy Spafeni byli	ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico, ut vos salvi sitis	Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed haec dico ut vos salvi sitis.	–	Ego autem ab homine testimonium non capto: sed haec dico ut uos feruimini.	–
132	J 5,35	Ont' geft byl fwijce kteráž hořij a fwijtij/ Wy pak chtěli gfte na čas radowati fe w fwětle geho.	Ille erat lucerna ardens et lucens, vos autem uolulistis exsultare ad horam in luce eius.	Ille erat lucerna ardens et lucens, vos autem uolulistis ad tempus exultare in luce eius. (tempus <i>B-E</i> : horam <i>A</i>)	–	Ille erat lucerna ardens et lucens: uos autem uolulistis ad tempus exultare in luce eius.	–
133	J 5,38	Gehož řte wy hlafu nıkdy nelyřřeli/ ani twáři geho widěli/ a flowa geho nemáte w łobě zůřřawajicýho	et uerbum eius non habetis in uobis manens	et sermonem eius non habetis in uobis manentem: quia quem misit ille, huic uos non creditis. (sermonem <i>B-E</i> : uerbum <i>A I</i> manentem <i>B-E</i> : manens <i>A</i>)	–	Et sermonem eius non habetis in uobis manentem: quia quem misit ille, huic uos non creditis.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
134	J 5,39	Ptajte fe na pijfma	Scrutamini Scripturas	Scrutamini scripturas, quia vos videmini vobis in ipsis vitam aeternam habere, et illae sunt quae testificantur de me, (videmini vobis <i>B-E</i> : putatis <i>A</i> I testificantur <i>C-E</i> : testimonium perhibent <i>A</i> , testantur <i>B</i>)	legite, putamini, videmini vos	Scrutamini Scripturas: nam uos uidemini uobis in ipfis uitam ęternam habere	–
135	J 5,41	Zwelebenij od lidij yáť nepřigijmám	Gloriam ab hominibus non accipio	Gloriam ab hominibus non accipio,	Non est anceps ad claritatem, sed ad gloriam et opinionem.	Gloriam ab hominibus non capto.	–
136	J 5,42	ale poznal gfem wás že wy milowánij Bożijho nemáte w łobě	sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis	sed cognoui vos quod dilectionem dei non habeatis in vobis.	–	Sed noui quòd uos charitatem Dei non habeatis in uobis.	–
137	J 5,44	Kterak wy muožete wěřiti/ kteřijž chwálu geden od druhého přigijmáte:	Quomodo potestis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis	Quomodo vos potestis credere, qui gloriam a vobis inuicem accipitis, et gloriam quae a solo deo proficiscitur, non quaeritis? (proficiscitur <i>B-E</i> : est <i>A</i>)	–	Quomodo os potestis credere, quum gloriam alij ab alijs captetis, et gloriam quae à folo Deo proficiscitur, non quaeritis?	Vulgata. et Erasmus: qui accipitis. (Ego Captandi uocabulo uti malo, ubi de studio et conatu agitur.)
138	J 5,47	Ale poněwádž geho Pijfnum newěřijte/ y kterak flowuom mým vwěřijte?	Si autem eius litteris non creditis, quomodo meis verbis credetis?	Si autem illius scriptis non creditis, quomodo verbis meis credetis? (scriptis <i>B-E</i> : litteris <i>A</i>)	–	Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis creditis?	–
139	J 6,2	nebo gfau widěli diwy které činil nad těmi kteřijž nemocnij byli	Et sequebatur eum multitudo magna, quia uidebant signa, quae faciebat super his, qui infirmabantur	et sequebatur eum turba multa, quia uidebant eius signa quae faciebat super his qui infirmabantur. (turba multa <i>B-E</i> : multitudo magna <i>A</i>)	–	Et fequebatur eum turba multa, quia uidebant eius signa quae edebatin ijs qui inualidi erant.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
140	J 6,5	Protož když pozdwihl očíj Gežijls/ a widěl že množtwj weliké gde k němu	Cum sublevasset ergo oculos Iesus et vidisset quia multitudo magna venit ad eum, dicit ad Philippum	Quum sustulisset ergo oculos Iesus, et vidisset quod multa turba veniret ad se, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt edant isti? (sustulisset <i>B-E</i> : subleuasset A I edant isti <i>B-E</i> : manducent hi A)	–	Quum ergo sustulisset oculos Iesus, et uidisset quod multa turba ueniret ad fe	–
141	J 6,5	Odkud nakaupijme Chlebuow/ aby pagedli tito?	Unde ememus panes, ut manducent hi?	Quum sustulisset ergo oculos Iesus, et vidisset quod multa turba veniret ad se, dicit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt edant isti? (sustulisset <i>B-E</i> : subleuasset A I edant isti <i>B-E</i> : manducent hi A)	–	Vnde ememus panes ut ifti uefcantur?	–
142	J 6,6	Ale to řekl zkauffege ho/ neš gefť on wěděl co:by měl včiniti.	hoc autem dicebat tentans eum; ipse enim sciebat quid esset facturus.	Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat quid esset facturus.	–	ipfe enim sciebat quid effet facturus	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
143	J 6,10	Rozkažtež lidu čtyřti.	Facite homines discumbere.	Dixit autem Iesus: Facite vt homines discumbant. Erat autem gramen multum in eo loco. Discubuerunt ergo viri numero ferme quinquies mille. (vt homines discumbant <i>B-E</i> : homines discumbere <i>A I</i> gramen <i>B-E</i> : foenum <i>A I</i> eo <i>B-E</i> : om. <i>A I</i> ferme quinquies mille <i>B-E</i> : fere quinque milia <i>A</i>)	–	Facite ut ifti discumbant.	–
144	J 6,12	Zběte kte ré zuoftali drobty/ at' nezhykau.	Colligite, quae superauerunt, fragmenta, ne quid pereat.	Vt autem impleti sunt, dicit discipulis suis: Colligite quae superauerunt fragmenta, ne quid pereat. (superauerunt <i>B-E</i> : superauerunt <i>A I</i> quid pereat <i>B-E</i> : pereant <i>A</i>)	Ne pereant. Řec. text – id est <i>ne quid pereat</i>	Cogite quae superauerunt fragmenta, ne quid pereat.	Vulgata: ne pereant, quali scilicet particula <i>tu</i> redundet.
145	J 6,18	A Moře dutjm velikého větru/ zdvihalo se.	Mare autem, vento magno flante, exurgebat.	Mare autem vento magno flante intumescebat. (intumescebat <i>B-E</i> : exurgebat <i>A</i>)	–	Et mare, uento magno flante, infurgebat.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
146	J 6,19	Tehdy když ve giž byli odplawili hobůw jako pětmezcýtma nebo třidceti/ vzřeli Gežijšfe	Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta	Quum remigassent ergo ferme stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem super mare, et apprapinquantem naui, ac timuerunt. (super <i>B-E</i> : supra <i>A I</i> appropinquantem naui, ac <i>B-E</i> : proximum naui fieri et <i>A</i>)	–	Quum remigassent ergo quali stadia uiginti quinque aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, et appropinquantem naui: ac timuerunt.	–
147	J 6,19	an chodij po Moři/ a přibližuge še k Lodij	vident Iesum ambulantem super mare	Quum remigassent ergo ferme stadia viginti quinque aut triginta, vident Iesum ambulantem super mare, et apprapinquantem naui, ac timuerunt. (super <i>B-E</i> : supra <i>A I</i> appropinquantem naui, ac <i>B-E</i> : proximum naui fieri et <i>A</i>)	–	Quum remigassent ergo quali stadia uiginti quinque aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, et appropinquantem naui: ac timuerunt.	–
148	J 6,21	Tehdy chtěli ho wzýti na lodij/ a hned lodij přiběhla k Zemi k kteréž še plawili.	Volebant ergo accipere eum in navem, et statim fuit navis ad terram, in quam ibant.	Voluerunt ergo recipere eum in nauim, et ilico nauis appulerat terrae ad quam ibant. (recipere <i>B-E</i> : accipere <i>A I</i> ilico <i>D E</i> : statim <i>A</i> , illico <i>B C</i> appulerat terrae ad <i>B-E</i> : fuit ad terram <i>A</i>)	<i>Fuit ad terram.</i> Překlady řec. textu: <i>facta est in terra, appulit terrae.</i>	Cupidè ergo receperunt eum in nauigium: et statim nauigium affuit ad regionem in quam ibant.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
149	J 6,24	wřtaupili na Lodij/ a přigeli do Kafarnaum hledagijce Gežijfle	ascenderunt ipso naviculas et venerunt Capharnaum.	Quum ergo vidisset turba, quod Iesus non esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt et ipsi in nauiculas, et venerunt Capernaum, quaerentes Iesum:	–	Quum ergo uidisset turba quòd Iesus non effet illic, neque discipuli eius, ingrefsi sunt et ipfi in nauigia, et uenerunt Capernaum, quaerentes Iesum.	–
150	J 6,25	kdy gfy fem přiffel?	Rabbi, quando huc venisti?	et quum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti?	Quando huc venisti.	Rabbi, quando huc affuifti?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
151	J 6,27	Nebo ten geft Bůh Otec wyznamenal.	hunc enim Pater signavit Deus	Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam, quem filius hominis dabit vobis: hunc enim pater consignavit deus. (permanet <i>A B D E</i> : pemanet <i>C I</i> consignavit <i>B-E</i> : signavit <i>A</i>)	Pater signavit.	hunc enim Pater consignavit, id est deus.	id est, quem indita uirtute sua, quasi impresso sigillo, tum à caeteris hominibus distinxit, ut in eo tanquam antitypo Deus pater appareat: tum etiam (quod Christo proprium est) huic muneri inauguravit, Deo scilicet homines reconciliandi in uitam aeternam. Hanc expositionem uideo Cyrillo et alijs multis eruditis interpretibus probari. Chrylustomus et Theophylactus hoc referre malunt ad testimonia quibus Pater tum Christum ipsum pro Filio se habere ostendit, tum etiam ipsius munus confirmavit. Opera enim Christi, in quibus diuina illa uirtus clarè eminebat, aperta erant testimonia, quibus tanquam appposito sigillo, Pater Filium approbat.
152	J 6,30	co děláfš?	Quid operaris?	Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut videamus et credamus tibi? Quid operaris?	–	quis operaris?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
153	J 6,31	Chléb s Nebe dal jim gjfti.	Panem de caelo dedit eis manducare	Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de coelo dedit eis ad edendum. (ad edendum <i>B-E</i> : manducare A)	–	Patres noltri comederunt manna in deferto, sicut fcriptum est: Panem coelestem dedit eis ut uelcerentur.	Vulgata et Erasmus: è coelo, quafi nimirum hoc pertineat ad uerbum manna (hebrejsky) – non dicitur datum è coelo, fed uocatur frumentum coelorum feu coeleste; quaeritur an hic panis uerè fit coelestis.
154	J 6,33	Neš chléb Božij prawý geft kterýž s Nebe sftaupil/ a dáwá žiwot Swětu.	panis enim Dei est, qui descendit de caelo et dat vitam mundo	Panis enim dei est qui de coelo descendit, et dat vitam mundo.	–	Panis enim ille Dei, is est qui de coelo descendit, et dat uitam mundo.	–
155	J 6,33	Neš chléb Božij prawý geft kterýž s Nebe sftaupil/ a dáwá žiwot Swětu.	panis enim Dei est, qui descendit de caelo et dat vitam mundo	Panis enim dei est qui de coelo descendit, et dat vitam mundo.	–	Panis enim ille Dei, is est qui de coelo descendit, et dat uitam mundo.	–
156	J 6,35	Kdož přicházý ke mně/ nebude lačněti	qui venit ad me, non esuriet	Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis ille vitae. Qui venit ad me, non esuriet: et qui credit in me, non sitiet vnquam. (illeg <i>D B</i> : om. <i>A-C</i>)	–	qui uenit ad me, nequaquam efuriet	–
157	J 6,37	a toho kdož ke mně přigde/ newywrhu wen	et eum, qui venit ad me, non eiciam foras	Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: et eum qui uenerit ad me non eiicio foras. (quod <i>A B D E</i> : quod <i>C I</i> uenerit <i>B-E</i> : uenit <i>A</i>)	–	eum qui uenit ad me, non eijcio foras	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
158	J 6,40	Neb tato gefť wuole Otce mého kterýž mne pošlal/ aby každý kdož widij Syna a wěřij w něho	Haec est autem uoluntas Patris mei, ut omnis, qui uidet Filium et credit in eum, habeat uitam aeternam	Haec est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium, et credit in eum, habeat uitam aeternam, et ego suscitabo eum in nouissimo die. (suscitabo <i>B-B</i> : resuscitabo <i>A</i>)	–	Hasec eft autem uoluntas eius qui mifit me, ut omnis qui uidet Filium, et credit in eum, habeat uitam aeternam	Annotat Lactantius ex Trifimegilto: propriè dici diuinarum rerum contemplationem.
159	J 6,41	Iát' fem chléb kterýž gfem s Nebe sftaupil	Ego sum panis, qui de caelo descendi.	Murmurabant ergo Iudaei de illo quod dixisset, Ego sum panis ille, qui de coelo descendi. (quod <i>B-E</i> : quia <i>A</i> I ille <i>B-E</i> : uiuus <i>A</i>)	–	Ego sum panis ille qui è coelo descendi.	–
160	J 6,43	Nereptayte wefpolec	nolite murmurare in inuicem.	Respondit ergo Iesus, et dixit eis: Nolite murmurare inter uos.	Inuicem siue inter uos.	Nolite murmurare inter uos.	–
161	J 6,45	Protožr každý kdož gefť flyflal od Otce/ a naučil fe/ přigdet' ke mně.	Omnis, qui audivit a Patre et didicit, uenit ad me.	Est scriptum in prophetis, Et erunt omnes docti a deo. Omnis ergo qui audiuit a patre et didicit, uenit ad me, (docti a deo <i>B-E</i> : docibiles dei <i>A</i>)	–	Quifquis ergo audiuit à Patre et didicit, uenit ad me.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
162	J 6,51	Iá gšem Chléb žiwý/ kterýž gšem s Nebe sftaupil.	Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi.	Ego sum panis viuus qui de coelo descendi. Si quis ederit ex hoc pane, uiuet in aeternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. (ederit <i>B-E</i> : manducauerit <i>A</i>)	–	Ego sum panis uiuificus qui de caelo descendi.	id est, qui uitam dat mundo. Itaque malui Viuificum interpretari quam uiuum, aut Viuentem: quia ut aliquis uiuat, non tamen necessariò intellegitur hanc uitam alijs impartiri: qui uerò uiuificus est, idem etiam uiuat necesse est. ...
163	J 6,53	Nebudete!li gijfti těla Syna Człowěka/ a pijti geho Krwe/ nebudete mijti žiwota w fobě.	nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habetis vitam in uobismetipsis.	Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nisi ederitis carnem filii hominis, et biberitis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis. (ederitis <i>B-E</i> : manducaueritis <i>A</i>)	Non habebitis. Řec. text – non habetis. (quanquam videri optest temporis catachresis.)	nisi ederitis carnem Filij hominis, et biberitis eius sanguinem, non habetis uitam in uobis.	Quidam conuertunt, habebitis. Sed mihi quidem uidetur maxima esse emphasis temporis praesentis. Nam vi futurum usurpasset, uideri poterat Christus non dare uitam, sed duntaxat conferuare: quasi dixisset, uitam deinceps non habituros, id est amissuros. At quum dicit eos uitam non habere in se, id est eos non uiuere, qui Filium hominis non possideant: intelligimus Christum esse uite authorem: si quidem eius praesentiam uita comitatur: et ubi non est, ibi mors regnat.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
164	J 6,57	a kdož gij mne/ y on žiw bude pro mne.	et qui manducat me, et ipse vivet propter me.	Sicut misit me viuens pater, et ego uiuo propter patrem: ita et qui ederit me, uiuet ipse quoque propter me. (et ego <i>C-E</i> : ita et ego <i>A B I</i> ita <i>C-E</i> : <i>om. A B I</i> ederit <i>B-E</i> : manducat <i>A I</i> uiuet ipse quoque <i>C-E</i> : et ipse uiuet <i>A B</i>)	–	et qui ederit me, uiuet ipse quoque per me	–
165	J 6,61	Toto wás pohorfluge?	Hoc vos scandalizat?	Sciens autem Iesus apud semet ipsum quod murmurarent de hoc discipuli ipsius, dixit eis: Hoc vos offendit? (ipsius <i>B-E</i> : eius <i>A</i>)	–	Hoc uos offendit?	–
166	J 6,62	Což/ když pak vzřijte Syna Čžlowěka/ an wšřupuge kdež prwé byl?	Si ergo uideritis Filium hominis ascendentem, ubi erat prius?	Quid igitur si uideritis filium hominis ascendentem eo ubi erat prius? (Quid igitur si <i>B-E</i> : Si ergo <i>A I</i> eo <i>B-E</i> : <i>om. A</i>)	–	Quid igitur si spectaretis Filium hominis ascendentem eo ubi erat prius?	–
167	J 6,63	Duch geřt kterýž obžiwuge/ ale řělo neprořřjwá niřehěhož.	Spiritus est, qui uiuificat, caro non prodest quidquam;	Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam. Verba quae ego loquor uobis, spiritus et uita sunt. (loquor <i>B-E</i> : locutus sum <i>A</i>)	–	Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
168	J 6,66	Od toho pak čafu mnozý z Včedlnijkuow gehu odelši zpět	Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro et iam non cum illo ambulabant.	Ex eo <i>tempore</i> multi discipulorum eius descuerunt, eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. (eo tempore <i>B-E</i> : hoc <i>A I</i> descuerunt ... amplius <i>B-E</i> : abierunt retro, et iam non <i>A</i>)	Ex hoc. Řec. text – ex eo, vt subaudias <i>tempore</i> .	Ex eo multi discipulorum eius pedem retulerunt: nec amplius cum eo uerfabantur.	–
169	J 6,68	Pane k komu puogdeme?	Domine, ad quem ibimus?	Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes: (aeternae <i>B-E</i> : eternae <i>A</i>)	–	Domine, ad quem ibimus?	–
170	J 7,1	Potom pak Gežijfs bydlil w Galilei/ nebo nechtěl býti w Iúdfké kragině/ že:hledali ho zabiti.	non enim volebat in Iudaeam ambulare, quia quaerebant eum Iudaei interficere.	Versabatur Iesus post haec in Galilaea: non enim volebat in Iudaea versari, quia quaerebant eum Iudaei interficere. (Versabatur <i>B-E</i> : Ambulabat <i>A I</i> Galilaea <i>B-E</i> : Galilaeam <i>A I</i> versari <i>B-E</i> : ambulare <i>A</i>)	In Galilaeam, non enim volebat in Iudaeam. <i>ambulare</i> positum est pro <i>versari</i> .	VERfabatur autem Iesus post haec in Galilaea: non enim uolebat in Iudaea uerfari, quia quaerebant eum Iudaei interficere.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
171	J 7,1	Potom pak Gežijš bydlil w Galilei/ nebo nechtěl býti w Iúdké kragině/ že:hledali ho zabiti.	quia quaerebant eum Iudaei interficere.	Versabatur Iesus post haec in Galilaea: non enim volebat in Iudaea versari, quia quaerebant eum Iudaei interficere. (Versabatur <i>B-E</i> : Ambulabat <i>A</i> I Galilaea <i>B-E</i> : Galilaeam <i>A</i> I versari <i>B-E</i> : ambulare <i>A</i>)	–	VERfabatur autem Iesus post haec in Galilaea: non enim uolebat in Iudaea uerfari, quia quaerebant eum Iudaei interficere.	–
172	J 7,4	Nižádnýt' zagifté w fkrytě nic nedělá/ ale hledij on aby zgewen byl.	Nemo quippe in occulto quid facit et quaerit ipse in palam esse.	Nemo quippe in occulto facit aliquid, et quaerit ipse palam esse. Si haec facis, declara te ipsum mundo. (facit aliquid <i>B-E</i> : quid facit <i>A</i> I declara <i>B-E</i> : manifesta <i>A</i>)	Et quaerit ipse in palam esse. Quaquam iuxta Chrysostomi interpretationem plane videtur vsurpatum pro <i>celebrem esse</i> , quod cognati illius iudicarent hoc ad gloriam eius facere, vt declararet se mundo.	Nemo enim in occulto facit aliquid, et quaerit ipse celebris esse.	Ad uerbum, cum celebritate. quum propriè declaret publicam ac ingenuam loquendi libertatem, pařsiuè hic uidetur accipi; qui publicè omnium fermonibus celebratur; aliter licebit interpretari – haberi pro eo qui liberè et ingenuè dicat quos res est. Vulgata: in palam.
173	J 7,10	a když řli Bratřij geho/ tehdy y on řřel ke dni Swátečnijmu/ ne zgewně/ ale yako tayně.	Ut autem ascenderunt fratres eius ad diem festum, tunc et ipse ascendit, non manifeste sed quasi in occulto.	Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed velut in occulto. (festum <i>B-E</i> : diem festum <i>A</i>)	–	Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad festum, non manifestè, ved uelut in occulto.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
174	J 7,12	A veliké rozmlauwánij bylo o něm w záfupu.	Et murmur multus de eo erat in turba.	Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, Bonus est: alii autem dicebant, Non, sed seducit turbam. (multum <i>B-E</i> : multus <i>A I</i> turbis <i>B-E</i> : turba <i>A</i>)	Murmur multus. Řec. slovo – id est murmuratio multa siue murmur multum vt legit Augustinus.	Et murmur multum erat in turba de eo	–
175	J 7,12	Nenij/ ale fwodij záfupy.	Non, sed seducit turbam!	Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam enim dicebant, Bonus est: alii autem dicebant, Non, sed seducit turbam. (multum <i>B-E</i> : multus <i>A I</i> turbis <i>B-E</i> : turba <i>A</i>)	–	Non, sed seducit turbam.	–
176	J 7,13	Ale wfłak žádný nemluwil o něm zgewně/ pro ftrach Żidowfłký.	Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudaeorum.	Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudaeorum.	Nemo tamen palam loquebatur. Překlad z řečtiny <i>libere loquebatur.</i>	Nullus tamen palam loquebatur de eo, propter metum Iudaeorum.	–
177	J 7,14	Když pak giž polowicy fe Swátku wykonalo/ wfłel Gežíš do Chrámu	Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in templum et docebat.	Quum autem iam dimidium festi peractum esset, ascendit Iesus in templum, ac docebat. (ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	(Iam autem festo mediante. Latine dicedum erat: cum dimidium festi peractum esset, circa medium festi.)	Festo autem die iam dimidio, ascendit Iesus in templum, ac, docebat.	–
178	J 7,19	Wfłak Moyžíš dal wám zákon/ a žádný z wás nečinij Zákona.	Et nemo ex uobis facit legem.	Nonne Moses dedit uobis legem? Et tamen nemo ex uobis, factis praestat legem. Quid me quaeritis interficere? (tamen <i>B-E</i> : om. <i>A I</i> factis praestat <i>B-E</i> : facit <i>A</i>)	–	Nonne Moses dedit uobis Legem, et tamen nemo ex uobis factis praestat Legem?	praestat Legem: Vulgata ad uerbum facit. Sed ERasmus rectè quaefiuit periphrafin. Nam facere etiam dicitur Legem, qui Legem imponit, non tamen apud Hebraeos.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
179	J 7,24	Nefud'te podlé zdáníj/ ale s'prawedliwý Saud fud'te.	Nilite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate.	Nolite iudicare secundum aspectum, sed iusto iudicio iudicate. (iusto iudicio <i>B-E</i> : iustum iudicium <i>A</i>)	Nolite iudicare secundum faciem. Překlad z řečtiny – secundum aspectum, hoc est nimirum ex his quae corporalibus cernuntur oculis.	Ne iudicetis secundum speciem, sed iusto iudicio iudicate.	id est, ex eo quod prae me fero.
180	J 7,27	Kryftus pak když přigde/ žádný newij odkud:by byl.	christum autem cum venerit, nemo scit, unde sit.	Sed hunc nouimus vnde sit. Christus autem quum venerit, nemo scit vnde sit. (nouimus <i>B-E</i> : scimus <i>A</i>)	–	quum autem uenerit Christus, nemo cogniturus est unde sit.	Vulgata et Erasmus: scit – quum manifesta sit temporis enallage.
181	J 7,32	Slyšewšfe zákonijcy zářtup rozmlauwagijcý o něm tyto wěcy.	audierunt pharisaei turbam murmurantem de illo haec	Audierunt Pharisei turbam murmurantem de illo haec, et miserunt Pharisei ac principes sacerdotum ministros, ut apprehenderent eum. (Pharisei ac principes sacerdotum <i>B-E</i> : principes et pharisaei <i>A I</i> apprehenderent <i>B-E</i> : appraehenderent <i>A</i>)	–	Audierunt Pharifaei turbam haec murmurantem de eo	–
182	J 7,34	Hledati mne budete a nenaleznete: a kdež gřem já/ wy tam nemůžte přijiti.	quaeritis me et non inuenietis et, ubi sum ego, vos non potestis venire.	Quaeritis me, nec inuenietis: et ubi ego sum, eo vos non potestis venire. (nec <i>B-E</i> : et non <i>A I</i> eo <i>B-E</i> : om. <i>A</i>)	–	Quaeritis me, nec inuenietis: et ubi ego ero, eò uos non poteritis uenire.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
183	J 7,35	zdali w rozptýlenij Pohanůw půgde/ a bude včiti Pohany?	Numquid in dispersionem Graecorum iturus est et docturus Graecos? (gentium)	Dixerunt ergo Iudaei inter sese: Quo hic iturus est, quod nos non inueniemus eum? Num in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes? (quod A C-E: quia B I nos B-E: om. A)	In dispersionem gentium iturus est. Překlad z řeč.: id est <i>Graecorum</i> , quod tamen aliquoties pro quibusuis gentibus usurpat.	Quò futurum est ut iste proficiscatur, ut nos non inueniamus eum? num ad dispersos Graecos iturus est, et docturus Gentes?	Vulgata et Erasmus, in dispersionem Gentium, feruato Hebraismo, qui frequentissimè occurrit apud Prophetas. Graecorum autem nomine alij ipsas profanas Gentes hinc et inde sparsas uolunt significari: alij Iudaeos per orbem terrarum dispersos.
184	J 7,35	zdali w rozptýlenij Pohanůw půgde/ a bude včiti Pohany?	Numquid in dispersionem Graecorum iturus est et docturus Graecos? (gentes)	Dixerunt ergo Iudaei inter sese: Quo hic iturus est, quod nos non inueniemus eum? Num in dispersionem gentium iturus est, et docturus gentes? (quod A C-E: quia B I nos B-E: om. A)	Vt paulo post docturus gentes, id est <i>Graecos</i> .	num ad dispersos Graecos iturus est, et docturus Gentes?	–
185	J 7,40	Tehdy mnozí z Zástupu když vlyšfeli tyto geho řeči/ pravili/ Tentoť geft w prawdě Prorok.	Ex illa ergo turba, cum audissent hos sermones, dicebant	Multi ergo de turba quum audissent hunc sermonem, dicebant: Hic est vere propheta. (de B-E: ex illa A I hunc sermonem B-E: hos sermones eius A)	–	Multi ergo è turba quum audissent hunc sermonem, dicebant: Verè hic est Propheta ille.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
186	J 7,41	A ginij prawili/ Tentot' g<e>t Kryftus.	Hic est Christus	Alii dicebant: Hic est Christus. Quidam autem dicebant: Num a Galilaea veniet Christus? (Hic est <i>A B D E</i> : Hic est vere propheta. Alii dicebant: Hic est <i>C I</i> Num <i>B-E</i> : Nunquid <i>A</i> ; veniet <i>B-E</i> : venit <i>A</i>)	–	Alij dicebant: Hic eft Chriftus ille.	–
187	J 7,42	Wflak pijfmo dij/ že z Semene Dawidowa/ a z Bethléma Měftečka kdež geft byl Dawid/ přigijti má Kryftus.	Ex semine David, et de Bethlehem castello, ubi erat David, venit Christus?	Nonne scriptura dicit, quod ex semine Daudid, et de Bethleem castello, vbi erat Daudid, veniet Christus? (veniet <i>B-E</i> : venit <i>A</i>)	–	Nõnne Scriptura dicit quòd ex femine Daudid, et ex uico Bethlehem ubi erat Daudid, ueniet Chriftus?	–
188	J 7,48	zdali g<e>t kdo z Knijžat vwěřil w něho neš z Zákonnijkůw?	Numquid aliquis ex principibus credidit in eum aut ex pharisaeis?	Num quis ex principibus credidit in eum, aut ex Pharisaeis? (Num quis <i>E</i> : Nunquis <i>A-C</i> , Num quis <i>vel</i> Nunquis <i>D (incerte)</i>)	–	Num quis ex principibus credidit in eum, aut ex Pharisaeis?	–
189	J 7,49	Ale záftup tento kterýž nezná Zákona/ zlořečenij' g'fau.	Sed turba haec, quae non novit legem, maledicti sunt!	Sed turba haec quae non nouit legem, execrabiles sunt. (execrabiles <i>B-E</i> : maledicti <i>A</i>)	–	Sed turba haec quae non nouit Legem, execrabilis eft.	–
190	J 8,4	Miftře/ tato ženanyij geft popadena w Cyzoložftwu.	Magister, haec mulier manifsto deprehensa est in adulterio	dicunt ei: Magister, haec mulier deprehensa est in ipso adulterio. (dicunt <i>B-E</i> : et dixerunt <i>A</i>)	Deprehensa est in adulterio. Překlad z řeč.: deprehensa est in ipso facto, cum adulteraretur; deprehendere in facinore ipso	Magifter, haec mulier deprehenfa eft in ipfo facto adultera.	–
191	J 8,8	A Gežijš Ikloniw fe dolůw/ prftem pšal na zemi.	et iterum se inclinans scribebat in terra	Et iterum se inclinans scribebat in terra.	–	Et rursum fe inclinans deorfum fcribebat in terra.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
192	J 8,9	A zůstal tu Gežijš fám/ a žena w prostřed stogecy.	et remansit solus, et mulier in medio stans.	Audientes autem haec singulatim alius post alium exhibant, initio facto a senioribus: et relictus est solus Iesus ac mulier in medio stans. (singulatim alius post alium <i>B-E</i> : vnus post vnum <i>A I</i> initio facto <i>B- E</i> : incipientes <i>A I</i> relictus est <i>B-E</i> : remansit <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : <i>et A</i>)	–	et relictus est solus Iesus, ac mulier in medio stans.	–
193	J 8,21	Kde já gdu/ wy nemuožete přigijti.	quo ego vado, vos non potestis venire.	Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado et quaeritis me, et in peccato vestro moriemini: quo ego vado vos non potestis venire.	–	quò ego uado, uos non potestis uenire.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
194	J 8,25	Počátek/ kterýž y mluwjm wám.	In principio: id quod et loquor vobis.	Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis quod et loquor vobis. (In primis quod <i>B-E</i> :Principium qui A)	Principium qui et loquor. <i>Principium</i> – acc. řec. slovo – <i>pro primo</i> seu <i>principio</i> . Potest enim hic esse sensus, vt rogatus Iesus quia esset, responderit: Hoc primo loco dicam. Principium quia et loquor vobis. (= Primum id sum quod etiam dico vobis. Non explico quicquid sum, indignis) Principio quod et loquor vobis. Principio sum ille qui etiam loquor vobis/qui loquitur vobis. Initium qui et loquor vobis	Id quod à principio dico uobis.	Principio, id est primo loco, id uobis scilicet respondeo, me eum esse qui uobiscum loquar. Verum hæc expositio et coacta est, et frigidam sententiam habet: denique etiam Graecis codicibus repugnat, in quibus legitur – alij sic exponunt, Principio id sum quod etiam dico uobis: id est, non statim uobis indignis explico quicquid sum, sed hoc primum dico, dum scilicet aptiores eritis reliquis audiendis, me missum esse à Patre, et præconem uitæ. Sed hæc quoque expositio longius est petita. quidam denique ex recentioribus exponit, Prorsus id quod loquor uobiscum, id est, planè illud ipsum uerbum sum quod loquor uobiscum. quia Christus est uerbum Patris: et quia uerbum esse testatur, uult in uerbo cognosci.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
195	J 8,26	Mnohé věcy mám o vás mluwiti a lauditi/ ale ten kterýž mne pošlal/ prawdomluwný geft	sed, qui misit me, verax est	Multa habeo quae de vobis loquar ac iudicem: sed qui me misit, verax est: et ego quae audiui ab eo, haec loquor in mundo. (ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>)	–	Multa habeo quae de uobis loquar ac iudicem: sed qui me misit, uerax est	–
196	J 8,28	ale yakož mne Otec naučil/ tyť věcy mluwimj	sed, sicut docuit me Pater, haec loquor	Dixit ergo eis Iesus: Quum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis quod ego sum, et quod ex me ipso facio nihil: sed ita ut docuit me pater, haec loquor. (sum <i>GE</i> : sim <i>A B I</i> quod ex <i>C-E</i> : a <i>A B I</i> facio <i>A GE</i> : faciam <i>B I</i> ita ut <i>B-E</i> : sicut <i>A I</i> loquor <i>A C-E</i> : loquar <i>B</i>)	–	sed sicut docuit me Pater, haec loquor.	–
197	J 8,29	a ten kterýž mne pošlal/ fe:mnú g<e >t/ a neopuřtil mne řamého/ Otec.	non reliquit me solum pater	Et qui me misit, mecum est. Non reliquit me solum pater, quia ego quae placita sunt ei, facio semper.	–	Nam qui me misit, mecum est: non reliquit me solum Pater	–
198	J 8,39	Kdybyřte řynové Abrahamowi řyli/ řkutky řyřte Abrahamowy řinili.	Si filii Abrahae essetis, opera Abrahae faceretis.	Responderunt, et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filii Abrahae essetis, opera Abrahae faceretis. (eis <i>B-E</i> : ei <i>A</i>)	Si filii Abrahae estis. Překlad z řeč.: Si Abraham filii essetis, opera Abrahae faceretis.	Si filij Abrahę eřřetis, opera Abrahae faceretis.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
199	J 8,42	Byť Bůh Otec wáśs byl/ milowali:byłte mne zagifté.	Si Deus pater vster esset, diligeretis me.	Dixit eis Iesus: Si deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego enim ex deo processi et veni. Neque enim a me ipso veni, sed ille me misit.	Cur hic non dixit diligeretis forsitan?	Si Deus pater ueſter eſſet, diligeretis me	–
200	J 8,42	Nebo yá z Boha poſſel gſem/ a přiſſel gſem.	ego enim ex Deo processi et veni, neque enim a me ipso veni	Dixit eis Iesus: Si deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego enim ex deo processi et veni. Neque enim a me ipso veni, sed ille me misit.	–	ego enim à deo profectus ſum et ueni	–
201	J 8,42	Nebo yá z Boha poſſel gſem/ a přiſſel gſem.	ego enim ex Deo processi et veni,	Dixit eis Iesus: Si deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego enim ex deo processi et veni. Neque enim a me ipso veni, sed ille me misit.	–	ego enim à deo profectus ſum et ueni	–
202	J 8,43	Proč řečij mých nepoznáváte?	Quare loquelam meam non cognoscitis?	Quare loquelam meam non agnoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. (agnoscitis B-E: cognoscitis A)	–	quare loquutionem iſtam meam non percipitis?	Vulgata: non cognofcitis: rectè quidem, ſed tamen obſcurè. Eraſmus agnofcitis, improprie. agnofcimus enim quae aliquando cognouimus. Eſt autem proferenda haec ſententia, ut ſciamus non tam eſſe interrogationem quàm inreparationem cum admiratione coniunctam.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
203	J 8,43	Pro to/ že nemuožte lyffeti řeči mé.	Quia non potestis sudire sermonem meum.	Quare loquelam meam non agnoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. (agnoscitis <i>B-E</i> : cognoscitis <i>A</i>)	–	quia non potestis audire sermonem meum.	–
204	J 8,44	On byl vražedlnjkem od počátku/ a w prawdě nkdá nešťál	Ille homicida erat ab initio et in veritate non stabat, quia non est veritas in eo.	Vos ex patre diabolo estis, et desideriiis patris vestri vultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est, atque eius rei pater. (desideriiis <i>C-E</i> : desyderia <i>A</i> , desyderiis <i>B I</i> obsequi <i>B-E</i> : facere <i>A I</i> atque eius rei pater <i>B-E</i> : et pater eius <i>A</i>)	–	ille fuit homicida à principio	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
205	J 8,44	On byl vražednjkem od počátku/ a w prawdě nkdá nešťál	Ille homicida erat ab initio et in veritate non stabat, quia non est veritas in eo.	Vos ex patre diabolo estis, et desideriiis patris vestri vultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Quum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est, atque eius rei pater. (desideriis C-E: desyderia A, desyderiis B I obsequi B-E: facere A I atque eius rei pater B-E: et pater eius A)	–	ille fuit homicida à principio	refert ad principium mundi et hominis
206	J 8,46	Kdo z vás bude mne treftati z hřijchu?	Quis ex vobis arguit me de peccato?	Quis ex vobis arguit me de peccato? Porro si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? (Porro C-E: om. A B)	Arguet me de peccato. <i>arguit</i> – positum pro <i>possit me arguere</i> ; <i>arguere</i> dixit pro <i>conuincere</i> , non pro <i>accusare</i> .	Quis ex uobis arguit me de peccato?	–
207	J 8,48	Wřak my dobře prawijme/ že gły Samarythán/ a d'ábelftwij máfs.	Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu et daemonium habes?	Responderunt ergo Iudaei, et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quod Samaritanus es tu, et daemonium habes?	–	Nõnne bene dicimus nos quòd Samaritanus es tu, et daemonium habes?	–
208	J 8,49	Yát' Diábelftwij nemám/ ale ctijm Otce mého/ a wy gfte mne nevctili:	et vos inhonoratis me	Respondit Iesus: Ego daemonium non habeo, sed cohonesto patrem meum, et vos ignominia affecistis me. (cohonesto B-E: honorifico A I ignominia affecistis B-E: inhonorastis A)	Inhonorastis. Contumelia afficitis. Inhonoratis.	Ego daemonium non habeo, fed honoro Patrem meum, et uos ignominia afficitis me.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
209	J 8,51	buďe:li kdo zachowáwati řeč mau/ fmrti nevzřij na věky.	Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aeternum.	Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servauerit, mortem non videbit in aeternum.	–	ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non uidebit in ęternum	–
210	J 8,53	Zdaliž ty věřlŷ gfy nežli Otec náš Abraham/ kterýž geft vmřel?	Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est?	Nunquid tu maior es patre nostro Abraham qui mortuus est? Et prophetae mortui sunt. Quem te ipsum tu facis?	–	Num tu maior es patre illo noſtro Abraham, qui mortuus eſt?	–
211	J 8,55	Ale znám gey/ a řeč geho zachowávám.	sed scio eum et sermonem eius seruo	et tamen non cognouistis eum, ego autem noui eum. Et si dixerō quod non nouerim eum, ero ſimilis veſtri, mendax. Sed noui eum, et ſermonem eius ſeruo.	–	ſed noui eum: et ſermonem eius ſeruo	–
212	J 8,56	abraham Otec wás radował ſe/ aby widěl den muog	Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum, et vidit et gavisus est.	Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum, et vidit atque gauisus est.	–	Abraham pater ueſter geſtiuit ut uideret diem iſtum meum	Vulgata et Eraſmus exultauit, quo modo confueuimus interpretari. Sed quia hic ſignificatur potius ſummum deſiderium rei nondum praefentis, ſed tamen futurae, idcirco illud uerbum praetulimus. exultamus enim de re praefenti.
213	J 9,1	Pomjgege/ vzřel Człowěka ſlepého od narozenij.	Et praeteriens vidit hominem caecum a natiuitate.	Et praeteriens Ieſus vidit hominem caecum a natiuitate,	–	PRaeteriens autem uidit hominem caecum a natiuitate	–
214	J 9,2	Miřře/ kdo geft zhřeřlyl/ tento:li či Rodičowé geho/ že ſe ſlepý narodil?	Et interrogauerunt eum discipuli ſui dicentes: „Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes eius, ut caecus nasceretur?“	et interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parentes eius, vt caecus nasceretur? (an B-E: aut A)	–	Rabbi, quid peccauit, hic, an parentes eius, ut caecus naſceretur?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
215	J 9,4	Přigdeť noc/ kdyžto žádný nebude mocy dělati.	venit nox, quando nemo potest operari	Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox quando nemo potest operari. (quando <i>A-C E</i> : quado <i>D</i>)	–	uenit nox quum nemo potest operari	–
216	J 9,7	A on šel a vmyl fe fe/ a přišel wida.	Abiit ergo et lavit et venit videns.	et dixit ei: Vade, laua in piscina Siloae, quod si interpreteris, sonat missus. Abiit ergo et lauit et venit videns. (piscina Siloae <i>B-E</i> : natatoria Syloe <i>A I</i> si interpreteris, sonat <i>B-E</i> : interpretatur <i>A</i>)	–	abijt ergo, et lauit, redijtque uidens.	–
217	J 9,11	Y šel fem/ a vmyl gfm fe/ a widjm.	Abii ergo et lavi et vidi. (video)	Respondit ille, et dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, et inunxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad piscinam Siloae, et laua. Vt autem abii ac laui, visum recepi. (piscinam Siloae <i>B-E</i> : natatoriam Syloe <i>A I</i> Vt autem <i>B-E</i> : Et <i>A I</i> ac <i>B-E</i> : et <i>A I</i> visum <i>B-B</i> : et visum <i>A</i>)	řec. překlad: <i>Cum abissem autem et lauissem, recepi visum</i> . Et video. Překlad z řeč.: Et visum recepi.	Vt autem abij ac laui, uifum recepi.	–
218	J 9,16	Nejj tento Čžlowěk od boha/ kterýž Sobothy nešetřij.	Non est hic homo a Deo, quia sabbatum non custodit!	Non est hic homo a deo, quia sabbatum non obseruat. (obseruat <i>B-E</i> : custodit <i>A</i>)	–	homo ifte non est à Deo, nam fabbatum non feruat.	–
219	J 9,24	Tehdy zawolali opět znouu člověka kterýž byl slepý	Vocaverunt ergo rursus hominem, qui fuerat caecus	Vocauerunt ergo rursus hominem, qui fuerat caecus	–	Secundò ergo uocauerunt hominem qui fuerat caecus	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
220	J 9,27	Powěděł gšem wám giž/ a llyffeli gfte	Dixi vobis iam, et non audistis	Dixi vobis iam, nec audistis: nec <i>B-E</i> : et non <i>A</i>	–	Dixi uobis iam, nec audistis	–
221	J 9,28	Protož zlořečili gemu a řekli	Et maledixerunt ei et dixerunt	Conuicati sunt ergo ei, et dixerunt Conuicati sunt <i>B-E</i> : Maledixerunt <i>A I</i> dixerunt <i>B-E</i> : dixerunt ei <i>A</i>	Maledixerunt ergo ei. Conuicati sunt.	Conuicati sunt ergo ei, et dixerunt	–
222	J 9,30	W tom zagifté diwné geft/ že wy newijte odkud geft/ a wflak otewřel oči mé.	In hoc enim mirabile est quia vos nescitis unde sit, et aperuit meos oculos!	In hoc enim mirabile quiddam est, quod vos nesciatis unde sit, et tamen aperuit meos oculos. quiddam <i>B-E</i> : <i>om. A I</i> quod <i>B-E</i> : quia <i>A I</i> nesciatis <i>B-E</i> : nescitis <i>A I</i> tamen <i>B-B</i> : <i>om. A</i>	–	Enimvero in hoc mirum est quod uos nesciatis unde sit, et tamen aperuit meos oculos.	–
223	J 9,34	Y wyhnali gey we<n>.	et eiecerunt eum foras.	Et eiecerunt eum foras.	–	Et eiecerunt eum foras.	–
224	J 9,35	a když gey nalezl/ řekl gemu	cum inuenisset eum, dixit ei	quumque inuenisset eum, dixit ei quumque <i>B-E</i> (<i>cumque B-D</i>): et cum <i>A</i>	–	quumque inuenisset eum, dixit ei	–
225	J 9,37	Y widěl gfy ho/ a kterýž mluwij s tebau/ ont' geft.	Et vidisti eum et, qui loquitur tecum, ipse est.	Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.	–	Et uidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est.	–
226	J 10,5	Ale cyzýho nikoli nenáľedugij/ ale vtijkagij' od něho/ nebo neznagj hlafuow cyzých.	alienum autem non sequentur, sed fugient ab eo, quia non noverunt vocem alienorum	Alienum autem non sequentur, sed effugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum.	–	Alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab eo: quia non norunt uocem alienorum.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
227	J 10,6	To přijšlowij powěděł powěděł gim Gežijš	Hoc proverbium dixit eis Iesus	Hoc prouerbium dixit eis Iesus.	Hoc prouerbium. Prouerbium parabolaie loco uidetur vsurpasse, quod pleraque prouerbia metaphoram habeant admixtam.	Hanc parabolam dixit eis Iesus	o slovu v řečíně
228	J 10,8	Wšlyckni kolikožkoli gich přede:mnanu přišlo/ zloděgij gřau a lořij	Omnes, quotquot uenerunt ante me, fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oues.	Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt et latrones	(quotquot uenerunt, Překlad z řeč.: ante me)	omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt et latrones	výklad
229	J 10,10	Zloděg nepřicházý gedíně aby kradl a mordowal/ a zahubil.	fur non uenit, nisi ut furetur et mactet et perdat	Fur non uenit, nisi ut furetur et mactet, ac perdat. ac <i>B-E</i> : et <i>A</i>	–	Fur non uenit nisi ut furetur, et mactet ac perdat oues	–
230	J 10,10	Iáť gwem přišel aby žiwot měli/ a hogněgij aby měli.	ego ueni, ut uitam habeant et abundantius habeant	Ego ueni ut uitam habeant, et abundantius habeant.	–	ego ueni ut uitam habeant et abundant	Vulgata et Erasmus, et abundantius habeant: quafi uidelicet aliquid antē habuerint quā ad eas ueniret pastor.
231	J 10,11	Dobřý Pařtýř žiwot řwuog dáwá za Owce řwé.	bonus pastor animam suam ponit pro ouibus	Bonus pastor animam suam dat pro ouibus.	–	bonus pastor animam suam dat pro ouibus	–
232	J 10,12	a kterýž nenj Pařtýř/ gehož negřú Owce wlařtnij/ wida Wlka an gde/ y opauřtij Owce a wtijká	qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae, uidet lupum uenientem et dimittit oues et fugit	et qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae, uidet lupum uenientem, ac deserit oues	–	qui non est pastor, cuius non sunt oues propriae, uidens lupum uenientem, deserit oues	–
233	J 10,13	nágemnijk pak wtijká/ nebo Nágemnijk geřť/ a nemá péče o Owce.	quia mercennarius est, et non pertinet ad eum de ouibus	et oues non sunt illi curae oues non sunt illi curae <i>B-E</i> : non est illi curae de ouibus <i>A</i>	–	Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non est illi cura ouium.	Vulgata: non pertinet ad eum: barbarē et ambiguē.
234	J 10,15	Iakož mne zná Otec/ y yá znám Otec/ a Žiwot muog pokládám za Owce.	et animam meam pono pro ouibus	et animam meam pono pro ouibus.	–	sicut nouit me pater, ita et ego noui Patrem: et animam meam pono pro ouibus.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
235	J 10,16	A bude geden Owčinec (a neb Stádo) a geden Paftýř.	et fiet unus grex, unus pastor	et fiet vnum ouile, vnus pastor. fiet <i>B-E</i> : fiat <i>A I</i> vnus <i>B-E</i> : et vnus <i>A</i>	Fiet vnum ouile et vnus pastor. vnum ouile et vnus opilio; podle Vally spíše grex než ovile	fietque unum ouile unus erit pafior	–
236	J 10,19	Tehdy ftala fe opět ruoznice mezy židy/ pro tyto řeči.	Dissensio iterum facta est inter Iudaeos propter sermones hos.	Dissensio igitur iterum facta est inter Iudaeos, propter sermones hos.	Dissensio iterum facta est.	Difsidium igitur rurfum factum est inter Iudaeos, propter fermones hoc.	–
237	J 10,22	Stalo fe pak Pofwijceni j w Geruzalémě/ a zyma byla. (in margine Památka byla zafe opraweného a Pofwěceného Chrámu Sfalomúnowa/ když fe byli zafe nawrátili Zidé z wězenj Babilonfkého.)	Facta sunt tunc Encaenia in Hierosolymis.	Facta sunt autem encaenia Hierosolymis, et hyems erat,	Facta sunt Encaenia. Id est initialia. Sacer apud Iudaeos dies ob memoriam instaurati templi, post diutinam in Perside captiuitatem.	Facta sunt autem Encaenia Hierosolymis, et hyems erat.	Sacer (ut quidam scribit) apud Iudaeos hic dies erat ob memoriam instaurati templi, post diutinam in Perside captiuitatem. Imò uerò non unius diei, sed octo dierum hoc festum erat, nec institutum in memoriam reditus ex Babylonia, quae et ipsa distincta est à Perside, sed à Iuda Machabaeo, quum pulfo Antiochi praefidio templum ac cultum Dei instaurasset. Sic enim de his scribitur.
238	J 10,24	gfyli ty Krryftus? powěz nám zgewně.	Ai tu es Christus, dic nobis palam!	Si tu es Christus, dic nobis ingenue. ingenue <i>B-E</i> : palam <i>A</i>	libere siue ingenue.	fi tu es Christus ille, dic nobis apertè.	Vulgata: palam. Ego malo ad ipsum loquendi genus referre, ut etiam infra accipitur. Neque enim poscunt ut publice duntaxat respondeat, sed ut apertè et vermone minimè ambiguo dicat an sit promissus ille Messias.
239	J 10,34	Wflak pláno gefł w Zákoně wáflem	Nonne scriptum est in lege uestra	Nonne scriptum est in lege uestra,	–	Nonne scriptum est in Lege uestra	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
240	J 10,35	Poněwádž ty nazwal Bohy/ k nimžto řeč božij ťtala fe/	si illos dixit deos ad quos sermo Dei factus est	Si illos dixit deos, ad quos sermo dei factus est,	–	Si illos dixit deos, ad quos fermo Dei factus est	–
241	J 11,30	neš byl gešřě Gežijš nepřiřel do Měšřečka/ ale byl na tom mijiřě/ kdež wyřla byla proti němu Martha	nondum enim venerat Iesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha.	Nondum autem venerat Iesus in castellum, sed erat in eo loco, vbi occurrerat ei Martha.	–	Nondum autem uenerat Iesus in uicum: sed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha.	–
242	J 11,33	zařtonal duchem/ a zarmútiw řám řebe/ y řekl	fremuit spiritu	infremuit spiritu et turbauit se ipsum,	–	infremuit spiritu, et turbauit se ipsum.	–
243	J 11,33	zařtonal duchem/ a zarmútiw řám řebe/ y řekl	et turbauit seipsum	infremuit spiritu et turbauit se ipsum,	–	infremuit spiritu, et turbauit se ipsum.	–
244	J 11,35	Y zaplakal Gežijš.	Lacrimatus est Iesus.	Lachrymatus est Iesus.	–	Lachrymatus est Iesus.	–
245	J 11,38	Tehdy opěř Gežijš zařtonaw řám w řobě/ přiřel k Hrobu.	Iesus ergo rursus fremens in semetipso, uenit ad monumentum;	Iesus ergo rursus fremens in semet ipso,	–	Iesus rursus fremens in semetipso, uenit ad monumentum	–
246	J 11,44	A hned wyřel/ kterýž byl vmřel/ mage řwázené Ruce y Nohy řřátky obyřegnými/ a twář geho rauchau byla přiřkryta.	Prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes et manus institis; et facies illius sudario erat ligata	Et prodiit qui fuerat mortuus, manus et pedes habens reuinctos fasciis sepulchralibus, et facies illius sudario erat obuincta. <i>B-E: circumligata A</i>	–	tum qui fuerat mortuus, prodiit, manus et pedes uinctus fascijs. facies autem eius sudario erat obuincta.	–
247	J 11,44	Rozwěřteř geř/ a nechte ař odegde.	Soluite eum et sinite eum abire.	Soluite eum, et sinite abire.	–	Soluite eum, et finite abire.	–
248	J 11,48	Y přiřdau Řžjmané/ a odegmau mijiřto nářře y Lid.	uenient Romani et tollent nostrum et locum et gentem	uenientque Romani, et tollent tum locum nostrum, tum gentem. uenientque <i>B-E</i> : Et uenient A I Romani A <i>E</i> : Rhomani <i>B-D</i> I tum locum nostrum, tum <i>B-E</i> : nostrum et locum et A	–	uenientque Romani, et debebunt tum locum nostrum, tum gentem	Vulgata et Erasmus ad uerbum, tollent: quae interpretatio mihi quidem uifa est nimium obscura.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
249	J 11,51	ale že byl biskupem létha toho prorokoval/ že Gežjfs měl vmřiti za lid	prophetavit quia Iesus moriturus erat pro gente	vaticinatus est quod Iesus moriturus esset pro gente,	–	fed quum effet Pontifex anni illius, prophetauit fore ut Iefus moreretur pro ea gente	Hoc quidem loco uidetur expimenda uis articuli, ut certam gentem cum reliquarum gentium hominibus conferri intelligamus. Idcirco enim istos uocat Disperfos, quòd non ut Iudaei, in una regione coacti essent, fed ab Oriente ad Occidentem hinc et inde colligendi.
250	J 11,54	Gežjfs pak giž nechodil zgewně mezy Židy	Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudaeos	Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudaeos propalam <i>B-E</i> : palam <i>A I</i> inter <i>B-E</i> : apud <i>A</i>	–	Iefus ergo iam non palàm uervabatur inter Iudaeos	–
251	J 11,55	Y mli množý do Geruzaléma z kraginy té před Welikau nocý/ aby fe powětíli.	ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante Pascha, ut sanctificarent seipsos	et ascenderunt multi Hierosolymam e regione ante pascha, vt purificarent se. pascha <i>B-E</i> : pascha <i>A I</i>	–	et afcederunt multi Ierosolymam ex illa regione ante Pařcha, ut purificarent fe.	–
252	J 11,57	Biskupové zagifté a Zákonjcy byli rozkázali/ zwěděli:by kdo kde:by byl/ aby powěděl/ aby gey yali.	Dederant autem pontifices et pharisaei mandatum, ut si quis cognoverit, ubi sit, indicet, ut apprehendant eum.	Dederant autem pontifices et Pharisaei praeceptum, vt si quis cognouisset vbi esset, indicaret, vt comprehenderent eum.	–	Dederant autem Pontifices et Pharisaei mandatum, ut si quis nořfet ubi effet, indicaret, ut prehenderent eum.	–
253	J 12,1	PRžed řleřti pak dny Welikonočnijmi/ přišel Gežjfs do Bethany	Iesus ergo ante sex dies Paschae venit Bethaniam	Iesus ergo ante sex dies paschae venit Bethaniam	–	Iefus ergo sexto die ante Pařcha uenit Bethaniam	Vulgata et Erasmus, ad uerbum, ante sex dies Paschae. quod nemo facily intelligat.
254	J 12,2	Tehdy pripravili gemu tu wečeři/ a Matha pošuhowala.	fecerunt ergo ei cenam ibi, et Martha ministrabat	Fecerunt autem ei coenam ibi, et Martha ministrabat.	–	Fecerunt igitur ei coenam illic, et Martha ministrabat	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
255	J 12,3	Marya pak wzala Libru Mafti drahé z Nardowého Kořene	maria ergo accepit libram unguenti nardi puri, pretiosi et unxit pedes Iesu	Maria ergo accepit libram unguenti nardi pisticae preciosae, et unxit pedes Iesu	Nardi pistici	Maria ergo accepta libra unguenti nardi spicatae multi precij, unxit pedes Iesu	Komentář.
256	J 12,5	Proč tato maft není prodána za tři Sta grošůow/ a není dáno chudým?	Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis et datum est egenis?	Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, et datum est egenis?	–	Quare hoc unguentum non unxiit trecentis denarijs, et datum est pauperibus?	–
257	J 12,11	než mnozí z Židuow odcházeli pro něho/ a uvěřili w Gežijšle	quia multi propter illum abibant ex Iudaeis et credebant in Iesum	quia multi propter illum abibant ex Iudaeis, et credebant in Iesum	–	Quia multi ex Iudaeis propter eum abibant, et credebant in Iesum.	–
258	J 12,11	než mnozí z Židuow odcházeli pro něho/ a uvěřili w Gežijšle	quia multi propter illum abibant ex Iudaeis et credebant in Iesum	quia multi propter illum abibant ex Iudaeis, et credebant in Iesum	–	Quia multi ex Iudaeis propter eum abibant, et credebant in Iesum.	–
259	J 12,13	nabrali ratoletij Palmowých/ a wyšli w cestu proti němu wolagjce/ Spas nás	acceperunt ramos palmarum et processerunt obviam ei et clamabant: Hosanna!	acceperunt ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna,	–	Acceperunt ramos palmarum, et egressi sunt obviam ei, et clamabant: Hofanna	–
260	J 12,14	Y nalezl Gežijš Oslátko/ a wšel na ně	invenit autem Iesus asellum et sedit super eum	Nactus autem Iesus asellam, sedit super eum:	Inuenit Iesus asellum. Překlad z řeč.: <i>nactus Iesus asellam.</i>	Nactus autem Iesus asellum, sedit super eum, sicut scriptum est.	–
261	J 12,23	přišla' g<e>t hodina/ aby ošawen byl Syn Čžlowěka.	Venit hora, ut glorificetur filius hominis.	Venit hora ut glorificetur filius hominis.	–	Venit tempus quo glorificetur Filius hominis.	–
262	J 12,25	Kdož miluge život šwuog/ ztratij' gey.	Qui amat animam suam, perdit eam.	Qui amat animam suam, perdet eam.	–	Qui amat animam suam, perdet eam:	–
263	J 12,27	Nynij Duše má zarmaucena geft.	Nunc anima mea turbata est.	Nunc anima mea turbata est.	–	Nunc anima mea turbata est.	–
264	J 12,27	Otče wyřwobod' mne od této hodiny.	Pater, salvifica ex me ex hora hac	Pater, serua me ex hora hac.	–	conserua me ab hac hora.	–
265	J 12,28	Y ošlawil gšem/ a gešle ošlawijm.	Et glorificavi et iterum glorificabo.	Et illustravi, et rursus illustrabo. rursus illustrabo B-E: iterum clarificabo A	–	Et glorificaui, et rursus glorificabo.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
266	J 12,29	prawili že:by fe hromobitij stalo	turba ergo, quae stabat et audierat, dicebat tonitruum factum esse	dicebat tonitruum esse factum.	–	dicebat tonitruum esse factum.	–
267	J 12,32	A já budu:lit' powýšfen od země/ wšlecky přitáhnu k sobě	et ego, si exaltatus fuero a terra	Et ego si exaltatus fuero a terra, omnes traham ad me ipsum.	–	Et ego si sublatu fuero è terra, omnes traham ad me ipsum.	Vulgata et Erasmus exaltatus fuero è terra. At qui quum ex hac oratione nascatur frequens Iudeorum obiectio, necesse est existimemus Christum in suo idiomate uerbum ambiguum significationis usurpasse, quo scilicet significetur aliquid tum attoli, tum etiam è medio auferri. Nam alioquin neque Iudeis occasio data esset ista obijciendi, neque etiam Christus tam comode uideri posset mortem suam significasse. Puto autem id omnino esse quod Latini dicunt Tollere.
268	J 12,33	To pak powěděl/ znamenage kterau měl Smrtij vmřijti.	Hoc autem dicebat significans, qua morte esset moriturus.	Hoc autem dicebat, significans qua morte esset moriturus.	–	Hoc autem dicebat, significans qua morte futurum erat ut moreretur.	–
269	J 12,34	který geft to Syn člověka?	Quis est iste Filius hominis?	Quis est iste filius hominis?	–	quis est iste Filius hominis?	–
270	J 12,37	A když tak mnohá znamenij činil před nimi/ nevwěřili glau w něho	Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum.	Quum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: tam multa <i>B-E</i> : tanta <i>A</i>	(Tanta signa. Sensus esse potest ut signa, tam multa.)	Quum autem tot signa edidisset coram eis, non credebant in eum:	–
271	J 12,38	Pane/ kdo wvěřil řeči našy?	domine, quis credidit auditui nostro.	Domine, quis credidit sermoni nostro: sermoni <i>B-E</i> : auditui <i>A</i>	Domine quis credidit auditui nostro.	Domine, quis credidit sermoni nostro	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
272	J 12,40	Ollepil oči gegich/ a zatwrdil frdce gegich/ aby očima newiděli/ a frdcem nerozuměli/ a neobrátili fe/ abych gich nevzdrawil.	Excaecavit oculos eorum et induravit eorum cor, ut non videant oculis et intellegant corde et convertantur, et sanem eos	Excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ne videant oculis, et ne intelligant corde, et conuertantur et sanem eos.	(et induravit cor eorum. Rec. text – et excaecavit cor eorum)	Excaecavit oculos eorum, et callum obduxit cordi eorum, ne uideant oculis, et ne intelligant corde, et conuertantur, et fanem eos.	Vulgata, induravit.
273	J 12,40	Ollepil oči gegich/ a zatwrdil frdce gegich/ aby očima newiděli/ a frdcem nerozuměli/ a neobrátili fe/ abych gich nevzdrawil.	Excaecavit oculos eorum et induravit eorum cor, ut non videant oculis et intellegant corde et convertantur, et sanem eos	Excaecavit oculos eorum, et induravit cor eorum, ne videant oculis, et ne intelligant corde, et conuertantur et sanem eos.	–	Excaecavit oculos eorum, et callum obduxit eorum, ne uideant oculis, et ne intelligant corde, et conuertantur, et fanem eos.	–
274	J 12,42	Ale wřak mnozý y z Knijzat vwěřili w něho/ ale pro Zákonijky newyznáwali ho/ proto/ aby z řlkoly nebyli wyobcowáni	Veruntamen et exprincipibus multi crediderunt in eum, sed propter pharisaeos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur	Veruntamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Pharisaeos non confitebantur, ne e synagoga eiicerentur. etiam <i>B-E</i> : et <i>A I e B-E</i> : de <i>A</i>	De synagoga non eiicerentur.	Veruntamen etiam ex principibus multi crediderunt in eum fed propter Pharisaeos non confitebantur, ne synagoga mouerentur.	–
275	J 12,45	A kdož widij mne/ widij toho kterýž mne poslal.	et qui videt me, videt eum, qui misit me	Et qui videt me, videt eum qui misit me.	–	Et qui spectat me, spectat eum qui misit me.	–
276	J 12,48	Kdož mnau pohrdá/ a nepřijímá řlow mých/ mář kdo:by gey faudil.	qui spernit me et non accipit verba mea, habet, qui iudicet eum	Qui reiicit me, nec accipit verba mea, habet qui iudicet ipsum. reiicit <i>B-E</i> : spernit <i>A</i>	Qui spernit me. Rec. překlad: Qui reiicit me (ita legit Cyprianus)	Qui reiicit me, nec recipit uerba mea, habet qui condemnet ipsum	–
277	J 13,1	Před dnem pak řlawným Welikonočnijm/ wěda Gezijs řže přifřla hodina geho aby řřel s tohoto řwěta k Otcy	Ante diem autem festum Paschae, sciens Iesus quia venit eius hora	Ante festum autem paschae sciens Iesus, quod venisset hora ipsius, vt transiret ex hoc mundo ad patrem festum autem paschae <i>B-E</i> : diem autem festum pascae <i>A I</i> ipsius <i>B-E</i> : eius <i>A</i>	–	Ante festum autem Paschae, sciens Iesus quod uenisset hora ipsius	Komentář.

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
278	J 13,4	Wřtal od wečeře/ a fložil raucho fwé: A wzaw Rauchu/ přepáfal fe.	surgit a cena et ponit vestimenta sua	surgit a coena, et ponit vestimenta: et cum accepisset lintheum, praecinxit se.	–	Surgit à coena, et ponit pallium: et accepto lintheo, praecinxit fe.	(Summas uestes hoc nomine declarari, alibi ostendimus. Itaque uestimenti nomen nimium latè patet, ne quis Dominum existimet nudo corpore suis discipulis pedes abluisse.)
279	J 13,4	Wřtal od wečeře/ a fložil raucho fwé: A wzaw Rauchu/ přepáfal fe.	cum accepisset lintheum, praecinxit se	surgit a coena, et ponit vestimenta: et cum accepisset lintheum, praecinxit se.	Řec. překlad: id est sumpto lintheo.	Surgit à coena, et ponit pallium: et accepto lintheo, praecinxit fe.	–
280	J 13,10	Y wy čiftij gfte/ ale ne wřlyckni.	et vos mundi estis, sed non omnes	Et vos mundi estis, sed non omnes.	–	uos mundi estis, sed non omnes.	–
281	J 13,12	Wijte:li co gřem vćinil wám?	Scitis quid fecerim vobis?	Scitis quid fecerim vobis?	–	Intelligitis quid fecerim uobis?	–
282	J 13,14	Protož poněwádž yý vmyl gvem nohy walfě Pán a Mistr/ y wy máte geden druhému nohy vmýwati.	et vos debetis alter alterius lavare pedes.	Si ergo ego laui pedes vestros dominus et magister, vos quoque debetis inuicem alii aliorum lauare pedes.	–	Si ergo ego laui pedes uestros dominus et magister, uos quoque debetis inuicem alij aliorum lauare pedes.	–
283	J 13,17	Znáte:li tyto wěcy/ Blahořlawenij gfte/ geřtli že ge činíti budete.	si haec scitis, beati estis, si facitis ea.	Si haec nouistis, beati estis si feceritis ea. nouistis <i>B-E</i> : scitis <i>A</i>	–	Si haec noueritis, beati eritis, si feceritis ea.	–
284	J 13,22	Tehdy Vćednljicy wzhlédali na febe wěřpolek/ pochybugjce o kom:by to prawil.	aspiciebant ad inuicem discipuli, haesitantes de quo diceret	Aspiciebant ergo se inuicem discipuli, haesitantes de quo diceret.	–	Discipuli ergo intuebantur alij in alios, haesitantes de quo diceret.	–
285	J 13,23	byl pak geden z Vćednljikuow Geřjřlowých kterýž zpolehl na přěch Geřjřlowých/ gehoř milowal Geřjřřs.	Erat recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus.	Erat autem vnus ex discipulis Iesu recumbens in sinu ipsius, nimirum is quem diligebat Iesus.	–	Erat autem quidam ex discipulis Iesu recubens in sinu ipsius, nimirum is quem diligebat Iesus.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
286	J 13,26	A když omočil Chléb/ podal Gidaalfowi Sfímona Yllkaryotlkého.	Cum ergo intinxisset buccellam, dat Iudae Simonis Iscariotis	Et cum intinxisset panem, dedit Iudae Simonis Iscariotae.	Intinctum panem. Bucellam, Offulam.	Et quum intinxisset, offulam dedit Iudae filio Simonis.	–
287	J 13,37	a yá žiwot muog za tebe wydám.	Animam meam pro te ponam.	Animam meam pro te ponam.	–	animam meam pro te ponam	–
288	J 13,38	Giftě giftě prawijm tobě/ nezazpíjwát' kohaut/ až třikrát mne zapřijš.	non cantabit gallus, donec me ter neges.	non canet gallus, donec ter me negauens. <i>canet B-E: cantabit A I negaueris B-E: neges A</i>	–	amen amen dico tibi, non canet gallus, ulque quo ter me abnegaueris	–
289	J 14,3	A ogedu:lit' abych wám pripravil mjšto/ zafet' přigdu/ a wezmu wás k lobě samému	et si abiero et praeparavero vobis locum, iterum venio	Et si abiero ad parandum vobis locum, iterum veniam et assumam vos ad me ipsum, ad parandum <i>B-E: et praeparavero A</i>	–	Et quum abiero, et paravero uobis locum, rursum veniam	Vulgata et Erasmus Et si abiero (Si pro quum uel Postquam apud idoneos autores poni obseruant grammatici)
290	J 14,7	a giž nynj gey znáte/ a widěli gvte gey.	et amodo cognoscitis eum et vidistis eum	Et nunc cognoscitis eum, et vidistis eum. <i>nunc B-E: a modo A</i>	Et a modo cognoscetis. a modo positum pro nunc. Evidentius est: iam nunc cognoscitis eum.	iam nunc cognoscitis eum, et uidistis eum	Vulgata a modo. Erasmus nunc
291	J 14,10	Zdali newěrijš/ že yá w Otcy gšem /a Otec we mně g<el>t?	Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est?	Non credis, quod ego in patre sum, et pater in me? quod <i>B-E: quod A I sum C-E: om. A, sim B I in me B-E: in me est A</i>	–	Non credis quòd ego in Patre sum, et Pater in me est?	–
292	J 14,11	Wěšte mně/ že yá w Otcy gšem/ a Otec we mně gesh. Alpoň pro samé skutky wěšte mně.	alioquin propter opera ipsa credite	Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Alioqui <i>B-E: Alioquin A I ipsa facta B-E: opera ipsa A</i>	alioqui propter opera. Překlad z řeč.: si quo minus.	Credite mihi quòd ego in Patre sum, et Paer in me: fin minus, propter ipsa facta credite mihi.	–
293	J 14,12	Kdož wěrij we mne/ fkutky kteréž yá činjm/	et maiora horum faciet, quia ego ad Patrem	et maiora his faciet, quia ego ad patrem	–	qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
		y on činiti bude/ a wětlý nad ty činiti bude/ neb yá gdu k Otcy mému.	vado	vado.		maiora ijs faciet: nam ad Patrem abeo.	
294	J 14,17	Ale wy gey poznáte/ nebť v wás zuoftane /a w wás bude.	Vos cognoscitis eum, quia apud vos manet	Vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manet, et in vobis erit.	ac mox apud vos manebit. Manet (řec. překlad)	uos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, et in uobis erit	–
295	J 14,21	Kdož má Prikázanj má/ a zachowává ge/ tent' g<e >t kterýž mne miluge	Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me	Qui habet praecepta mea et seruat ea, ille est qui diligit me.	–	Qui tenet praecepta mea et feruat ea, is ille est qui diligit me	–
296	J 14,31	Wřaňte/ pod'me odtudto.	Surgite, eamus hinc.	Surgite, eamus hinc.	–	furgite, abeamus hinc	–
297	J 15,2	Každau ratoleřt kteráž we mně nenefe Owotce/ odřeže gi	Omnem palmitem, in me non ferentem fructum, tollit eum	Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit,	omnem palmitem in me ferentem fructum	omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit	–
298	J 15,5	kdo zůřtává we mně a yá w něm/ ten nefe Owotce mnohé	Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum	Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum:	–	is qui manet in me, et in quo ego maneo, hic fert fructum multum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
299	J 15,6	Nežůltane:li kdo we:mně/ wywržen bude wen jako ratolef/ a vřhnet/ a zberaut' gey/ a na oheň vvrhnau/ a shořijť.	et colligunt eos et in ignem mittunt, et ardent	Si quis in me non manserit, eiectus est foras sicut palmes, et exaruit: et colligunt eos, et in ignem coniciunt et ardent. eiectus est <i>B-E</i> : mittetur <i>A I</i> exaruit <i>B-B</i> : arescet <i>A I</i> eos <i>B-E</i> : ea <i>A I</i> coniciunt <i>B-E</i> : mittunt <i>A</i>	Et colligent ea. Řec. překlad colligunt eos, vt subaudias palmites.	nisi quis in me manserit, eiectus extra uineam, statim ut palmes arefcet: deinde coguntur isti palmites, et in ignem conijciuntur, et ardent	Vulgata, et colligent eum, ut in plerisque exemplaribus scriptum est. non potest uni palmiti conuenire: quamuis ita scriptum inuenerimus in tribus codicibus, quorum autoritate Vetus interpres facile potest excusari. Erasmus, et colligent eos, recte quidem, sed tamen obscure, quia eiusmodi mutatio numeri à Graecis et Latinis non solet usurpari. Ideò expressi ipsum antecedens.
300	J 15,8	W tomť oľawen geť Otec muog/ abyľte mnohý vřitek přinesli/ a vřiněni byli mogli Vředlnijcy.	in hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum multum afferatis et efficiamini mei discipuli	In hoc glorificatus est pater meus, vt fructum copiosum afferatis, et efficiamini mei discipuli. glorificatus <i>B-E</i> : clarificatus <i>A</i> copiosum <i>B-E</i> : plurimum <i>A</i>	–	In hoc glorificatus est Pater meus, ut fructum multum afferatis, et fietis mei discipuli.	–
301	J 15,11	Tyto wěcy mluwil gřem wám/ aby radoť má zuořtala w wás/ a radoť wáľe aby byla napľněna.	Haec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur.	Haec loquutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis maneat, et gaudium vestrum impleatur.	–	Haec loquutus sum uobis, ut gaudium illud meum in uobis maneat, et gaudium uestrum impleatur.	–
302	J 15,12	Totoť geť Příkladnij mé/ abyľte ve milowali weľpolek/ jakož já miloval gřem wás	Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos;	Hoc est praeceptum meum, vt diligatis uos inuicem, sicut dilexi uos.	–	Hoc est praeceptum meum, ut diligatis alij alios, sicut dilexi uos.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
303	J 15,13	Wěťflýhoť milowánij nad to žádny nemá/ než aby žiwot fwůg kdo položil za přátely fwé.	Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis.	Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam suam ponat pro amicis suis.	–	Maiorem hac charitatem nemo habet, quum quis animam suam ponit pro amicis suis.	–
304	J 15,13	Wěťflýhoť milowánij nad to žádny nemá/ než aby žiwot fwůg kdo položil za přátely fwé.	Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam quis ponat pro amicis suis.	Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam suam ponat pro amicis suis. vt quis animam suam ponat <i>B-E</i> : quam vt animam suam ponat quis <i>A</i>	–	Maiorem hac charitatem nemo habet, quum quis animam suam ponit pro amicis suis.	–
305	J 15,16	ale já gfem wás wywolil: a poštawil gfem wás/ abyflte mli a vžitek přinelli	ut vos eatis et fructum afferatis	sed ego elegi vos et constitui vos, vt eatis et fructum afferatis	–	Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, et constitui uos ut abeuntes fructum afferatis.	–
306	J 15,17	To příkazugi wám/ abyflte fe milowali wěfpolek.	Haec mando vobis, ut diligatis invicem.	Haec praecipio vobis, vt diligatis vos mutuo. praecipio <i>C-E</i> : mando <i>A B</i> I vos mutuo <i>C-E</i> : inuicem <i>A B</i>	–	Haec mando uobis, ut diligatis alij alios.	–
307	J 15,20	Nenijt' fluzebnijk wěťfl nežli Pán geho.	Non est servus maior domino suo.	Non est seruus maior domino suo.	–	Non est feruus maior domino suo	–
308	J 15,20	Gěfli že gfau řeč mú zachowali / y wallý zachowáwati budú.	si sermonem mei seruauerunt	Si sermonem meum seruauerunt, et uestrum seruabunt.	–	ſi fermonem meum feruauerunt, et uestrum seruabunt.	–
309	J 15,24	Ale nynij gfau widěli/ y nenáwiděli/ mne y Otce mého.	nunc autem et uiderunt et oderunt	Nunc autem et uiderunt et oderunt, non solum me, uerum etiam patrem meum.	–	nunc autem et uiderunt, et oderunt non ſolum me, uerum etiam Patrem meum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
310	J 15,27	Y wy śwēdectwij wydawati budete/ nebo od počátku fe:mnau gfe.	sed et vos testimonium perhibetis, quia ab initio necum estis.	Quin et vos testes estis, quia ab initio mecum estis. testes estis <i>B-E</i> : testimonium perhibebitis <i>A</i>	Et vos testimonium perhibebitis. Překlad z řeč.: testimonium perhibete, testimonium perhibetis. Atque ita scriptum fuisse suspicor ab interprete. Ipsi estis testes	Sed et uos testabimini, quia à principio necum estis.	Vel, testamini, si libet praefentis significationem seruare. Nonnulli conuertunt, testemini, modo scilicet imperandi.
311	J 16,2	Wen z Obcý wyženau wás.	absque synagogis facient vos	Alienos a synagogis facient vos.	Absque synagogis, Překlad z řeč.: alienus a synagoga, interdicent vobis synagogam	Mouebunt uos synagogis	–
312	J 16,2	Ale přigdet' hodina/ že každý kdož wás zabige/ domnijwati fe bude/ že:by tijn Bohu flaužil.	sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur absequium se praestatre Deo	Sed veniet tempus, vt quisquis interficiet vos, videatur cultum praestare deo.	Sed venit, aut praesentis est temporis aut futuri. Hic magis vertendum erat <i>veniet</i> siue <i>instat</i> .	imò ueniet tempus quum quisquis interficiet uos, putabit fe cultum praestare Deo	–
313	J 16,5	a zádny z wás neptá fe mne/ Kde gdeš.	Quo vadis	nemo ex vobis interrogat me, quo vadam. vadam <i>B-E</i> : vadis <i>A</i>	–	nemo ex uobis interrogat me quò abeam	–
314	J 16,10	z hřijchu zagilté/ že newěřij we mně: Z šprawedlnosti pak/ že gdu k Otcy/ a giž potom nevěřijte mne	de iustitia vero, quia ad Patrem vado, et iam non videtis me	De iustitia vero, quia ad patrem vado, et posthac non videtis me.	–	De iustitia uerò, quòd ad Patrem abeam, et amplius non uidebis me.	–
315	J 16,12	Gešltě mnohé wěcy mám mluwiti wám/ ale nemuožte šnéšti nynij.	Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.	Ad haec multa habeo quae vobis dicam, sed non potestis portare nunc.	–	Adhuc multa habeo quae uobis dicam, sed non potestis portare modò.	–
316	J 16,17	Co g<e >t to/ že nám prawij/ Maličko a giž nevěřijte mne/ a opět maličko/ a vřijte mne/ neb yá gdu k Otcy?	Quid est hoc, quod dicit nobis:	Quid est hoc quod dicit nobis, Pusillum et non videtis me, et rursus pusillum et videbitis me	–	Dixerunt ergo quidam ex discipulis eius, alij ad alios, Quid est hoc quod dicit nobis, Pusillum, et non uidebitis me	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
317	J 16,20	Giftě giftě prawijm wám/ že kwělití a plakati bđete wy/ ale Swět fe bude radowati	amen, amen, dico vobis quia plorabitis et flebitis vos	Amen amen dico vobis, plorabitis et lamentabimini vos, <i>alt. amen</i> A-C E: <i>om. D</i> I plorabitis <i>B-E: quia plorabitis A</i> I lamentabimini <i>B-E: flebitis A</i>	Plorabitis et flebitis. Překlad z řeč.: plorabitis et lamentabimini, siue lugebitis.	Amen amen dico uobis, flebitis et lamentabimini uos, mundus autem gaudebit	–
318	J 16,20	Wy fe bđete rmautiti/ ale zámutek wáſ obrátíj fe wám w radoſt.	sed tristitia uestra uertetur in gaudium	Vos autem moerore afficiemini, sed moeror uester uertetur in gaudium.	–	uos uerò tristes fietis, sed tristitia uestra euadet in gaudium.	–
319	J 16,21	Žena když rodíj/ zámutek má/ neb přífla hodina gegíj	Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius; cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium quia natus est homo in mundum.	Mulier quum parit, dolorem habet, quia uenit hora eius.	–	mulier, quum parit, dolorem habet, quia uenit hora eius	–
320	J 16,21	ale když porodíj Dítě/ giž nepamatuge wijce na boleſt pro radoſt/ neb fe narodil člowěk na Swět.	Mulier, cum parit, tristitiam habet, quia uenit hora eius; cum autem pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium quia natus est homo in mundum.	Quum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. anxietatis ... mundo <i>B-E: pressurae propter gaudium, quia natus est homo in mundum A</i>	–	quum autem genuerit puerum, iam non meminit oppresionis, quòd gaudeat hominem esse genitum in mundo.	–
321	J 16,23	A w ten den nebudete mne tázati o ničemž.	Et in illo die me non rogabitis quicquam.	Et in illo die me non interrogabitis quicquam.	–	et in illo die me non rogabitis quicquam.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
322	J 16,25	Přijdeť hodina/ když giž ne w Přijflowij bdu mluwiti wám/ ale zgewně o mém Otcy zwěftugi wám.	venit hora, cum iam non in proverbis loquar vobis, sed palam de Patre anuntiabo vobis	Veniet tempus, quum iam non per prouerbia loquar vobis, sed palam de patre meo annuntiabo vobis. Veniet tempus <i>B-E</i> : Venit hora <i>A</i>	–	ueniet tempus quum iam non per prouerbia loquar uobis	–
323	J 16,25	Přijdeť hodina/ když giž ne w Přijflowij bdu mluwiti wám/ ale zgewně o mém Otcy zwěftugi wám.	venit hora, cum iam non in proverbis loquar vobis, sed palam de Patre anuntiabo vobis	Veniet tempus, quum iam non per prouerbia loquar vobis, sed palam de patre meo annuntiabo vobis.	–	fed apertè de Patre meo renuntiabo uobis	–
324	J 16,28	Wyšfel gfem od Otce/ a přišfel gfem, na Swět/ y opauštjtm šwět/ a zašf gdu k Otcy.	Exiui a Patre et ueni in mundum; iterum relinquo mundum et vado ad Patrem.	Exiui a patre, et ueni in mundum: iterum relinquo mundum, et vado ad patrem.	–	exiui à Patre, et ueni in mundum: iterum relinquo mundum et proficišcor ad Patrem	–
325	J 16,30	nyňij gfme poznali/ že wjš wšecky wěcy/ a nanij tobě potřebj/ aby fe kdo tebe tázal.	Nunc scimus quia scis omnia	Nunc scimus quod scis omnia, nee opus est tibi ut quis te interroget. <i>prius quod B-E: quia A I nec B-E: et non A</i>	–	Nunc scimus quod scis omnia	–
326	J 16,32	A wšlak naštává hodina/ a gižť g<eš>t přišlla/ že fe rozprchnete geden:každý fem y tam/ a mne šamého opuštijte.	Ecce uenit hora et iam uenit	Ecce instat tempus, et iam uenit,	Ecce uenit hora et iam uenit. Prius uenit praesentis est temporis, quo tamen Graeci aliquoties in significationem futuri utuntur. Rectius erat <i>instat hora et iam adest</i> .	Ecce ueniet tempus, et iam uenit	–
327	J 16,33	Na šwětě nátišk mijti budete: ale dauffaytež/ nebť gfem yá přemohl Šwět.	in mundo pressuram habetis	in mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum. afflictionem <i>B-E</i> : pressuram <i>A</i>	(In mundo pressuram habebitis. Rec. překlad: habetis.)	in mundo opprefionem habebitis: fed confidite, ego uici mundum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
328	J 17,1	Tyto řeči odmluwiw Gežijš: pozdwił očíj k Nebi/ a řekl	Haec locutus est Iesus	Haec loquutus est Iesus, et sublatis oculis in coelum,	–	HAec loquutus est Iesus, et fultulit oculos in caelum	–
329	J 17,2	Yakož gfy dal gemu moc nad každým člověkem/ aby wflechněm které gfy dal gemu/ on dal gim wěčný žiwot.	sicut dedisti ei potestatem omnis carnis	Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis	Potestatem omnis carnis: Carnem hominem vocat.	Sicut dedisti ei potestatem in omnem carnem, ut quotquot dedisti ei, det eis uitam aeternam.	Vulgata et Erasmus: Potestatem omnis carnis, nimum obfcure. Carnem autem pro homine accipi ex Hebraeorum confuetudine.
330	J 17,6	Twogi gfů byli/ a mně gfy ge dal/ a oni řeč twau zachowali.	Tui erant, et mihi eos dediasti, et sermonem tuum servaverunt.	Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum seruauerunt.	–	tui erant, et mihi eos dedisti, et fermonem tuum seruauerunt	–
331	J 17,11	Otče fwatý/ zachoway ge we Gménu twém/ kteréž gfy mi dal/ ať:by gedno byli/ yako y my gfme gedno.	Pater sancte, serua eos in nomine tuo	Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi: ut sint vnus, sicut et nos.	–	Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi	–
332	J 17,12	Dokud gfem s nimi byl na Swětě/ já gfem ge zachowáwal we gménu twém.	Cum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo, quod dedisti mihi	Quum essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. in mundo <i>B-E: om. A I nomine B-E: in nomine A I ille perditus B-E: perditionis A I completeretur B-E: impleatur A</i>	–	Quum effem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo: quos dedisti mihi	–
333	J 17,12	Které gfy mi dal/ já ošřjhal gfem gich/ a žádný z nich nezahynul/ gediné fyn zatracenij	quod (quos) dedisti mihi, et custodiui, et nemo ex his periit nisi filius perditionis	Quos dedisti mihi, ego custodiui, et nemo ex eis periit, nisi filius ille perditus	–	quos dedisti mihi, ego custodiui, et nemo ex eis periit	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
334	J 17,13	Ale nynij k tobě: a tytoť wěcy mluwijn na Swětě/ aby měli radošť mau naplněnou w ľobě.	et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.	Nunc autem ad te venio, et haec loquor in mundo, vt habeant gaudium meum impletum in semet ipsis.	–	nunc autem ad te uenio, et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis.	–
335	J 17,22	A já Sláwu kterauž gfy mi dal/ dal gfem gim/ aby byli gedno/ yakoý y my gedno gfme.	Et ego claritatem, quam dedisti mihi	et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis	–	Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis	–
336	J 17,23	Yá w nich/ a ty we mně/ aby dokonáni byli w gedno	ego in eis, et tu in me, ut sint consumati in unum	Ego in eis, et tu in me, vt sint consummati in unum	–	Ego in eis et tu in me, ut sint perfecti in unum	–
337	J 17,24	aby widěli Sláwu mau/ kterauž gfy mi dal/ neť gfy mne milowal před vřtanowenijm Swěta.	ut videant claritatem meam	vt videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundum.	–	ut spectent gloriam gloriam illam meam quam dedisti mihi	–
338	J 17,24	aby widěli Sláwu mau/ kterauž gfy mi dal/ neť gfy mne milowal před vřtanowenijm Swěta.	quia dilexisti me ante constitutionem mundi	vt videant gloriam meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundum. <i>conditum mundum B-E: constitutionem mundi A</i>	–	quia dilexisti me ante iacta fundamenta mundi	–
339	J 18,2	Wěděl pak y Gidáfs Zrádce to mįřto	Sciebat autem et Iudas, qui tradebat eum, locum	Nouerat autem et Iudas, qui prodebat eum, locum Nouerat <i>B-E: Sciebat A I prodebat B-E: tradebat A</i>	–	nouerat autem eum locum etiam Iudas qui prodebat eum	–
340	J 18,8	Protož poněwádž mne hledáte/ nechtež těchto ať odegdau.	Si ergo me quaeritis, sinite hos abire.	Si ergo me quaeritis, sinite hos abire.	Sinite hos abire	sine ergo me quaeritis, finite uos abire.	–
341	J 18,13	neť byl Teřt Kayřálluow/ kterýž byl Břřkupem toho ľétha	erat enim socer Caiphae	erat enim socer Caiaphae, qui erat pontifex anni illius.	–	erat enim socer Caiphae, qui erat Pontifex anni illius	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
342	J 18,15	A ten Včednjik znám byl Biskupowi/ y wffel s Gežjlfem do fýně Biskupowy	Discipulus autem ille erat notus pontifici et introivit cum Iesu in atrium pontificis.	Discipulus autem ille erat notus pontifici, et introiuit cum Iesu in atrium pontificis.	–	discipulus uerò ille erat notus Pontifici, et simul intrijt cum Iesu in aulam Pontificis	–
343	J 18,16	Wtom wyffel Včednjik ten kterýž byl znám Biskupowi/ a powěděl wrátně/ y wwedl Petra.	Exiuit ergo discipulus alius	Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae, et introduxit Petrum.	–	Exiuit ergo discipulus ille alter qui erat notus Pontifici	–
344	J 18,18	Y ftáli fluzebnijcy a pacholcy v ohně/ neb bylo studeno/ y zhrijwali se	Stabant autem serui et ministri, qui prunas fecerant, quia frigus erat	Stabant autem serui et ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat, et calefaciebant se.	Ad prunas. Překlad z řeč.: <i>congestis prunis</i> , ita vt fit in atriis magnatum, quod fumi minus habeant.	Stabant autem serui et ministri qui prunas congesserant, quia frigus erat	–
345	J 18,22	to když powěděl/ ftoge tu geden z fluzebnijkuow/ dal poliček Gežjlfowi	unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu	Haec autem quum dixisset, vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici?	–	Haec autem quum ipse dixisset, unus ex ministris qui adfatabat, bacillo cecidit Iesum	Vulgata, et Erasmus dedit alapam
346	J 18,28	Tehdy wedli Gežjlfě od Kayffále do Radného domu.	Adducunt ergo Iesum a Caiapha in praetorium	Ducunt ergo Iesum a Caiapha in praetorium.	Ducunt ergo Iesum ad Caiapham in praetorium. Praetorium nihil alius erat quam domus praesidis. In praetorium praesidis.	Ducunt ergo Iesum à Caiapha in Praetorium.	–
347	J 18,31	Námť neluflý zabiti nižádného.	Nobis non licet interficere quemquam.	Nobis non licet interficere quemquam.	–	Nobis non licet trucidare quemquam.	–
348	J 19,1	Tehdy wzaw Pilát Gežjlfě/ zmrkal gey.	Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum et flagellavit	Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, et flagellauit.	–	Tunc ergo acceptum Pilatus Iesum flagellauit.	–
349	J 19,3	a dáwali gemu poličky	dabant ei alapas	Et dabant ei alapas.	ni forte alii percutiebant, alii salutabant	Et bacillis eum caedebant.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
350	J 19,5	tehdy vyšel Ježíš/ v němž trnovou korunu/ a Raucha šarlatové.	portans spineam coronam et purpureum vestimentum	Exiit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam, et purpureum pallium. gestans <i>B-E</i> : portans <i>A I</i> pallium <i>B-E</i> : vestimentum <i>A</i>	–	exiit ergo Iesus foras, ferens spineam coronam, et purpureum pallium	–
351	J 19,10	Nemluvíš se mnou?	Mihi non loqueris?	Mihi non loqueris?	–	Mihi non loqueris?	–
352	J 19,12	Od té chvíle/ hledal Pilát propuštění ho.	Exinde quaerebat Pilatus dimittere eum	Et ex eo quaerebat Pilatus absoluere eum.	–	ex eo quaerebat Pilatus absoluere eum	–
353	J 19,14	A bylo v Pátek před Velikou nocí/ v hodinu jako šestou.	Erat autem Parasceve Paschae	Erat autem parasceue paschae, hora ferme sexta, paschae <i>B-E</i> : pascae <i>A I</i> ferme <i>B-E</i> : quasi <i>A</i>	–	Erat autem pasceue Paschae, hora uero quasi sexta	–
354	J 19,17	A on němž šel Ježíš/ vyšel na místo kteréž řekl popravené/ a Židovky Golgota/ kdežto křížovali ho	et baiulans sibi crucem exiit in eum locum, qui dicitur Calvariae locum	atque is baiulans crucem suam, exiit in eum, qui dicitur Caluaria, locum, Hebraice autem Golgotha, Caluaria <i>B-E</i> : Caluariae <i>A I</i> Golgotha <i>B-E</i> : golgotha <i>A</i>	–	Atque is baiulans crucem suam, uenit in eum locum qui dicitur Caluariae, Hebraicè autem Golgotha	–
355	J 19,18	a s nímž dva s obou strán/ a v prostředku Ježíše.	ubi eum crucifixerunt et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesus	Vbi crucifixerunt eum, et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesum.	–	cum eo alios duos, hinc et hinc, medium autem Iesum	–
356	J 19,19	Napsal pak y nápis Pilát/ a vřekl na Ježíš	Accepit autem et titulum Pilatus	Scriptit autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem.	Et titulum Pilatus. U Lk inscriptionem.	scripsit autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem	–
357	J 19,22	Odpověděl Pilát/ Co řekl/ to řekl.	Quod scripsi, scripsi!	Quod scripsi, scripsi.	–	quod scripsi, scripsi	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
358	J 19,23	Zioldněři pak když gľau gey vkřizowali/ wzali Raucha geho (a včínili čtyři dijly/ každému Rytijři djl) a sukni.	milites ergo, cum crucifixissent Iesum, acceperunt vestimenta eius	Milites ergo quum crucifixissent Iesum, acceperunt vestimenta eius, et fecerunt quatuor partes,	–	Milites ergo quum crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta eius (et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) et tunicam. erat autem tunica infutilis, à summo contexta tota.	–
359	J 19,23	A byla Sukně nasľywaná/ ale od wrchu wflecka na fkrze fetkaná.	Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum.	Erat autem tunica inconsutilis, a summo contexta per totum.	–	Milites ergo quum crucifixissent Iesum, acceperunt uestimenta eius (et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) et tunicam. erat autem tunica infutilis, à summo contexta tota.	Tota, siue per totum, ut loquitur Plinius, id est omnino.
360	J 19,24	Rozdělili fobě raucha mé/ a o muog oděw lofy metali.	Partiti sunt vestimenta mea sibi et in vestem meam miserunt sortem.	Partiti sunt vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem.	–	dispertuerunt uestimenta mea sibi, et super uestem meam miserunt fortem	–
361	J 19,24	a žoldněři zagiftě to včínili.	Et milites quidem haec fecerunt.	Et milites quidem haec fecerunt.	–	et milites quidem haec fecerunt	–
362	J 19,27	A od té hodiny přiyal gi Včedlnjik k fobě.	et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.	Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.	In suam. Překlad z řeč.: in sua, in suum ius	et ex illa hroa recepit eam discipulus domum suam	siue, ad se. Vulgata et Erasmus in sua (Nam quod in nonnullis Veris editionis codicibus legitur in suam, acceptum ferendum est eorum impudentiae qui quicquid non intelligunt, putant mendo non carere. Ambrosius interpretatur in sua, id est in suum ius: quae expositio mihi magnopere non probatur.)

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
363	J 19,30	A nakloniw hlawy/ wypuřtil Duffy.	Et inclinato capite tradidit spiritum.	et inclinato capite tradidit spiritum.	–	et inclinato capite tradidit řpiritum	řiue, reddidit animam, ut Vergilius loquitur
364	J 19,31	Protoř židě/ že řyl weliký Pátek/ aby nezuřřtala Těla na křijři w Sobotu	Iudaei ergo, quoniam Parasceue erat	Iudaei ergo, quoniam parasceue erat, vt non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati), rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura	–	Iudeři ergo, ut non manerent in cruce corpora řabbatho: quoniam erat Parasceue (1564)	–
365	J 19,34	Ale geden z Rytijřuoww řok geho kopijm otewřel/ a hned Wytékla Krew a woda.	et continuo exiuit sanguis et aqua	sed vnus militum lancea latus eius fodit, et continuo exiuit sanguis et aqua.	–	Sed quidam ex militibus lancea latus eius fodit, et řtatim exiuit vanguis et aqua.	–
366	J 19,38	Potom pak prořyl Piláta Iozeff od Arymathye(kterýř řyl Vředlnjk Geřřřřw/ ale tainý/ pro řřřřř Židowřký)/ aby řřal tělo Geřřřřowo.	occultus proter metum Iudaeorum	Post haec autem rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis, qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudaeorum: vt tolleret corpus Iesu Arimathiensis <i>B-E</i> : ab Arimathaea <i>A I</i> idque <i>B-E</i> : et <i>A</i>	–	qui erat discipulus Iesu, řed occultus propter metum Iudaeorum	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
367	J 20,1	PRwnij pak den po Sobotě/ Marya Magdaléna přišla ráno k Hrobu	Prima autem sabbatorum Maria Magdalene venit mane	Vno vero die sabbatorum Maria Magdalene venit mane, quum adhuc tenebrae essent, ad monumentum, Vno vero die <i>E</i> : Vna autem <i>A</i> , Primo vero die <i>B-D</i> I videtque <i>B-E</i> : et videt <i>A</i>		Primo uerò die hebdomadis Maria Magdalene uenit mane quum adhuc tenebrae effent	Vulgata: Vna autem Sabbati. ERafinus vno uerò die fabbathorum
368	J 20,4	Y běžali dwa špolu: a ten druhý Včedlnijk předběhl špijše Petra/ a přišel prwnij k Hrobu.	et ille alius discipulus praecurrit citius Petro	Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum. venitque <i>B-E</i> : et venit <i>A</i>	–	Currebant autem duo simul, sed alter ille discipulus praecurrit citius Petro	–
369	J 20,4	Y běžali dwa špolu: a ten druhý Včedlnijk předběhl špijše Petra/ a přišel prwnij k Hrobu.	uenit primus ad monumentum	Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecurrit citius Petro, venitque prior ad monumentum.	–	uenitque prior ad monumentum	–
370	J 20,6	a vzřel profšeradla položená/ a rauchu kteráž byla na hlavě geho/ ne s profšeradly položenau	et videt linteamina posita	Venit ergo Simon Petrus sequens eum et introiuit in monumentum, et vidit linteamina posita	–	uiditque lintea posita	–
371	J 20,7	a vzřel profšeradla pložená/ a rauchu kteráž byla na hlavě geho/ ne s profšeradly položenau	et sudarium	et sudarium quod fuerat super caput eius non cum linteaminibus positum,	Et sudarium.	Et fudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteis posita	–
372	J 20,11	Ale Marya štála v Hrobu wně/ plačicy.	Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.	Maria autem stabat ad monumentum foris plorans.	–	Maria autem stabat ad monumentum foris flens.	–
373	J 20,13	Ženo/ proč pláčefs?	Mulier, quid ploras?	Mulier, quid ploras?	–	Mulier, quid fles?	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
374	J 20,15	Pane/ Odnefli gfy ty ho/ powěz mi kde gfy gey položil/ ať yá gey wezmu.	Domine, si tu sustulisti eum	Domine, si tu asportasti eum, dicito mihi ubi posueris eum, et ego eum tollam.	–	Domine, si tu asportasti eum, dicito mihi ubi posueris eum.	–
375	J 20,23	kterýmžkoli odpustijte hřijchy/ odpauštĕgijť fe gim: a kterýmžkoli zadržijte/ zadržáni gfaú	Quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis	Quoruncunq̄ue remiseritis peccata, remittuntur eis: Quoruncunq̄ue <i>B-E</i> : Quorum <i>A I</i> quoruncunq̄ue <i>B-E</i> : et quorum <i>A</i>	–	Quorumcunq̄ue remiseritis peccata, Remittuntur eis	–
376	J 20,25	Nevzřijm:li w rukau geho bodenij hřebuow/	Nisi videro in manibus eius signum clavorum	Nisi videro in manibus eius vestigium clavorum, et mittam digitum meum in vestigium clavorum,	Fixuram clavorum. Překlad z řeč.: figuram. Sentit enim vestigium vulneris ex clavis impressum. Augustinus: cicatrices.	Nifi uidero in manibus eius uestigium clavorum, et misero digitum meum in uestigium clavorum	Vulgata: in locum clavorum.
377	J 20,26	Přifšel Gežijšs zawřenými dweřmi	Venit Iesus ianuis clausis	Venit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio	–	Venit Iesus ianuis clausis, et stetit in medio, et dixit, Pax uobis.	(komentář)
378	J 20,27	Wložiz přft twůg fem/ a wiz ruce mé/ a wztáhni ruku twau/ a wpuřt w řok můg/ a nebýway newěřijcý/ a wěrný.	et noli fieri incregulus sed fidelis	et noli esse incredulus, sed credens. credens <i>B-E</i> : fidelis <i>A</i>	Incredulus sed fidelis. Credulus aut credens.	ne sis incredulus, sed credens.	–
379	J 20,30	Mnohé zařitĕ y ginĕ diwy činil Gežijšs před oblijčegem Včedlnijkuow řwých/ kterĕž negfaú plány w Knijze tĕto	quae non sunt scripta in libro hoc	Multa quidem et alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc.	–	multa igitur etiam alia signa edidit Iesus coram discipulis suis, quae non sunt scripta in libro hoc.	–
380	J 21,3	Puogdu Ryb lowit.	Vado piscari	Vado piscatum.	–	Abeo piscatum.	–

Číslo marg.	Místo (ČEP)	Melantrich 1556–1557	Vulgata	Erasmus	Erasmovy Anotace	Barbiriana – text	Barbiriana – Anotace
381	J 21,6	Zawrzteż na prawau ftranu Lodij Sýł/ a popadnete.	Mittite in dexteram navigii rete	Mittite in dexteram nauigiij partem rete, et inuenietis.	–	Mittite in dextram nauigiij partem rete, et inuenietis.	–
382	J 21,8	Ginij také Včedlnijcy plawili fe (neř nedaleko byli od Břehu/ ale jako dvě Stě loket)	non enim longe erant e terra, sed quasi cubitis ducentis	Alii autem discipuli nauigiolo venerunt: non enim longe aberant a terra, sed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piscium.	–	non enim longe aberant à terra, sed circiter cubitis ducentis	–
383	J 21,15	Sfýmone Ionûw/ milugeřli mne wijce nežli tito?	Simon Ioannis, diligis me?	Simon Ioannis, diligis me plus quam hi? Ioannis <i>A B</i> :Iohannis <i>CD</i> , Ioannes <i>E</i>	Simon Ioannis. Překlad z řeč.: Simon Iona.	Simon, fili Ionae, diligis me plus quam hi?	Vulgata et Erasmus Iohannis.
384	J 21,17	Pane ty znář wřecky wěcy/ ty wijř že tebe milugi.	Domine, tu omnia scis, tu cognoscis quia te amo.	Domine, tu omnia nosti, tu scis quod amem te.	–	domine, tu omnia nosti, tu nosti quod amem te.	–
385	J 21,20	Pane/ kdo geř ten kterýž tebe zradij?	Domine, quis est qui tradit te,	Domine, quis est ille qui tradit te?	Qui tradet. Překlad z řeč.: qui tradit	Domine, quis est ille qui tradit te?	–
386	J 21,22	chcy:li ho tak nechati dokudž nepřijgdu/ co tobě po:tom?	Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te?	Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?	quid ad te	Si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te?	–
387	J 21,23	Chcy:li ho tak nechati dokudž nepřijgdu/ co tobě po:tom?	si eum volo manere, donec veniam, quid ad te?	Si eum velim manere donec veniam, quid ad te?	–	si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te?	–
388	J 21,24	Toř geř Včedlnijk ten/ kterýž řwědectwij wydal o těchto wěcech/ a napřal tyto wěcy.	Hic est discipulus, qui testimonium perhibet de his et scripsit haec	Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec.	–	Hic est discipulus ille qui testatur de his, et haec scripsit	–